МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КОНСУЛЬТАТИВНА МІСІЯ ЄС В УКРАЇНІ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Матеріали міжвідомчої
науково-практичної конференції
(Київ, 11 серпня 2022 року)

Присвячено 5-річчю з дня створення підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України

Київ
2022

MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE
NATIONAL ACADEMY OF INTERNAL AFFAIRS
EUROPEAN UNION ADVISORY MISSION UKRAINE
NATIONAL POLICE OF UKRAINE
DEPARTMENT OF CRIMINAL ANALYSIS

CURRENT ISSUES AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF CRIMINAL ANALYSIS IN THE LAW ENFORCEMENT SYSTEM OF UKRAINE

materials of the interdepartmental scientific and practical conference with international participation
(Kyiv, August 11, 2022)

Dedicated to the 5th anniversary of the criminal analysis units of the National Police of Ukraine creation

Kyiv
2022

УДК 343.97(477)(06)
А437

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 20 липня 2022 року (протокол № 10)

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за їхню якість, а також відсутність у них відомостей, що становлять державну таємницю та службову інформацію, несуть автори

А437 **Актуальні** питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України [Текст] : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. – 333 с.

УДК 343.97(477)(06)

ЗМІСТ

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Чернєй Володимир Васильович,
ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Шановні колеги та гості!

Від імені ректорату і Вченої ради Національної академії внутрішніх справ вітаю учасників міжвідомчої науково-практичної конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України».

Сьогоднішній захід присвячено першому ювілею служби кримінального аналізу – 5-річчю з дня її створення в структурі апарату Національної поліції. Ще зовсім недавно, п'ять років тому, ми розгорнули на своїй базі навчання перших поліцейських-аналітиків за сприяння Консультативної місії Європейського Союзу в Україні. Серія тренінгів за участю міжнародних експертів стала фундаментом для формування професійного ядра служби кримінального аналізу та навчальної бази підготовки аналітиків у закладах освіти системи МВС.

За вказаний період академія: забезпечила цільову підготовку понад 100 курсантів, які успішно пройшли спеціалізований курс, опанувавши аналітичний інструментарій; на локаціях академії облаштовано спеціалізовані класи із сучасним обладнанням і програмним забезпеченням для насиченого та цікавого освітнього процесу; створено унікальний Центр кримінальної аналітики, що активно розвиває цей напрям, – і на досягнутому ми не зупиняємося.

Серед спікерів й активних учасників конференції – відомі в Україні й знані за її межами вчені та фахівці-практики, які представляють Національну поліцію, Державну прикордонну службу, ДБР, органи прокуратури і суду, авторитетні заклади освіти й науково-дослідні установи правоохоронного спрямування.

Обмінюватися досвідом і здобутками у сфері аналітики особливо важливо в умовах воєнного стану, коли багатотисячні колективи інституцій сектору безпеки держави забезпечують спротив масштабній російській агресії.

Тож бажаю учасникам заходу плідної роботи, активних дискусій і конструктивних пропозицій!

Разом ми сильні!

Слава Україні!

Кузнєцов Михайло Валентинович,
перший заступник Голови Національної поліції України – начальник кримінальної поліції

Шановні колеги!

Від імені Національної поліції України хочу привітати вас із початком роботи науково-практичної конференції, присвяченої питанням розвитку кримінального аналізу в правоохоронній сфері.

Показово, що цього року виповнюється 5 років відтоді, як у структурі Національної поліції почав функціонувати самостійний підрозділ кримінального аналізу. І якщо на початку становлення служби оперативні працівники та слідчі не цілком усвідомлювали потенціал розвідувальної аналітики й віддавали перевагу класичним методам роботи з пошуку інформації, то нині впевнено можна стверджувати, що жодне резонансне розслідування не відбувається без допомоги кримінальних аналітиків.

Надзвичайно важливою стала роль аналітичної діяльності після початку широкомасштабних воєнних дій на території нашої держави. Ідентифікація загиблих, пошук військових злочинців, збір інформації про активи росіян і колаборантів – усе це потребує ґрунтовної пошукової та аналітичної роботи.

Слід зауважити, що служба кримінального аналізу не зупиняється у своєму розвитку. Представники підрозділів кримінального аналізу постійно вдосконалюють свою роботу: на озброєння беруть найсучасніші програмні компоненти, які ґрунтуються на механізмах штучного інтелекту. Кримінальні аналітики вивчають та аналізують різноманітні джерела інформації: відео- й аудіозаписи, інформацію з відкритих джерел та з DarkNet.

Сьогоднішня конференція – черговий крок на шляху оптимізації поліцейської діяльності, керованої аналітикою, можливість поділитися набутим досвідом й отримати нові знання щодо проведення аналітичної роботи.

Бажаю всім учасникам заходу плідної співпраці. Висловлюю вдячність Національній академії внутрішніх справ за сприяння в організації конференції, а також нашим міжнародним партнерам за участь і допомогу в розвитку кримінальної аналітики Національної поліції України.

Rachel Carson,
Vice President or Membership – International Association of Crime Analysts, Analysis Consultant and Trainer – Inspired Acts

THE INTERNATIONAL ASSOCIATION OF CRIME ANALYSTS

The International Association of Crime Analysts was formed in 1990 by a small group of crime analysts who recognised that analysts were having to reinvent the wheel developing analytical techniques and products, and who also understand that there was benefit in both sharing information and being at the forefront of crime analysis. The IACA was created to promote professional standards in crime analysis, to provide practical educational opportunities and to create an international network for the standardization of analysis techniques. The annual conference soon became a key feature in the IACA calendar and the website, which was created in 1998, has long been a critical resource for analysts globally.

By the late 1990s, the Association had members from the United States, Canada, Australia, and the United Kingdom. In in the last 25 years the Association has expanded to nearly 5,000 members from 71 nations and is run entirely by over 100 volunteers under the direction of the 5 members of the Executive Board. IACA members include crime analysts, intelligence analysts, police officers of all ranks, educators, and students, researchers and private vendors.

Our mission, as an all-volunteer, 501(c)3 non-profit organisation is to provide training, networking and professional opportunities to crime and intelligence analysts all over the world.

Through a range of services, including training, certification, networking events and publications, we enable analysts to improve their skills and make valuable contacts, and we also help law enforcement agencies to make the best use of crime analysis. This is our way of contributing to the crime analysis profession and improving crime and intelligence analysis internationally.

Training is a fundamental priority for the IACA and our training committee works throughout the year to deliver a catalogue of training opportunities to our members. We have three different types of training courses: in-person, online and webinars, although in-person courses are currently being held ‘live online’ which means they are delivered online but are still instructor-led.

In person classes are delivered as requested by agencies themselves. For example a police organisation recognises a skills gap in Crime Mapping, so they will book a hands-on computer-based course that covers the fundamentals of mapping crime for tactical, strategic, administrative, and operations analysis for their analysts.

Our 12-week online courses are run online as a group and take 3-5 hours per week to pass. Classes include our Exploring Crime Analysis: Essential Skills (I and II), Fundamentals of Crime Analysis, Problem Analysis and more.

Our webinars are usually held monthly and are 1-2 hours in duration. Some are independent, stnd-alone topics but others form part of a webinar series, for example our i2 Analyst's Notebook training series which can be found in our webinar library, and also our popular certification series,

All of our IACA classes award a certificate of attendance or completion for those students who attend and pass and process vary from US$10 for a webinar to US$395 for in person and online classes.

Our Annual Training Conference is the centerpiece of the IACA. It is held every August/September in various cities within the United States. The conference, which lasts for five days, brings together approximately 500 members and vendors from all over the world to showcase the latest advances and practices in crime analysis. It also enables multiple networking opportunities, exhibitions and discussions. In 2022, the conference is being held in Chicago, Illinois.

In between annual conferences, we also invite international groups to organise international symposiums in various locations around the world, with training and other events customized to the local populations of analysts.

IACA have been offering certification since 2005. Our flagship certification, the Certified Law Enforcement Analyst (CLEA) credential is an intermediate-level, internationally-recognised certification that requires experience, education, professional contributions, and a high score on a difficult test. Earlier in 2022, we also launched our entry-level certification, the Law Enforcement Analyst – Foundational (LEAF) to enable analysts starting out in the crime analysis field the very best possible start.

The IACA Certification Program is a result of the desire to reach the following six goals:

To recognize the professional abilities and accomplishments of individual law enforcement analysts.

To promote and encourage professional development by individuals in the field of law enforcement analysis.

To provide the employers of law enforcement analysts a reliable measure of professional competence.

To provide employers of law enforcement analysts with a basis on which to establish position descriptions.

To promote the profession of law enforcement analysis to police chiefs, administrators and the entire criminal justice community.

To better define law enforcement analysis as a legitimate and unique career.

Our searchable membership directory provides an opportunity for members to identify and connect with people in locations of interest or with skills of interest. This is particularly useful if you are working on a type of

crime that transcends borders and you would like to contact members in other parts of the world who may be dealing with the same criminal group, or at least have experiencing tackling the same type of crime.

The IACA's flagship publication Exploring Crime Analysis: Readings on Essential Skills, was published in its third edition in 2017. We also have an active Publications Committee that issues a quarterly newsletter which provides short articles on various topics of interest, tips geared toward professional development, training announcements, and opinion letters, and who works on a variety of other publications and white papers.

Our online community forums are often cited as the most valuable part of being an IACA member. Our forums enable members to ask questions of the membership, promote job or training opportunities and also seek general advice. By posting to the forums, members are able to ask questions of the largest online crime analysis community in the world.

Our mentoring program was launched in 2016 and pairs new analysts with more experienced members who can provide advice and guidance on topics such as skill development, better integration within their agency, dealing with professional challenges and designing quality

work products. It is a program where IACA members help other IACA members achieve their professional goals.

The IACA would welcome the opportunity to explore a future relationship with the National Police of Ukraine. As members, we believe NPU analysts would benefit from our broad range of services, many of which are available online and in Ukrainian. Should the NPU wish to explore training and/or certification through the IACA, again translation can be arranged over time. The IACA would also love to learn from the NPU. We are certain we can learn a lot from NPU's experience as a National Police Force and that NPU would make a very valuable contribution to the international crime analysis space.

Ахтирська Наталія Миколаївна,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики Навчально-наукового
інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук, доцент

МАТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИННОСТІ, АБО ЧИ МОЖНА ВИРАХУВАТИ КВАДРАТУРУ КОЛА

Вислів «квадратура кола» є метафорою, яка асоціюється з задачею, яка не має рішення. У вузькому сенсі слова, квадратура кола – це геометрична задача часів античності, яку не одне тисячоліття не могли ані вирішити, ані довести відсутність рішення. Лише 12 квітня 1882 року німецький математик Фердинанд Ліндеман довів, що задача не має рішення. Аналогічно математикам правники намагаються розрахувати абсолютно точні причини злочинності,

вірогідні матриці ризиків, географічний (об'єктний) вибір терориста, прогнозувати розміри несплачених податків за видами діяльності підприємств та суб'єктів, зміну каналів контрабанди тощо. Очевидно, що сталої одиниці, показника, вектору чи критерію не існує. Час вимагає врахування «постійних перемінних», кількість яких збільшується та супроводжується ускладненням їх змісту, що вимагає системи математичного аналізу злочинності.

Ситуація, час та сукупність найдрібніших деталей, які складають базис для аналітичного процесу, превалюють над усталеною аморфною теорією, прийнятою за абсолют. В юриспруденції такий сучасний підхід, з урахуванням використання математики у праві, називають «Холмс проти Ватсона». Унікальність застосування математичних методів та їх результативність криються в тому, що на відміну від гуманітарних наук, висновки ґрунтуються на об'єктивних даних, а не на висловленій позиції, авторитетній трактовці вченого у певний період (коли ним проводилось дослідження). Аналітики стверджують, що «чим наука далі від математики, тим вона більш гуманітарна».

Кількісні та якісні показники злочинності, інформація щодо стану дотримання правопорядку в поєднанні з соціально-демографічними та просторовими факторами сприяють розробці заходів запобігання злочинності, формують матрицю ризиків, поліпшують вирішення питань взаємодії правоохоронних органів. За міжнародними стандартами, кримінальний аналіз – це застосування формальних аналітичних та статистичних методів, а також методології дослідження правозастосовної інформації за правилами суспільствознавства (застосування математики для вивчення суспільних відносин).

Центральним об'єктом дослідження є злочин (злочини), а супутніми є міграційні процеси, кількість офіційно зареєстрованих осіб, фактично проживаючих, характеристики мешканців (постійних) та прибулих (туризм, відрядження, звільнення з місць позбавлення волі, тимчасова робота, безробітні, без постійного місця проживання); географічне розташування (курортна зона, кордон, адміністративний регіон); наявність транспортних шляхів (повітряні, суходольні, морські), динаміка руху транспорту, кількість ДТП, самогубства, скарги мешканців (на будь-що – шум, сміття, відсутність освітлення, неправильне паркування машин біля будинку).

Супутня факторна інформація містить соціально-демографічні дані (вік осіб, соціальне становище, статки, сімейний стан, стан здоров'я, національність, раса). Це є важливим для того, щоб зрозуміти, чому вчиняються злочини в певному районі (шахрайство з нерухомістю самотніх людей). Такі результати аналізу допомагають в організації патрулювання, розрахунку потреби в кадровому забезпеченні та виявленню злочинців. Розробка шаблону вчинення злочину допомагає в наданні рекомендацій щодо розслідування та особливостей проведення

окремих слідчих (розшукових) дій з урахуванням особи (має кримінальний досвід, військовий, держслужбовець).

Виокремлюють стратегічний аналіз, тактичний, адміністративний, темпоральний (часовий), видовий (за злочинами), кожен з яких має свої завдання та методичний інструментарій. Міжнародний досвід свідчить про ефективність картографування злочинності.

Динаміка злочинності розраховується також на підставі показників безробіття, зміною співвідношення міського та сільського населення, кількості дітей, рівня економічної незалежності (матеріальними статками), ефективністю надання адміністративних та соціальних послуг.

Відмічається наявність кореляційних зв'язків між різними видами злочинів. Наприклад, корупція сприяє вчиненню злочинів у сфері правосуддя, у сфері охорони здоров'я, фінансів та національної безпеки, що формує сателітний кримінальний аналіз.

Кримінальний аналіз базується на вирішені низки задач та побудові алгоритмів (єдиний математичний термін походить від географічної назви Хорезм, де жив математик Мухаммед бен Муса ас-Хорезмі, офіційно в якості самостійного термін був введений в математику в 1912 році французьким математиком Емілем Борелем). Пошук алгоритму в множинах з часом ускладняється, що диктується ситуацією та характеристиками злочинної діяльності (появою нових складів злочинів в Кримінальному кодексі, легалізацією зброї тощо).

Новими викликами є розробка алгоритму виникнення регіонального конфлікту, викликаного національними чи релігійними факторами, що зумовлює необхідність побудови нових каналів та джерел одержання інформації, методів розвідки, захисту таких каналів задля уникнення їх компрометації. Визнається необхідним посилення аналізу розвідувальних даних задля забезпечення комплексної оцінки загроз для національної безпеки та внутрішньої безпеки. Загрози, що інспіруються іноземними урядами та групами, зумовлюють доцільність забезпечення належного поєднання інформації між розвідкою та правоохоронними органами [1].

Кримінальний аналіз включає збір, категорізацію, формування алгоритмічних зв'язків та оцінку інформації. Спочатку одержується інформація (розрізнена), тобто знання в так званому «сирому виді». Інформацію опрацьовує інтелект, створюючи інформацію, яку можна зрозуміти в контексті її джерела та надійності. В процесі аналізу інформації відбувається її розподіл на певні складові, відслідковування особливостей, принципів, що перебувають в основі цих даних [2].

Для прогнозування рівня злочинності, схильності до вчинення злочинів певними категоріями осіб факторними елементами аналізу має бути також дотримання прав людини в даній державі. Доведено, що усвідомлення громадянами наявності свободи слова в державі є «психолого-соціальним щепленням» від впливу засобів масової інформації на схильність до протиправної поведінки. Наявність розмаїтої

інформації привчає особу до власного самостійного аналізу, а не формує визначену матрицю поведінки. Отже, програми аналізу мають бути детерміновані національними та державними особливостями [3].

Кримінальний аналіз має відповідати на екологічні виклики, терористичні загрози, насильницьку злочинність, очевидно, що поріг інтелекту людини не в змозі охопити таку кількість складових за множинними класифікаторами. Очевидно, що варто, з урахуванням міжнародного досвіду, використовувати штучний інтелект [4].

Список використаних джерел

1. The National Security Strategy of the United States of America. URL: https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nssall.html.

2. Criminal Intelligence. Manual for Analysts United Nations, April 2011. URL: https://www.unodc.org/documents/organizedcrime/LawEnforcement/Criminal_Intelligence_for_Analysts.pdf.

3. Caldwell M., Andrews J. T. A., Tanay T., Griffi L. D. AI-enabled future crime. URL: https://crimesciencejournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40163-020001238.

4. Present and Future of Japan's Crime: From a Structural Analysis of Victimization Rates (From Victims and Criminal Justice, P 469–510, 1991, Gunther Kaiser, Helmut Kury. URL: https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/present-and-future-japans-crime-structural-analysis-victimization.

Барандич Владислав Ігорович,
головний спеціаліст відділу забезпечення, формування та реалізації політики з питань безпеки, правопорядку та протидії злочинності Департаменту взаємодії з Національною поліцією України Міністерства внутрішніх справ України

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТАКТИЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ АНАЛІТИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Упровадження і застосування цифрових технологій на різних напрямах діяльності, зокрема й у діяльності правоохоронних органів, має надважливе значення, оскільки надає нових потужних можливостей для виконання завдань на якісно новому рівні.

Важливим кроком стало створення аналітичних підрозділів у Національній поліції України (далі – аналітичні підрозділи), працівники яких мають спеціальні знання не лише щодо загальної специфіки розкриття, профілактики та запобігання кримінальним правопорушенням, систематично підвищують кваліфікацію, вміють відстежувати закономірності (тенденції) вчинення кримінальних правопорушень, а й володіють навичками використання спеціального

аналітичного програмного забезпечення. Адже діяльність підрозділів кримінального аналізу безпосередньо пов'язана зі збиранням та аналізом даних за допомогою різних цифрових продуктів, що сприяє швидшому й ефективнішому розкриттю кримінальних правопорушень і запобіганню їх вчиненню.

У цьому контексті важливо зазначити, що аналітичні підрозділи не дублюють методів протидії злочинності, які у своїй роботі застосовують працівники слідчих та оперативних підрозділів, а суттєво їх доповнюють. Адже ефективна протидія злочинності можлива лише за умови плідної взаємодії аналітичних, оперативних і слідчих підрозділів.

За загальновідомим визначенням, кримінальний аналіз є логіко-мисленнєвою діяльністю працівників правоохоронних органів, що полягає у пошуку, перевірці й оцінці інформації, яка має значення для розкриття злочинів, а також їхньої профілактики. Інформація для якісного кримінального аналізу має відповідати критеріям актуальності, важливості, повноти, корисності та безперервності.

Якщо взяти до уваги тактичний аспект кримінального аналізу, то найбільш вдало, як на мене, визначення тактичного кримінального аналізу навів І. А. Федчак. Так, на думку вченого, це – інформаційно-аналітична діяльність, що здійснюється для аналізу злочинності та злочинів на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності певної групи з метою напрацювання тактичних заходів із затримання злочинців, виявлення ризиків і попередження конкретних правопорушень [1, с. 170].

Тактичний кримінальний аналіз використовують як для запобігання злочинам і їх розкриття, так і прогнозування імовірних загроз для суспільства, щоби унеможливити їхнє настання.

Для проведення тактичного кримінального аналізу необхідно отримати дані про певну територію чи вид кримінального правопорушення. Загалом основні дані, необхідні для цього аналізу, розміщено на Інформаційному порталі Національної поліції України (далі – ІПНП). Однак використовувати лише їх замало, позаяк на ІПНП розміщено фабули, які не завжди розкривають суть кримінального правопорушення та акцентують на деталях. Саме тому інформацію, отриману з ІПНП, необхідно доповнювати інформацією із кримінальних проваджень, зокрема: з протоколів огляду місця події та допитів, довідок-меморандумів, спецповідомлень тощо.

Також варто зазначити, що під час здійснення тактичного кримінального аналізу в більшості випадків необхідно використовувати інструменти візуалізації, очищення і підготовки даних. Так, ефективними інструментами, які значно покращать аналіз будь-яких даних, є програми корпорації «Microsoft». Ідеться, зокрема, про програми «Power Bi» та «Excel».

Проте, звісно, не існує загального алгоритму дій для розкриття кримінального правопорушення за допомогою використання аналітичних програм, як і не існує двох однакових кримінальних правопорушень. Під час здійснення аналізу кожного виду злочинів (проти власності / статевої недоторканості / життя і здоров'я тощо) акценти аналітик має робити різні. Приміром, не врахувавши існування різних умовних видів кримінального правопорушення, якісний аналіз провести не вдасться. Розподіл за способом учинення кримінального правопорушення полягає не лише у відмежуванні дій згідно зі статтями Кримінального кодексу України (наприклад, частина 2 статті 115 «Умисне вбивство» Кримінального кодексу України містить 14 пунктів – різних за способом дій), а й відмежуванні за менш очевидними критеріями: знаряддя злочину, місцевість, де сталося вбивство, кількість нанесених ударів, цинічність і жорстокість вбивства тощо.

Прикладом тактичного кримінального аналізу може слугувати такий. Використовуючи для тактичного кримінального аналізу офіційну інформацію щодо вчинених кримінальних правопорушень з 01 січня до 30 червня 2022 року, яку розміщено на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора (далі – ОГП) [2], серед загальної кількості вчинених кримінальних правопорушень проти власності (49 239 зареєстрованих) переважають крадіжки (33 008 зареєстрованих), з них: особам повідомлено про підозру – в 15 654 кримінальних провадженнях. Крадіжки, де підозрюваних осіб не встановлено – 17 354. Використовуючи статистику ОГП, для зручності аналізу можна вчинені кримінальні правопорушення розподілити таким чином:

– крадіжки з квартир (1 681);

– крадіжки з дач, садових будинків (442);

– крадіжки зі складів, баз, магазинів та інших торговельних точок (5 733).

Зібравши початкову інформацію про вчинені нерозкриті крадіжки за певний період (зручно використовувати період поточного року. – В. Б.) на певній території, варто завантажити її в програму «Microsoft Excel» та рознести по стовпчиках для фільтрування і подальшого аналізу (загальна інформація: час і дата, населений пункт, дані місцезнаходження об'єкта злочину; додаткова інформація, яку отримано від оперативних і слідчих підрозділів: наявність / ненаявність відеокамер, спосіб проникнення, поверх будинку, на якому вчинено кримінальне правопорушення, кількість злочинців, спосіб їхнього пересування, зовнішній опис, особливі прикмети). Під час систематизації такої інформації аналітик зможе помітити збіги між різними кримінальними правопорушеннями за вказаними критеріями без застосування спеціального програмного забезпечення. Узагальнивши великий обсяг інформації, за допомогою фільтрів і візуалізації можна тактично виявити подібність кримінальних правопорушень для складення далі аналітичного звіту.

Загалом у результаті правильно проведеного тактичного аналізу можна вирішити завдання щодо встановлення:

– місця концентрації кримінального правопорушення;

– пов'язаності (закономірності) подій;

– тенденції злочинності.

У свою чергу, вирішення цих завдань надасть можливість встановити профілі (інакше кажучи, досьє) підозрюваних і потерпілих. Встановлення профілів потерпілих дасть змогу надалі вжити профілактичних заходів, а встановлення профілів злочинців – прийняти управлінські рішення про розкриття кримінальних правопорушень, запобігання їм і недопущення надалі.

Для тактичного кримінального аналізу вкрай важливими є систематичне отримання інформації для постійної актуалізації аналітичних висновків і безперервне накопичення інформації з метою більш ґрунтовного аналізу в подальшому. Безперервне накопичення інформації та її адаптація до умов, необхідних для виконання завдань працівниками аналітичних підрозділів, надасть можливість здійснити багатовекторний аналіз за різними критеріями.

Результатом тактичного кримінального аналізу мають стати прийняті керівником управлінські рішення, спрямовані на забезпечення публічної безпеки, порядку, протидії злочинності.

Тут варто зауважити, що для більш професійного, різноаспектного тактичного кримінального аналізу обов'язкові знання з кримінології, а саме: про природу, закономірності виникнення, суспільного прояву та запобігання злочинності. Позаяк наявність таких знань, уміння користуватися аналітичними програмами, зацікавленість і відповідальне ставлення до роботи – це те, що в сукупності становить запоруку якісного тактичного кримінального аналізу.

Щодо розкриття кримінальних правопорушень за допомогою тактичного кримінального аналізу (з власного досвіду. – В. Б.).

Передусім необхідно отримати інформацію по конкретному кримінальному правопорушенню (або декількох подібних за способом) за певний період (декілька років / місяців), а саме: фабули кримінальних проваджень, інформацію від свідків, із протоколів огляду місця події тощо на конкретній території (приміром, місто / область).

Далі за допомогою використання програмного забезпечення потрібно систематизувати всю отриману інформацію із джерел інформації, використовуючи не лише інформацію з ІПНП, а й з кримінальних проваджень. Доцільно зібрати й систематизувати всю інформацію таким чином, щоби «розкрити» поведінку злочинця, зрозуміти спосіб вчинення ним кримінального правопорушення, зазначити всі деталі, отримані під час ознайомлення із матеріалами кримінального провадження чи з фабулою кримінального провадження. За наявності великого масиву інформації у спосіб фільтрування загальних даних (деталі вчинення кримінального правопорушення, інформація від свідків, про знаряддя та предмет

кримінального правопорушення) можна встановити відповідності між різними кримінальними правопорушеннями одного типу для складення аналітичного звіту.

Щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень за допомогою тактичного кримінального аналізу (з власного досвіду. – В. Б.). У цьому контексті актуальним буде використання візуалізацій отриманих даних для виявлення місця, де найбільше вчинено кримінальних правопорушень одного виду.

В ІПНП здебільшого міститься інформація про географічні координати місць, де вчинено злочини. Ці координати можна використати для відображення на карті на спеціальному програмному забезпеченні. Таким чином, за допомогою координат можна встановити зображення місцевості (район / місто / область тощо) із концентрацією вчинення певного виду кримінального правопорушення. Наочне сприйняття систематичності вчинення кримінального правопорушення дасть змогу надалі приймати управлінські рішення.

Наприклад, якщо аналітичні звіти надіслати керівникові підрозділу про виявлення тенденцій вчинення певного виду кримінального правопорушення (приміром, грабежів) у вечірній час доби на конкретній зупинці громадського транспорту, то це може сприяти або перенесенню зупинки в більш безпечне місце, або встановленню додаткового освітлення чи камер відеоспостереження, а можливо, й посиленню патрулювання правоохоронними органами ділянок, які становлять небезпеку для громадян.

У перспективі подібні прийняті рішення на основі детального тактичного кримінального аналізу можуть підвищити рівень безпеки громадян.

Таким чином, тактичний кримінальний аналіз є копіткою і вкрай важливою діяльністю, від результативності здійснення якої безпосередньо залежить рівень злочинності в певному регіоні. Лише ґрунтовний тактичний кримінальний аналіз із обов'язковим урахуванням знань з кримінології зможе забезпечити виконання основного завдання аналітичних підрозділів – ефективно сприяти розкриттю кримінальних правопорушень та запобігти їхньому вчиненню у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с. URL : http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/ 1234567890/ 3723/3/%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%87%D0%B0%D0%BA%20% D0%BE%D1%81%D0%BD%%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%9 6%D0%B7%D1%83.pdf.

2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіційний вебсайт Офісу Генерального прокурора України. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2.

Басалик Сергій Анатолійович,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
факультету правоохоронної діяльності
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
кандидат юридичних наук;
Туз Олександр Сергійович,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
факультету правоохоронної діяльності
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
кандидат психологічних наук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ АНАЛІТИКІВ У ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку Державної прикордонної служби України задля успішного виконання завдань, покладених на відомство, у тому числі ефективної участі в боротьбі з організованою злочинністю, протидії незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів, участі в заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України, оперативними підрозділами здійснюється розвідувальна, оперативно-розшукова, інформаційно-аналітична діяльність, яку в повній мірі доповнює кримінальний аналіз.

Ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності оперативними підрозділами Державної прикордонної служби України в інтересах забезпечення захисту державного кордону України, чітко регламентоване Законом України «Про Державну прикордонну службу України», а саме – статтею 2 «Основні функції Державної прикордонної служби України» та статтею 19 «Обов'язки Державної прикордонної служби України». Поряд із цим, зазначений закон не регламентує здійснення кримінального аналізу в Державній прикордонній службі, який доволі тривалий час здійснювався на підставі внутрішньовідомчих наказів Адміністрації Держприкордонслужби України та Міністерства внутрішніх справ України [1].

У державах Європейського Союзу, США та інших розвинених країнах світу використання можливостей кримінального аналізу є обов'язковим для всіх правоохоронних органів. Його зміст, правила та процедури чітко визначено та врегульовано у правовому відношенні. Це стосується ведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування та розгляду кримінальних проваджень у суді [2, с. 2].

В Україні першими кроками правового регулювання здійснення кримінального аналізу відбулось тільки в 2021 році з прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про Бюро економічної безпеки» від 28 січня 2021 року № 1150-IX, яким передбачено поняття кримінального аналізу, поняття аналітичного продукту, завдання аналітика Бюро економічної безпеки України, вимоги, що пред'являються до аналітика, тощо [3].

Додатково, на підставі прийняття Закону України «Про Бюро економічної безпеки» статтю 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» доповнено пунктом 21 в частині надання права підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, безпосередньо проводити або ініціювати проведення кримінального аналізу [4]. Цей факт суттєво вплинув на правове регулювання здійснення кримінального аналізу, як виду аналітичної діяльності, у тому числі й оперативно-розшуковими підрозділами Державної прикордонної служби України. Тобто, можна констатувати факт того, що в теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності з'явився новий метод.

На даний час правоохоронними органами України активно здійснюється кримінальний аналіз за практично єдиними правилами, принципами, із використанням спеціального аналітичного програмного забезпечення та інформаційних ресурсів, але не зважаючи на це, все ж таки є відмінності у віднесенні кримінального аналізу в різних правоохоронних органах до різних видів інформаційно-аналітичної діяльності.

На нашу думку, для подальшого розвитку кримінального аналізу в Державній прикордонній службі України, прибирання всіх можливих правових неузгодженостей, нормативно-правового регулювання діяльності кримінальних аналітиків у прикордонному відомстві, доцільно внести зміни та доповнення в Закон України «Про Державну прикордонну службу України» по прикладу Закону України «Про Бюро економічної безпеки».

Окремим вагомим аспектом діяльності кримінальних аналітиків та в цілому здійснення кримінального аналізу є питання використання аналітичного продукту під час здійснення досудового розслідування та розгляду кримінальних проваджень у суді, а саме – доказування вини підозрюваного або обвинуваченого.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text.

2. Албул С.В. Кримінальна розвідка як функція оперативно-розшукової діяльності: Європейський досвід та Українські перспективи. *European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg.* 2015. Вип. 2. С. 2–6.

3. Про Бюро економічної безпеки : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text.

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

Біліченко Валерій Віталійович,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ТАКТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Для успішного розкриття кримінальних правопорушень та вирішення конкретних проблем на певній території за короткий проміжок часу, за певним видом правопорушення чи протиправної діяльності певної групи, маючи за мету напрацювання тактичного досвіду затримувати злочинців, виявлення та попередження різного характеру правопорушень використовують – тактичний кримінальний аналіз. Його головна функція – оцінка характеру кримінального правопорушення, виявлення тенденцій та моделей правопорушень, встановлення певних фактів, інцидентів або місця вірогідного скоєння правопорушень. За допомогою аналізу даних короткострокових проблем дає змогу ідентифікувати підозрілі ознаки, підозрілих осіб або організовану групу, підозрілі зв'язки між фактами скоєння правопорушення, території з високим потенціалом вчинення кримінальних правопорушень, а також дає змогу установити сприятливий проміжок часу для скоєння правопорушень або злочинних проявів.

Особливості тактичного аналізу полягають у певній характеристиці, що притаманна такому виду аналізу, а саме:

Предметом тактичного аналізу є: місце, час, злочинці, способи вчинення кримінального правопорушення, об'єкт кримінального правопорушення, повторність скоєння правопорушення тими самими особами.

Тактичний аналіз може здійснюватися як регулярно, так і за запитом керівника (співробітника поліції. В залежності від труднощів здійснення аналізу, результати готуються за певним часовим інтервалом, адже відслідкувати динаміку злочинності на території певного обслуговування можливо лише завдяки такого аналізу. Перший період аналізу – кожні 24 години (аналіз Т24) та щомісячний (аналіз Т30).

Важливою особливість є стандартна форма за допомогою якої буде проводитися порівняння нових тактичних аналізів. Таке порівняння проводиться за для отримання результату виявлених змін та в подальшому надання оцінки стану справ.

Отже головною особливістю тактичного аналізу, що відрізняє їх на відміну від інших аналізів, тим що, тактичний аналіз вивчає та

проводить певні дослідження кримінальних правопорушень, що мали місце в минулому з метою висвітлити певні загальні елементи у структурі злочинності та їх зв'язки з особами, які могли бути причетними до їх скоєння.

Список використаних джерел

1. Криминальный анализ и анализ рисков. Общее руководство для правоохранительных органов Республики Молдовы и Украины. Миссия Европейского Союза по приграничной помощи Молдове и Украине. 160 с

2. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика : навчальний посібник / О. Є. Користін, Н. П. Свиридюк, О. М. Цільмак та ін.; МВС України; ДНДІ; ОДУВС. Одеса : РВВ ОДУВС, 2019. 216 с.

Бобошко Олена Миколаївна,
старший викладач Криворізького
факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАРОДЕРСТВО Й ІНШІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Статтею 65 Конституції України встановлено обов'язок громадян України захищати незалежність та територіальну цілісність України. Головною державною структурою, призначеною для збройного захисту нашої держави, є Збройні сили України. Саме на них покладається завдання обороняти суверенітет, незалежність, територіальну цілісність і недоторканність України [1].

Своє державне і національне призначення Збройні сили України здатні виконувати в умовах несення військової служби під час ведення бойових дій.

У разі збройної агресії проти України або загрози нападу на Україну Президент України приймає рішення про загальну або часткову мобілізацію, введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, подає його Верховній Раді України на схвалення чи затвердження, а також вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни. На підставі відповідного рішення Президента України Збройні Сили України разом з іншими військовими формуваннями розпочинають воєнні дії, у тому числі проведення спеціальних операцій (розвідувальних, інформаційно-психологічних тощо) у кіберпросторі [2].

З моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій настає воєнний час, який закінчується у день і час припинення стану війни.

В умовах воєнного стану в Україні зростає кількість злочинів, які посягають на порядок несення військової служби, які вчиняються

військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час ведення бою, або ж на ділянці в тилу, де ведеться обстріл противником.

На сьогодні тема мародерства є актуальною, адже українці зіштовхнулися з проблемою збереження свого майна під час війни. Трапляються випадки, коли мародери розкрадають майно жителів міст, які покинули місце свого проживання, рятуючись від обстрілів та бомбардувань. Крадії викрадають в оселях громадян прямо під час обстрілів, в той час, коли власники майна перебувають в бомбосховищах.

Метою тезів є визначення підстав щодо посилення кримінальної відповідальності за мародерство та злочинів проти власності, в умовах воєнного стану, коли особливо вимагається дотримання законів.

В наш час терміном «мародерство» називають будь-яку скоєну в цей період крадіжку – чи то товару в магазинах, чи майна з домівок мирних жителів. Проте, такий термін у цих випадках вживається помилково. З'ясуймо, що ж таке мародерство та які ще існують кримінальні правопорушення щодо заволодіння чужим майном?

В межах українського кримінального законодавства мародерство – військове правопорушення, суть якого полягає у викраденні на полі бою речей поранених чи вбитих. За такі злочинні дії передбачено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 10 років.

Відповідно до статті 432 Кримінального кодексу України мародерство – викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених.

До об'єкта злочину у даному випадку відноситься порядок несення військової служби під час ведення бойових дій. Так зокрема заволодіння шляхом викрадення в убитих, або поранених може відбуватись як із застосуванням насилля так і без нього у відкритій, або таємній формі.

До речей, які можуть бути предметом мародерства, належать особисті речі потерпілої особи (гроші, цінні предмети), а також предмети її обмундирування чи його частини. Не належать до речей як предмета мародерства озброєння і боєприпаси, військові документи, техніка та предмети, що збираються для майбутнього застосування під час бою.

Викрадення повинно відбуватися на полі бою, тобто на ділянці, де ведуться або велися бойові дії, а також ділянці, що розташована в тилу, але піддається обстрілу ворогом.

Викрадення речей поза межами поля бою (наприклад, в санітарному потязі, в госпіталю, будинку) створює склад загальнокримінального злочину, такого як крадіжка, грабіж , розбій, вимагання чи привласнення і розтрата, в залежності від способу вчинення розкрадання.

Варто розуміти, що для складу даного злочину не важливим є той факт, до якої армії належали убиті чи поранені на полі бою. Захоплення у вбитих або поранених зброї чи боєприпасів для

використання їх у бою , мародерством не може бути. Тому, що предметом злочину виступають речі вбитих і поранених.

З перших днів повномасштабного наступу на Україну ми отримуємо повідомлення про величезну кількість звірств, що вчиняють російські війська, в тому числі, пограбування мирного населення відкритим, таємним способом, та із застосуванням насилля над потерпілими, які були поранені. Такі дії окупантів слід кваліфікувати саме за ознаками кримінальних правопорушень проти власності, натомість – місцем скоєння злочинних діянь є саме, ділянка де ведуться чи велись бойові дії. Але мародерство має свою особливість, яка вказує на те, що потерпілим від злочинного діяння може бути військовослужбовець вбитий, або поранений.

Не є мародерством заволодіння речами здорових військовослужбовців. Такі дії можуть кваліфікуватися як злочини проти власності. Для складу злочину не має значення, до якої армії відносяться вбиті і поранені, речі яких розкрадалися на полі бою.

Мародерство передбачає наміри винного обернути вилучену річ у своє володіння. З цього моменту, тобто, коли винний отримав можливість розпоряджатися майном потерпілого за своїм розсудом, мародерство вважається закінченим злочином.

Мародерство – це військовий злочин, що порушує норми міжнародного гуманітарного права (порушення законів і звичаїв війни), за скоєння яких передбачено кримінальну відповідальність фізичних осіб на національному та міжнародному рівнях. Воєнні злочини є одним з видів основних злочинів проти міжнародного права поряд зі злочином агресії, злочинами проти людяності та геноцидом. Воєнними злочинами є серйозні порушення заборон, що містяться як у договірному, так і у звичаєвому міжнародному гуманітарному праві.

Женевська конвенції від 12 серпня 1949 року зобов'язує держави криміналізувати серйозні порушення міжнародного гуманітарного права в національному законодавстві. Україна виконує цю вимогу насамперед шляхом внесення до Кримінального кодексу України зміни та доповнення. Крім того, держави повинні переслідувати в судовому порядку осіб, обвинувачуваних у вчиненні серйозних порушень міжнародного гуманітарного права чи передавати таких осіб державі, готовій здійснити таке переслідування [3].

Іншими словами, на воєнні злочини (як і на інші види міжнародних злочинів), відповідно до Женевських конвенцій, поширюється принцип універсальної юрисдикції. Він полягає в тому, що будь-яка держава може притягнути особу, винну в скоєнні воєнних злочинів, до кримінальної відповідальності, незважаючи на місце скоєння злочину та громадянство суб'єкта злочину чи його жертви. Перелік воєнних злочинів, що становлять серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, охоплює і незаконне, невмотивоване і широкомасштабне руйнування і привласнення майна,

не спричинене військовою необхідністю, скоєне щодо осіб та майна, які перебувають під захистом конвенцій.

07 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 03.03.2022 р. № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», яким внесено зміни до низки статей Кримінального кодексу України щодо кримінальних правопорушень проти власності, а саме до: статті 185 (Крадіжка); статті 186 (Грабіж); статті 187 (Розбій); статті 189 (Вимагання); статті 191 (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем); статті 432 (Мародерство) [4].

Новий закон посилив покарання не тільки за привласнення на полі бою майна поранених та вбитих (мародерство), а ще й за використання трагічних обставин, бойових дій для власної наживи, адже зміни до Кримінального кодексу України торкнулися й складу кримінальних правопорушень, передбачених у статтях 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання), 191 (заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем). Ці злочини доповнилися кваліфікуючою ознакою – скоєння в умовах воєнного або надзвичайного стану. Поряд з мародерством, злочини проти власності не можуть відноситися до військових.

Тому відтепер за вчинення кримінальних правопорушень, направлених на викрадення чужого майна ,в умовах воєнного або надзвичайного стану відповідальність стала жорсткішою.

Законом встановлюється обов'язкова ознака об'єктивної сторони в перелічених злочинах проти власності – місце і час скоєння злочинів. Кримінальні правопорушення вчиненні за такими кваліфікуючими ознаками відносяться до категорії тяжких і передбачають кримінальну відповідальність за частиною четвертою статей 185, 186, 189, 191 КК у вигляді позбавлення волі строком на 10 років за верхньою межею, а за розбій, вчинений в умовах воєнного чи надзвичайного стану, передбачено 15 років позбавлення волі.

Об'єктом посягання в злочинах Розділу VI виступають суспільні відносини власності як частина економічних відносин, як основа економічної системи держави. На підставі ст. 318 ЦК України суб'єктами права власності виступають Український народ та інші учасники цивільних правовідносин, визначені статтею 2 цього кодексу (фізичні та юридичні особи, Автономна республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права) [5].

Крім об'єкта, загальною ознакою злочинів проти власності є предмет – майно, що належить певному власнику на законних підставах, має певну вартість і належить до предметів матеріального світу, яке можна вилучити, привласнити, спожити, пошкодити, знищити, тощо. Мародерство також посягає на предмети, що знаходяться у законному володінні в потерпілого і виступають особистими речами вбитого чи пораненого. Але мародерство може

бути вчинено на полі бою, під час бою , чи відразу після вчинення бою. Для розкрадання речей в злочинах проти власності місце та час не виступають обов'язковою ознакою об'єктивної сторони. Також предметами складів злочинів проти власності та мародерства не можуть бути вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї) бойові припаси, озброєння, технічні засоби ведення війни.

Таким чином, дослідивши ознаки складів злочинів мародерства та крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, привласнення та розтрати слід зазначити, що вони мають деякі спільні ознаки, а саме предмет. Але предмет не виступає елементом складу злочину, тому і не впливає на процес кваліфікації вище перелічених злочинів.

Юридичною основою кваліфікації є кримінально-правова норма (кримінальний закон), яка формулює склад кваліфікованого діяння. У зв'язку з цим встановлення в конкретному діянні всіх ознак відповідного злочину, в першу чергу, вимагає зіставлення кримінально-правової норми і діяння обов'язково по всім елементам та ознакам, утворюючим той чи інший склад злочину. У всіх випадках збіги таких ознак є результатом кваліфікації діяння за певною статтею (частини статті) КК України. У багатьох випадках такий збіг певних ознак є також підставою для відмежування мародерства від злочинів проти власності. У першу чергу злочини відрізняються один від одного по об'єкту (родовому, видовому або безпосередньому), тобто по тим суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом від злочинних посягань та на заподіяння шкоди яким спрямовано злочин. У зв'язку з цим і суб'єкт злочинів може грати навіть вирішальну роль у кваліфікації вчиненого суспільно небезпечного діяння по тій чи іншій статті Кримінального кодексу України. Адже в мародерстві ним виступає лише військовослужбовець. За статтею 432 Кримінального кодексу, мародерство – це викрадення речей вбитих чи поранених на полі бою.

Проте в умовах війни під «мародерством» розуміють крадіжки, вчинені не лише на полі бою, але й на інших територіях під час воєнного стану.

Саме така позиція викладена у Законі України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство».

Список використаних джерел

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків: Право, 2016. 82 с.

2. Про оборону України: Закон України від 06.12.91 №1932- XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text.

3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р., Женева. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство від 03.03.2022 № 2117-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text.

5. Цивільний кодекс України від 16.01. 2003 № 435-IV із змінами і доповненнями, внесеними законами України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T030435?an=2.

Бугрінова Альбіна Вадимівна,
інспектор відділу аналітичної роботи
управління кримінального аналізу
ГУНП у Львівській області

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ РІШЕНЬ ГОЛОСОВОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вплив технологічної сфери на розвиток сучасного суспільства безперервно зростає. У зв'язку з цим забезпечення безпеки держави, суспільства та окремого громадянина стає одним з основних пріоритетів національної безпеки. Зміст проблем, об'єднаних поняттям «національна безпека», останнім часом визначається швидким поширенням новітніх інформаційних технологій. Так, невпинний розвиток новітніх технологій ставить перед правоохоронними органами ряд завдань, без вирішення яких, успішно реалізувати їх функції не представляється можливим.

В авангарді правоохоронної системи України в частині роботи із сучасними інформаційними технологіями знаходяться підрозділи кримінального аналізу Національної поліції України, до основних напрямів роботи, яких, віднесено: покращення інформаційно-аналітичної діяльності, шляхом розроблення та впровадження сучасних програмних інструментів. Сучасні програмні інструменти набувають особливого значення у роботі правоохоронних органів в частині виявлення, запобігання, документування та розслідування кримінальних правопорушень різних категорій, оскільки такі інструменти, серед іншого, дозволяють умовно проникати у свідомість людей з метою відслідковування справжніх психологічних процесів, які ці люди переживають в дійсності проте, через різні причини приховують. Можливості ідентифікації психологічних процесі, які протікають у свідомості особи дозволяють вирішувати широкий спектр завдань, які стоять перед підрозділами Національної поліції України. Однією з найбільш поширених біометричних характеристик людини є її голос, який володіє набором індивідуальних особливостей, котрі відносно легко піддаються вимірюванню (наприклад, частотний спектр голосового сигналу). Однозначно ефективно, протягом тривалого часу в арсеналі засобів Національної поліції України застосовується так званий «детектор брехні», за допомогою якого стає можливим проведення дослідження

психофізіологічних станів особи, які дозволяють ідентифікувати правдивість наданої нею інформації, яка становить інтерес для протидії злочинності.

Емоції (від фр. Émouvoir – «хвилювання», «збудження») – це біологічно обґрунтовані психологічні стани, що виникають у результаті нейрофізіологічних змін, по-різному пов'язані з думками, почуттями, поведінковими реакціями і ступенем задоволення чи страждання [1]. Розпізнавання емоцій в мові – багатопрофільна галузь досліджень, яка останнім часом набуває популярності.

Наразі розробка методів, які можуть автоматично розпізнавати емоції людини за голосом є актуальною задачею. Розвиток цієї сфери може зіграти важливу роль у питаннях безпеки [2]. Разом з тим, ряд країн світу успішно та активно використовують альтернативну методику дослідження голосового спектру людини з метою визначення її дійсного емоційного стану, який ця особа переживає під час спілкування. Ця методика є розробкою Ізраїльської компанії Nemesysco – «LVA 6.50» , яка була заснована в 2000 році. «LVA 6.50» – це професійний інструмент для аналізу емоцій та рівня безпеки, що використовує унікальну технологію багаторівневого аналізу голосу LVA від Ізраїльської компанії Nemesysco, яка була заснована в 2000 році. Даний інструмент аналізує відчуття досліджуваної сторони під час розмови і попереджає про можливі проблемні місця, на які варто звернути увагу. Технологія LVA дозволяє краще зрозуміти психічний стан і емоційну реакцію суб'єкта в певний момент, виявляючи приховані емоційні сигнали в його або її мовленні.

Технологія визначає різні типи рівнів стресу, когнітивних процесів та емоційних реакцій, які відображаються в різних тонких властивостях голосу. Ця інформація дає уявлення про те, як думає суб'єкт, що його турбує, що хвилює, в яких частинах своєї промови він не впевнений, які питання вимагають більшої уваги та області котрі здаються чутливими для оратора. В ході аналізу голосу суб'єкта, можна скласти психологічний (емоційний) портрет відносно конкретної ситуації, ми будемо розуміти, що відчуває досліджувана сторону та коли вона може говорити неправду, що в свою чергу допоможе швидше та ефективніше боротись зі злочинністю. LVA не аналізує звукові частоти, які сприймає людина, програма їх ігнорує, проте аналізує частоти які голос продукує, але людина не розпізнає. Відповідно, маніпулювати голосом під час проведення дослідження неможливо. Під час проведення дослідження голосу людини, з використанням «LVA 6.50», аналізують 16 найбільш важливих емоцій, щоб визначити психологічний стан людини.

З їх числа для підрозділів кримінального аналізу, під час проведення оперативного кримінального аналізу, найбільший інтерес становлять наступні:

1. Ризик, який позначається в програмі ініціалами: JQ;
2. Когнітивний дисонанс – SPG;
3. Уява, що є протилежною пам'яті – AVJ;

4. «Сказати лишнє» (пошкодувати, жалкувати про те, що сказав) – SOS;

5. Підготовка до надання неправдивих відомостей – Anticipation;

6. Виникнення стресу –SPT.

Наприклад, коли людина практикує говорити неправду, часто в цей момент у її свідомості виникає певна емоція, під якою слід розуміти свідоме притуплення пам'яті та загострення уяви, таким чином, у свідомості людини виникає суперечність, яку називають – когнітивний дисонанс. У випадку ідентифікації виникнення однієї з 6 емоцій у досліджуваної особи слід розуміти, що кримінальним аналітиком визначено особливо чутливу для людини тему.

Цінність для проведення оперативних аналітичних досліджень програмного рішення «LVA 6.50», полягає у тому, що завдяки його застосуванню ідентифікуються аспекти, які підлягають поглибленому дослідженню фахівцем поліграфологом. Тому «LVA 6.50» у класичному розумінні не є аналогом «детектора брехні». Ще однією надважливою перевагою застосуванню програмного рішення «LVA 6.50» є можливість проведення досліджень голосу людини у записі (в режимі offline) – дистанційно. Програмне рішення «LVA 6.50» виявляє зону чутливості, проте не визначає правду говорить людина, чи ні. Встановити причину цієї чутливості завдання слідчого під час проведення процесуальних дій.

Кримінальний аналітик під час проведення оперативного кримінального аналізу, застосовуючи «LVA 6.50» повинен пам'ятати про необхідні умови використання програми, а саме:

– чи існує у досліджуваного суб'єкта ризик (небезпека викриття);

– відсутність сторонніх шумів, які можуть спотворити результати дослідження.

Під такими шумами слід розуміти: роботу кондиціонера, телевізора, звук автомобіля, що їздить поряд, тощо. Перед початком дослідження доцільно підготувати список запитань. Це елемент психологічної боротьби, який має переконати опитувану особу у якісній підготовці співробітника поліції. Підсумовуючи наведене, слід сказати, що сучасному злочинному світу властиво динамічно змінюватись та набувати нових виразів з огляду на зміни суспільних відносин. Правоохоронні органи повинні адекватно відповідати сучасним безпековим викликом породженим проявами злочинності. Такі адекватні відповіді не представляються можливими без вивчення та застосування сучасних інструментів ідентифікації дійсних психологічних станів особи, що становить оперативний інтерес на шляху приведення своєї діяльності до сучасних вимог. На нашу думку суттєвий резерв удосконалення засобів та методів діяльності співробітників Національної поліції України становить програмне рішення «LVA 6.50», застосування якого дає можливість зробити «крок вперед».

Список використаних джерел

1. Панксепп, Яак (2005). Affective neuroscience : the foundations of human and animal emotions [Афективна нейронаука: основи емоцій

людини і тварин] (англійською) (вид. [Передрук]). Видавництво Оксфордського університету. с. 9. ISBN 978-0195096736. «Our emotional feelings reflect our ability to subjectively experience certain states of the nervous system. Although conscious feeling states are universally accepted as major distinguishing characteristics of human emotions, in animal research the issue of whether other organisms feel emotions is little more than a conceptual embarrassment.»

2. Палій А. Система розпізнавання емоцій в мові людини. Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 124 Системний аналіз. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Інститут прикладного системного аналізу кафедра математичних методів системного аналізу. Київ, 2019 р.

3. Nemesysco Ltd. Voice and analysis technologies. https://www.nemesysco.com/.

Бутко Роман Юрійович,
начальник управління кримінального аналізу ГУНП у місті Києві

РОЗВИТОК ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ МІСТА КИЄВА НА РІВНІ УПРАВЛІНЬ ЯК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ (ВІДОКРЕМЛЕНИХ) ПІДРОЗДІЛІВ (НА ПРИКЛАДІ ГОЛОСІЇВСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ПОЛІЦІЇ ГУНП У М. КИЄВІ)

Кримінальний аналіз – сучасний, швидкий та дієвий підхід в розкритті та попередженні злочинів, який доповнює роботу оперативників та слідчих.

В значній мірі робота підрозділів кримінальної поліції та слідчих підрозділів залежить від того, наскільки вони володіють інформацією про осіб, події, об'єкти та якої якості така інформація. Проведення аналізу інформації з різних джерел, закритих та відкритих баз даних, соціальних мереж з використанням сучасних інформаційно-аналітичних інструментів, допомагає у найкоротший проміжок часу та в умовах обмежених ресурсів виявити максимально достовірну інформацію, далі ця відфільтрована та акцентована інформація потрапляє до рук відповідних підрозділів – ініціаторів поліції.

Основне завдання працівників кримінального аналізу – «оперативне» надання ініціаторам (керівництву, підрозділам кримінальної поліції та досудового розслідування) достовірної, актуальної, об'єктивної, повної інформацій з метою ефективного виконання завдань, визначених ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію».

В умовах сьогодення та відкритої збройної агресії, виникла пряма необхідність цілодобового та оперативного використання аналітиками міста Києва системи відеоспостереження «Безпечне місто», методології OSINT «розвідка на основі відкритих джерел» та інформаційно-пошукових ресурсів (Єдиних та Державних) обмежених

доступом у воєнний час з метою збереження матеріалів та фіксацією злочинних дій армією агресора.

Тенденції зростання попиту на аналітичні продукти у структурних та територіальних підрозділах ГУНП у місті Києві та міжрегіональних підрозділах НПУ призводять до неминучого збільшення навантаження на кримінального аналітика.

Як позитивний приклад слід відмітити створений 02.04.2021 наказом Національної поліції України № 261 сектор кримінального аналізу ВКП в Голосіївському УП ГУНП у м. Києві, працівники вищевказаного сектору в протягом 2021 року успішно пройшли стажування в управлінні кримінального аналізу ГУНП у м. Києві та набули новітніх навичок та методів проведення кримінального аналізу, що дало можливість в умовах воєнного стану використовувати аналітиками СКА ВКП Голосіївського УП ГУНП у м. Києві вищевказані системи та реєстри.

Кримінальний аналіз суттєво покращує роботу поліції в цілому, починаючи від реагування на злочини до дій на випередження, щоб правоохоронці мали можливість бути на крок попереду злочинців.

Київ як столиця та найбільше місто України, має один з найбільших потенціалів у розбудові аналітичної спроможності, тому наряду з цим й виникає необхідність в розвитку поняття «кримінальний аналітик» у ГУНП міста Києві та в поліції загалом, адже основа аналітики – інтелект, логічне мислення, констатування фактів та прогнозування.

Щоденно поліція отримує інформацію в різних формах, але для того, щоб вона була корисною її потрібно узагальнити та систематизувати. Професійний та своєчасний аналіз цієї інформації визначає шляхи реагування поліції та дозволяє вірно акцентувати увагу та далі скерувати ресурси туди, де вони найбільш потрібні.

Підсумовуючи зазначене, виникла необхідність у внесенні змін до організаційно-штатної структури територіальних (відокремлених) підрозділів ГУНП у м. Київ, а саме створення 9-ти секторів кримінального аналізу в наступних управліннях поліції ГУНП у м. Києві: Дарницькому УП ГУНП, Деснянському УП ГУНП, Дніпровському УП ГУНП, Оболонському УП ГУНП, Печерському УП ГУНП, Подільському УП ГУНП, Святошинському УП ГУНП, Солом'янському УП ГУНП, Шевченківське УП ГУНП, з штатною чисельністю 3 працівники.

Як результат, відповідно до наказу Національної поліції України від 22.06.2022 № 439 «Про затвердження Переліку змін у штатах Національної поліції», у відділах кримінальної поліції управлінь поліції Головного управління Національної поліції у м. Києві створено сектори кримінального аналізу штатною чисельністю 3 працівники.

Першочергова мета створення вищевказаних секторів – збільшення ефективності та оперативності залучення кримінальних аналітиків до розробок та розкриття тяжких та особливо тяжких

злочинів (військових злочинів, умисних вбивств, пограбувань та розбійних нападів, вимагання, незаконні заволодіння транспортними засобами тощо) та швидка комунікація між вказаними секторами, щодо оперативного відпрацювання резонансних подій, встановлення розшукуваних осіб та транспортних засобів, ідентифікація осіб з використанням методології OSINT.

Звісно використання системи відеоспостереження «Безпечне місто», а саме її аналітичної складової – є невід'ємна частина повсякденної роботи аналітика при розкритті злочинів за «гарячими слідами», адже вказаний інструмент в сукупності з іншими аналітичними онлайн системами дає можливість в найкоротший час ідентифікувати та затримати злочинця.

За розвитком роботи поліцейських «кримінальних аналітиків» майбутнє. Така інновація покращує роботу поліції в цілому, важливим етапом отримання якісної аналітичної інформації є фахова підготовка аналітиків з використанням передових аналітичних програмних продуктів.

В свою чергу перед УКА ГУНП у місті Києві постає завдання у відборі кандидатів з числа найбільш фахово підготовлених діючих працівників (пріоритет – знання комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, вміння користуватися інформаційно-пошуковими ресурсами), підготовка курсантів як майбутніх кандидатів на вакантні посади та організація стажування кандидатів на базі УКА ГУНП у місті Києві, розроблення та впровадження новітніх алгоритмів, аналітичних інструментів та систем, цілодобове надання практичної та методичної допомоги в організації роботи новостворених секторів.

Варава Дмитро Віталійович,
заступник начальника 1-го відділу
Департаменту боротьби з наркозлочинністю
Національної поліції України

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОВЖИВАННЯ НАРКОТИКАМИ ТА ПСИХОТРОПНИМИ РЕЧОВИНАМИ В ПІДЛІТКОВО-ЮНАЦЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Запобігання наркоманії повинно спиратися в своїй основі на довгострокову загальнодержавну політику, спрямовану на формування в суспільстві неприйнятного ставлення до вживання наркотиків. Протистояння наркоманії тільки тоді стане дійсно загальнонаціональною справою, коли будуть зроблені зусилля як на урядовому рівні, так і на рівні громадських організацій і рухів [1, с. 78–80].

Виходячи з цього, суть сучасної концепції первинної, вторинної та третинної профілактики, раннє запобігання вживання наркотиків серед дітей та підлітків полягає в тому, що основна увага повинна бути приділена особі неповнолітнього і трьом важливим сферам, в яких

реалізується його життєдіяльність: сім'я, навчальний заклад і дозвілля, включаючи пов'язане з ним мікросоціальне оточення [2].

Цілями первинної запобіжної діяльності на даному етапі є:

– зміна ціннісного ставлення дітей та молоді до наркотиків, формування особистої відповідальності за свою поведінку, яка обумовлює зниження попиту на наркотики та психотропні речовини в дитячо-молодіжній популяції;

– стримування залучення дітей і молоді в прийом наркотичних засобів за допомогою пропаганди здорового способу життя, формування антинаркотичних установок та профілактичної роботи, яка здійснюється працівниками загальноосвітніх установ і поліції.

Стратегія первинної профілактики передбачає активні профілактичні заходи, спрямовані на формування особистісних ресурсів, що забезпечують розвиток у дітей і молоді соціально-нормативного стимулювання з домінуванням цінностей здорового способу життя, дієвої установки на відмову від прийому наркотичних і психотропних речовин; на формування ресурсів сім'ї, що допомагають вихованню у дітей та підлітків законослухняного, успішної і відповідальної поведінки, а також ресурсів сім'ї, що забезпечують підтримку дитини, яка почала вживати наркотики, що стримують її розрив з родиною і допомагають їй на стадії соціально-медичної реабілітації при припиненні прийому наркотиків, на впровадження в загальноосвітньому середовищі інноваційних педагогічних і психологічних технологій раннього виявлення випадків вживання наркотиків учнями; на розвиток соціально-підтримуючої інфраструктури [3, с. 139].

Державна політика повинна бути спрямована на стримування незаконного поширення і зростання зловживання наркотичними і психотропними речовинами.

Стратегічним пріоритетом первинної профілактики слід розглядати свідомість системи позитивної профілактики, яка орієнтується не на проблему і її наслідки, а на захист від виникнення проблем, на потенціал здорового способу життя – освоєння і розкриття ресурсів психіки і особистості, підтримку молодої людини і допомогу їй в самореалізації власного життєвого призначення.

Вторинна профілактика залежності від наркотичних та психотропних речовин стосується осіб, які вже випробували на собі вплив обставин, пов'язаних з вживанням наркотичних і психотропних речовин, але ще не виявляють ознак хвороби. Комплекс заходів вторинної профілактики спрямований на повне припинення подальшої наркотизації і відновлення особистісного і соціального статусу підлітка [4, с. 2–3].

Найважливішими складовими частинами вторинної профілактики зловживання наркотичних і психотропних речовин є: створення системи раннього виявлення споживачів наркотиків, забезпечення доступності комплексного обстеження і надання кваліфікованої психологічної, медичної, педагогічної та соціальної допомоги.

Дуже важливо забезпечити тривале перебування таких підлітків в нормативному мікросередовищі (навчальному класі в загальноосвітній школі, установі додаткової освіти, сім'я і т.п.), в яких, як правило, ймовірність поширення наркотиків зведена до мінімуму.

У випадках, коли ставиться діагноз «наркоманія», учень потребує спеціального комплексного обстеження, лікування та реабілітації. Профілактика, лікування та реабілітація – це взаємопов'язані процеси.

Разом з тим, без включення споживача наркотиків в загальноосвітній і усвідомлений трудовий процес вкрай важко вирішити проблему третинної профілактики [5, с. 110–111].

Заходи, спрямовані на запобігання зривів і рецидивів наркоманії, відносяться до третинної профілактики. Власне, це і є реабілітація, яка на думку експертів Всесвітньої Організації охорони здоров'я, є комплексним спрямованим на використання медичних, психологічних, соціальних, освітніх та трудових заходів з метою пристосування хворого до діяльності на максимально важливому для нього рівні [6, с. 294–295].

Завдання вторинної і третинної профілактики можуть бути вирішені в спеціалізованих державних центрах реабілітації дітей та молоді системи Міністерства освіти і науки та Міністерства охорони здоров'я. Крім спеціалізованих центрів з метою запобігання зловживання наркотичними і психотропними речовинами може і повинна активно використовуватися вже існуюча мережа загальноосвітніх установ для дітей, які потребують психолого-педагогічної та медичної допомоги [7, с. 104].

Спектр діяльності таких центрів повинні бути багатогранними і багатопрофільними:

– надання консультативно-діагностичної, медичної, соціальної та правової допомоги дітям і молоді, які вживають наркотичні та психотропні речовини і мають хворобливу залежність;

– надання консультативної допомоги та правової підтримки батькам з питань наркозалежності дітей і молоді;

– організація загальноосвітнього і професійного навчання та створення навчальних класів, студій, спортивних секцій, трудових майстерень та інших спеціальних структур для забезпечення духовного і творчого зростання реабілітованих;

– надання організаційно-методичної та консультативної допомоги фахівцям освітніх установ з питань запобігання наркоманії та залежності від психоактивних речовин;

– взаємодія із зацікавленими відомствами та організаціями з питань реабілітації та реадаптації дітей і молоді, залучених до вживання наркотиків;

– розробка реабілітаційних програм для дітей та молоді із залежністю від наркотичних і психотропних речовин;

– розробка програм запобігання зривам і рецидивам наркоманії у дітей та молоді, які пройшли лікування і реабілітацію та інтегрованих в освітній заклад.

Кожен вид профілактики має свої особливості. Між профілактичними блоками (первинна, вторинна і третинна профілактика) як складова єдиної системи має місце взаємопроникнення і взаємопересікання. Саме такий підхід дає змогу структурувати цілісну концепцію запобігання зловживанню психоактивними речовинами і перейти до створення комплексних програм на всіх рівнях [8, с. 11].

Звідси можна дійти висновку, що антинаркотична профілактика – це цілісна система заходів, організована в рамках єдиної державної програми, яка має свій зміст, свою етапи і динаміку розвитку, свій певний кінцевий результат і реалізується державними і громадськими структурами [9].

Реабілітаційні програми – заходи, здійснювані як довготривало, так і на короткий час, з відновлення психічного, а також соціального, фізіологічного здоров'я молоді.

Звідси і реабілітаційний простір як територіальна система відомств, служб і установ, громадських ініціатив, що здійснюють пошук і реабілітацію підлітків і молоді, які опинилися в небезпечних або несприятливих соціальних умовах [10].

До принципів реабілітаційного простору належать:

– принцип дотримання інтересів неповнолітнього. Дитина є не об'єктом репресивного впливу, а суб'єктом реабілітації;

– принцип добровільності. Перш ніж приступати до надання допомоги і корекційної роботи, з кожним із спостережуваних підлітків необхідно вступити в довірчий контакт, отримати згоду на подальшу співпрацю;

– принцип довіри до неповнолітнього. Цей принцип має на меті прийняття на віру будь-якої інформації, яку неповнолітній приносить в процесі спілкування.

Усе це говорить про те, що концепція реабілітаційного простору передбачає існування комплексної мережі соціально-реабілітаційних програм, націлених на захист прав підлітка. По суті, реабілітаційний простір є не що інше, як соціально-реабілітаційний аналог відновного ювенального правосуддя.

Список використаних джерел

1. Денисов С. Ф. Протидія наркотизму серед молоді в Україні. *Держава та регіони.* Серія право. 2010. № 1. С. 78–84.

2. Минимальные стандартные правила ООН, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила»: приняты резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН 40/33 от 10.12.1985. *Права человека:* сб. междунар. документов. Варшава, 2002. С. 263–281.

3. Легецький М. Підвищення ефективності профілактики наркоманії серед неповнолітніх. *Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України.* 2005. № 4. С. 139–142.

4. Мачинский В. Объединение усилий в борьбе с наркопреступностью. *Законность.* 2006. № 5. С. 2–4.

5. Щеточкина Н. П. Кто защитит больного наркоманией? *Человек и закон.* 2007. № 9. С. 110–114.

6. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: наук-практ. посіб. / А. А. Бова, В. І. Женунтій, А. П. Закалюк; за заг. ред. А. П. Закалюка. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 296 с.

7. Романова Л., Ролик А. Приоритетные направления в профилактике распространения наркотиков. *Уголовное право.* 2005. № 2. С. 104–106.

8. Ткаченко И. Н. Проблема потребления наркотических и токсических веществ несовершеннолетними. *Биология в школе.* 2002. № 7. С. 11–14.

9. Флямер М. Развитие общественных инициатив в сфере уголовной юстиции. URL: http://www.a-z.ru/assoc/sydebnprav/lib/flumer.htm.

10. Хананашвили Н. Зыков О. Не «Как наказать», а «как помочь». URL: http://www.ug.ru/01.17/t3.htm.

Вихристюк Олексій Анатолійович,
генеральний директор ТОВ «КОВІ SOFTWARE»

САМАР

Група компаній «КОБІ» є українським виробником активного обладнання

та камер відеоспостереження ZetPro, програмно-апаратного комплексу САМАР (vers. VMS).

Штат компанії налічує 25 працівників, з них 13 працівників задіяні в розробці та модернізації програмного-апаратного продукту САМАР (vers. VMS), розгорнута дилерська мережа, яка представлена в кожній області України.

На даний час в рамках державної програми «Безпечна область», «Безпечне місто», тощо (в залежності в рівня запровадження програми), на базі програмного забезпечення САМАР створено мережі систем відеоспостереження та відеоаналітики в населених пунктах Сумської, Чернігівської, Київської, Житомирська, Вінницької, Рівненської, Хмельницької, Волинської, Тернопільської, Івано-Франківської та Закарпатської областей. Вказані мережі об’єднані в єдину централізовану мережу, що сприяє ефективнішому здійсненню проведенню аналітики отриманої за допомогою систем відеоспостереження інформації. До окупації російськими військами ефективно працювала система відеоспостереження в м. Енергодарі Запорізької області, яка також була задіяна в об’єднаній мережі.

Група компаній «КОБІ» є високотехнологічним підприємством, яке об'єднує дослідження, розробки, виробництво, продаж та супровід об'єкта від проектування до повної реалізації. Асортимент марки ZetPro становить обладнання для відеоспостереження. Основний акцент робиться на IP обладнання, лінійка охоплює всі сегменти даного ринку від економ – до професійних пристроїв, кращих в своєму класі. Даний підхід дозволяє домогтися максимальної ефективності в проектах із забезпечення безпеки будь-якої складності.

Розроблений IT-спеціалістами «КОБІ» програмно-апаратний комплекс CAMAP (vers.VMS) є виключно українським високотехнологічним продуктом, ефективність роботи якого має позитивні відгуки від органів державної влади, представників силових структур (Міністерства оборони України,СБУ та Національної поліції України).

CaMap VMS – програмне забезпечення з інтелектуальними модулями для установки на ПК, розроблено для роботи з різними виробниками систем відеоспостереження (камери/мережеві реєстратори).

Програмний комплекс CAMAP (vers.VMS) – рішення для різних завдань. Використовуючи передову технологію «Штучний інтелект», аналітичні модулі розпізнавання марки, моделі, кольору та державного номерного знаку транспортного знаку; а також розпізнавання осіб працюють з високою точністю. Крім цього, алгоритми розпізнавання можуть працювати на периферійних пристроях, дозволяючи значно знизити вимоги до потужності процесора, а значить і ціна рішення «під ключ» може бути нижчою.

Даний портфель компаній дозволяє активно запроваджувати інформаційно-аналітичні системи відеоспостереження та відеоаналітики, контролю доступу.

Так, правоохоронними органами України активно використовуються відеосистеми з функціями розпізнавання марки, моделі, кольору та державних номерних знаків (у т.ч. іноземної реєстрації) транспортних засобів на базі програмно-аналітичного комплексу CAMAP.

Менше розвинута мережа систем відеоспостереження з функціями ідентифікації особи, що в жодному разі не применшує її значення в розкритті кримінальних правопорушень, розшуку, осіб які підозрюються у вчиненні злочинів та осіб, які пропали безвісти.

Програмно-аналітичний модуль «Парковка Авто» здійснює пошук за заданим державним номерним знаком транспортного засобу (у т.ч. іноземної реєстрації) та надає звіт за принципом першочерговості тих відеокамер, якими розшукуваний транспортний засіб найчастіше фіксувався в період запитуваного часу з подальшим зменшенням кількості фіксацій.

Як приклад, при великому об'ємі фіксацій (чим більший об'єм фіксацій або період часу – це краще для аналізу) є можливим

визначити місця, де найчастіше з'являвся або з'являється розшукуваний транспортний засіб.

Програмно-аналітичний модуль «Візитер» здійснює аналітику по окремих населених пунктах або окремих відеокамерах в населених пунктах та надає звіт про транспортні засоби, які раніше не фіксувалися в запитуваному населеному пункті, що дозволяє знайти можливих «гастролерів».

Програмно-аналітичний модуль «Супровід» здійснює пошук за заданим державним номерним знаком транспортного засобу (у т.ч. іноземної реєстрації) та надає звіт про транспортні засоби, які проїжджали перед або поза (час до і після автомобіля задається в секундах) транспортним засобом у місці (місцях) встановлення відеокамер з функцією розпізнавання номерних знаків транспортних засобів.

За допомогою аналітичного модуля «Супровід» є можливим визначити транспортні засоби, які з будь-яких причин переслідували транспортний засіб. Як приклад, при розкритті розбійного нападу на особу, яка нелегально здійснює обмін валют, було встановлено факти, що можуть свідчити, що за потерпілим якийсь час здійснювалося спостереження коли останній пересувався своїм транспортним засобом. Також, у разі дорожньо-транспортної пригоди, учасником якої був запитуваний транспортний засіб, представляється можливим встановити потенційних очевидців (свідків) зазначеної події.

Для тривожних сповіщень в програмному комплексі САМАР (vers. WEB) використовується унікальний підхід – це «Telegram чат бот». Виконавши прості настройки, всі тривожні події по так званих «чорних списках», тобто даних, які внесені ініціатором як такі, що потребують контролю, будуть приходити повідомленнями в групу месенджера Telegram. Це дуже зручно і просто у використанні що не потребує від ініціатори постійного перебування біля ПК. При цьому, у зв'язку з вимогами компетентних правоохоронних органів України перейти на інші месенджери, ІТ-спеціалістами групи компаній «КОБІ» оперативно опрацьовується питання переведення тривожних сповіщень на месенджери «Signal» або«WhatsApp».

Групою компаній «КОБІ» постійно здійснюється розвиток та удосконалення вже діючого програмно-аналітичного комплексу САМАР (vers. VMS). Вже найближчим часом в системі буде проведено оновлення програмно-аналітичного комплексу САМАР (vers. Attribute Recognition) та його серверної частини об'єднання, в результаті чого система зможе автоматично розпізнавати у відеопотоках людей та визначати їх атрибути. Ця інформація буде зберігатись в базі та в подальшому за нею можна буде проводити пошук та формувати «чорні списки» з оперативним сигналюванням (на інтерактивну мапу та на месенджери). З інформацією буде можливим працювати як локально (в САМАР), так і на глобальному рівні (об'єднання). Атрибути людини за якими буде здійснюватися пошук: стать – чоловік/жінка; сумка – є/ні; рюкзак – є/ні; головний убір – є/ні; рукави – довгі/короткі; штани/спідниця – довгі/короткі; волосся –

довге/коротке; куртка/пальто – є/ні; колір верхньої частини одягу; колір нижньої частини одягу (кольори – чорний, синій, коричневий, сірий, зелений, помаранчевий, червоний, фіолетовий, білий, жовтий). Під час пошуку буде можливим вказати конкретне значення атрибуту або вибрати – «не важливо», якщо він не має значення або він не відомий.

Також буде можливість обрати серед всіх результатів розпізнавань фото конкретної людини та знайти всіх схожих на неї. Розпізнавання буде виконувати VMS CAMAP, що не потребуватиме додаткових функцій в камерах.

Крім ефективності програмно-аналітичного комплексу CAMAP (vers. VMS), одним з пріоритетних завдань при його розробці є питання його захищеності. База зберігання даних програмно-аналітичного комплексу CAMAP (vers. VMS) є закритою інформацією з обмеженим доступом, тому принцип організації технічного обслуговування, сервісних робіт та надання доступу обслуговуючих організацій до системи, проводиться виключно в присутності працівників підприємства (установи), на балансі якого знаходиться система, всі логіни, паролі повинні бути тільки у відповідальних працівників, без права передачі третім особам. Забезпечений захист програмно-апаратного комплексу CAMAP від несанкціонованого доступу підтверджується дійсним експертним висновком від 16 березня 2021 року № 1222, виданим Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України [1].

Питання захисту інформації, яка опрацьовується програмно-апаратним комплексом CAMAP, набуло особливої актуальності після 24 лютого 2022 року, коли в ході агресивного нападу військ російської федерації, під окупацією опинилися населені пункти, в яких було впроваджено систему CAMAP. З метою, недопущення фактів використання ворогом програмно-апаратного комплексу CAMAP, який як приклад, використовувався в м. Енергодар Запорізької області, на вимогу Національної поліції України та Міністерства оборони України, частково був відключений від загальної мережі в тих населених пунктах, які потрапили під тимчасову окупацію. Разом з цим, про що вже на даний час є можливим відкрито зазначити, компанією «КОБІ» було забезпечено надання віддаленого доступу нашим військовим розвідникам ГУР МОУ до системи відеоспостереження на територіях, де вже знаходилися загарбники (публікація на телеграм каналі «Printerfort» від 09.05.2022 https://web.telegram.org/k/#@printerfort [2]). Це дозволило нашим військовим здійснювати збір необхідної відео, а в окремих випадках і аудіо інформації, про чисельність та склад військових формувань росії на окупованих територіях, що у свою чергу сприяло звільненню населених пунктів в Сумській та Чернігівській областях. На сьогоднішній день (станом на день участі в конференції) є беззаперечна впевненість, що отримані за сприяння компанії «КОБІ» розвіддані також сприятимуть

звільненню м. Енергодар Запорізької області, як і цілому в міжнародновизнаних кордонах території України. Підтвердженням вкладу групи компаній «КОБІ» в захист територіальної цілісності України є лист Генерального штабу Збройних Сил України за підписом Головнокомандуючого Збройних Сил України генерала Валерія Залужного від 03.05.2022 № 300/1/С/1430 [3].

Наведене свідчить, що питання розвитку систем відеоспостереження в Україні є стратегічним питанням національної безпеки України, яке потребує належного контролю зі сторони наших контррозвідувальних органів. В 2018 році Департаментом контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки Служби безпеки України було проаналізовано ризики впровадження систем відеоспостереження та відеоаналітики російського походження. У зв'язку з цим, зазначеним Департаментом СБУ надіслано інформацію до всіх суб'єктів державної влади та органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів про загрози національній безпеці та державному кіберпростору при використанні російських програмних продуктів, розгляду питання щодо припинення практики інтеграції та розгортання комплексних систем безпеки з використанням програмного забезпечення відеоспостереження та відеоаналітики, розробленого російськими підприємствами. Таким чином, на нашу думку, є важливим розвиток систем відеоспостереження на основі програмного забезпечення виключно українських розробників, що мінімізує загрози національній безпеці та державному кіберпростору, які виникають при запровадженні систем відеоспостереження та відеоаналітики іноземного, в першу чергу російського та китайського походження.

Група компаній «КОБІ» пріоритетом своєї діяльності визначає розвиток апаратно-програмного комплексу САМАР, який сприятиме нашим Збройним Силам України та правоохоронним органам в захисті територіальної цілісності незалежної України, національної та публічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Експертний висновок Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 16.03.2021 № 1222.

2. Публікація на телеграм каналі «Printerfort» від 09.05.2022. URL: https://web.telegram.org/k/#@printerfort.

3. Лист Генерального штабу Збройних Сил України за підписом Головнокомандуючого Збройних Сил України генерала Валерія Залужного від 03.05.2022 № 300/1/С/1430.

Волков Рушан Рустемович,
начальник відділу кримінального аналізу
ГУНП в Луганській області

РОЛЬ ПРОГРАМ РОЗПІЗНАВАННЯ ОБЛИЧ ПІД ЧАС ІДЕНТИФІКАЦІЇ ФІГУРАНТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ Й ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ СПРАВ, А ТАКОЖ НЕВПІЗНАНИХ ТРУПІВ, ЗОКРЕМА ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ*

Розпізнавання облич не є новою концепцією у правоохоронних органах. В усьому світі поліцейські служби роками використовують цю технологію, часто без відома широкої громадськості. Саме ця конкретна деталь викликала масовий резонанс, що спричинило заборону використання технологій розпізнавання облич у 2021 році.

Як неодноразово заявляли прихильники конфіденційності, поліція не повинна мати нерегульований доступ до технологій спостереження. Проте, у перші шість місяців 2022 року все повернулося в протилежному напрямку.

На сьогодні, правда полягає в тому, що законодавці та правоохоронні органи наближаються до якогось консенсусу, оскільки законодавці визнали, що технологія корисна. Однак, у той же час, ті, хто виступає на користь використання поліцією розпізнавання облич, визнають, що під час використання такої технології потрібен певний нагляд і відповідальність.

Варто зазначити, що історія заборони використання технологій розпізнавання облич у США є більш тривалою. З одного боку, державні структури використовують технології розпізнавання приватних компаній, і особливо активно – найбільш контраверсійну розробку компанії Clearview AI, яка володіє базою даних з понад 10 млрд фотографій, отриманих з Facebook.

Законність отримання цієї бази даних облич викликає сумніви. Крім того, використання цього інструменту відбувається практично безконтрольно. Лише через два роки активного використання, на фоні критики щодо етичності та законності, система пройшла тестування на федеральному рівні [1].

24 лютого росія розпочала масштабне військове вторгнення до України по всій довжині спільного кордону і з території Білорусі. З цього часу відбуваються постійні ракетні обстріли військової та цивільної інфраструктури по всій країні, гинуть мирні жителі, знищується майно, а також відбувається системне вчинення військових злочинів та злочинів проти людства як військовослужбовцями армії росії, так й учасниками незаконних збройних формувань.

---

* Аналіз здійснено на прикладі тестової експлуатації програмних продуктів «clearview ai» та «bigdata people artellence».

Українська влада використовує цілу низку методів для виявлення підозрюваних у вищезазначених злочинах. Будь-які російські телефонні номери, які пінгували на українські вежі стільникового зв'язку, можна відстежити до солдатів, які ними володіють. Відео військових машин можна простежити до окремих підрозділів. Фотографії та відео перевіряються на наявність облікових записів у соціальних мережах за допомогою американської програми розпізнавання облич Clearview AI [2].

Як відомо, Міністерство оборони України з 12 березня 2022 року почало використовувати систему розпізнавання облич американської компанії Clearview AI, яка має доступ до бази з 10 млрд фото, 2 із яких – з мережі «ВКонтакте».

Вищевказаний американський програмний продукт допомагає встановити осіб російських нападників та учасників незаконних збройних формувань, а також боротися з дезінформацією та ідентифікувати загиблих.

За повідомленням радника Clearview і колишнього дипломата при президентах США Бараку Обамі та Джо Байдену Лі Волоскі: «Україна отримала безкоштовний доступ до потужної пошукової системи Clearview AI з розпізнавання облич, що дає можливість, серед іншого, перевіряти людей на контрольно-пропускних пунктах».

Після того, як Росія вторглася в Україну, виконавчий директор Clearview Хоан Тон-Тхат надіслав Києву лист із пропозицією допомоги.

Ця база даних полегшить Україні ідентифікувати загиблих (навіть із пошкодженими обличчями) у порівнянні із встановленням особи за відбитками пальців.

У листі Тон-Тхата також сказано, що технологія Clearview може допомогти знайти родичів, виявити російських військових, розвінчати неправдиві дописи, пов'язані з війною, у соціальних мережах [3].

За участі Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України (далі — ДКА НПУ), у перші тижні широкомасштабної збройної агресії, підрозділам кримінального аналізу в областях надано у користування тестові доступи до спеціалізованих аналітичних та пошукових програмних продуктів, зокрема Clearview (пошук по фото соціальних сторінок та фото в новинах), «MAXAR» (супутникові фото місцевості), Artellens Big data people (пошук сторінок в соціальних мережах, у тому числі видалених, аналіз діяльності користувача сторінки та його зв'язків, пошук користувача за ПІБ, фото, номером телефону), YouControl та інші.

Слід зазначити, що завдяки належній організації роботи та оперативному вивченню функціональних можливостей нових програмних продуктів, їх адаптації під вимоги та потреби часу, працівниками відділу кримінального аналізу Головного управління Національної поліції в Луганській області забезпечено ефективне розкриття злочинів, а також розшук та ідентифікацію осіб, певних

категорій. При цьому варто підкреслити, що результати роботи працівників відділу при використанні цих програм є одними з найкращих в державі, серед підрозділів кримінального аналізу ГУНП.

Так, станом на 05.08.2022, зокрема за допомогою використання програми Clearview, здійснено перевірку понад 1,3 фотозображень (РОВ, НЗФ та невпізнаних трупів) та ідентифіковано 3 особи невпізнаних трупів із числа військовослужбовців ЗСУ, а також встановлено 520 осіб причетних до РОВ та НЗФ. Крім того, з використанням програми Big data people Artellens встановлено сторінки в соціальних мережах майже 709 користувачів, які мають відношення до збройної агресії по відношенню до України.

За результатами щотижневого звітування ДКА НПУ щодо характерних прикладів використання аналітичних та пошукових програмних продуктів в аналітичній діяльності, підрозділ кримінального аналізу ГУНП в Луганській області забезпечив надання 60 таких прикладів, що є найвищим показником до державі.

Отже, навіть при умовах тестової експлуатації програмних продуктів «Clearview AI» та «Big data people Artellens» відслідковується ефективність їх використання. Швидко та з великою долею вірогідності працівники підрозділів кримінального аналізу встановлюють за фотозображеннями військовослужбовців армії росії та учасників незаконних збройних формувань, а також сторінки в соціальних мережах тих користувачів, які мають відношення до збройної агресії по відношенню до України.

Безумовно, перед технологією розпізнавання облич стоїть багато викликів в майбутньому, серед яких проблема конфіденційності та захисту персональних даних, оскільки не затихають дискусії щодо того, чи є використання розпізнавання облич вторгненням в приватне життя і порушенням свободи людини.

Проте більшість побоювань пов'язано лише з відсутністю належного регулюючого законодавства та якісного підходу то роботи з такими технологіями. Закони про захист персональних даних, що прийняті в більшості країн Європи, дозволяють лише частково вирішувати дану проблему. Ще одним фактором забезпечення безпеки впровадження таких систем є грамотний підхід до їх розгортання. Для страхування від перехвату цієї інформації зловмисниками, передача цих даних повинна здійснюватися з використанням технологій шифрування протягом усього процесу, а персональні дані мають бути знеособлені. Це дозволить здійснювати точну звірку біометричних та персональних даних тільки на захищених серверах.

Таким чином, не дивлячись на усі виклики та питання до технології в майбутньому, за умов належного регулюючого законодавства програми розпізнавання облич досягнуть широкого розгортання та використання у всьому світі, особливо в практичній діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Надія Баловсяк. Старший брат більше не стежить за тобою. Чому демократичні країни відмовляються від технологій розпізнавання облич. Та як знайти компроміс між зручністю та приватністю? URL: https://chas.news/future/starshii-brat-bilshe-ne-stezhit-za-toboyu-chomu-demokratichni-kraini-vidmovlyayutsya-vid-tehnologii-rozpiznavannya-oblich.
2. Ізабель Коулз і Ян Ловетт. Україна намагається встановити росіян, підозрюваних у військових злочинах. The Wall Street Journal. URL: https://www.wsj.com/articles/ukraine-struggles-to-identify-russians-suspected-of-war-crimes-11658656800?utm_campaign=Customer%20Newsletter&utm_source=hs_email&utm_medium=email&utm_content=221154676&_hsenc=p2ANqtz-8p8P0cxnGJDdFVCA3-7kWOhbl1DNt3jwfWRv3vso2V8UaanOZrDA0O7TZvT4miAOkto-CIiUhZZdoclsyuZ3MyASDPhg.
3. Андрій Котенський. Україна використовує систему розпізнання Clearview AI. URL: https://portal.lviv.ua/news/2022/03/14/ukraina-vykorystovuie-systemu-rozpiznannia-clearview-ai.

Гультай Михайло Мирославович,
професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року назавжди залишиться в історії України страшним днем. Перші дні для більшості українців були шокові, важкі. Високопосадовці, народні депутати, глава держава, оскільки теж є людьми, реагували на виклики воєнного часу відповідно поступово.

Зрозуміло, що війна впливає на всі сфери суспільного життя, а тому і правове регулювання має здійснюватися оперативно, раціонально, не забуваючи про те, що Україна – демократична держава, а людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України).

Так, відправною точкою у адаптації законодавства до воєнного стану став Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України № 2102-IX від 24.02.2022 [1].

Що стосується антикорупційного законодавства, то такий стан речей вимагав ряду тимчасових змін, що були поступово запровадженні.

У Роз'ясненні № 4 від 07.03.2022 Національного агентства з питань запобігання корупції щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про

відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, проведення перевірок), було зазначено, зокрема, фізичні особи подають документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період обов'язку подати документи (Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX) [2].

08.07.2002 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану, п. 2–7 цього Закону встановлює, що суб'єкт декларування зобов'язаний подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кінцевий строк подання якої припадає на період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», протягом дев'яноста календарних днів з дня його припинення чи скасування [3].

Крім того, зазначений Закон України, який набрав чинність 03.08.2022 року містить вкрай актуальний п. 2-8, яким встановлено, що на період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», обмеження, встановлене пунктом 1 частини першої статті 25 цього Закону, не поширюється на державних службовців (крім державних службовців категорії «А»), посадових осіб місцевого самоврядування (крім посадових осіб, посади яких віднесені до першої - третьої категорій), якщо такі особи перебувають у відпустці без збереження заробітної плати або у разі простою, за умови що трудові договори (контракти), цивільно-правові договори про надання послуг або правочини у сфері підприємницької діяльності укладаються з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, стосовно яких такі державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування протягом останнього року не здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців. Такі особи зобов'язані припинити зайняття іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) чи підприємницькою діяльністю відповідно до частини другої статті 25 цього Закону протягом 15 робочих днів з дня припинення простою або закінчення відпустки.

Тобто, державні службовці, крім вищого корпусу державної служби, можуть у період простою або відпустки без збереження заробітної плати можуть зайнятися іншою оплачуваною роботою, враховуючи необхідність уникнути конфлікту інтересів. Дана норма є вкрай актуальна, але ми вважаємо, що вона мали бути прийнята набагато швидше. Оскільки на простої та у відпустці без збереження заробітної плати велика кількість службовців перебуває від п'яти місяців і менше, а право легально заробляти на життя вони отримали тільки із серпня 2022 року.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану крім того, передбачає визначення вичерпного переліку обставин одержання коштів, товарів, робіт чи послуг безоплатно або за ціною, нижчою від мінімальної ринкової, на одержання яких під час дії правового режиму воєнного стану не поширюються обмеження щодо допустимої вартості одержаних подарунків, передбачене частиною другою статті 23 Закону України «Про запобігання корупції». При цьому, інші обмеження, зокрема передбачені частинами першою, четвертою статті 23 Закону України «Про запобігання корупції», щодо одержання подарунків, застосовуються до цих випадків, що має сприяти мінімізації корупційних ризиків, пов'язаних із такими правовідносинами. Також Закон передбачає, що стосовно таких об'єктів відомості, передбачені пунктами 7, 10 частини першої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції» можуть не зазначатись у декларації. Це узгоджується з раніше виданим роз'ясненням Національного агентства з питань запобігання корупції. Крім цього, передбачено, що у суб'єктів декларування не виникає обов'язок подання повідомлень про суттєві зміни у майновому стані у зазначених випадках [4].

Загалом законодавець узгодив позиції зазначеного Закону із позицією Національного агентства з питань запобігання корупції, і з реаліями сучасного суспільного воєнного життя в Україні, що дає можливість державного апарату функціонувати.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України, затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n34.

2. Роз'яснення №4 від 07.03.2022 Національного агентства з питань запобігання корупції щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, проведення перевірок) URL: https://nazk.gov.ua/uk/documents/roz-yasnennya-4-vid-07-03-2022-shhodo-zastosuvannya-okremyh-polozhen-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-

koruptsiyi-stosovno-zahodiv-finansovogo-kontrolyu-v-umovah-voyennogo-stanu-podannya-deklaratsiyi-p/.

3. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану: Закон України від 08.07.2022 року № 2381-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-20?fbclid=IwAR18Il4dCsFwCVbArFW6YRS958Xf1zKalNauxijnzjynh2WXzzVAFf4YfQg#Text.

4. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1257859.

Дулкай Юрій Іванович,
начальник 2-го відділу (взаємодії
з оперативними підрозділами)
1-го управління (аналітичного)
Департаменту кримінального аналізу
Національної поліції України

ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ В РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ ЗА «ГАРЯЧИМИ СЛІДАМИ»

Для того, щоб зрозуміти важливість оперативного кримінального аналізу у розкритті злочинів по «гарячих» слідах, варто звернутися до самого визначення оперативного аналізу.

В наукових джерелах існує чимало визначень поняття кримінального аналізу. Так, Федчак А.І., оперативний (операційний) кримінальний аналіз розглядає як інформаційно-аналітичну діяльність за конкретними кримінальними провадженнями стосовно інформації, що становить інтерес для кримінальної поліції або органів досудового розслідування поліції, осіб, об'єктів, організованих груп чи злочинних організацій, щодо ознак та інших відомостей, які їх характеризують і в подальшому сприятимуть розслідуванню правопорушень [1, с. 30]

На сьогоднішній день оперативний аналіз, як вид кримінального аналізу став невід'ємним у розкритті злочинів по «гарячих слідах», а аналітиків «підключають» до розкриття злочину майже одразу, разом з оперативними працівниками та слідчими.

Ключовим фактором під час використання способів та методів оперативного кримінального аналізу у розкритті злочинів є чітка взаємодія між оперативником та аналітиком, адже виключно за такої умови можна досягнути ефективних результатів у максимально короткі строки.

Ефективне використання оперативного кримінального аналізу на початковому етапі обумовлює використання аналітиком в найкоротші терміни доступних баз задля встановлення особи

злочинця, систематизації ідентифікуючих даних, пошуку прихованих закономірностей в діяльності злочинців, організованих злочинних груп та організацій, побудови системних та структурованих зв'язків в ситуації неочевидності [2].

Проте у своїх тезах, я хотів би висвітлити ключові проблеми, які станом на сьогодні перешкоджають ефективному здійсненню оперативного аналізу під час розслідування злочинів по «гарячих» слідах:

1. Відсутність закріплення на законодавчому рівня правового статусу «кримінального аналітика». До сьогодні у відомчих нормативно-правових актах не сформовано чіткого підходу до процесуального статусу працівника, яка займається інформаційно-аналітичною діяльністю.

2. Використання можливостей підрозділів кримінального аналізу виключного як інформаційно-довідкового джерела (оперативні працівники, звертаючись до аналітиків в переважній більшості не використовують потенціал кримінального аналітика, запитуючи лише витяги з реєстрів, фото, аналітичні досьє, тощо без інформування останніх про загальну оперативну картину). Таким чином, оперативні підрозділи лише фрагментарно залучають підрозділи кримінального аналізу до розслідування злочинів по гарячих слідах, забуваючи про можливість здійснення повноцінного інформаційно-аналітичного дослідження, що впливає в подальшому на ефективність, швидкість та повноту кримінального розслідування.

3. Не менш важливою причиною, можна вважати так званий «особистісний» підхід до використання можливостей кримінального аналізу, порушуючи тим самим такі принципи поліцейської діяльності, як: «безперервність» та «взаємодія» Досить часто інструменти кримінального аналізу, інформаційно-аналітичні бази та інші можливості, які з тих чи інших причин можуть бути доступними для одних органів та підрозділів Національної поліції, в той самий час не є доступними для інших підрозділів, що унеможливлює належну оперативність та ефективність у вирішенні поставлених завдань під час кримінального переслідування загалом та оперативно-розшукової діяльності зокрема.

Зауважу, що ці та інші причини ускладнюють діяльність кримінальних аналітиків під час відпрацювання ними оперативних завдань.

Зважаючи на ведення активних воєнних дій на території України всі підрозділи та органи Національної поліції повинні проявити сьогодні як ніколи колегіальність, злагодженість, координацію та взаємодію у співпраці один одним.

Список використаних джерел

1. Федчак А.І. Основи кримінального аналізу : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 288 с.

2. Білоус Р., Василинчук В., Таран О. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2021. № 1 (118). С. 131–137.

Дмитренко Тетяна Леонідівна,
завідувач відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки відділення глобальної економіки і міжнародних фінансів НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління», AML-консультант ОБСЄ та УНЗ ООН (м. Відень, Австрія), кандидат економічних наук

ПРОТИДІЯ ГЛОБАЛЬНИМ ВИКЛИКАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗЛОЧИННИХ ЦІЛЯХ, ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ СТАНДАРТІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Посилення процесів глобалізації, невизначеність щодо обрання вектору соціально-політичного розвитку, сповільнення темпів стійкого економічного зростання та неефективність механізму державного управління системою економічних відносин зумовлюють інтенсифікацію розвитку тіньової економічної діяльності, поширення корупції, зниження рівня економічної безпеки країни та сприяють зростанню рівня офшоризації національної економіки. Акумуляція тіньового капіталу внаслідок зростання прибутковості та мобільності операцій з фінансовими ресурсами сприяють розвитку нелегального сектора економіки, результати діяльності якого потребують легалізації та залучення в офіційну економіку. За таких умов актуалізується проблема забезпечення ефективної протидії зазначеним дестабілізуючим чинникам та розроблення дієвого механізму ідентифікації зовнішніх та внутрішніх загроз і ризиків, що чинять істотний вплив на систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Достатньо деталізоване розуміння та розмежування значення категорій «загрози», «ризики» та «вразливості» подане у Методиці національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні [8, с. 9, 20], відповідно до якої загрозами системи протидії легалізації (відмиванню) коштів та фінансуванню тероризму вважаються особи або групи осіб, об'єкти, діяльність, які в сукупності або окремо спроможні завдати шкоди державі, суспільству та економіці, а вразливостями являються фактори, що створюють умови для виникнення й реалізації загроз, та сфери, в яких загрози можуть реалізуватися.

На прикладі протидії використання криптовалют для забезпечення розрахунків в торгівлі наркотичними речовинами покажемо зростаючу важливість використання новітніх аналітичних програм, висококваліфікованого персоналу, що забезпечує високі стандарти та ефективність проведення кримінального аналізу злочинів.

За рахунок використання нових аналітичних програм дослідження операцій з криптоактивами, такими як Chainalysis Reactor [1], Crystal [2], CipherTrace [3], Elliptic [4], DarkOwl [5] та подібного аналітичного програмного забезпечення США й Німеччина

спільними зусиллями знешкодили найбільший у світі нелегальний російськомовний ринок даркнету Hydra Market.

«Існують підозри щодо комерційної діяльності кримінальних торгових майданчиків в Інтернеті, комерційного придбання чи надання можливості для несанкціонованої купівлі або несанкціонованого продажу наркотиків, а також щодо відмивання комерційних грошей», – зазначається в прес-релізі Федерального відомства кримінальної поліції Німеччини [6]. Вони закрили сервери «Гідри» у ФРН та конфіскували біткоїни на суму $25 мільйонів. Водночас проти нелегального ринку запровадив санкції американський уряд.

«Сьогодні OFAC (Офіс контролю за іноземними активами Міністерства фінансів США, – ред.) запровадив санкції проти найбільшого та найвідомішого у світі ринку даркнету Hydra Market у межах скоординованих міжнародних зусиль щодо припинення торгівлі зловмисними кіберпослугами, небезпечними наркотиками та іншими незаконними пропозиціями, доступними через російський сайт», – йдеться у повідомленні відомства [7].

Hydra Market – нелегальний ринок даркнета. Через мережу Tor доступ до нього можна було отримати з 2015 року. Майданчик налічував близько 17 мільйонів клієнтів та понад 19 000 продавців.

Німецькі спецслужби зазначають, що Hydra Market мала найвищий обсяг продажів у світі серед усіх нелегальних торгових платформ. Лишень у 2020 році його продажі склали не менше 1,23 мільярда євро [6].

Нещодавні новини про те, що влада Німеччини видала наказ про конфіскацію біткойнів на суму 25 мільйонів доларів США з основного російського даркнет-ринку, сколихнули криптовалютну спільноту. Німецька поліція зазначила, що змішувач конфіденційності Hydra Market доставляв їм багато проблем під час розслідування.

Федеральна кримінальна поліція Німеччини та Франкфуртське управління боротьби з кіберзлочинністю вилучили 543 BTC під час конфіскації серверів сайту. Невдовзі після того, як вибухнула новина про поглинання Hydra, з'явилося, що нове місце в даркнеті змагається за перше місце.

Огляд динаміки біткойнів і даркнету у другому півріччі 2022 року порівняно з 2020 і 2021 роками. Показав, що даркнет маркетплейс OMG! OMG! Може стати новим Hydra Market [8].

В сучасних умовах новітніх технологій швидкий аналіз та оперативне реагування на виклики стає необхідною складовою роботи правоохоронних органів, а це можливо завдяки висококваліфікованому персоналу та забезпеченню сучасними ефективними засобами для аналізу та відслідковуванню злочинної діяльності.

Проведення аналізу операцій з крипто активами та, відповідно, фінансового моніторингу крипто активів потребує використання спеціальних баз даних, які дозволяють визначити належність певних «гаманців» в крипто валютах (так званий публічних адрес) до об'єктів

реального світу (бірж, обмінників, онлайн ринків у Даркнеті, кримінальних сервісів, тощо)

Найбільш критичним елементом є навчання фахівців. Як працівники органу нагляду, так і правоохоронних органів повинні знати, як працювати з криптовалютами. При цьому, навчання повинно базуватись на виконанні практичних вправ з реальними крипто активами та з використанням професійного програмного забезпечення.

Власне програмне забезпечення є відносно простим, для багатьох установ достатньо отримання доступу через інтернет-браузер («software as a service»). З досвіду тренінгових програм UNODC, достатньо кількох днів навчання для самостійного аналізу криптоактивів за допомогою програмного забезпечення в режимі реального часу на учбовій онлайн-платформі UNODC [9].

Представниками Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України пройдено перший етап навчальних програм UNODC, які сприяли підвищенню кваліфікації співробітників. Необхідно зазначити, що в ході проведення тренінгів відбулось безпосередня комунікація з розробниками програмного забезпечення для проведення розслідувань діяльності на крипторинку, що збагатило досвід слухачів та сприяло встановлення інформаційного обміну як на національному, так і на міжнародному рівні в визначених законодавством межах та виконання покладених державою завдань та повноважень.

Список використаних джерел

1. 2020-Crypto-Crime-Report Chainanalysis. URL: https://ag-pssg-sharedservices-ex.objectstore.gov.bc.ca/ag-pssg-cc-exh-prod-bkt-ex/257%20-%20001%20Appendix%20A%20-%202020-Crypto-Crime-Report%20Chainanalysis.pdf.

2. Crystal Blockchain End of Year Report 2020. URL: https://crystalblockchain.com/articles/crystal-blockchain-end-of-year-report-2020.

3. Ciphertrace cryptocurrency intelligence, «Cryptocurrency Anti-Money Laundering Report, 2019 Q3», November 2019, 34. URL: https://ciphertrace.com/q3-2019-cryptocurrency-anti-money-laundering-report/.

4. Elliptic Typologies Report Exposes Real Impact of Illicit Behavior in Crypto. URL: https://www.elliptic.co/blog/elliptic-typologies-report-exposes-real-impact-of-illicit-behavior-in-crypto?utm_campaign=Typologies%20Report%202022&utm_content=202181793&utm_medium=social&utm_source=linkedin&hss_channel=lcp-5027267.

5. Superior Darknet Data Powering Better Decisions URL: https://www.darkowl.com/.

6. Illegaler Darknet-Marktplatz «Hydra Market» abgeschaltet // Bundeskriminalamt. URL: https://www.bka.de/DE/Presse/Listenseite_Pressemitteilungen/2022/Presse2022/220405_PM_IllegalerDarknetMarktplatz.html.

7. Treasury Sanctions Russia-Based Hydra, World's Largest Darknet Market, and Ransomware-Enabling Virtual Currency Exchange Garantex // U.S. DEPARTMENT OF THE TREASURY. URL: https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0701.

8. Bitcoin & Darknet 2022: Is OMG!OMG! The New Hydra?// The Crystal analytics team. URL: https://crystalblockchain.com/articles/darknet-interactions-2022-is-omgomg-the-new-hydra/?utm_source=Digest&utm_medium=email&utm_campaign=June+2022.

9. Навчальний курс УНП ООН по криптовалютам. URL: https://lms.gpml-crypto.org/login/canvas.

Заєць Олександр Михайлович,
науковий співробітник відділу
інноваційного розвитку освіти та бізнесу
Інституту ринку і економіко-екологічних
досліджень Національної академії наук
України, кандидат юридичних наук, доцент

НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИХОВАНИХ ДОХОДІВ ПІДОЗРЮВАНИХ ОСІБ (FININT)

Гібридна форма злочинності виникла з традиційно відмінних форм організованої злочинності та тероризму, щоб створити нову загрозу для правоохоронних органів. Злочинні групи, які колись вважалися такими, що використовують злочинні доходи лише для фінансування атак, живуть переважно за рахунок доходів від наркобізнесу, тоді як злочинні групи використовують насильницькі терористичні акти, щоб погрожувати громадам, щоб вони підкорилися. У небезпечній формі адаптації до конкуренції злочинні та терористичні групи застосували тактику та методи перехресного стилю, які сприяють створенню підприємницької мережі, очевидно, здатної протистояти правоохоронним органам. У офшорних зонах стає все важче відрізнити незаконні потоки доходів, посередників і підставні компанії, які підтримують тероризм, від тих, хто підтримує злочинність. Фінансова конвергенція є настільки серйозною, що спроби розмежувати ці два напрямки перешкоджатимуть зусиллям правоохоронних органів, спрямованих на знищення та ліквідацію злочинних і терористичних груп.

Швидкий технологічний прогрес і зростання підприємництва кардинально змінили суспільний ландшафт, у якому діють ці групи. Фінансова розвідка (FININT) є цінним інструментом, який правоохоронні органи можуть використовувати, щоб йти в ногу з супротивником, що постійно розвивається, і перешкоджати спробам фінансування незаконної діяльності. Поточні ініціативи щодо використання цього цінного джерела розвідувальних даних можна посилити на державному та місцевому

рівнях через впровадження навчальних практик у освітньої професійні програми за відповідними напрямами.

FININT вимагається законом і суворо регулюється низкою заходів протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. FININT, заповнений у вищезазначених формах, є, зрештою, записом фінансової операції або серії операцій, які брали участь у одній або кількох фінансових установах і були ідентифіковані шляхом спостереження, слідчих (розшукових) дій будь-якою з фінансових установ. FININT у багатьох формах може містити особисту ідентифікаційну інформацію, дані облікового запису, дати, час, суми та історію транзакцій.

Звіти про підозрілу діяльність (SAR), за задумом, були винайдені, щоб служити фінансовим співтовариством методом конфіденційного звітування для правоохоронних органів [1]. Фінансові установи зобов'язані подавати їх, якщо фінансові операції чи предметна діяльність відповідають певним пороговим значенням або іншим чином визначаються як «підозрілі». Однак через вимоги до фінансових установ є певний простір для розсуду, коли справа доходить до подання звіту.

Звіт про підозрілу діяльність зазвичай займає кілька сторінок, перші кілька сторінок містять поля для ідентифікаційної інформації, реквізитів рахунку, дат і сум. Зміст звіту про підозрілу діяльність вимагають значної аналітичної майстерності, щоб створювати їх і часто слугують джерелом підозрюваної злочинної діяльності. Звіт відображає точне звітування про фінансові операції та підозрілу діяльність, будь-які деталі, необхідні для підтримки подання, аналітичну здатність тріангуляції джерел, а також дослідницьку та розслідувальну майстерність для виявлення, пошуку та фіксації слідів злочину.

FININT є цінним, оскільки він дає уявлення про доходи, витрати, активи, ділову діяльність, соціальні та ділові мережі, партнерів, подорожі та іншу діяльність окремих осіб і компаній. Наявність звіту про підозрілу діяльність щодо фізичної особи чи підприємства не завжди є явним свідченням злочинної діяльності. Проте, синхронізуючи з іншими формами розвідки, FININT може надати правоохоронним органам достатні докази для активного початку або продовження розслідування кримінальних правопорушень, які включають організовану злочинність, бандитизм, торгівлю наркотиками, тероризм, торгівля краденими або підробленими товарами, порушення авторських та суміжних прав, дитяча порнографія, торгівля людьми, контрабанда зброї та товарів.

Кожне розслідування та аналіз правоохоронних органів має містити фінансову складову. Незалежно від того, деталізовано транзакції в FININT або вказано в квитанції про оренду автомобіля, конкретна фінансова інформація повинна бути задокументована детективами та аналітиками, зафіксована в розвідувальних звітах для подальшого використання. Крім того, детективи повинні завжди допитувати підозрюваних про характер їхньої фінансової діяльності, у

деяких випадках підозрювані можуть охочіше говорити про гроші, ніж про ймовірну злочинну діяльність. Аналітики розвідки повинні також включати FININT і фінансову інформацію як одне з багатьох джерел розвідки. FININT може бути корисним для виявлення прихованих або офшорних рахунків і активів, моделей подорожей, додаткового майна, джерел доходу, партнерів, звичок і витрат. Якщо аналітик розвідки зіставляє дані про доходи об'єкта та порівнює їх із відомими витратами, він може виявити розбіжності, які вказують на додаткову злочинну діяльність, таку як відмивання грошей, ухилення від сплати податків або шахрайство з фінансовими ресурсами.

Дані FININT мають величезну цінність для розслідування правоохоронними органами кримінальних правопорушень. Мережа боротьби з фінансовими злочинами володіє понад 180 мільйонами записів фінансових операцій та інших звітів, які можна використовувати проактивно, ретроактивно або реактивно та стратегічно [2]. FININT попередніх фінансових операцій допомагає правоохоронним органам виявити мотиви, асоціації та зв'язки з людьми, місцями та основною злочинною діяльністю. Традиційне проактивне використання FININT включає запити даних для виявлення аномалій, підозрілих моделей і тенденцій, які можна використовувати для запобігання злочинній діяльності [3]. FININT також можна використовувати стратегічно для виявлення більших моделей у більш широкому масштабі.

Можливості для подальшої освіти та навчання є одним із найважливіших способів, за допомогою яких правоохоронні органи можуть залишатися актуальними, оскільки злочинці та терористи продовжують використовувати технологічні досягнення та займатися підприємництвом. Ряд дослідників показали, що злочинці та терористи об'єдналися й тепер використовують багато однакових тактик, методів і процедур [4, с. 129–145; 180–198]. Навчання правоохоронних органів щодо ролі FININT у процесі фінансування кримінальних правопорушень має вирішальне значення для їхнього успіху в підриві та ліквідації незаконної фінансової діяльності.

Тому викладачі повинні пропонувати курси, які передбачають використання сценаріїв, настільних і червоних (оборонно-наступальних) командних вправ, які зосереджуються на стратегії розслідування, а також на тому, як виглядатимуть злочини, скоєні в майбутньому. Тренінги та семінари також повинні включати компонент «засвоєних уроків», протягом якого правоохоронні органи та інструктори можуть переглядати тематичні дослідження та обговорювати методи розслідування, тобто те, що працює, що не спрацювало і що може спрацювати.

Наприклад:

Ситуаційні вправи. Навчання FININT, яке включає в себе ситуаційні вправи, де правоохоронні органи та аналітики працюють над вигаданими «сценаріями», дозволяє викладачам посилити

навчальні моменти, дозволяючи учасникам опрацьовувати набори проблем. У таких випадках правоохоронні органи та аналітики повинні працювати в невеликих групах і заохочуватися до творчої роботи та співпраці один з одним. В ідеалі кожна група повинна мати рівну кількість аналітиків і правоохоронних органів, які працюватимуть разом над одним довгостроковим сценарієм, який включає як слідчі, так і аналітичні методи. Коротші сценарії, які не передбачають групової роботи та виконуються всім класом одночасно, можна використовувати, але навряд чи вони сприятимуть міжвідомчій груповій участі, яка може мати місце під час довшої вправи. Сценарії можуть базуватися на попередніх подіях або бути повністю вигаданими [5, с. 204–257].

Настільні вправи також включають сценарії, однак у настільних вправах кожному учаснику призначається роль, вони одночасно «грають» і зосереджуються на процедурах і методології замість вирішення справи. Настільні вправи часто використовуються для тестування внутрішнього протоколу, міжвідомчої координації та операційної безпеки, і їх можна застосувати до сценарію розслідування, що передбачає використання FININT. Наприклад, слідчі та аналітики можуть опрацьовувати кейс із заявленою метою перегляду кожного етапу розслідування, аналітичного підходу, ведення справи та техніки звітування. Учасники обговорюють свою методологію та прийняття рішень замість фактів. Настільна вправа допоможе правоохоронним органам і аналітикам визначити припущення та упередження, зрозуміти стратегії розслідування, удосконалити методи та покращити робочі стосунки.

Червоні (оборонно-наступальні) командні вправи – це практика розгляду проблеми з точки зору суперництва або протилежності [6]. У навчальній вправі червона команда повинна грати або моделювати нападника, супротивника чи просто злодія, тоді як синя команда повинна грати за законом виконання – захисника. Червона команда, наприклад, може перевіряти безпеку системи (Bug Bounty), або, у випадку FININT, червона команда може працювати над створенням незаконного підприємства та відмиванням грошей. Суть вправи полягає в тому, щоб поставити під сумнів припущення та визначити ситуації, в яких менталітет є фіксованим, це можливість побувати в місцях, за межами найсміливішої уяви. Тактика і техніка, які використовують супротивники, не обмежені кордонами, інституційними упередженнями та структурними перешкодами. Червоні (оборонно-наступальні) командні вправи можуть допомогти звільнити правоохоронні органи та аналітиків від їх власної добре розвиненої ментальної моделі – власного почуття раціональності, культурних норм і особистих цінностей [7; 8].

Стрімкий розвиток технологій надали злочинним і терористичним мережам можливість розширювати свої операції та зв’язки далеко за межі їхніх зон конфлікту. У відповідь на зусилля

правоохоронних органів транснаціональні злочинні організації почали використовувати гібридну форму підприємництва. Оновлена оцінка та аналіз встановлення прихованих доходів підозрюваних осіб можуть надати правоохоронним органам можливість краще зрозуміти, як працюють незаконні мережі, приймаються рішення, розподіляють діяльність і функціонують злочинні середовища. Збільшення ресурсів і навчання на додаток до впровадження інноваційних стратегій навчання, таких як червоні (оборонно-наступальні) командні вправи нададуть правоохоронним органам України можливість сприяти знищенню та ліквідації гібридних злочинних груп та інших форм злочинних угруповань.

Список використаних джерел

1. Steve Gurdak, «The Trouble with SARs», ACAMs Today (March–May 2010). URL: http://files.acams.org/ACAMS_Today/Mar10-May10/trouble_w_sars.pdf.
2. Calvery, Jennifer Shasky. «Remarks of Jennifer Shasky Calvery». National Cyber-Forensics Training Alliance Cyfin 2013 Conference. Financial Crimes Enforcement Network. Pennsylvania, Pittsburgh. 16 Apr 2013. URL: http://www.fincen.gov/news_room/speech/html/20130416.html.
3. Cassara, John and Avi Jorisch, On the Trail of Terror Finance: What Law Enforcement and Intelligence Officers Need to Know (Arlington, VA: Red Cell Intelligence Group, 2010).
4. Tamara Makarenko, «The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism», Global Crime 6:1 (2004): 129–145; John T. Picarelli, «Osama bin Corleone? Vito the Jackal? Framing Threat Convergence Through an Examination of Transnational Organized Crime and International Terrorism», Terrorism and Political Violence 24:2 (2012): 180–198.
5. Основи кримінального аналізу: підручник / Бабенко А.М., Заєць О.М., Некрасов В.А., Ісмайлов К.Ю., Пефтієв Д.О. та ін.; за заг. ред. Користіна О.Є., 2020. 296 с.
6. Mark Mateski, «Red Teaming: A Balance View», Red Team Journal (Bebruary 14, 2013). URL: http://redteamjournal.com/2013/02/red-teaming-a-balanced-view/.
7. Heuer, R. J., and R. H. Pherson. Structured Analytic Techniques for Intelligence Analysis. Washington D.C.: CQ Press, 2012.
8. Walton, Anne. «Financial Intelligence: Uses and Teaching Methods (Innovative Approaches from Subject Matter Experts)». Journal of Strategic Security 6, no. 3 Suppl. (2013) P. 393–400.
9. Peters, Grechen. «The Intersection of Crime and Conflict». Trans. Array The «New» Face of Transnational Crime Organizations (TCOs): A Geopolitical Perspective and Implications to U.S. National Security (Washington, D.C.: Kiernan Group Holdings, 2013): 81–85. URL: https://www.hsdl.org/?view&did=733208.

Запаранюк Андрій Васильович,
начальник сектору кримінального аналізу
ГУНП в Чернівецькій області

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЩОДО РОЗПІЗНАВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ТА ОБЛИЧ У КРИМІНАЛЬНОМУ РОЗСЛІДУВАННІ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВИХ РОЗРОБОК ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПРОВІДНИХ КРАЇН)

Штучний інтелект забезпечує використання біометричних технологій, зокрема програми розпізнавання об'єктів та обличь, які використовуються для верифікації, ідентифікації та категоризації приватними чи державними суб'єктами.

Сьогодні регулювання штучного інтелекту є актуальною темою. У 2020 році Рада ООН з прав людини прийняла резолюцію, яка конкретно засуджує використання технологій з розпізнавання обличь у контекст мирних протестів, оскільки ці технології створюють стримуючий вплив на реалізацію права на протест, розширюючи можливості урядів ідентифікувати, контролювати, переслідувати та залякувати протестувальників. Рада закликала держави утримуватися від використання технології розпізнавання обличь для моніторингу осіб, які беруть участь у мирних протестах. Рада Європи, європейська правозахисна організація зі штаб-квартирою в Страсбурзі, у січні 2021 року прийняла Рекомендації щодо розпізнавання обличь [4]. Ці рекомендації встановлюють заходи, яких уряди, розробники систем розпізнавання обличь, виробники, постачальники послуг та організації, що використовують FRT, мають дотримуватися та застосовувати, щоб гарантувати, що вони не порушують права людини та основні свободи будь-якої особи, включаючи право на людську гідність і на захист персональних даних. Рекомендації мають загальний обсяг і охоплюють використання FRT у приватному та державному секторах. Вони закликають до заборони використання особливо нав'язливих FRT і пропонують ввести запобіжні заходи. Майбутня робота Ради Європи над розробкою законодавчої бази для штучного інтелекту також, ймовірно, стосуватиметься норм, застосовних до розпізнавання обличчя. Крім того, існує двостороння співпраця, наприклад, з Радою з торгівлі та технологій, ЄС і США вирішили створити як платформу для трансатлантичного співробітництва та встановлення стандартів для нових технологій, таких як штучний інтелект [5].

Хоча існують реальні переваги використання систем розпізнавання обличь (об'єктів) для громадської безпеки, їх поширеність нав'язливість, а також схильність до помилок, викликають низку занепокоєнь щодо фундаментальних прав, наприклад, дискримінації певних сегментів населення та порушення права на захист даних та приватність.

Розвиток біометричного спостереження, зокрема технології розпізнавання обличчя (об'єктів), можна спостерігати в різних частина земної кулі. Згідно зі звітом Фонду Карнегі «За міжнародний мир» [1] станом на 2020 рік щонайменше 64 країни світу активно використовували системи розпізнавання обличь (об'єктів). Китай є одним із основних користувачів цієї технології. Наприклад, китайські школи використовують розпізнавання обличь, щоб контролювати бібліотечні позики та складати щорічні звіти про харчування кожного учня. Збільшення використання камер розпізнавання обличчя (об'єктів) в громадських місцях було задокументовано в ряді країн по всьому світу, наприклад у Киргизстані, Індії, Латинській Америці, Ізраїлі, США, Австралії, та РФ [3]. Також повідомлялось про те, що в РФ засоби стеження за допомогою штучного інтелекту, все частіше використовуються проти політичних дисидентів, правозахисників, а також осіб, що перебувають під карантинними обмеженнями в зв'язку з пандемією [3].

Дослідивши впровадження штучного інтелекту для розпізнавання обличь (об'єктів) в ряді провідних країн, виявлено наступні заходи вжиті для врегулювання використання вказаної технології:

ЄС запровадив суворі правила відповідно до Хартії основних прав, Загального регламенту захисту даних, Директиви про правоохоронну діяльність та рамок ЄС щодо недискримінації, як також застосовуються до процесів діяльності, пов'язаних з технологіями розпізнавання обличь (об'єктів). Однак різні фактори поставити під сумнів ефективність поточної системи ЄС у належному вирішенні проблем з фундаментальними правами, спричинених технологіями розпізнавання обличь. Навіть якби суди спробували усунути прогалини в захист шляхом розширеного тлумачення існуючої правової бази, правові невизначеності та складності залишалися.

В США, наразі немає федерального законодавства, яке б регулювало використання розпізнавання обличчя приватними компаніями або в контексті правоохоронних органів, окрім загально прийнятих правил конфіденційності. Разом з тим, Федеральна торгова комісія США відповідно до своєї місії із захисту споживачів випустила деякі рекомендації, в яких зазначено, що компаніям не слід вводити своїх споживачів в оману щодо того, як вони використовують алгоритми розпізнавання обличь [6]. Крім того, потенційні заборони, обмеження або мораторії на використання технології обговорюються по всій країні на рівні штатів і на місцевому рівні. Деякі міста США, такі як Сан-Франциско, Бостон і Портленд, заборонили технологію розпізнавання обличчя в громадських місцях і Штат Каліфорнія прийняв закон, який встановлює трирічний мораторій на будь-яку технологію розпізнавання обличчя, яка використовується в поліцейських натільних камерах з 1 січня 2020 р. Тим не менш, існуюча ланцюжок державних і місцевих законів і постанов не забезпечує правової визначеності для органів державної влади, промисловості та громадян. Крім того, відсутність послідовного

федерального підходу є відповідальністю для органів національної безпеки (таких як Центральне розвідувальне управління), які все частіше використовують технології з розпізнавання обличь. На цьому тлі лунають заклики регулювати використання технології розпізнавання обличчя в США за допомогою федерального законодавства, особливо в контексті стеження правоохоронних органів і, зокрема, для забезпечення єдиного вирішення проблем конфіденційності, що виникають через використання реальних технологія розпізнавання обличчя за часом. З цього приводу було зроблено ряд пропозицій, включаючи пропозицію прийняти Закон про конфіденційність комерційного розпізнавання обличчя від березня 2019 року, який загалом забороняє організаціям використовувати технологію розпізнавання обличчя для збору даних розпізнавання обличчя без надання сповіщення та отримання їхньої згоди. Кілька інших федеральних законопроектів, які регулюють використання технології розпізнавання обличчя, були запропоновані та все ще обговорюються.

У Китаї на сьогоднішній день немає чинних законів чи постанов, які чітко регулюють FRT. Розпізнавання обличь опосередковано регулюється Законом про кібербезпеку, який визначає деякі вимоги щодо збору, використання та захисту особистої інформації, включаючи біометричні дані. Однак у квітні 2021 року Національний технічний комітет із стандартизації інформаційної безпеки Китаю опублікував проект стандарту щодо вимог до безпеки даних розпізнавання обличь, метою якого є встановлення необов'язкових вимог щодо збору, обробки, обміну та передачі даних, які використовуються для розпізнавання обличь у Китаї. 249 Крім того, повідомляється, що китайські законодавці працюють над прийняттям нового закону про конфіденційність даних із сильним акцентом на біометрії, і що приватний сектор Китаю намагається вирішити проблеми конфіденційності, які виникають у зв'язку з використанням систем розпізнавання обличь, шляхом саморегулювання, зокрема з виданням керівництва та галузевих стандартів.

Науковці, зацікавлені сторони та політики в основному поділяють занепокоєння щодо дотримання основних прав, особливо щодо захисту даних і недискримінації, що випливає з дедалі більшого використання технологій розпізнавання обличь (об'єктів). Однак незаперечними є переваги такої технології, які можуть фактично покращити безпеку завдяки точнішій автентифікації та підвищеній безпеці.

Список використаних джерел

1. URL: https://carnegieendowment.org/files/WP-Feldstein-AISurveillance_final1.pdf.

2. URL: https://www.nscai.gov/wp-content/uploads/2021/03/Full-Report-Digital-1.pdf.

3. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653636/EXPO_STU(2021)653636_EN.pdf.

4. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_264.

5. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2279.
6. URL: https://www.ftc.gov/business-guidance/blog/2021/04/aiming-truth-fairness-equity-your-companys-use-ai.
7. В роботі використано матеріали Європейської парламентської дослідницької служби «Регулювання розпізнавання обличь в ЄС» від вересня 2021 року.

Іванчук Наталія Віталіївна,
старший науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КЛАСИФІКАЦІЯ ОЗНАК ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Позитивні ознаки свідчать з великою ступеню вірогідності про відсутності зв'язку особистості з терористичною діяльністю. До них можна віднести: належність суб'єкта до роботи у правоохоронних органах; широку відомість людини у соціальному контурі; статус офіційного гостя, дипломата тощо.

Наявність негативних ознак є індикатором потенційного зв'язку між пасажиром та терористичним актом, що планується. Вони диференціюються на підозрілі та критичні.

Підозрілі ознаки вказують на значну вірогідність існування факту злочинного наміру у пасажира чи відвідувача чи його можливого використання кримінально-терористичними структурами для здійснення протиправних дій.

Привидами для підозри працівника правоохоронних органів чи служби безпеки повинні стати окремі ознаки у поведінці, зовнішньому вигляді пасажира та його документах. Якщо пасажир з'являється наприкінці огляду, коли працівник втомлений (його увага втрачає певну стійкість, обсяг, концентрацію), чи проявляє особливу невідповідну адекватній ситуації нервозність, наголошує на необхідності прискорення процедур огляду – це маркер, що зазначений суб'єкт може потенційно бути небезпечним та потребує особливої уваги з боку осіб, які забезпечують безпеку авіаперельотів.

Перевіряючи документи, які посвідчують особу, перевізні документи науковці вважають, що акцентувати увагу необхідно на наступних фактах:

невідповідність даних у паспорті, білетах, візі (наприклад, різні імена);

відсутність орієнтування у датах, проставлених у паспорті (чи завчене їх хронологічне відтворення);

явна нелогічність маршруту перельоту;

придбання білету в одну сторону;

не розповсюджена у конкретній країні форма оплати білету (наприклад, оплата готівкою у західній країні), тощо.

Критичні ознаки вказують на високий ступінь вірогідності зв'язку пасажира з терористичним актом, що планується. До них відносяться:

підроблений чи недійсний паспорт пасажира;

невідповідність інформації в паспорті та (чи) білеті тим даним, які вказав пасажир;

те, що пасажир пред'являє документ, що посвідчує особу, виданий у регіоні (країні), де ведуться бойові дії чи присутня конфліктна (нестійка) політична ситуація, наприклад, «невизнані» країни;

поведінка та зовнішність, що підпадають під опис терориста-смертника;

придбання білету чи зміна у ньому інформації незаконним шляхом;

виявлення зброї та вибухових речовин у багажі чи речах, що знаходяться у пасажира.

Позитивні ознаки вказують на високий ступінь відповідності нормі (типу), їх наявність є сприятливим фактором і є основою для класифікації пасажира як такого, що не несе загрози для рейсу.

Негативні ознаки мають бути в центрі уваги служб безпеки та правоохоронних органів як найбільш інформативні показники зв'язку пасажира з можливими протиправними діями. Виявлення у зовнішності, поведінці і документах пасажира критичних ознак є однозначним приводом для особливо ретельної перевірки цієї особи.

Підозрілі ознаки не рекомендується розділяти на важливі та неважливі з точки зору безпеки. Може так статися, що за одним, здавалося б, не дуже значущим фактором в подальшому з'являється можливість виявлення протиправної дії, що готується. Наприклад, звернувши увагу на дивну деталь в одязі, можна виявити добре замаскований вибуховий пристрій, а виявлені під час спілкування ознаки брехні призведуть до виявлення небезпечних предметів у багажі та речах, що знаходяться у пасажира.

Звісно, далеко не всі підозрілі ознаки є доказом злочинних намірів пасажира чи відвідувача. Для встановлення істини необхідно отримати ясні, логічні роз'яснення з приводу фактів, що викликали підозру. Так, нелогічний маршрут мандрівки має бути обґрунтований реальною необхідністю саме такого авіа перельоту, нервова чи неадекватна поведінка має бути спровокована певними життєвими обставинами (критичні, екстремальні ситуації). Причини перевезення предметів чи продуктів харчування в регіони, які виробляють їх в достатній кількості, також мають бути вагомо аргументовані. Також, дуже важливий аналіз підозрілих ознак в документах. Якщо деталі в паспорті не відповідають самому пасажиру (наприклад, вік), то

логічним буде припустити, що він використовує чужий (фальшивий, підроблений) документ для якихось своїх, як правило, протиправних цілей. Підозрілий вигляд буде мати незнання пасажиром мови тієї країни, громадянином якої він є за паспортом. Відсутність під час вильоту за кордон у пасажира, окрім паспорту і білету, інших документів, які посвідчують його особу чи пов'язані з перебуванням за кордоном (страхові поліси, кредитні картки, водійські права, готельні ваучери та ін.), є приводом для більш ретельної перевірки його особи.

Під час підготовки АНВ можуть бути використані інші пасажири – так звані «треті особи», тобто люди найчастіше стають суб'єктами протизаконних дій, не знаючи про це. Дана категорія осіб також буде мати характерні ознаки. Документи цих осіб, можливо, можуть бути пов'язані з регіонами, де ведуться військові дії чи характерна гостра політична нестабільність. Підозру у такому випадку мають викликати передані їм іншими особами (особливо, незнайомими чи малознайомими) подарунки, посилки, сувеніри та ін., які можуть виявитись вибуховими пристроями, чи перевезення речей, особливо електричних чи електронних приборів, які не відповідають пасажиру, його статусу, меті перельоту, віку, статі тощо.

Умовно пасажирів можна поділити на безпечних та небезпечних: безпечний пасажир (відвідувач) – особа, яка не являє загрози для рейсу з точки зору виявлення негативних ознак у зовнішності, поведінці і документах; потенційно небезпечний пасажир (відвідувач) – особа, у якої наявні підозрілі ознаки отримали негативне (загрозливе) підтвердження. Потенційно небезпечні пасажири (відвідувачі) розділяються на обізнаних та необізнаних. Різниця між даними групами полягає у знанні пасажира (відвідувача) про загрозу, яку він може нести для даного рейсу.

Калугін Володимир Юрійович,
професор кафедри кібербезпеки
та інформаційного забезпечення Одеського
державного університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та якомога точнішому визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією, щодо кримінального правопорушення, і іншими інформаційними даними, отриманими з різноманітних джерел, їх використанням у ході аналітичної підтримки планування та проведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності.

У процесі кримінального аналізу забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз й оцінку кримінальної інформації, її візуалізацію, передання та реалізацію [1, с. 131].

Під час такої діяльності отримується інформація щодо злочинця, ходу події, знарядь вчинення злочину, часу та місця його вчинення тощо. Обіг цієї інформації відбувається між оперативниками та слідчими і полягає не тільки в наданні або отриманні інформації, але й в активному її пошуку [2].

В ході виконання замовлення, аналітик повинен завжди враховувати рівень достовірності інформації. Відповідно її оцінка повинна бути приділена надійності джерела та саме рівню достовірності інформації. На цьому етапі завданням аналітика полягає у вивченні всієї доступної інформації, а потім, відштовхуючись виключно від фактів, висувати гіпотези, визначати перспективи, давати належну оцінку.

Гіпотеза, висунута кримінальним аналітиком, дає теоретичну посилку, яку необхідно перевірити, щоб переконатися, чи є вона правильною. Такий підхід орієнтує збір інформації за найважливішими параметрами, заощаджує час і кошти, покращує взаєморозуміння та координацію між співробітниками підрозділів правоохоронних органів.

Планування оперативних заходів чи досудового розслідування після ознайомлення з аналітичним звітом, значною мірою також залежать від ступеня достовірності інформації, що міститься в представлених документах. Деякі факти можна без жодних вагань вважати достовірними. Інші ж, хоч і правдоподібні, видаються вельми сумнівними. Тому аналітик зобов'язаний приділити особливу увагу визначенню достовірності інформації, що наводиться у звіті, і довести до відома осіб, які використовують аналітичний продукт особливості створеного аналітиком документу.

Щодо критеріїв достовірності слід зазначити, вони можуть встановлюватися пошуком відповідей на наступні запитання: чи можливий є факт взагалі? чи не суперечить отримана інформація самій собі? як співвідноситься нова інформація із тою, що вже відома? якщо нова інформація не співвідноситься з існуючою, то яка з них є достовірною? При цьому, як ми зазначали – достовірність залежить від надійності джерела здобутої інформації.

Для оцінки достовірності відомостей, у сукупності із встановленням надійності джерела, було розроблено умовні коди, так звані буквено-цифрові системи. Представники аналітичних підрозділів загалом застосовують уніфіковані (міжнародні) стандарти і норми у сфері оцінки достовірності джерел інформації та змісту інформації (4×4), хоча існують і інші види градації (5×5×5), (6×6) [3].

Так, надійність джерела відомостей позначається відповідними літерами, а достовірність відомостей цифрами відповідно від ступеню градації.

Так, достовірність може визначатися наступними критеріями:

1. Достовірність відомостей підтверджується даними інших джерел.

2. Відомості, мабуть, правильні.

3. Відомості, можливо, правильні.

4. Сумнівні відомості.

5. Відомості неправдоподібні.

6. Достовірність інформації не можна встановити [4]:

Крім того, слід врахувати, що на достовірність може мати вплив істинність відомостей, а й адекватність способів, якими вона була отримана. Недостовірність може розуміти навмисну підготовку даних як помилкових.

Отже, інформація є недостовірною, якщо вона не відповідає реальному стану речей, містить такі дані про явища, процеси або події, яких у принципі ніколи не було або ж вони існували, але відомості про них відрізняються від того, що відбувається насправді, спотворені чи характеризуються неповнотою. Достовірною можна назвати лише таку інформацію, яка не викликає жодних сумнівів, є реальною, справжньою. До неї відносяться такі відомості, які у разі чого можна підтвердити засобами, коректними з юридичної складової – підтвердження документами або висновками експертів, або показаннями свідків. Крім того, дані можна вважати достовірними, якщо вони обов'язково посилаються на першоджерело. Однак у такому разі виникає проблема визначення достовірності самого джерела інформації.

Спостерігається така пропорція: чим більшою є кількість подібних відомостей, виведених з різних джерел, тим вищий їхній ступінь достовірності інформації.

Тому в ідеальному випадку достовірною інформацією будуть дані, які не мають помилок, які можуть бути спричинені неповнотою даних через недостатнє вивчення того чи іншого предмету чи явища реального світу або прихованими чи випадковими через навмисні або ненавмисні спотворення змісту даних людиною та збоїв технічних систем при їх опрацюванні та передачі. Вказана обставина породжує проблему щодо оцінки ідентичності інформації, яку використовує людина, тобто її тотожності наявним знанням [5, с. 233–234].

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що достовірність інформації не є її визначальною властивістю, як про це стверджують деякі дослідники, а однією з суб'єктивно-об'єктивних її характеристик та однією із вимог, що висуваються до неї з боку суб'єктів інформаційних відносин. р.

Список використаних джерел

1. Білоус Р. В. Василинчук В. І. Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2021. № 1 (118) С. 131–136.

2. Основи кримінального аналізу : посібник / [О. Є. Користін, С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін.]. Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с.

3. Бржевська З., Гайдур Г., Аносов А., «Вплив на достовірність інформації як загроза для інформаційного простору», *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2018. Т. 2. № 2. С. 105–112.

4. Молодецька-Гринчук К.В, «Методика виявлення маніпуляцій суспільною думкою у соціальних інтернет-сервісах». *Інформаційна безпека.* 2016. № 3(23). С. 80–92.

5. Філософський енциклопедичний словник: довід.видання / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: НАН-Інс-т філос. ім. Г.С. Сковороди. Вид-во: Абрис. 2002. 742 с.

Карпенко Микола Іванович,
професор кафедри правового забезпечення гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, доктор юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Як зазначає І.А. Федчак «кримінальний аналіз є діяльністю співробітників правоохоронних органів з використання інтелектуального програмного забезпечення та системного підходу щодо збору відповідної інформації, аналітичного вивчення певних характеристик, тенденцій з метою встановлення взаємозв'язків між фактами, подіями, явищами, суб'єктами та об'єктами, оптимізації управління правоохоронними органами на державному, територіальному рівні та під час вирішення конкретних задач протидії злочинності» [1, с. 16].

За своїм характером кримінальний аналіз може бути загального характеру або спеціалізованим.

Кримінальний аналіз загального характеру спрямований на вияснення широкого спектру кримінальних правопорушень, зазвичай у сфері невеликих відомств або юрисдикцій.

Спеціалізований кримінальний аналіз призначений для відповідного типу злочинної діяльності або об'єкта, як-от наркотики, зброя, промислове шпигунство чи організована злочинність.

Систему кримінального аналізу в правоохоронних органах можна розділити на два основні напрями:

1. Аналіз злочинності, її причин і умов, їй супутніх, особи тих, хто вчиняє кримінальні правопорушення, а також методів контролю за злочинністю та боротьби з нею (включаючи в поняття боротьби зі злочинністю та її попередження).

2. Аналіз злочинів, механізм їх відображення в джерелах інформації, діяльність з розкриття, розслідування та попередження всіх видів злочинів і розробки на цій основі найбільш ефективних методів і засобів розкриття злочинів [1, с. 17].

Мета кримінального аналізу:

– напрацювання нових напрямів у досудовому розслідуванні кримінального провадження;

– якісне планування окремих слідчих (розшукових) дій;

– аналітичне супроводження оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування;

– аналіз стану ефективності досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності та превентивної діяльності у протидії злочинності;

– оброблення великого обсягу інформації, з відстежуванням та пов'язуванням фактів за допомогою спеціальних аналітичних методів;

– аналіз складної і розгалуженої структури зв'язків об'єктів оперативно-розшукової справи або кримінального провадження;

– виявлення ризиків, тенденцій майбутнього розвитку злочинності та в подальшому запобігання їй;

– розв'язання більш масштабних довгострокових проблем і досягнення цілей для виявлення ключових фігур злочинного світу або синдикатів, прогнозування зростання видів злочинної діяльності та встановлення пріоритетів діяльності правоохоронних органів;

– аналіз інформації, спрямованої на виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку за великий період часу [1, с. 20].

Із наявних в Україні державних органів у військовій сфері правоохоронними функціями наділені відповідно до чинного законодавства, в першу чергу: Військова служба правопорядку у Збройних Силах України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, Державна прикордонна служба України, Державне бюро розслідувань, Національна гвардія України, Національне антикорупційне бюро України, прокуратура, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України.

Зазначені правоохоронні органи здійснюють у військовій сфері правоохоронну діяльність, що передбачає «систему заходів, спрямованих на забезпечення виконання конституції, законів та інших нормативно-правових актів. Є засобом зміцнення законності й правопорядку, забезпечення конституційних прав громадян. Здійснюється правоохоронними та іншими державними органами, а також громадськими організаціями» [2, с. 47].

У свою чергу О.П. Котляренко висловлює думку, що «правоохоронна діяльність у Збройних Силах України – це форма реалізації правоохоронної функції держави, яка з урахуванням особливостей об'єктів правоохорони та значущості покладених на Збройні Сили України завдань, здійснюється спеціальними правоохоронними органами, має владний характер і спрямована на зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, забезпечення конституційних прав військовослужбовців, запобігання вчиненню, виявлення, припинення, розслідування і розкриття кримінальних та інших правопорушень, шляхом застосування примусових заходів у регламентованих законом процедурних межах і процесуальному порядку» [3, с. 12–13].

Стан військової злочинності протягом 2015–2021 рр. за вчинення військових кримінальних правопорушень, передбачених розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України, засвідчує про їх суттєве збільшення (з 441 засудженої особи у 2014 р. до 1782 осіб у 2020 р.).

В розрізі військових злочинів значно зросла кількість військових кримінальних правопорушень проти порядку проходження або несення військової служби, пов'язаного з місцем перебування або виконання обов'язків військової служби (ст. 407–409 Кримінального кодексу України).

Так протягом 2020 р. за їх вчинення засуджено 1658 військовослужбовців, що становить 93,04 % від загальної кількості [4, с. 263].

На підставі дослідження соціально-демографічних, кримінально-правових і морально-психологічних ознак військовослужбовців, які вчиняли зазначені військові злочини О.М. Артеменко розробив загальний кримінологічний образ особистості такого злочинця: «це чоловік (99,7 %), віком 31–40 років (29,1 %), із загальною середньою освітою (41,3 %), громадянин України, українець (88,8 %), не одружений (54,7 %), не має дітей (66,9 %). Проходить службу після мобілізації у Сухопутних військах (98,1 %) у військовому званні солдата (64,2 %), не судимий (93,4 %)» [5, с. 196].

У системі Національної поліції України структурним підрозділом кримінального аналізу орган управління поліції здійснює три їх види: оперативний, тактичний, стратегічний кримінальний аналіз.

В діяльності Військової служби правопорядку у взаємодії з іншими правоохоронними органами, на нашу думку, є цікавим, перш за все, тактичний і стратегічний кримінальні аналізи, які передбачають відповідно:

а) тактичний кримінальний аналіз:

1) встановлення тенденцій злочинності – розкриття основної спрямованості розвитку злочинності та її окремих видів у минулому, на теперішній час і, як прогноз, у майбутньому. Тенденції злочинності розкриваються на основі динаміки рівня злочинності в цілому, її окремих організованих груп (злочинних організацій) та видів, також на основі динаміки і зрушень усередині самої злочинності;

2) визначення (дослідження) типової інформаційної моделі злочинної діяльності – система опису криміналістичних ознак певного виду злочинів, що дає уявлення про злочини цієї групи, особи типового суб'єкта, механізму злочинної діяльності, обстановки вчинення злочину та інших обставин, у подальшому служить інформаційною базою для розробки відповідної методики розслідування конкретного злочину та побудови відповідної структури;

3) аналіз стану злочинності на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності

певної групи, який надає можливість розробити превентивні заходи щодо попередження виявлених особливостей на певній території;

4) встановлення профілю злочину – збір, дослідження, оцінка та використання інформації про злочин, яка конструює його встановлену модель у вигляді суджень та образів, даючи спрямування на розробку версій та подальше планування слідчих дій;

5) встановлення профілю підозрюваного – визначення загальних ознак моделі поведінки та психологічного портрету злочинця, на підставі опису злочину, рис характеру особи, котра його скоїла, типу особистості підозрюваного, ймовірного району його проживання, виконаної роботи з метою об'єднання виявлених кримінальних правопорушень;

6) встановлення профілю потерпілого – систематизовані та формалізовані типові (характерні) ознаки, які допомагають встановити особу, щодо якої може бути вчинено певний вид злочину, з метою застосування поліцейськими у попередженні злочинності;

7) аналіз окремих видів злочинів – реконструкція події злочину, полягає у встановленні: послідовності окремих подій, регулярності подій, неточності інформації, що надходить з різних джерел, з метою напрацювання рекомендацій для подальшого напряму ведення досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності;

8) аналіз ризиків – забезпечує визначення та виявлення індикаторів ризику або характерних (типових) ознак суб'єктів, зі сторони яких існує висока вірогідність скоєння правопорушень, з метою їх подальшої перевірки та вжиття інших заходів, передбачених законодавством;

б) стратегічний кримінальний аналіз:

1) оцінка пріоритетів загроз, спричинених діяльністю організованих злочинних угруповань, та скоєних тяжких і особливо тяжких злочинів, зокрема вразливих і сприятливих умов для їх вчинення, та підготовка пропозицій для прийняття управлінських рішень у сфері розроблення стратегічних засад протидії злочинності з наданням оцінки обсягу та рівня небезпеки в країні, у тому числі за методологією SOCTA;

2) здійснення управління ризиками (визначення, виявлення, оцінка, розробка способів мінімізації та усунення причин), що несуть загрозу публічній безпеці й порядку, правам і свободам людини, заходам щодо протидії злочинності, з урахуванням зон ризиків, результатів ідентифікації, верифікації та вивчення учасників злочинної діяльності і закономірностей їх сталого функціонування;

3) складання прогнозів розвитку кримінальних тенденцій при розробці засад протидії злочинності та напрацювання способів їх мінімізації, а також усунення причин [1, с. 62–63].

На підставі вищезазначеного вбачається доцільним вивчити досвід проведення кримінального аналізу у відповідних підрозділах Національної поліції України з метою можливого його використання в діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Список використаних джерел

1. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.
2. Шемшученко Ю.С. Правоохоронна діяльність // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 5: П-С. 2003. 736 с.: іл.
3. Котляренко О.П. Правоохоронна діяльність у Збройних Силах України: організаційно-правові аспекти [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.П. Котляренко; Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2017. 20 с.
4. Карпенко М.І. Кваліфікація військових правопорушень : навч. посіб. / М.І. Карпенко. Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2021. 268 с.
5. Артеменко О.М. Злочини проти порядку проходження військової служби: кримінологічне дослідження: монографія / О.М. Артеменко; [наук. ред. В.В. Голіна]. Харків: Право, 2019. 224 с.

Качунь Віталій Андрійович,
начальник відділу кримінального аналізу
ГУНП в Тернопільській області

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНИХ СИСТЕМ ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ У СТВОРЕННІ НАДІЙНОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ «БЕЗПЕЧНЕ МІСТО» (НА ПРИКЛАДІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОГРАМНО-АПАРАТНОГО КОМПЛЕКСУ «САМАР»)

Стрімкий розвиток технологій протягом останніх декількох років озброїв людство численними досягненнями в галузях інформаційних технологій. Ці досягнення знаходять найрізноманітніші сфери застосування, в тому числі побудова сучасних систем відеоспостереження із використанням в них штучного інтелекту. В свою чергу їх можуть використовувати в повсякденній службовій діяльності правоохоронці, військові, розвідувальні і контррозвідувальні служби нашої держави.

Так, частина друга ст. 19 Конституції України передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Сьогодні на законодавчому рівні (пункт 5 частини 1 статті 40 Закону України «Про Національну поліцію») передбачена можливість використання оперативними підрозділами правоохоронних органів досягнень сучасних технологій, які можуть сприяти значному підвищенню ефективності протидії злочинності [1]. Саме тому з метою вирішення завдань, які стоять перед правоохоронними органами, доцільно використовувати системи відеоспостереження по всій території держави, поєднуючи їх із використанням систем штучного інтелекту та розробки в них аналітичних компонентів. Такі системи щоденно підтверджують свою ефективність у боротьбі зі злочинністю

та забезпеченні безпеки населення, з огляду на досвід із впровадження в сфері правоохоронної діяльності в зарубіжних країнах.

Так отримавши зображення з камер відеоспостереження можна встановити особу яка підозрюється у вчиненні злочину, напрямок його ймовірного руху, транспортний засіб на якому він пересувався, а також його ідентифікація за номерними знаками та іншу значиму інформацію для затримання та притягнення до відповідальності злочинця.

Також в свою чергу використання інформації отриманої з електронних пристроїв фіксації може значною мірою допомогти правоохоронним органам у попередженні, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень встановленні осіб які їх вчинили та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Відділ кримінального аналізу ГУНП в Тернопільській області повсякденно використовує можливості програмного комплексу для систем відеоспостереження «САМАР» [3], розробником якого є вітчизняна група компаній «КОБІ» [2]. Станом на липень 2022 року в межах області задіяно 100 відеокамер з функціями розпізнавання марки, моделі, кольору та державних номерних знаків (у т.ч. іноземної реєстрації) транспортних засобів (ТЗ) (всі камери інтегровані до інформаційної підсистеми «Гарпун» інформаційно-телекомунікаційної системи Національної поліції України) та 3 відеокамери з функцією розпізнавання обличчя. Також реалізована можливість отримання інформації, в режимі онлайн, з аналогічних систем що функціонують в інших регіонах нашої держави. Має місце співпраця з розробниками, з вдосконалення та розвитку

На даний час важко перерахувати кількість розкритих та попереджених злочинів за допомогою програмно-аналітичного комплексу «САМАР» з моменту його запровадження на території Тернопільської області в 2019 році. Можна відзначити достовірно, що це число є значним, оскільки розкриття всіх злочинів при скоєнні яких використовуються транспортні засоби, починаються із їх встановлення та аналізу руху в «САМАР».

Можна відзначити дуже примітивний приклад, який має місце в повсякденній діяльності: сама система має на своєму рахунку безліч розкритих злочинів із незаконного завлодіння транспортними засобами, оскільки значна кількість таких повідомлень є результатом евакуації автомобілів на арешт-майданчик, система їх фіксує на платформі евакуатора – злочин розкрито, даний факт дозволяє більш ефективно використовувати сили та засоби підрозділів.

Особливу увагу «САМАР» отримала після 24 лютого 2022 року в ході агресивного нападу військ російської федерації, система дала можливість контролювати переміщення необмеженої кількості транспортних засобів, що потребують особливої уваги компетентних правоохоронних органів України. А її інтегрована функція, надсилання сповіщення в месенджер «telegram», можливість оперативного інформування відповідних служб на місцях. Яскравим прикладом

дієвості є: безліч перевірок автомобілів в ході відпрацювань; затримання осіб «по гарячих слідах»; можливість дистанційного спостереження за пересуванням злочинців і встановлення їх місця перебування; а також нашим військовим здійснювати збір необхідної відео, а в окремих випадках і аудіо інформації, про чисельність та склад військових формувань росії на окупованих територіях.

За своїми функціями система «САМАР» дозволяє:

здійснювати пошук осіб по фото камерами, що технічно мають можливість пошук по обличчям (зазначається достовірність фото у відсотках, період пошуку людини, стать, вік, пошук по серверам (конкретно пошук в зазначеному місці де розташована камера відеоспостереження з функцією розпізнавання обличчя)).

виявляти осіб які становлять зацікавлення та здійснювати постійний контроль за рухом в режимі онлайн, система надсилає в месенджер пуш-повідомлення з координатами камери на яку зафіксовано особу та фото;

встановлювати місце перебування транспортного засобу (ТЗ) по заданих даних (час, місце перебування, номер, вид, модель, колір транспортного засобу тощо) та в подальшому будувати маршрути пересування;

виявляти ТЗ які становлять зацікавлення та здійснювати постійний контроль за рухом в режимі онлайн, система надсилає в месенджер пуш-повідомлення з координатами камери на яку зафіксовано ТЗ та фото, коли відкрито веб інтерфейс спрацьовує звукова сигналізація та відкривається карта з позицією камери на карті,фото фіксації та описом ТЗ,причини контролю;

встановлювати місця перебування ТЗ (час, місце перебування, номер, вид, модель, колір транспортного засобу тощо) по архівних даних, комплекс зберігає архів фіксацій на протязі 2-ох років (терміни збереження фото фіксації обмежені об’ємом доступної пам’яті на сервері);

пошук ТЗ за номерним знаком чи його фрагментом, додатково в параметрах пошуку можна задати: колір, тип, марку, модель, період пошуку, пошук по серверам (конкретно пошук в зазначеному населеному пункті чи камері).

додання ТЗ у список контролю з критеріями : номер ТЗ, марка, колір, причина контролю.

пошук місць, де ТЗ знаходиться найчастіше (може використовуватись для встановлення місця роботи тощо);

Аналітичний компонент системи може автоматизовано вираховувати ТЗ супроводу, а також ТЗ які є так званими «гостями» в зоні дії певної камери чи групи камер.

Підсумовуючи зазначене, та враховуючи вже наявний досвід з провадження та практичного використання, необхідно відзначити якісну роботу програмно-аналітичного комплексу «САМАР» та констатувати факт, що за розвитком і вдосконаленням системи, стоїть більш якісна та ефективна робота підрозділів Національної поліції та всього безпекового сектору держави.

Список використаних джерел
1. Закон України від 02.07.2015 Про національну поліцію.
2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.
3. URL: https://kobi.ua/.
4. URL: http://camap.com.ua/.

Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ «OSINT» У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Базуючись на оцінках органів та підрозділів Національної поліції, які у щоденній діяльності або застосовують кримінальний аналіз, або використовують його результати, беззаперечно можна стверджувати, що технології «OSINT» (Open source intelligence) – розвідка на основі відкритих джерел, як структурний елемент кримінального аналізу, є ефективним інструментом у протидії злочинності.

Метою доповіді є висвітлення досвіду використання підрозділами Національної поліції технологій «OSINT», зокрема управлінням кримінального аналізу ГУНП в Дніпропетровській області, у протидії кримінальним правопорушенням.

Так, під час кримінального аналізу основним завданням кримінального аналітика є проведення аналітичного дослідження доступної йому інформації, а також створення за результатами такого аналізу аналітичних продуктів, що мають інформативний та рекомендаційний характер, і створюють підґрунтя для вирішення оперативних і тактичних завдань під час документування та розслідування кримінальних правопорушень, або планування превентивних заходів у протидії злочинності.

Під час проведення аналітичного дослідження здійснюється збір та аналіз інформації з якомога більшої кількості інформаційних ресурсів, а також інших джерел інформації, до яких у тому числі належать і відкриті інформаційні реєстри та інші аналогічні ресурси.

Застосування технології «OSINT» під час кримінального аналізу здатне мінімізувати витрати часу працівників оперативних та слідчих підрозділів на вирішення поставлених завдань та підвищити якість їх інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної діяльності. Вдалим буде приклад застосування технології «OSINT» у кримінального аналізу під час протидії кримінальним правопорушенням, пов’язаним з незаконними заволодіннями транспортними засобами, оскільки дані

кримінальні правопорушення завдають суттєвої шкоди як окремим особам, так і державі в цілому. У 2021–2022 році криміногенна ситуація на території обслуговування органів та підрозділів Національної поліції Дніпропетровської області, порівняно з 2019–2020 роками, характеризується зменшенням кількості незаконних заволодінь транспортними засобами. Проте «попитом» серед злочинців й досі користуються автомобілі преміум-класу. Відповідно до основних результатів роботи підрозділів поліції ГУНП в Дніпропетровській області, за 10 місяців 2020 року розкрито 153 незаконних заволодінь транспортними засобами, а за аналогічний період 2019 року – 172. Станом на 01.11.2020 у залишку нерозкритих кримінальних правопорушень перебувало 192 незаконних заволодінь транспортними засобами, у т.ч. 78 – автомобілями. Негативна тенденція щодо продовження вчинення кваліфікованими злочинцями незаконних заволодінь транспортними засобами дає підстави для проведення аналітичними підрозділами кримінального аналізу, зокрема з використанням технології «OSINT».

З метою здійснення пошуку інформації у відкритих джерелах, представлених в мережі Інтернет, можуть використовуватися різні пошукові системи, соціальні мережі, сервіси, програми, зокрема «Безпечне місто» та аналогічні програми. Варто зазначити, що з метою їх ефективного використання, необхідно дотримуватися певних правил та положень у пошуку інформації, які полягають, здебільшого, у ключовому слові, автентичному вводі даних під час пошуку, вірному аналізі отримуваної інформації, співставленні фактів, які були отримані в ході пошуку тощо.

Під час активного розвитку цифрового суспільства, використання можливостей технології «OSINT» для підрозділів Національної поліції, в тому числі й підрозділів кримінального аналізу, є необхідністю. В наш час роль аналітики у протидії кримінальним правопорушенням зростає щодня. Досконало володіти інтернет-ресурсами та базами даних неможливо без спеціальних знань, умінь та навичок. Все це вимагає від аналітика постійної самоосвіти, підвищення кваліфікації та відвідування відповідних занять, тренінгів тощо.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що на даному етапі в нашій державі окремі правоохоронні органи активно використовують технології «OSINT» у протидії кримінальним правопорушенням, чим значно підвищують ефективність такої протидії. Ініціатива підрозділів Національної поліції активно використовувати сучасні можливості, зокрема під час роботи з програмою «Безпечне місто» та аналогічними програми, може вирішувати не тільки питання протидії окремим кримінальним правопорушенням, але й питання забезпечення публічної безпеки та порядку на різних рівнях.

Кіреєва Ольга Сергіївна,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, кандидат
психологічних наук;
Махлай Олександр Миколайович,
начальник кафедри спеціальних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, кандидат
психологічних наук, доцент

ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФІЗИЧНУ ОСОБУ ЧЕРЕЗ НАЯВНІ В ПІДРОЗДІЛІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Практика діяльності підрозділів кримінального аналізу Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) за останні роки свідчить, що застосування сучасних технологій інформаційно-аналітичного забезпечення дає можливість мінімізувати витрати часу оперативних працівників та оперативно-розшукового підрозділу загалом на вирішення поставлених завдань та значно підвищити якість їх оперативно-розшукової діяльності. Постійний розвиток інформаційних технологій потребує постійного удосконалення тактики та методики отримання первинної інформації про ознаки протиправної діяльності, в тому числі і з використанням телекомунікаційних мереж та інформаційних масивів.

Так, в умовах нестабільної воєнно-політичної обстановки, нових економічних та воєнних центрів сили, асиметричних загроз, інтенсивного розвитку інформаційних технологій та різкого збільшення інформаційного потоку робота з відкритими джерелами інформації стає неодмінною складовою процесу збору інформації. Тому на сьогодні з боку кримінальних аналітиків оперативних підрозділів приділяється все більше уваги пошуку оперативно значимої інформації у відкритих джерелах [1, с. 233].

Так, світова практика протидії організованим формам протиправної діяльності через кордон, в залежності від її форми (контрабанда, незаконна міграція чи торгівля людьми), досить часто ґрунтується на певних елементах аналізу фактів перетину кордону в пунктах пропуску фізичними особами, транспортними засобами, аналізу вантажопотоку при здійсненні суб’єктами зовнішньо – економічних відносин імпортно-експортних операцій.

Результати такого аналізу переважно мають «орієнтуючий» характер для організації подальших перевірочних заходів. Повсякденна інформаційно-пошукова робота, систематизація та аналіз такої інформації дає змогу з загального масиву отримати первинні дані

щодо можливої протиправної діяльності та кола причетних осіб. Подальша робота по перевірці первинних даних, в поєднанні з оперативно-розшуковими заходами та оперативним кримінальним аналізом, дає змогу відокремити з сукупності «орієнтуючої» інформації – оперативно вагому інформацію для її подальшої реалізації та документуванню протиправної діяльності.

Оперативні підрозділи ДПСУ, як один з основних елементів протидії транскордонній злочинності, в повсякденній діяльності здійснюють постійний моніторинг та аналіз інформації щодо перетину державного кордону України фізичними особами та аналіз вантажопотоку в пунктах пропуску через державний кордон.

З метою забезпечення актуальності та повноти отриманої інформації, діяльність аналітичні підрозділи має носити цілеспрямований та системний характер та передбачати три основні етапи:

І етапі – збір даних, що характеризують оперативну обстановку на ділянках відповідальності оперативно-розшукових підрозділів з подальшим її дослідженням та аналізом. За результатами яких визначаються основні можливі загрози та найбільш характерні прояви протиправної діяльності. Проаналізована інформація дозволить визначити подальші напрямки отримання первинної оперативно-розшукової інформації, для її узагальнення.

ІІ етап – комплексне поєднання аналітичної інформації та оперативної інформацій, шляхом зосередження сил і засобів для отримання первинної оперативно-розшукової інформації з урахуванням аналізу оперативної обстановки та «орієнтуючої інформації». За результатами проведених заходів вносяться корективи до подальших пошукових заходів, залежно від оперативної обстановки та отриманої перевірочної оперативно-розшукової інформації.

ІІІ етап – визначення ефективність застосування орієнтуючої інформації, отриманої в рамках кримінального аналізу, для подальшого отримання оперативно-розшукової інформації та її реалізації. Також здійснюється переоцінка підходів та напрямків в разі малої ефективності орієнтуючої інформації, або зміни тактики протиправної діяльності та оперативної обстановки [2, с. 4].

Таким чином, можна окреслити загальний алгоритм аналізу інформації про фізичну особу через наявні в підрозділі кримінального аналізу інформаційні ресурси:

1. Перевірка за відомчими базами даних.

Зокрема в першу чергу здійснюється перевірка фактів перетину особою державного кордону України з використанням відомчої бази «ГАРТ 1/П», підсистеми «РИЗИК», при цьому можливо отримати додаткові дані та перевірити існуючі, а саме: установчі дані особи; в якому пункті пропуску і на якому транспортному засобі було здійснено перетин державного кордону. Крім того, під час перевірки інформації щодо можливої причетності особи до окремих видів

злочинів можливо отримати додаткові дані, які можуть бути в подальшому використані.

Якщо особа – іноземний громадянин чи ОБГ, можливо здійснити перевірку за базою даних «КДЛ/віза», в ході якої можливо отримати наступні дані: чи здійснювався контроль другої лінії у відношенні особи; результати опитування особи; додаткові матеріали та характеризуючи дані; осіб, яка запросила (або через яку запросили) особу [2, с. 5].

«ГАРТ-5» дозволяє встановити: чи притягувалась особа до адміністративної відповідальності в зв'язку з протиправною діяльністю на державному кордоні; обставини, час, місце події, предмет правопорушення, засоби вчинення.

«ГАРТ – 10»: чи входить особа до протиправної групи; якщо так, її установчі дані; установчі дані на інших членів ППГ; протиправна роль; тактику та механізм протиправної діяльності; місця можливої протиправної діяльності; засоби вчинення протиправної діяльності (транспортні засоби, засоби зв'язку, засоби спостереження та інші); місця відсидки н/м, накопичення товарів, відстою транспортних засобів; контакти за кордоном [3, с. 15].

2. Перевірка через тимчасові обліки підрозділів кримінального аналізу.

Обліки фільтраційно-перевірочних заходів дозволяють отримати наступні дані (окрім установчих): причину вчинення правопорушення; співучасників; засоби вчинення правопорушення (транспортний засіб, засоби зв'язку, засоби візуального спостереження); тактику протиправної діяльності; характеризуючі дані; фото та відео матеріали. Обліки номерів телефонів, які потрапляли в поле зору оперативних підрозділів: контакти (соціальні зв'язки особи при наявності відповідних оперативних даних); інші номери телефонів та ідентифікаційні дані мобільних терміналів, які використовувались.

3. Перевірка за базами даних інших правоохоронних органів та відомств України.

База даних «Національна автоматизована інформаційна система» (НАІС). В ході перевірки за базою даних «НАІС» можливо отримати наступні дані щодо особи: транспортні засоби, власником яких є особа, їх історію; анкетні дані особи (включаючи місце народження), паспорт, ІПН, адресу реєстрації тощо; дані осіб, що мають право керування певним транспортним засобом, та ступінь зв'язку між ними; адмінпротоколи, що складалися на водіїв певного транспортного засобу; посвідчення водія; наявність фотографії тощо [4, с. 73].

База даних Державної митної служби дозволяє уточнити: установчі дані особи; дата реєстрації паспортного документу, дії посвідок та дозволів іноземців; наявність посвідок та дозволів іноземця.

«Єдиний державний реєстр декларацій» дозволяє отримати наступні дані на особу (якщо особа подає декларацію): прізвище, ім'я, по-батькові; причину подання декларації (конкурс на посаду); посада

та місце роботи особи під час подання декларації; кількість родичів та характер спорідненості; наявність рухомого та нерухомого майна; місце знаходження нерухомого майна (район, область); активи; фінансові зобов'язання.

«Єдиний державний реєстр судових рішень» дозволяє отримати наступні дані на особу(якщо особа притягалася до відповідальності): характер та тактику вчинення злочину; вчиняє особа злочини сама чи з пособниками (кількість пособників); засоби забезпечення вчинення злочину (використання засобів зв'язку, транспортних засобів, та інше); слідчі, прокурори, які вели справу, та які можуть володіти додатковими даними щодо особи; чи була особа засуджена.

4. Пошук у відкритих інформаційних ресурсах.

«Youcontrol» (та аналогічні до неї інформаційні ресурси Clarity Project) дозволяє встановити: чи є особа засновником юридичної особи, чиє фізичною особою підприємцем, чи причетна до заснування громадських організацій, політичних партій чи інших об'єднань громадян дозволених законом. Якщо є засновником можливо отримати наступні додаткові дані: установчі дані; номер телефону на який зареєстрована організація (підприємства); установчі дані на співзасновників; дату реєстрації; місце реєстрації; уставний капітал; характер діяльності; наявність фінансових зобов'язань; наявність кримінальних чи адміністративних проваджень; автомобільний транспорт, який використовується підприємством.

Інтернет ресурси з вільною реєстрацією та можливістю відображення соціальних контактів: «Інстаграм», «Фейсбук», «ВК», «Одноклассники» та інші дозволяють отримати наступні дані щодо особи: фотоматеріали (можливі зв'язки, фото рухомого та нерухомого майна, хобі, факт перебування у певному місці, інші додаткові дані); соціальні зв'язки (родичі, друзі, одноклассники, колеги, співрозмовники за вподобанням, колеги по роботі, інші соціальні контакти); вподобання (в т.ч. причетність до сепаратизму і т.п.); теми, на які особа реагує емоційно (подразники, схильність, антипатія, негативні емоції); хобі (може вказати на оточення, яким можуть бути відомі дані щодо особи); номер телефону (при можливості); «Нікнейм», який може використовуватись і на інших ресурсах.

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву те, що успіх будь якої діяльності, у тому числі й такої специфічної, як оперативна-розшукова діяльність, прямо залежить від рівня забезпечення необхідною інформацією. Саме кваліфікований аналіз і синтез інформації про об'єкти, що були причетними до події злочину, отриманої з різноманітних джерел, її інтерпретація, уміле використання лежать в основі розкриття злочинів.

Як висновок слід зазначити, що практика кримінальних аналітиків оперативних підрозділів свідчить про те, що усе частіше виникає необхідність в отриманні та використанні інформації стосовно об'єктів, які потрапили до сфери зацікавленості, з найрізноманітніших інформаційних систем незалежно від їх відомчої належності.

Список використаних джерел

1. Кіреєва О. С. Щодо пошуку оперативно значимої інформації у відкритих джерелах. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України :* тези міжнар. наук.-практич. конф. 22 листоп. 2019 р.. Хмельницький, 2019. С. 233–235.

2. Методичні рекомендації проведення аналізу інформації щодо перетину державного кордону України фізичними особами та аналізу вантажопотоку в пунктах пропуску через державний кордон : методичний матеріали / Дудник А, Лазоренко Р., Ліванчук Д., Перепелиця М. : СхРУ диск вих. № 442-1904/0/6-21 від 02.02.2021 : Київ. 2021.

3. Настанова користувача ІТС «Гарт-10. «Підсистема «Кримінальний аналіз. АРМ «Аналітик». Київ.: 2019. 53с.

4. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

Користін Олександр Євгенійович,
головний науковий співробітник
НДЛ кримінологічних досліджень ДНДІ
МВС України, доктор юридичних наук,
професор

БЕЗПЕКОВА МОДЕЛЬ НА ОСНОВІ «INTELLIGENCE»

Сучасні реалії для українського суспільства, перш за все, пов’язані з відкритою зовнішньою агресією, посяганням на державний суверенітет та територіальну цілісність. Але важливим є розуміння необхідності вже зараз формувати бачення майбутнього України.

Базовими засадами найближчого майбутнього для нашого суспільства є:

Україна вийде переможцем у цій війні;

– український народ вкотре доведе свою соціально-політичну спроможність бути у фарватері суспільного розвитку та бути провідником фундаментальних цінностей у світі;

– Збройні сили України остаточно закріплять спроможності високого рівня оборони.

Водночас відбудова країни, її інфраструктури, подальший економічний розвиток, ефективне використання міжнародної допомоги та її антикорупційний захист, а також адекватна відповідь вимогам українського суспільства потребують високого рівня спроможностей сектору безпеки, правоохоронної діяльності.

Наші дослідження на основі ризик-орієнтованого підходу неодноразово вказували на те, що система кримінальної юстиції та діяльність правоохоронних органів зосереджуються на тактичному та частково оперативному впливі на ситуацію [1; 2]. За такої умови

превенція залишається виключно декларативною, система безпеки реактивною і неспроможною щодо системних кримінальних загроз.

Сьогодні Збройні сили України демонструють надзвичайну важливість забезпечення високого рівня спроможностей оборони країни. І декларативність, формалізація, бюрократизація, а в окремих випадках імітація діяльності є неприпустимими, а емоційно сприймаються «зрадою». Українське суспільство потребує від субєктів сектору безпеки кардинальних змін, довіри та адекватного інституціонального й суб'єктного забезпечення національного супротиву у війні з агресором.

Питання риторичне, чи забезпечить правоохоронна система необхідний рівень безпеки держави?

Саме у цьому контексті необхідно розглядати реформування сектору безпеки, розбудову моделі правоохоронної діяльності в Україні на основі світового досвіду, сучасних досягнень розвинених правоохоронних систем.

Ми неодноразово у минулому ставили акценти на необхідності «інтелектуалізації правоохоронної діяльності» і це є об'єктивною необхідністю, в основі якої відповідний цивілізаційний та технологічний розвиток.

І мабуть не випадково сучасна модель правоохоронної діяльності Intelligence-led Policing (ILP) [3], у своїй назві ключовим терміном використовує «intelligence».

Поняття, що передається англійським словом intelligence, має безліч різних визначень, залежно від контексту, культур, мов і традицій (розум, розвідка тощо). На підставі літератури з'ясовано також, що слово intelligence використовується одночасно для вказівки методології, структури, процесу і продукту. Поряд з тим, етимологічна характеристика поняття intelligence у контексті сутності сучасної моделі безпекової діяльності потребує відходу від однозначного елементарного перекладу, а обґрунтовує позицію більш широкого тлумачення.

Контекстний аналіз сутності моделі intelligence формує чітке розуміння значень понять дані, інформація і знання.

Дані – це необроблені і неінтерпретовані результати спостережень і вимірювань. Це прості спостереження, необмежені додатковими змінами, висновками чи думками. Дані можуть відноситись до місць злочину, характеристик способів вчинення злочину, зброї та підозрюваних.

У свою чергу інформація – це дані, вміщені в контекст і осмислені, що надає їм більшу актуальність і значимість. Це дані з більшою релевантністю. Інформація наділена сенсом і контекстом, і може бути неструктурована за своїм характером. Наприклад, інформація зі стенограми прослуховування може продемонструвати більш глибоке розуміння відносин між організатором теракту та співучасниками.

І на завершення знання – це інформація після її тлумачення і засвоєння. Коли людина додає власний досвід до інформації, вона (інформація) стає знаннями. У сучасних безпекових системах поняття «знання» увійшли до мови операційної діяльності.

Національна розвідувальна модель Великої Британії (The National Intelligence Model (NIM)) використовує терміни «активи знань» та «продукти знань», а в Норвегії застосовують модель на основі знань. Знання мають цінність саме тому, що фахівець дає інформаційний контекст, тобто певну конкретну інтерпретацію. Знання складно структурувати, зберігати або поширювати, вони також більш нематеріальні, ніж дані.

Таким чином, важливість того чи іншого підрозділу в організаційній структурі визначається не репутацією, а «знаннями». У свою чергу в умовах моделі intelligence звичайним, але центральним функціональним напрямом правоохоронного органу стає нарощування потенціалу intelligence та знань.

Продукти знань створюють умови щодо розуміння поведінки злочинця, але продукти intelligence мають генерувати дії, конкретні управлінські дії щодо протидії злочинній діяльності. Тобто не завжди «знання» автоматично переходять у розряд управлінських рішень. Так само і управлінські рішення не завжди покладаються на intelligence. Ця проблема не є унікальною.

Для багатьох аналітиків розрив між продукуванням знань та продукуванням intelligence є суттєвим, вимагаючи від аналітиків вийти за межі опису і краще зрозуміти безпекове середовище та попит на аналітичний продукт. Щоб розвинути глибоке розуміння проблеми безпеки та загроз, інформація має бути поміщена в контекст та організована таким чином, щоб посадові особи, які приймають рішення, мали уявлення та робили висновки з наявної колективної мудрості. Знання можуть поглиблювати уявлення та розуміння, але вони повинні бути структуровані таким чином, щоб допомогти особам, які приймають рішення, розробляти план дій.

Intelligence, включаючи навіть опис злочинів, вчинених у минулому, створює певну проекцію безпекового середовища у майбутньому. Для підтвердження цього необхідним є вилучення одного з видів діяльності, який досить часто некоректно визначають як intelligence – підтримка розслідування (дії, що виконуються з метою збору достатньої кількості доказів для висунення обвинувачення), яка є цінною в контексті забезпечення ефективної правоохоронної діяльності, але вона відіграє другорядну роль і не є власне intelligence, незалежно від того, якими є функціональні обов'язки осіб, що її забезпечують.

Діяльність аналітиків переважно спрямована на використання наявних знань для прогнозування потенційних ситуацій; цей процес не є вже сталим та поширеним, нерідко аналітики та їхні керівники задоволені результатами звітів про наявні тенденції та динаміку загроз, абсолютно без будь-яких прогнозів; однак прогнозування є дуже

важливим для тих, хто приймає рішення, адже часто вони також виконують і функцію ризик-менеджерів, на яких покладено відповідальність за розподіл ресурсів.

З іншого боку, керівники дуже часто доручають підлеглим неможливі для виконання завдання. При цьому вони не в змозі адекватно сформулювати свої вимоги та наміри, за звичкою шукають «правильні відповіді», такі собі ситуативні проекції конкретної дати, часу та місця вчинення потенційного правопорушення тощо. Якщо підлеглі дають менший за визначений обсяг інформацію – це вважається провалом.

Намір передбачення конкретної загрози краще було б замінити метою визначення майбутніх поведінкових патернів (зразків, шаблонів, моделей, систем) для посилення на проактивному компоненті. Перехід до формату intelligence був частково простимульований бажанням посилити проактивний підхід, який використовують, для ефективного запобігання деструктивним явищам замість традиційного реагування на вчинені протиправні дії. Для того, щоб вжити власне запобіжні заходи, і потрібен проактивний підхід. Проактивність, натомість, вимагає наявності компонента передбачуваності, якщо ми характеризуємо загрозу. Якщо діяльність є унікальним за своєю природою, ми навряд чи матимемо можливість визначити певні майбутні події через те, що нам потрібна «історія», аналогічні інциденти, зв'язок між якими можливо простежити, встановивши певну залежність.

Значення патернів є особливо важливим, вони є «ядром» так званого першого закону intelligence: «Найбільш чітким індикатором потенційної злочинної діяльності є аналогічні дії, що вчиняються зараз».

Особи, які ідентифікували певні можливості та скористалися ними, будуть продовжувати доти, поки їх не зупинять, і таким чином можливо буде визначити патерн конкретної повторюваної діяльності. Стратегічний менеджмент патернів (обставини інцидентів та поведінкова специфіка) буде оптимальним форматом, на відміну від індивідуальних розслідувань.

Суто з аналітичної точки зору ідентифікація патернів (обставини інцидентів та поведінкова специфіка) є першим кроком на шляху до запровадження проактивного підходу. Навіть дескриптивний (описовий) аналіз патернів щодо вчинених у минулому злочинів може бути використаний для прогнозування майбутньої динаміки. Також існує думка, що безперервність ланцюга подій, які характеризують досліджуваний патерн, може бути порушена лише вжиттям відповідних заходів.

Інша складова комбінованого процесу прогнозування в контексті intelligence – вплив на тих, хто приймає рішення. Базовою при цьому є аксіома аналітичної розвідки: аналітична розвідка, що не впливає на мислення того, хто приймає рішення, не є справжньою аналітичною розвідкою. При цьому ніяким чином не применшується цінність підтримки процесу розслідування, надання консультацій та

іншої, не менш важливої роботи, яку виконують аналітики, але аналітична розвідка – це процес формування знань.

Таким чином, враховуючи можливі варіанти перекладу поняття intelligence (розвідка, розум) та розглядаючи його в контексті сучасної моделі правоохоронної діяльності, яка базується на широкому упровадженні аналітики та проактивного характеру діяльності, важливим є сприйняття його саме як аналітична розвідка, поєднуючи розвідувальну діяльність з розумовою діяльністю щодо аналізу інформації та формування відповідної системи знань.

Однією із найважливіших передумов ефективної розвідувальної аналітичної діяльності є необхідність зрозуміти та визнати головну різницю між поняттями «аналітична розвідка» та «аналіз інформації». Лише тільки збір, форматування, реорганізація, візуалізація та презентація інформації не є аналітичною розвідкою, це лише аналіз інформації. Але, коли розвідувальна діяльність базується на аналітиці, результатом є дещо інше та більше, зокрема, аналітичний продукт із «доданою вартістю» для користувачів, у нашому випадку – правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Звіт про науково-дослідну роботу «Методологічні засади оцінювання гібридних загроз та ризиків у сфері громадської безпеки та цивільного захисту». № держреєстрації 0120U100239.

2. Користін О.Є. Стратегічний аналіз. Кримінальна юстиція та правоохоронні органи: загрози, ризики, вразливості. Київ (РНБО), 2021. 29 с.

3. Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою /ILP : навчальний посібник. К.: «Видавництво Людмила», 2019. – 120 с.

Корнейко Олександр Васильович,
завідувач кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат технічних наук, професор;
Худенко Дмитро Миколайович,
начальник Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України

ПІДГОТОВКА КРИМІНАЛЬНИХ АНАЛІТИКІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: ІСТОРІЯ ТА ДОСВІД

На даний час вивчення та розвиток новітніх технологій та методик здійснення кримінального аналізу (КА), інформаційно-пошукової та аналітичної роботи є одним із важливих напрямів освітньої та наукової діяльності Національної академії внутрішніх

справ (НАВС) при підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації оперативних працівників Національної поліції України (НП України).

Вперше планова підготовка в НАВС оперативників, які опановували кримінальний аналіз (КА) розпочалась у 2017 році на базі кафедри фінансової безпеки та фінансових розслідувань, де вивчалась теоретичні основи та загальна методологія ведення КА, особливості здійснення оперативного, тактичного та стратегічного аналізу при розслідуванні кримінальних правопорушень. І сьогодні кафедра продовжує надавати такі знання всім здобувачам вищої освіти, що навчаються в НАВС і здобувають освітній рівень бакалавра та магістра.

Починаючи з 2018 року, з метою надання здобувачам вищої освіти НАВС практичних навичок застосування сучасних інформаційних технологій (ІТ) та програмних засобів при здійснення інформаційно-пошукової та аналітичної роботи, до підготовки фахівців у сфері КА приєдналась і кафедра інформаційних технологій та кібербезпеки НАВС. Для цього кафедрою були розгорнути сучасні комп'ютерні класи, розроблені нові авторські курси та методики у сфері технологій КА, в тому числі для ведення оперативно-розшукової діяльності (ОРД) в кіберпросторі.

У 2018-2019 та 2019–2020 навчальних роках на кафедрі проводилась планова підготовка курсантів, які навчались в НАВС для комплектування органів досудового розслідування НП України, з розширенням їх фахових компетенцій у сфері інформаційно-аналітичної підтримки слідчої діяльності. А починаючи з 2020–2021 навчального року підготовка фахівців у сфері сучасних технологій КА здійснюється на кафедрі вже для здобувачів НАВС, які навчаються для подальшого комплектування підрозділів кримінальної поліції.

Під час навчання на кафедрі інформаційних технологій та кібербезпеки НАВС, разом з опануванням традиційних дисциплін для майбутніх працівників аналітичних та оперативних підрозділів поліції, курсанти навчаються:

– особливостям організації та здійснення оперативно-розшукової, інформаційно-пошукової та аналітичної роботи в підрозділах кримінальної поліції за допомогою технологій ILP (англ. Intelligence Led Policing, поліцейська діяльність керована аналітикою) та OSINT (англ. – Open Source INTelligence, розвідка на основі відкритих джерел інформації);

– застосовувати при здійсненні ОРД спеціалізовані програмні засоби та сервіси для пошуку та аналізу за допомогою технологій OSINT оперативної інформації про фізичних та юридичних осіб, необхідні документи та зображення в поверхневій (Surface Web), глибинній (Deep Web) та темній (Dark Web) частинах мережі Інтернет, в соціальних мережах, в державних реєстрах та інформаційних системах, в системах електронного банкінгу тощо;

– здійснювати заходи із забезпечення анонімної ОРД в мережі Інтернет;

– використовувати технологію ILP та основні функції програмних засобів Microsoft Word, Excel, Power BI та IBM i2 Analyst's Notebook для обробки та кримінального аналізу здобутої оперативної інформації;

– застосовувати програмний засіб Belkasoft як інструментарій для збирання, обробки та аналізу електронних (цифрових) доказів з мережі Інтернет, персональних комп'ютерів, мобільних пристроїв тощо;

– використовувати основні функції програмного продукту ArcGIS для геоінформаційного відображення оперативної інформації на електронних картах місцевості;

– здійснювати візуалізацію великих об'ємів здобутої та проаналізованої оперативної інформації та інші заходи щодо інформаційно-аналітичної роботи тощо.

Для забезпечення цієї освітньої діяльності в НАВС є відповідна сучасна матеріально-технічна база. Так, академія зареєстрована на відповідних освітніх порталах (Octopus Cybercrime Community, «SPACE» – The Secure Platform for Accredited Cybercrime Experts) та приймає участь в навчальних програмах (Microsoft Office for Education, Gsuit for Education, IBM Academic Initiative), які дозволяють отримувати ліцензоване програмне забезпечення та проводити освітній процес на високому методологічному рівні.

Для підтримки цієї освітньої діяльності кафедри на підставі рішення Вченої ради НАВС від 07.07.2020 та за підтримки керівництва Департаменту кримінального аналізу НП України в НАВС як самостійний структурний підрозділ був створений відповідний Центр кримінальної аналітики. Основними завданнями цього Центру є здійснення науково-освітньої діяльності у сфері кримінального аналізу, впровадження разом з кафедрою новітніх ІТ в практичну діяльність НП України, підтримання курсантської молоді НАВС в задоволенні їхніх наукових інтересів у сфері КА та кіберрозвідки.

Науково-педагогічними працівниками кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки:

– було проведено на платформі Google Classroom онлайн тренінги «MS Excel у кримінальному аналізі», «Аналітичні програмні продукти в кримінальному аналізі (Microsoft Excel, IBM i2 Analyst's Notebook, Power BI, ArcGIS)», «Використання ГІС-технології у кримінальному аналізі» для співробітників підрозділів кримінального аналізу, внутрішньої безпеки, кіберполіції, карного розшуку, оперативно-технічних заходів, оперативної служби, протидії наркозлочинності та боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми НП України;

– були організовані та проведені курси підвищення кваліфікації для працівників практичних аналітичних підрозділів НП України та Державного бюро розслідувань, де розглядались новітні методики та

технології здійснення КА із застосуванням сучасного програмного забезпечення;

– підготовлено ряд практичних посібників, що детально розкривають специфічні методики та технології проведення КА, серед яких, наприклад, такі: «Кластерний аналіз інформації про телефонний трафік»; «Обробка та аналіз за допомогою MS Excel та IBM i2 Analyst's Notebook інформації щодо одночасного перетину кордону декількома особами»; «Обробка та аналіз інформації з Державного реєстру нерухомого майна Міністерства юстиції України»; «Обробка та аналіз інформації з інформаційно-аналітичного комплексу ″Безпечне місто″»; «Встановлення місцезнаходження та маршруту руху особи та транспортного засобу за допомогою геоінформаційного програмного продукту ArcGIS Pro» тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що стрімкий розвиток сучасних інформаційно-аналітичних технологій зумовлює переосмислення змісту поліцейської діяльності, а теоретичні та практичні наробки науковців та викладачів НАВС у сфері кримінальної аналітики дозволяють підготувати нову генерацію працівників поліції, що здатні виконувати складні інформаційно-аналітичні завдання задля ефективного попередження, розслідування, розкриття та прогнозування кримінальних правопорушень.

Корольчук Віктор Володимирович,
т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;
Циганов Віктор Васильович,
провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОФАЙЛІНГ НАТОВПУ В КРИМІНАЛЬНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Натовп – накопичення людей, позбавлених ясно усвідомлюваної спільності цілей, але взаємно пов'язаних подібністю емоційного стану та загальним об'єктом уваги. Натовп хаотичний, хоч і не позбавлений деякої організації. Організуючим чинником то, можливо загальний об'єкт уваги, традиція, подія. Члени натовпу часто перебувають у подібному емоційному стані. Натовп описується цілою низкою

параметрів і характеристик, такими як кількість людей, що зібралися, напрям і швидкість руху, психологічний стан та інші.

Такий натовп є предметом дослідження соціальної психології, яка зокрема запроваджує класифікацію натовпу за низкою ознак. Для наших завдань цікавлять класифікаційні ознаки натовпу за характером поведінки її елементів. У психології прийнято виділяти такі етологічні типи натовпу:

Оказіональний натовп. Утворюється на основі цікавості до несподіваної події (дорожня аварія, пожежа, бійка тощо).

Конвенційний натовп. Утворюється на основі інтересу до будь-якого заздалегідь оголошеного масового розваги, видовищу або з іншого соціально значущого конкретного приводу.

Експресивний натовп. Формується – як і конвенційний натовп. У ній спільно виявляється загальне ставлення до будь-якої події (радість, інтерес, обурення, протест тощо)

Екстатичний натовп. Являє собою крайню форму експресивного натовпу. Характеризується станом загального екстазу на основі взаємного ритмічно наростаючого зараження (масові релігійні ритуали, карнавали, рок-концерти тощо).

Натовп, що діє. Формується – як і конвенційна; здійснює дії щодо конкретного об'єкта. Натовп, що діє, включає в себе вказані нижче підвиди.

Агресивний натовп. Об'єднана сліпою ненавистю до конкретного об'єкта (будь-якого релігійного чи політичного руху, структури). Зазвичай супроводжується побиттям, погромами, підпалами тощо.

Панічний натовп. Стихійно рятується від реального чи уявного джерела небезпеки.

Користувальницький натовп. Вступає у невпорядкований безпосередній конфлікт за володіння будь-якими цінностями. Провокується владою, яка ігнорує життєві інтереси громадян або замахується на них (взяття штурмом місць у транспорті, що відходить, ажіотажний розхоплення продуктів на підприємствах торгівлі, розгром продовольчих складів, осадження фінансових (наприклад, банківських) установ, у невеликих кількостях проявляється у місцях. жертвами тощо). Також пропонується такий підвид, як повстанський натовп, проте він на наш погляд має спекулятивний характер.

Як визначити кількісні параметри натовпу?

Оцінюючи параметрів натовпу і мітингів обов'язково виникають різночитання на тему кількості їх учасників, їх налаштованість та наявність зброї чи спеціальних засобів. Організаторам протестів властиво завжди перебільшувати кількість людей, які взяли участь в акції, таким чином, ніби стверджуючи, що кількість їхніх активних прихильників набагато більша, ніж є насправді. Візуальні оцінки кількості мітингувальників можуть дати спотворення реальних даних у рази, від 2-х до 10.

Особливо якщо візуальна оцінка робиться в горизонтальній площині, тому що при такому погляді натовп здається суцільною масою людей, що щільно стоять один до одного. Чим вище піднімається точка огляду, тим об'єктивнішою стає оцінка, так як при погляді зверху під кутом в 90 градусів стає видно відстань між людьми та малозаповнені ділянки.

Але навіть погляд зверху не дає повної об'єктивності за підрахунками.

Правила визначення густини натовпу. Згідно з найчастіше застосовуваною класифікацією «рідкісний натовп» – це коли одна людина займає приблизно близько 1 м2, у щільному натовпі на одному метрі вміщаються 2,5 людини і нарешті дуже щільна натовп (стовпівторення), коли на одному квадратному метрі розташовуються близько 4-х людина. Насправді на мітингах практично ніколи не буває, щоб весь натовп стояла щільно пліч-о-пліч, таке зазвичай відбувається в перших рядах біля трибун, або при русі в голові колони, інші частини площі завжди заповнюються вкрай не рівномірно і, в міру віддалення від трибуни , натовп розряджається. Яким чином, знаючи площу місця акції мітингу та оцінивши приблизну щільність натовпу, можна досить точно визначити кількість її учасників. За таким же принципом можна обчислити кількість людей на будь-якому майданчику. Для цього потрібно використовувати БЛА, за допомогою яких можна також визначити налаштованість та наявність зброї чи спеціальних засобів у натовпі.

Як розпізнати диверсантів в натовпі?

З початку війни ворог активно використовує тактику ДРГ. Це власне виявлення блокпостів, місць дислокації та переміщення ЗСУ, планування та проведення диверсійних актів у як глибокому оперативному тилу так і на ближлежащій території до лінії зіткнення. І відповідно створення плацдармів для подальшого просування.

Подібні ситуації спостерігалися у перші дні війни у столиці. Тоді було задіяно тактику масового проникнення до Києва учасників російських ДРГ.

Звертайте увагу на переміщення груп від 2 до 6 осіб. Як правило, вони пересуваються пішки або на велосипедах чи скутерах.

Наявність рюкзаків. І головне – одяг. Диверсанти переодягнуті у форму Збройних Сил України. увагу на берці. Вони у ворога чорного кольору. Це нехарактерний колір для ЗСУ та Нацгвардії. Якщо члени ДРГ одягнені у цивільне, одяг може бути брудним, м'ятим та не відповідати розмірам.

По-друге, окупанти використовують маркування «свій-чужий». Тобто носять стрічки, як у воїнів ЗСУ, але, на відміну від ЗСУ, російські окупанти чіпляють такі стрічки на нетипових місцях, таких як рука, нога.

Диверсанти здебільшого мають характерний акцент різних республік російської федерації .

Російські ДРГ, зазвичай, погано орієнтуються на місцевості, будь-яке прохання російською чи ламаною українською повідомити той чи інший маршрут пересування має викликати підозри. Також учасники ДРГ намагатимуться проникнути до столиці під виглядом мешканців тимчасово окупованих територій.

Особливості поведінки при проживанні диверсантів на орендованих квартирах:

• проживають практично не виходячи з приміщення (заборонено спілкуватися з сусідами, навіть якщо вони самі захочуть вступити в контакт);

• у квартирах не помітні сліди побутового перебування, відсутня музика, звуки працюючого телевізора, не чутно побутових розмов, звуків господарської діяльності. Сміття можуть виносити інші люди, які приносять їжу або мешканці квартири вночі;

• відсутність косметики у жінок, крім засобів фарбування волосся;

Звертайте увагу на спеціальні мітки на дорогах, коліях, подвір'ях, на стінах та дахах багатоповерхівок – кола, хрести тощо, нанесені фарбою. У разі їх виявлення слід їх сфотографувати, повідомити про їхнє місцезнаходження та закидати їх піском. Також слід помічати стрічки на деревах – це можуть бути позначки для маршрутів можливого пересування російських окупаційних військ.

Коростельова Лілія Анатоліївна,
інспектор відділу супроводження програм інформатизації та роботи з відкритими даними Управління інформаційно-аналітичної підтримки ГУНП в Луганській області

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ DEEP MULTIMODAL MODELS У МЕЖАХ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

За останні 20 років торгівля людьми набула глобальної епідемії, яка вражає мільйони людей по всій планеті.

Щороку по всьому світі мільйони людей, які шукають кращої долі, потрапляють у трудове, сексуальне рабство. За оцінками Міжнародного центру із запобігання злочинності ООН, щорічний грошовий обсяг за даний транснаціональний злочин становить 30 мільярдів доларів на рік, що робить його другим за величиною після торгівлі наркотиками [1].

Для нашої держави торгівля людьми була і залишається актуальною проблемою. До повномасштабної війни із росією наша держава перебувала на 49-му місці зі 167 країн світу в рейтингу поширеності сучасного рабства, лише за три роки майже 50 тисяч українців постраждали від торгівлі людьми, а найчастіше жертвами

цього явища ставали жінки, яких відправляли за кордон для надання сексуальних послуг, і чоловіки, які потрапляли у трудове рабство.

Аналіз статистичної інформації Національної поліції України свідчить, що значний відсоток із загальних статистичних даних даного злочину складає торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації (53 %), з них жінки складають жінки 59 %, діти – 27 % та 14 % чоловіки. Враховуючі такі дані слід окремо наголосити на високій латентності, яка складає 70 % цієї категорії злочинів[2, с. 26].

Аналіз вітчизняної практики говорить про те, що наразі питання торгівлі людьми загострилось в період вимушеної масової евакуації людей, коли всі кордони вводять спрощені режими пропуску [3].

За офіційними даними, за час війни з України виїхало близько 8,5 млн наших співгромадян і співгромадянок. Переважно серед них жінки, дівчата та жінки із дітьми. Зрозуміло, що саме вони найчастіше перебувають у зоні ризику щодо потрапляння в ситуацію торгівлі людьми. Насамперед йдеться про потенційну сексуальну та трудову експлуатацію. На сьогодні в Україні залишився єдиний шлях торгівлі людьми, який функціонує через перетин державного кордону сухопутним шляхом західного кордону держави.

Для ефективної протидії із різними формами і проявами торгівлі людьми підрозділами кримінального аналізу існує необхідність застосування інноваційних технологій, зокрема із використанням штучного інтелекту.

На нашу думку, ефективним інструментом протидії із зазначеною проблемою є запровадження і використання мультимодальних моделей на основі машинного навчання (Deep Multimodal Models).

Метою Deep Multimodal Models є використання і створення моделей, які можуть обробляти і зв'язувати інформацію із різними модальностями [4]. Зазначені моделі ефективно використовуються в медичних цілях, таких як виявлення суїцидального ризику, посттравматичного стресового розладу та депресії [5, с. 59].

Запровадження у правоохоронній сфері зазначеної моделі, зокрема у підрозділах кримінального аналізу має перспективні напрями впровадження.

У кримінальному аналізу зазначена технологія може доповнювати не автоматизовану роботу кримінального аналітика у роботі із ескорт сайтами. Основною метою підходу, є обробка та комп'ютерне бачення щодо виявлення та повідомлення про рекламу торгівлі людьми. Набір даних містить два джерела інформації для вивчення кожного оголошення: текст і зображення.

Отже варто зазначити, Deep Multimodal Models дозволяє знаходити жертву та злочинця торгівлі людьми, які знаходяться серед великої кількості онлайн сайтів. Нейронне моделювання зазначених

моделей вивчає модальність мови і бачення понад 10000 рекламних оголошень із ймовірними ознаками торгівлі людьми.

Набір основних функцій та навчання моделі здійснюється за допомогою оптимізатора Adam. Де основна техніка використовує 10 оцінювачів, без максимальної глибини та мінімального значення розділеного зразка [6, с. 800].

Отже підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що використання методів штучного інтелекту заснованих на нейромережах все більше стають популярним серед обробки та аналізі великих даних. Саме мультимодальний підхід на основі Artificial Intelligence відкриває нові можливості для кримінального аналітика у сфері протидії торгівлі людьми. Такий набір даних, що визначає візуальне та текстове обґрунтування забезпечує якісний пошук, автоматичне ідентифікування складних зав'язків між рекламою ескорту та рекламою сайтів торгівлі людьми. Зазначена система також дозволяє в подальшому створювати моделі візуалізації та оцінки отриманих даних.

Список використаних джерел

1. Торгівля людьми – одне із найганебніших явищ сучасного світу. URL: https://myrne-gromada.gov.ua/news/1633937217/.

2. Нєбітов А.А. Актуальні проблеми протидії оперативними підрозділами Національної поліції торгівлі людьми, вчиненої з метою сексуальної експлуатації. *Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів:* матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 25 лютого 2021 р.). Київ: НАВС, 2021. С. 26–28.

3. Як не стати жертвою торгівлі людьми під час війни: поради. URL: https://zmina.info/articles/yak-ne-staty-zhertvoyu-torgivli-lyudmy-pid-chas-vijny-porady/.

4. Jabeen Summaira, Xi Li, Amin Muhammad Shoib, Songyuan Li, Jabbar Abdul. Recent Advances and Trends in Multimodal Deep Learning: A Review. Computer Vision and Pattern Recognition. 2021. Retrieved from: https://arxiv.org/abs/2105.11087.

5. Stefan Scherer, Gale M Lucas, Jonathan Gratch, Albert Skip Rizzo, Louis-Philippe Morency. Self-reported symptoms of depression and ptsd are associated with reduced vowel space in screening interviews. IEEE Transactions on Affective Computing. 2016, Vol. 13. P. 59–73.

6. Karen Simonyan and Andrew Zisserman. Very deep convolutional networks for large-scale image recognition. arXiv preprint arXiv. 2014. P. 1409.

Кривопуск Олександр Григорович,
викладач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ ЗЛІСНЕ НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ З ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНО ОПІКУ ЧИ ПІКЛУВАННЯ

Невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування в умовах сьогодення є актуальною проблемою, про що свідчать статистичні дані, де згідно відомостей, які відображені у Єдиному звіті про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування у 2018 році було розпочато 163, у 2019 році – 160, у 2020 році – 136 кримінальних правопорушень за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 166 Кримінального Кодексу України [1].

На тлі погіршення соціально – економічного стану населення збільшується кількість розлучень, жінкам доводиться більше працювати для того, щоб забезпечити своїх дітей, при цьому менше приділяють увагу розвитку дитини, проводять з ними менше часу. Нерідко трапляються випадки народження дітей з метою отримання прибутку у вигляді соціальних виплат з державного бюджету, за рахунок чого живуть батьки. Досить часто трапляються такі ситуації, коли один із батьків, а інколи трапляється що і обидва вимушені виїхати за межі України на заробітки, а догляд за дітьми здійснюють в кращому випадку інші особи. Дедалі частіше в засобах масової інформації лунає резонансна інформація, пов'язана зі злісним невиконанням обов'язків по догляду за дитиною, що призвело до тяжких наслідків, зокрема грубого порушення Конституційних прав (права на освіту тощо), каліцтва, або навіть загибелі дитини. У зв'язку з цим в системі правоохоронних органів та органах центральної виконавчої влади провадяться реформи, направлені захист прав дітей.

Проблема набула настільки загрозливого масштабу, що Постановою Кабінету міністрів України від 19.01.2022 року № 23 було утворено Державну службу України у справах дітей. Основним завданням якої є формування та реалізація державної політики у сфері усиновлення та захисту прав дітей. Однак, виходячи із статистичних даних, та аналізуючи судово-слідчу практику можна дійти висновку, що в Україні, в умовах сьогодення досить часто батьки нехтують своїми обов'язками, що знаходить своє вираження у притягненні таких батьків, або осіб, на яких покладено обов'язок з догляду за дитиною до кримінальної відповідальності [2].

Як у практиків так і у теоретиків постає питання щодо загального розуміння особи, яка вчинила злочин, пов'язаний з неналежними виконанням обов'язків по догляду за дитиною та впливу окремих характеристик особи злочинця на процес досудового розслідування.

Досить часто вчені криміналісти визначають «особу злочинця» як один з елементів криміналістичної характеристики злочину. Погоджуючись з М.В. Салтевським, який в своїх працях визначає, що в структурі криміналістичної характеристики слід виділити чотири основні елементи:

предмет безпосереднього замаху;

спосіб вчинення злочину;

слідову картину;

особу злочинця [3, с. 130–133].

Поняття особи злочинця є досить складним та багатогранним поняттям, навколо якого постійно точаться дискусії. В. Ю. Шепітько визначає дане поняття як соціально-психологічне, яке охоплює сукупність типових психологічних і моральних якостей індивіда, що формуються внаслідок вчинення злочинів. Особа злочинця охоплює цілу систему психологічних властивостей: спонукання, установки, переконання, емоційні й вольові особливості тощо. Дослідження особи злочинця передбачає необхідність вивчення механізмів протиправної поведінки, мотивацій вчинення різних видів злочинів, індивідуально-психологічних і соціальних чинників, ситуативних реакцій людини [4, с. 6].

Таким чином, особа злочинця є одним з центральних елементів криміналістичної характеристики, який дозволяє слідчому, під час проведення досудового розслідування отримати достатній масив інформації про спосіб вчинення злочину та його можливого приховування, мотиви, слідову картину.

Однією із особливостей досудового розслідування даного виду злочину, а саме злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною, або особою, щодо якої встановлено опіку чи піклування, є насамперед, те, що під час слідства, необхідно отримати доволі великий масив відомостей про особу злочинця, даних, які можуть охарактеризувати особу, що в подальшому дозволять стороні обвинувачення встановити об'єктивну сторону складу злочину. Дана діяльність виражається в отриманні від органів державної влади, або місцевого самоврядування, даних про склад сімї, акти обстеження або приписів від служб у справах дітей, дані про наявність або відсутність судимостей підозрюваного, характеристик з місць роботи та проживання. Також проводяться слідчі дії направлені на встановлення ознак особи, яка вчинила злочин, серед яких можна виділити допити свідків, які можуть охарактеризувати особу злочинця, допиті спеціалістів в різних галузях, таких як психології, медицини тощо. Допомагає розкрити ознаки особи злочинця призначення і проведення судово-психіатричної експертизи, судово-медичної експертизи.

Проведеним аналізом практики вітчизняних судів, згідно вироків, за вчинення злочинів, передбаченими статтею 166 Кримінального Кодексу України можна дійти висновку, що в переважній більшості обвинуваченими є жінки, віком від 21 до 40 років, які на момент вчинення злочину офіційно не перебувають у шлюбі, при цьому мають досить низький рівень освіти (як правило середню освіту), офіційно не працевлаштовані, зловживають алкогольними напоями та/або вживають наркотичні або психотропні речовини. Злочини даної категорії вчиняються як правило одним суб'єктом, може мати проблеми інтелектуального розвитку, або психічний розлад. При цьому особи, які нехтують обов'язками по догляду за дитиною, як правило, раніше не одноразово притягались до адміністративно-правової відповідальності за статтями 184, 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Вказана категорія родин у переважній більшості випадків знаходяться на обліках у службах у справах дітей, відносно яких виносились приписи, щодо усунення негативних умов проживання дитини.

Як висновок слід зазначити, що вивчення особи злочинця, яка вчиняє злочин, передбачений статтею 166 КК України дозволяє посадовим особам правоохоронних органів, під час проведення досудового розслідування:

висувати обґрунтовані версії вчинення злочину;

розробити план розслідування провадження;

встановити можливе коло спілкування злочинця, з метою встановлення можливих свідків кримінального правопорушення;

ініціювання та проведення певних слідчих дій, які в подальшому допоможуть встановити спосіб вчинення злочину, слідову картину, мотив та інших істотних відомостей, які підлягають обов'язковому встановленню під час досудового розслідування;

прийняття рішення про доцільність залучення до проведення окремих слідчих дій спеціалістів;

належним чином організувати проведення слідчих дій, під час яких застосувати необхідні тактичні прийми;

встановити послідовність проведення слідчих дій;

прийняття рішення про проведення необхідних експертиз, або недоцільності проведення тих або інших експертних досліджень;

визначити коло питань, які необхідно поставити експерту.

Окрім цього вивчення особи злочинця в криміналістичній науці, в контексті вчинення злочину, передбаченого статтею 166 КК України, дозволить вжити дієві заходи, направлені на усунення причин та умов злочинної поведінки підозрюваного.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіційний сайт Офісу генерального прокурора: веб-сайт URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-

zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2.

2. Постанова про утворення Державної служби України у справах дітей. Офіційний сайт Верховної ради України: веб-сайт URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-2022-%D0%BF#Text.

3. Салтевський М. В. Криміналістика: навч.-довід. посіб. Київ: Кондор, 1996. 586 с.

4. Шепітько В.Ю. Соціально-психологічні характеристики особи злочинця в криміналістиці: проблеми використання типології та можливостей моделювання. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2005. Вип. 5. С. 5–11.

Крижна Валентина Володимирівна,
старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У країнах Європейського Союзу, США та інших розвинених країнах світу використання можливостей кримінального аналізу є обов'язковим для всіх правоохоронних органів. Його зміст, правила та процедури чітко визначено й урегульовано в нормативно-правових актах. Це, зокрема, стосується ведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування та розгляду кримінальних проваджень у суді.

Стратегією розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ, передбачається, що одним із пріоритетів державної політики у сфері протидії злочинності є комплексне впровадження сучасних систем кримінального аналізу, зокрема методології Європолу з оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA) [1].

Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (КМЄС) підтримує впровадження в Національній поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою (Intelligence-Led Policing / ILP). ILP є моделлю поліцейської діяльності, згідно з якою оперативно-аналітична інформація/intelligence слугує підставою для проведення операцій/розслідувань, а не навпаки. Ця модель дає змогу зменшити матеріальні витрати, знизити рівень злочинності, забезпечити більш високий рівень безпеки особового складу [2].

Кримінальний аналіз – це дії, спрямовані на ідентифікацію і точне визначення взаємозв'язків між відомостями, які стосуються подій злочинного характеру, осіб, пов'язаних із ними, та даними, що походять із різних джерел, і їх використання правоохоронними органами і судами.

До головних завдань кримінального аналізу слід віднести:

1) якісне планування окремої слідчої (розшукової) дії, допомога у прийнятті управлінського рішення (ILP);

2) аналітичне супроводження ОРД і досудового розслідування;

3) аналіз стану та ефективності досудового розслідування, оперативно-розшукової та превентивної діяльності (тактичний аналіз);

4) оброблення великого обсягу інформації (bigDATA) з метою досягнення можливості відстеження та пов'язування фактів (застосування спеціальних аналітичних методів);

5) аналіз складної і розгалуженої структури зв'язків між об'єктами оперативно-розшукової справи або матеріалами кримінального провадження;

6) виявлення ризиків, тенденцій майбутнього розвитку злочинності та її запобігання з урахуванням аналітичних рекомендацій;

7) вирішення масштабних, довгострокових проблем і постановка цілей, для виявлення тенденцій у злочинному світі;

8) напрацювання нових напрямів у досудовому розслідуванні, а також отримання повноцінного аналітичного продукту щодо об'єктів кримінального аналізу;

9) прогнозування розвитку видів злочинної діяльності і встановлення пріоритетів діяльності НПУ та інших суб'єктів правоохоронної діяльності;

10) аналіз інформації, з метою виявлення тенденцій, закономірностей, а також прогнозування розвитку ситуації на тривалий період часу (стратегічний аналіз).

Систему кримінального аналізу в правоохоронних органах можна розділити на два основні напрями:

– аналіз злочинності, її причин і умов, особистості тих, хто скоює злочини, а також методів контролю за злочинністю та протидії їй;

– аналіз злочинів, механізм їх відображення в джерелах інформації, діяльність із розкриття, розслідування та попередження всіх видів злочинів і розроблення на цій основі найбільш ефективних методів і засобів розкриття злочинів.

Під час кримінального аналізу забезпечується цілеспрямований пошук, виявлення, фіксація, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінка кримінальної інформації, її представлення (візуалізація), передача та реалізація.

Зокрема, в аналітичній роботі використовується:

• оперативний аналіз (аналіз даних телефонних дзвінків, аналіз злочинних угруповань, аналіз справ, порівняльний аналіз);

• тактичний аналіз (кримінальний аналіз, аналіз кримінальних тенденцій, геопросторовий аналіз, аналіз місць концентрації злочинності, часовий аналіз, МО-аналіз, кримінальні моделі, профілі підозрюваних/жертв);

• стратегічний аналіз (SWOT-аналіз, PEST-аналіз, аналіз моделей/форм злочинності та профілювання, аналіз тенденцій, аналіз із використанням географічного профілювання).

За джерелами даних аналіз розподіляється на:

– аналіз даних із відкритих джерел (OSINT);

– аналіз даних із агентурних джерел (HUMINT);

– аналіз даних радіотехнічної розвідки (SIGINT);

– аналіз даних із багатьох джерел (Multi-Source Analysis) тощо.

Система кримінального аналізу в правоохоронних органах вирізняє кілька рівнів, для кожного з яких характерна мета, відповідні види і обсяги вихідної інформації, що підлягають збору, вивченню та оцінці, зокрема:

національний (загальнодержавний);

2) регіональний (районний);

3) місцевий.

Кримінальний аналіз на національному рівні передбачає спостереження і прогнозування на тривалі терміни еволюції кримінальної ситуації на державному рівні (географічні зони, види і типи дій) і розроблення на цій основі перспективних заходів щодо їх можливої нейтралізації, зміцнення правопорядку та вдосконалення діяльності правоохоронних органів на тривалий термін.

Кримінальний аналіз на регіональному рівні є комплексним аналізом оперативної обстановки за короткі, середні і тривалі терміни (квартал, півріччя, дев'ять місяців, рік) у певних географічних районах.

Метою аналізу інформації на оперативному рівні є виявлення змін у стані правопорядку і спрямування діяльності керівництва за всіма рівнями ухвалення рішень (місцевий, регіональний і національний) щодо ефективного розподілу організаційних ресурсів, розстановки сил і засобів, розробки комплексних заходів і прийняття рішення щодо посилення боротьби з найбільш поширеними і небезпечними правопорушеннями.

На місцевому рівні кримінальний аналіз здійснюється відразу після отримання даних/інформації про настання події або про ті події, які можуть відбутися найближчим часом, і у складних кримінальних провадженнях.

Роль такого аналізу полягає в направленні і підтриманні інформаційних знань із метою виявлення кримінальних об'єктів (осіб, груп, організацій), відносин між ними, злочинних діянь, тактики дій, а також їх становища.

У системі НПУ є чимало джерел розрізненої інформації, яка аналізується співробітниками різних служб автономно. Приміром, у Департаменті карного розшуку аналізується інформація щодо загальнокримінальної злочинності, у Департаменті протидії наркозлочинності – інформація, пов'язана з наркозлочинами, у Департаменті стратегічних розслідувань – дані щодо організованої злочинності тощо.

Більшість департаментів Національної поліції України в оперативно-службовій діяльності використовує такі джерела інформації, як Інтегровану інформаційно-пошукову систему Національної поліції (АРМОР) та статистичну інформацію, надану Департаментом інформаційно-аналітичної підтримки.

Можливості здійснення аналізу інформації з відкритих джерел (OSINT) у кожному підрозділі є різними, хоча мережа Інтернет є одним із найповніших джерел даних.

Найбільш поширеним аналітичним інструментом, що використовується у повсякденній роботі органів Національної поліції, є Microsoft Office (Word і Excel), хоча в деяких департаментах застосовується аналітичне програмне забезпечення (зокрема, i2 Analyst's Notebook, E-Gismaps, ArcGIS тощо) [3].

Серед методик аналізу оперативної інформації, які застосовують правоохоронні органи більшості розвинених країн світу, найбільш часто використовуються програмні продукти i2 і ANACAPA. Такі програмні рішення візуального аналізу даних і отримання нових знань призначені для оперативних підрозділів і слідчих, чия діяльність пов'язана з необхідністю аналітичної обробки інформаційних потоків і даних, представлених у різних форматах.

НПУ з урахуванням досвіду поліції інших країн планово запроваджує міжнародні стандарти управління інформацією у сфері запобігання правопорушенням і розслідування злочинів. Заходи з упровадження кримінального аналізу вживаються в межах реалізації відомчої програми одночасно зі створенням системи аналізу ризиків.

Зазначимо, що успішна реалізація та впровадження нових методів кримінального аналізу дасть змогу у майбутньому поширити їх на всю систему Національної поліції та активно використовувати сучасні аналітичні методи і прийоми, завдяки яким можна створити передумови для більш ефективного виконання оперативними і слідчими підрозділами своїх завдань, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності протидії злочинності загалом.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р.

2. J. G. Carter, S. W. Phillips, S. M. Gayadeen. Implementing IntelligenceLed Policing: An Application of Loose-Coupling Theory. Journal of Criminal Justice. 2014. № 42. P. 435.

3. Intelligence-Led Policing: the cutting edge of modern law enforcement. URL: http://euam.php7.postbox.kiev.ua/ua/news/opinion/intelligenceled-policing-the-cutting-edge-of-modern-law-enforcement/ (in Ukrainian).

Крутік Юрій Вікторович,
заступник начальника управління – начальник першого відділу управління інформаційно-аналітичного забезпечення та кримінального аналізу Департаменту оперативно-розшукової діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України, кандидат наук з державного управління;
Головацький Володимир Григорович,
старший офіцер першого відділу управління інформаційно-аналітичного забезпечення та кримінального аналізу Департаменту оперативно-розшукової діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

2022 рік став водночас переломним і знаковим для історії нашої держави, з першої хвилини широкомасштабного вторгнення російської федерації в Україну, що сталося вночі 24 лютого 2022 року, українське суспільство зрозуміло, що у довгостроковій перспективі ми постійно стикатимемося із загрозами для безпеки нашої держави та кожного її громадянина. Разом із цим, нікуди не зникли прояви протиправної діяльності, які були притаманні нашому суспільству раніше і усі суб'єкти сектору державної безпеки та оборони чітко усвідомлюють, що в подальшому збережеться тенденція використання злочинцями для здійснення протиправної діяльності все краще організованих та більш якісно спланованих схем злочинної діяльності.

Протидіяти належним чином військовій агресії російської федерації та проявам злочинності, яка постійно вдосконалюється, можна шляхом використання сил та засобів підрозділів кримінального аналізу. Світова практика показує, що за сучасних умов мінливого зовнішнього середовища, для ефективного виконання вищевказаних завдань потрібно системно проводити заходи щодо аналізу та оптимізації робочих процесів органів державної влади.

Як позитивний приклад здійснення аналізу та оптимізації робочих процесів органів державної влади України слід відмітити участь персоналу управління інформаційно-аналітичного забезпечення та кримінального аналізу Департаменту оперативно-розшукової діяльності Адміністрації Держприкордонслужби у проєкті «Підтримка ЄС у зміцненні інтегрованого управління кордонами в Україні (EU4IBM)». Дані заходи проводили міжнародні експерти із вдосконалення робочих процесів та співробітники Адміністрації Держприкордонслужби, дотримуючись міжнародно визнаної

методології вдосконалення робочих процесів «Lean Six Sigma (LSS)», а також відповідно до Методики аналізу та оптимізації робочих процесів і процедур в органах виконавчої влади, розробленої Кабінетом Міністрів України.

За результатами проведення заходів щодо аналізу та оптимізації робочих процесів міжнародними експертами спільно із персоналом управління інформаційно-аналітичного забезпечення та кримінального аналізу Департаменту оперативно-розшукової діяльності Адміністрації Держприкордонслужби відпрацьовано звіт та рекомендації. В ході роботи міжнародні експерти погодились із персоналом управління інформаційно-аналітичного забезпечення та кримінального аналізу щодо необхідності вдосконалення процесу перевірки інформації по інформаційно-комунікаційних системах (реєстрах, базах даних) органів державної влади та відкритих джерелах інформації. На сьогодні дані заходи не мають системного та уніфікованого характеру, що негативно відображається на швидкості проведення оперативного кримінального аналізу.

На даний час персонал підрозділів кримінального аналізу використовує в повсякденній діяльності близько 25 інформаційно-комунікаційних систем (реєстрів, базах даних) та 30 відкритих джерел інформації. Враховуючи курс держави на діджиталізацію, з часом кількість інформаційно-комунікаційних систем буде збільшуватись, відповідно і час на перевірку об'єктів зацікавленості значно зросте. На даний час перевірка оперативної інформації по інформаційних ресурсах та її подальша систематизація є одним із найбільш часозатратних процесів у ході оперативного кримінального аналізу. Підвищити ефективність даної роботи можна шляхом запровадження в державі єдиної інформаційної системи органів державної влади, з можливістю долучення до неї відомостей з інформаційних систем (баз даних) комерційних установ та відкритих джерел інформації. За умови реалізації в даній системі принципу «Один запит – комплексний результат» вона зможе значно підвищити ефективність роботи сектору державної безпеки і оборони, а саме:

зменшить час на перевірку інформації щодо громадян (їх транспортних засобів, телефонних номерів, об'єктів нерухомого майна, належних їм юридичних осіб, сплачених податків, наявності податкової заборгованості, судимостей, фактів притягнення до адміністративної відповідальності та інших оперативно значимих даних);

мінімізує можливий негативний вплив людського фактору в процесі перевірки інформації по окремих інформаційно-комунікаційних системах (введення при перевірці частково помилкових даних, не використання при проведенні перевірки окремих інформаційних ресурсів та інше);

забезпечить виявлення та притягнення до відповідальності більшої кількості осіб, які причетні до скоєння злочинів;

підвищить ефективність заходів із протидії транскордонній злочинності та зменшить рівень латентної злочинності;

покращить реалізацію превентивної функції кримінальної та адміністративної відповідальності;

підвищить рівень захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів;

мінімізує ризики втручання у внутрішні справи України;

покращить якість проведення заходів, які безпосередньо чи опосередковано забезпечують гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина;

забезпечить сталий розвиток громадянського суспільства, його демократичних інститутів;

сприятиме зміцненню політичної і соціальної стабільності в суспільстві;

сприятиме інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір та в євроатлантичний безпековий простір.

Надзвичайно важливо у єдиній інформаційній системі органів державної влади передбачити можливість для співробітників правоохоронних органів та спецслужб автоматизовано вивантажувати дані щодо оперативно значимих зв'язків особи (у формі таблиць та графічних схем), які стосуються (випливають із) наступних аспектів:

спільної причетності до протиправної діяльності;

спільних перетинів державного кордону України на транспортних засобах;

реєстрації за тою ж адресою, що й об'єкт зацікавленості;

спільного ведення підприємницької діяльності;

ведення спільного побуту (родинні зв'язки);

надання права вчиняти юридично значимі дії (оформлення доручення чи довіреності);

перереєстрації транспортних засобів;

спільного володіння нерухомим майном;

спільного навчання у закладах освіти;

спільного місця роботи;

спільної участі у тендерах;

поштових відправлень об'єкта зацікавленості;

«е-декларацій» осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

податкових декларацій про майновий стан і доходи та інших даних.

В ході проведення заходів із вдосконалення робочого процесу організації і здійснення кримінального аналізу в Дерпжприкордонслужбі міжнародні експерти також підтримали бачення персоналу управління інформаційно-аналітичного забезпечення та кримінального аналізу щодо доцільності внесення змін до алгоритму отримання доступу до інформаційно-комунікаційних систем (реєстрів, базах даних). На нашу

думку, давно застаріла система отримання доступу до наявних у державі інформаційно-комунікаційних систем (реєстрів, базах даних), оскільки вона передбачає відпрацювання різного роду формалізованих документів (угоди, договори, заявки, зобов'язання, переліки посадових осіб та інші), які у друкованому чи електронному вигляді довго циркулюють між різними управлінськими ланками органів державної влади. На зміну діючій процедурі отримання доступів до інформаційно-комунікаційних систем доцільно запровадити оновлену, яка полягатиме у затверджені на рівні Кабінету Міністрів України стандартизованих переліків посадових осіб конкретного органу певного відомства, які можуть отримувати доступ до окремих підсистем єдиної інформаційної системи органів державної влади (з урахуванням норм посадових обов'язків). Доступ до цих ресурсів пропонується надавати адміністраторами єдиної інформаційної системи органів державної влади по запиту відповідного керівника органу (установи).

Разом із цим, доцільно змінити процедуру скасування доступу до вказаних інформаційних систем, на нашу думку, це можна реалізувати як окремий пункт інформаційного меню в особистому кабінеті користувача, з покладанням даних обов'язків на кожну особу яка користується даними системами (з можливістю формування звіту про виконання даного запиту адміністраторами).

Двадцять перше століття називають епохою «інформаційних технологій», оскільки вона відкриває надзвичайні можливості для інститутів, які здатні будувати ефективні моделі управління інформацією. Так, Україна стала першою державою у світі з цифровими паспортами, які мають таку ж юридичну силу, що й паперові документи. Запровадження в Україні єдиної інформаційної системи органів державної влади буде проривом, який дозволить значно підвищити якість роботи державних інститутів, оскільки інформація у сучасному світі являється стратегічним ресурсом, уміле розпорядження яким гарантує успіх у будь-якій сфері суспільного життя.

Більше двох століть тому англійський банкір, бізнесмен і фінансист Натан Ротшильд сказав всесвітньо відоме висловлювання: «Хто володіє інформацією – той володіє світом» (воно стало крилатим після того, як його процитував Вінстон Черчилль), свою актуальність дане висловлювання зберігає й сьогодні.

Список використаних джерел

1. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

2. Яніцкі М. Оперативний кримінальний аналіз : навчально-практичний посібник / М. Яніцкі; переклад Ігоря Родюка / за редакцією Міжнародної організації з міграції – Республіка Польща, 2009. 86 с.

3. Кіреєва О. С. Короткий тлумачний словник керівника підрозділу кримінального аналізу / О. С. Кіреєва, В. В. Половников, О. Б. Фаріон // Словник : Видавництво НАДПСУ, 2016. 68 с.

4. Посібник з кримінального аналізу для кримінальних аналітиків ДПСУ // ОБСЄ. 2015. 176 с.

Лазарєва Яна Анатоліївна,
слідчий слідчого відділення ВП № 2
Новомосковського РВП ГУНП
в Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Ключові слова: кримінальний аналіз, мережа «Інтернет», кримінальні правопорушення, інформаційно-аналітична діяльність, комп'ютерні технології, аналітичний процес, інформація.

На сьогодні більша частина людей користується інформаційним простором, який комфортно, швидко та якісно здійснює обмін даними та надає доступ до різних, як інформаційних, так і технологічних ресурсів. Епоха цифровізації, «big data», та соціальних медіа змусила людину перенести своє життя в «онлайн» і жити за правилами всесвітньої мережі. Комусь це подобається, а хтось намагається ховатися та не з'являтися ні в одній соціальній мережі, видаляючи всі паролі та реєстрації. Проте, як би ми не намагалися, підтвердження того, що про кожну людину можна знайти будь-яку інформацію за допомогою використання методики відкритих джерел, нам вперше відкрито підтвердили американські спецслужби ще в далеких 50-х роках XX століття.

Розвиток комп'ютерних технологій та доступність Інтернету, а отже, і збільшення потоку відкритої інформації роблять проблему аналізу її джерел одним із елементів сучасної системи управління. Окрім цього, не варто забувати, що ця мережа також може спрощувати діяльністю окремої групи людей, які використовують її ресурси задля здійснення правопорушень. Тому, з метою протидії кримінальним правопорушенням, котрі можуть здійснюватися в всесвітній мережі, були створені спеціальні підрозділи, діяльність яких, безпосередньо, спрямована застосування методик, котрі можуть здійснювати таку протидію, це, в свою чергу, стосується кримінального аналізу.

Небезпека здійснення кримінальних правопорушень у мережі Інтернет визначила потребу у запровадженні інноваційних напрямків боротьби з цим негативним явищем. Їх запровадження у практику правоохоронних органів належить системі кримінального аналізу. Про це свідчать позитивні результати використання кримінального аналізу у практиці правоохоронних органів [1, с. 351].

Одним із інструментів, які базуються у роботі підрозділів Національної поліції України, діяльність яких направлена на здійснення кримінального аналізу є специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, що полягає в ідентифікації та якомога точнішому визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією (відомостями, даними), що стосуються кримінального правопорушення та будь-якими іншими даними, котрі отримуються з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення та аналітичної підтримки.

Завдання щодо впровадження і розбудови системи кримінального аналізу та підвищення її організаційних, інформаційно-технічних та функціональних спроможностей у Національній поліції України покладено на Департамент кримінального аналізу [2].

У процесі кримінального аналізу забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз й оцінку кримінальної інформації, її представлення (візуалізацію), передання та реалізацію. Метою збирання та аналізу інформації є створення й перевірка гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, що стосується опису структури та сфери діяльності злочинних груп і передання керівному складові чіткої інформації. Під час аналітичного процесу оцінюють інформацію щодо особи правопорушника, перебіг подій, знарядь учинення кримінального правопорушення, часу й місця його вчинення тощо [3, с. 132].

Як вдало зазначає у своїй праці Білоус Р.В., кримінальні аналітики самостійно повинні опановувати значну кількість програмно-технічних компонентів, інструментів та методик, необхідних для здійснення кримінального аналізу. Серед них автор, використовуючи результати із практичної діяльності, чітко окреслює наступні, котрі вважає найбільш ефективними, серед них:

«СТРАБІС» – інформаційно-телекомунікаційна система, методика якої базується на накопиченні та систематизації в об'єднаній базі даних структурованої та текстової інформації, вирішення інформаційно-пошукових та аналітичних задач;

«YOUCONTROL» – програмний продукт, призначений для ефективного відпрацювання у відкритих джерелах та реєстрах фізичних та юридичних осіб;

«MALTEGO» – принципово нове програмне забезпечення, що дозволяє встановлювати взаємозв'язок суб'єктів, подій та об'єктів в реальному часі та в Інтернеті [4, с. 40].

В одному зі своїх інтерв'ю «Цензор.НЕТ» начальник департаменту кримінального аналізу Роман Білоус зазначив, що кримінальний аналіз – це діяльність із пошуку й обробки широкого масиву різноманітної інформації, яка має відношення до певного кримінального правопорушення. Далі на основі отриманої інформації будуються логічні висновки, зв'язки, складаються схеми, досьє, що допомагають розкрити

кримінальне правопорушення. Зрозуміло, що одним із пріоритетів діяльності є участь у розкритті кримінальним правопорушень за методикою «гарячих слідів», але ще одне з основних завдань кримінального аналізу – це розслідування резонансних кримінальних правопорушень у тому числі тих, які були вчинені в минулих роках. На якомусь етапі підрозділи кримінального аналізу виконували функцію акумулювання і аналізу інформації, проте з часом перейшли до прогнозування і закріплення лінійного перекриття [5].

Досить влучною є думка Кіреєва О.С. про те, що процес розкриття кримінального правопорушення значною мірою полягає у пошуку якомога ефективніших способів, методів та процедур установлення правди про подію. Важливу роль у цьому процесі відіграють «сім золотих питань», якими керуються кримінальні аналітики. Щоб дати на них відповідь, необхідно застосувати масштабні та трудомісткі процеси обробки інформації [6, с. 151].

Отже, ми хотіли б підтвердити думку більшості науковців про те, що враховуючи сьогоднішні умови розкриття резонансних, тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень неможливе без участі кримінальних аналітиків та відповідного проведення аналітичної розвідувальної роботи. Важливо правильно вміти використовувати аналітичну діяльність для отримання інформації, що може стати ключовою у розкритті кримінальних правопорушень, що можуть відбуватися в мережі «Інтернет».

Список використаних джерел

1. Власюк О. В. Кримінальний аналіз у боротьбі зі злочинністю: виникнення та становлення. *Університетські наукові записки.* 2012. № 4. С. 351–356.

2. Про національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р., № 580-VIII. URL: http://portal.rada.gov.ua/laws/show/3341-12.

3. Білоус Р. В., Василинчук В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2021. № 1 (118). С. 131–137.

4. Білоус Р. В. Участь кримінальних аналітиків у розкритті злочинів / Білоус Р. В. С. 38–40.

5. Інтерв'ю з України. Начальник Департаменту кримінального аналізу Нацполіції Роман Білоус: Системи «Безпечного міста» дають нам змогу розкривати злочини за «гарячими слідами» від 05.03.2021. URL: https://rozmova.wordpress.com/2021/03/20/roman-bilous/.

6. Кіреєва О. С. Кримінальний аналіз як один з елементів у системі протидії терористичним загрозам. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України.* Сер. : Військові та технічні науки. 2017. № 4. С. 143–157.

Литвинов Володимир Андрійович,
начальник відділу організаційно-контрольної роботи Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України;
Козловська Тетяна Андріївна,
заступник начальника відділу організаційно-контрольної роботи Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України;
Жерновий Максим Михайлович,
головний інспектор відділу організаційно-контрольної роботи Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України;
Овсянюк Дмитро Іванович,
начальник Центру кримінальної аналітики Національної академії внутрішніх справ

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Перші кроки впровадження та розбудови системи поліцейської діяльності, керованої аналітикою, можна віднести до кінця 2000-х років, коли в окремих оперативних та оперативно-технічних підрозділах Міністерства внутрішніх справ почали використовуватися нові методи та інструменти аналізу інформації. Так, працівники Головного управління боротьби з організованою злочинністю МВС уже у 2008 році успішно використовували програмний компонент IBM i2 Analyst's Notebook, який значно підвищував ефективність аналізу оперативних даних та іншої отримуваної в ході розшукової діяльності інформації, зокрема трафіків телефонних з'єднань та даних перетину кордонів. Цей програмний продукт також дозволяв якісно візуалізувати схеми злочинних зв'язків.

Згодом практика використання нових підходів до аналітичної діяльності почала поширюватися в багатьох службах, що належали до кримінальної міліції, наприклад, у підрозділах боротьби з незаконним обігом наркотиків. Успіх і результат нових підходів до аналізу даних було помічено керівництвом МВС і постало питання про виокремлення даного напряму роботи та його подальшого розвитку.

У 2016 році наказом Національної поліції створено відділ кримінального аналізу, який запрацював у структурі Департаменту інформаційної підтримки та координації поліції «102» [1]. На перших етапах підрозділ виконував адміністративні функції, адаптувався під вимоги часу та потреби служб, був малочислений, а у положенні про ДІП КП «102» узагалі були відсутні завдання та функції щодо проведення кримінального аналізу.

У подальшому, беручи до уваги необхідність розвитку єдиного методологічного підходу до організації розвідувальної аналітики та потребу підвищення ефективності протидії злочинності шляхом оновленої поліцейської діяльності, яка базується на зборі та аналізі даних, прийнято рішення про створення самостійного структурного підрозділу, головним завданням якого стала організація та здійснення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи для реалізації повноважень поліції. Так, у Структурі апарату Національної поліції створено Управління кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції) [2].

У процесі реформування кримінального блоку Національної поліції, запровадження новітніх підходів до організації протидії тяжким, особливо тяжким злочинам та їх профілактиці, спираючись на рекомендації з указаних питань Консультативної місії Європейського Союзу в Україні та відповідно до вимог Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року затверджено Перелік змін у штатах Національної поліції, відповідно до якого реорганізовано Управління кримінального аналізу та створено Департамент кримінального аналізу чисельністю в 51 штатну посаду [3].

Відповідно до Положення про Департамент кримінального аналізу (далі – Департамент, ДКА) на Департамент покладено завдання з проведення, організації та координації інформаційно-пошукової та аналітичної роботи, спрямованої на збір, оцінку та реалізацію інформації, у тому числі інформації з обмеженим доступом, шляхом надання її уповноваженим органам (підрозділам) для вжиття заходів відповідно до їх компетенції, оцінювання ризиків, а також використання її для забезпечення виконання функцій, покладених на поліцію [4].

Після створення Департаменту відбулось об'єднання в єдиному підрозділі функцій кримінального аналізу та забезпечення формування і підтримки функціонування автоматизованої інформаційної системи оперативного призначення, що формується в процесі здійснення агентурної, оперативно-розшукової та аналітичної діяльності. Підставою такого об'єднання став наказ МВС від 02 липня 2020 року № 504 [5].

Цей етап упровадження концепції поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою, з поступовим удосконаленням системи кримінального аналізу в діяльності Національної поліції став одним із важливих складових реформування служби впродовж 2020 року.

Так, 12 березня 2020 року Головою Національної поліції України підписано наказ, яким передбачено створення підрозділів кримінального аналізу в структурі територіальних органів поліції [6].

10 червня 2020 року Головою Національної поліції підписано наказ, яким затверджено штатні структури підрозділів кримінального аналізу в головних управліннях Національної поліції в областях та м. Києві кількістю 232 штатні одиниці [7].

08 липня 2020 року з метою розвитку аналітичного напрямку в системі МВС відбулося засідання вченої ради Національної академії внутрішніх справ за участі ДКА, на якому прийнято рішення про створення Центру кримінальної аналітики на базі Національної академії внутрішніх справ. Центр за участі кафедр інформаційних технологій та кібербезпеки, оперативно-розшукової діяльності та економічної безпеки НАВС забезпечує підготовку майбутніх аналітиків, проводить підвищення кваліфікації працівників підрозділів кримінального аналізу, здійснює заходи щодо популяризації кримінального аналізу серед правоохоронців та розробляє методику кримінального аналізу [8].

Висока ефективність роботи територіальних підрозділів кримінального аналізу сприяла тому, що досвід створення таких підрозділів було поширено на місцевому рівні. Зокрема, додатково створено сектори кримінального аналізу в районних управліннях поліції, а саме: сектор кримінального аналізу відділу кримінальної поліції Голосіївського управління поліції ГУНП у м. Києві [9], сектор кримінального аналізу відділу кримінальної поліції в Одеському районному управлінні поліції № 1 ГУНП в Одеській області [10] та сектор кримінального аналізу Миколаївського районного управління поліції ГУНП в Миколаївській області [11]. У багатьох територіальних підрозділах поліції за ініціативи їх керівників закріплено окремих працівників карного розшуку, що виконують функції кримінальних аналітиків, посилюючі спроможності підрозділів у боротьбі зі злочинністю.

Однією із функцій ДКА є участь у розкритті злочинів за гарячими слідами та розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання. З метою забезпечення цілодобової аналітичної підтримки цього процесу, здійснення швидкого реагування на зміну оперативної обстановки в державі та для сприяння оперативним підрозділам у швидкому розкритті резонансних та багатоепізодних злочинів у Департаменті створено та успішно функціонує відділ оперативного моніторингу, працівники, якого забезпечують аналітичне супроводження поліцейської діяльності в режимі 24/7.

Працівниками підрозділів кримінального аналізу проводиться аналіз оперативної обстановки, здійснюється вивчення чинників, які впливають на її стан, а також вивчається результативність ужитих заходів з метою прийняття ефективних управлінських рішень, раціональної розстановки сил і засобів, їх використання в розшуковій роботі.

Крім того, окремо слід зазначити, що особовий склад Департаменту постійно залучається до участі в розкритті та розслідуванні найбільш резонансних, тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень. Працівники Департаменту кримінального аналізу забезпечують аналітичне супроводження кримінальних проваджень та оперативно-розшукових справ, які мають суспільний резонанс, забезпечують проведення оперативних, тактичних та стратегічних

кримінальних аналізів для визначення тенденцій і закономірностей розвитку злочинності та підвищення ефективності її протидії.

При цьому службою використовуються новітні технології та аналітичні інструменти, у тому числі основані на застосуванні штучного інтелекту, аналізу відео та супутникових знімків.

ДКА вдалось максимально акумулювати інформаційні ресурси в одній службі, завдяки чому Департамент має ексклюзивну серед інших підрозділів поліції можливість використовувати в реальному часі автоматизовані інформаційні і довідкові системи, реєстри та банки даних, необхідні для успішного проведення аналітично-розвідувальної та інформаційно-пошукової роботи під час розкриття злочинів.

Використання наявних та отриманих доступів до програмних компонентів та інформаційних ресурсів дозволило працівникам підрозділів кримінального аналізу впродовж дії правового режиму воєнного стану відпрацювати значний масив інформації, пов'язаний з військовими злочинами рф.

З перших днів війни у Департаменті створено групу аналітиків, яка збирає, узагальнює, систематизує, проводить аналіз інформації, спрямованої на забезпечення якісного документування злочинів агресора на території України, викриття винних у цих злочинах та встановлення потерпілих, а також викриття осіб, причетних до колабораціонізму та диверсійної діяльності.

За п'ять років свого існування підрозділи кримінального аналізу довели свою ефективність та спроможність значно посилити можливості поліції у виконанні поставлених перед нею завдань.

Департамент продовжує розвивати концепцію поліцейської діяльності, керованої аналітикою, досліджувати та впроваджувати в роботу сучасні аналітичні інструменти та методи, покращувати організаційну та управлінську складову, брати участь у розробці та вдосконаленні відомчих інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Наказ Національної поліції від 08 квітня 2016 року № 296 дск.
2. Наказ Національної поліції від 20 липня 2017 року № 735.
3. Наказ Національної поліції від 31 жовтня 2019 року № 1110.
4. Наказ Національної поліції від 29 грудня 2019 року № 1354.
5. Наказ Міністерства внутрішніх справ від 02 липня 2020 року № 504.
6. Наказ Національної поліції від 12 березня 2020 року № 202.
7. Наказ Національної поліції від 10 червня 2020 року № 424.
8. Наказ Національної академії внутрішніх справ від 25 листопада 2020 року № 1106.
9. Наказ Національної поліції від 02 квітня 2021 року № 261.
10. Наказ Національної поліції від 07 липня 2021 року № 572.
11. Наказ Національної поліції від 22 вересня 2021 року № 794.

Манжай Олександр Володимирович,
завідувач кафедри протидії
кіберзлочинності факультету № 4
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ТА МЕРЕЖЕВОГО АНАЛІЗУ ЕЛЕКТРОННИХ ДАНИХ

Під час вирішення оперативно-службових завдань працівникам поліції досить часто доводиться опрацьовувати дані в електронному вигляді. Серед іншого це стосується і підрозділів, однією зі складових діяльності яких є аналітика.

Найбільш поширеними завданнями в даному контексті є:

1) автоматизація групового накопичення та фіксації електронних даних, що становлять інтерес;

2) збирання із наступним аналізом даних з месенджерів;

3) накопичення та аналіз даних з сайтів з різноманітним контентом;

4) завантаження та аналіз даних з соціальних мереж;

5) автоматизація аналізу локальних таблиць з даними про рух фінансових цінностей.

Розглянемо окремі техніко-методологічні особливості виконання описаних завдань.

Накопичення та обробка даних групою аналітиків

Командний підхід в розвідувально-аналітичній роботі вимагає вміння автоматизувати процес накопичення та обробки даних та здійснення взаємного обміну відповідними відомостями з колегами та керівництвом. Для вирішення цього завдання можуть застосовуватися спеціалізовані рішення, як от, наприклад, Hunchly (hunch.ly) та Kuiper (github.com/DFIRKuiper/Kuiper). Зокрема, програма Hunchly дозволяє вирішувати велику кількість різноманітних завдань аналітика, у тому числі синхронізувати роботу по накопиченню відомостей з колегами через Google-таблиці.

Мережний аналіз даних з груп та каналів Telegram.

У мережі Telegram функціонує велика кількість мережних співтовариств, окремі з яких можуть бути пов’язані з протиправною діяльністю. Для вивчення подібних осередків може бути застосовано різне програмне забезпечення та використані методики мережного аналізу.

Для того, щоб завантажити вихідні дані про мережне співтовариство, можна скористатися вже готовими рішеннями або створити відповідний застосунок для власних потреб. Подібного виду програми мають узагальнену назву парсери. Після завантаження усіх відомостей потрібно належним чином їх обробити з метою подальшого завантаження до програми, що виконуватиме функції мережного аналізу. Одним з відповідних рішень є безкоштовний застосунок Gephi, який можна завантажити за адресою https://gephi.org/.

Збирання та аналіз інформації про веб-сайти

Головними завданнями, які виникають під час вивчення окремого або групи веб-сайтів, є:

– встановлення IP-адреси за доменним іменем;

– визначення інших доменних імен, прив'язаних до однієї IP-адреси;

– визначення адміністратора та володільця сайту;

– побудова структури взаємозв'язків між різними мережними ресурсами;

– фіксація контенту;

– збирання та аналіз додаткової інформації.

Для вирішення описаних завдань можуть бути використані різні інструменти. Однією з потужних платформ, яка накопичує інформацію про різні мережні ресурси та надає можливість її структурованої обробки і аналізу є RISKIQ (riskiq.com). Дане рішення має декілька інтерфейсів. Найбільш простим з яких є доступ через веб. Ресурс потребує реєстрації, для чого бажано використовувати корпоративну електронну пошту. Реєстрація з використанням такого облікового запису надає більше можливостей для пошуку.

Крім спеціалізованих платформ для пошуку інформації за IP-адресою можуть бути застосовані і класичні інформаційно-пошукові системи. Так, наприклад, виконавши на сайті bing.com запит IP:***.***.***.***, де замість зірочок вказується відповідна IP-адреса, можна дізнатися, які доменні імена прив'язано до цієї адреси.

Слід відзначити, що ринок реклами в мережі Інтернет обумовлює необхідність оцінки певних ресурсів. Для цього серед іншого використовуються спеціальні аналітичні метрики (коди відстеження), які розміщуються у вихідному коді певних сторінок сайту. Вказані метрики можуть бути використані під час аналізу зв'язків між сайтами та визначення тих з них, які адмініструються однією або декількома пов'язаними особами.

Визначити метрики для кожного сайту можна:

– вручну, для чого слід натиснути правою кнопкою миші в браузері на потрібній сторінці, обрати відкриття вихідного коду та дослідити його зміст;

– автоматизовано, коли відповідне вилучення трекерів виконується з використанням спеціалізованих сервісів або програм.

Завантаження та аналіз даних з соціальних мереж

У роботі аналітика часто виникають завдання, пов'язані з опрацюванням даних із соціальних мереж. Різні підходи до організації та представлення таких даних певним чином ускладнюють аналітичний процес. У загальному випадку процес опрацювання даних з соціальних мереж можна представити у вигляді етапів:

1) накопичення;

2) обробки;

3) аналізу.

Накопичення даних

На теперішній час існує багато різноманітних програм і сервісів, орієнтованих:

1) на цільове збирання даних з окремих ресурсів із можливістю їх подальшого аналізу;

2) на комплексне вирішення завдань завантаження з ресурсів в мережі Інтернет.

З точки зору універсальності більш вигідно виглядає друга категорія засобів. В якості прикладу відповідного інструменту можна навести програму Octoparse (www.octoparse.com), призначену для вилучення веб-даних.

Обробка даних

У якості середовища для аналізу може бути використана платформа Gephi. Враховуючи це, потрібно обробити та представити накопичені дані в форматі, придатному для імпорту до згаданого середовища.

Аналіз даних

Для того, щоб використовувати додаткові техніки аналізу та виводити зображення в якості вершин графу у Gephi можна встановити відповідні модулі. Після завантаження підготовлених даних у Gephi, можна проводити їх аналіз за різними критеріями та виводити підсумкові результати у вигляді зображення.

Аналогічним чином можна здійснювати накопичення, обробку та мережний аналіз даних із інших електронних ресурсів.

Аналіз локальних таблиць з даними про рух фінансових цінностей

У роботі правоохоронних органів часто виникають завдання обробки та аналізу великих масивів даних, що надходять від різних фінансових установ, та містять інформацію про рух цінностей осіб, які становлять інтерес. Інколи результати аналізу таких даних виводять слідчого, аналітика або оперативного працівника на ключових фігурантів розслідування та дозволяють зібрати важливі докази їх протиправної діяльності. Крім наведеного, такий аналіз є вкрай корисним при роботі над відшкодуванням збитків, завданих протиправною діяльністю.

У якості інструментарію для роботи з наведеними даними у більшості випадків достатньо використовувати табличний процесор та спеціальний застосунок візуалізації та мережного аналізу накопичених відомостей типу IBM i2 Analysts Notebook.

Підсумовуючи, зазначимо, що робота аналітика з електронними даними на теперішній час є одним з ключових завдань, вирішуваних в межах здійснення кримінальної розвідки. Здійснюючи мережний аналіз електронних даних, аналітик може застосовувати різноманітні інструменти як окремо, так і в комплексі. При цьому перелік та наповнення відповідного інструментарію постійно змінюється, тому потрібно своєчасно відслідковувати новації та брати це до уваги під час аналізу.

Манжай Ірина Андріївна,
завідувач навчального відділу Харківського університету внутрішніх справ

ЩОДО АВТОМАТИЗАЦІЇ РОЗРАХУНКУ МАТРИЦІ SLEIPNIR

Для вирішення завдань стратегічної кримінальної розвідки щодо організованої злочинності у Королівській канадській кінній поліції було розроблено метод оцінки ризику, який отримав назву Sleipnir.

Суть даного методу полягає у використанні декількох критеріїв оцінки для кожного організованого злочинного угруповання. Показники рівня загрози для кожного критерію зводяться у єдину таблицю, де позначаються кольорами:

– червоний (високий рівень загрози) → відповідає показнику 4;

– помаранчевий (середній рівень загрози) → відповідає показнику 2;

– жовтий (низький рівень загрози) → відповідає показнику 1;

– зелений (нульовий рівень загрози) → відповідає показнику 0;

– блакитний (невідомий рівень загрози) → відповідає показнику 2 [1, с. 152].

Для того, щоб визначити рівень загрози за кожним з критеріїв використовується метод експертних оцінок. При цьому, наприклад, можна використовувати таку шкалу для оцінки кожної загрози [2, с. 17]:

– червоний → ймовірність більше 70 %;

– помаранчевий→ ймовірність 55–70 %;

– жовтий → ймовірність 20–55 %;

– зелений → ймовірність менше 20 %.

Кольорові позначення та наведені числа в середині кожної комірки таблиці допомагають візуально та за кількісно-якісними показниками оцінити рівень загрози відповідного угруповання.

Для автоматизації розрахунку матриці Sleipnir може бути застосовано програмне забезпечення Excel.

Спершу потрібно сформувати відповідну текстову частину таблиці та додати до неї кнопку через меню Розробник → Вставити (рис. 1).

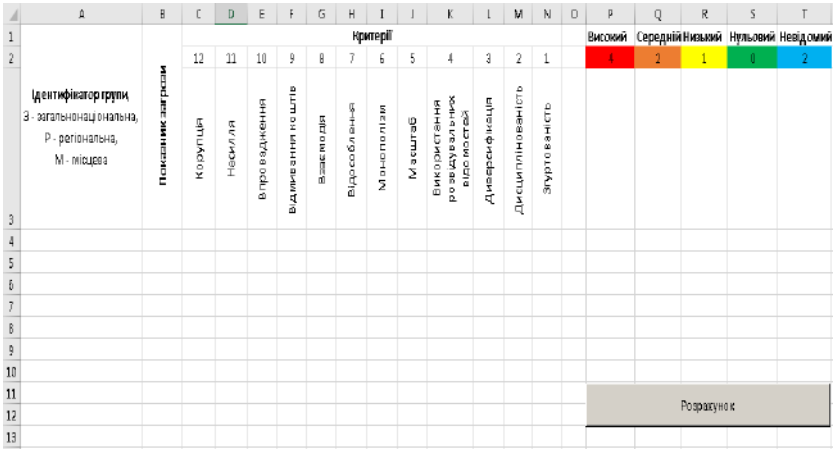

Рис. 1. Підготовлена частина матриці

Після вставки кнопки, яку для прикладу назвемо «Розрахунок», відкриється середовище Visual Basic, де можна написати такий код:

```
Sub Розрахунок()
Dim InRange As Range
Dim R As Range
   Set InRange = Selection
   For Each R In InRange.Cells
   R.Offset(0, 20) = R.Interior.Color
   Next R
End Sub
```

Дана функція призначена для визначення числового коду кольору виділених комірок. Значення кодів виводитимуться для кожної комірки відповідно із зміщенням на 20 стовпців праворуч.

Тепер, коли відомі коди відповідних кольорів, їх можна визначити для кожної комірки (у комірках W2:AA2 введемо коди кольорів, що будемо використовувати, як на рис. 2).

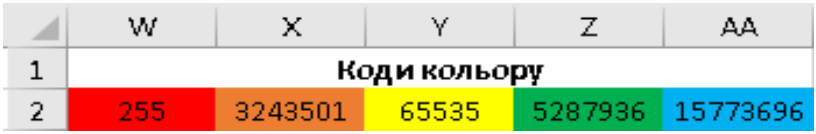

Рис. 2. Коди кольорів, застосовуваних у підсумковій матриці

Також потрібно розрахувати вагові коефіцієнти. З цією метою у комірці С4 введемо формулу:

=ЕСЛИ(W4=$W$2;C$2*$P$2;ЕСЛИ(W4=$X$2;C$2*$Q$2;ЕСЛИ(W4=$Y$2;C$2*$R$2;ЕСЛИ(W4=$Z$2;C$2*$S$2;ЕСЛИ(W4=$AA$2;C$2*$T$2;0)))))

За допомогою цієї формули визначатимуться вагові коефіцієнти залежно від кольору комірки. Значення кожного коефіцієнту вводитиметься безпосередньо в кольорову комірку. Враховуючи це, можна підрахувати їх суми з використанням функції СУММ у стовпці В. Після проведення усіх розрахунків слід відсортувати рядки, які характеризують злочинні угруповання за ступенем загрози.

Підсумковий алгоритм роботи із створеним документом Excel можна представити так:

1. Створіть потрібну кількість рядків (один рядок відповідатиме одному організованому злочинному угрупованню) або видаліть непотрібні.
2. Зробіть копію формул з відповідних стовпців B:N у новостворені рядки.
3. Позначте кожну комірку у новостворених рядках кольором згідно зі ступенем загрози. Використовуйте кольори з комірок P2:T2.
4. Виділіть усі кольорові комірки, які характеризують організовані злочинні угруповання та натисніть кнопку "Розрахунок".
5. Відсортуйте рядки по стовпцю В, для чого виділіть відповідну кількість рядків з назвами злочинних угруповань та за допомогою Дані → Сортування виконайте відповідний тип сортування (рис. 3).

Ідентифікатор групи, З - загальнонаціональна, Р - регіональна, М - місцева	Показник загрози	Критерії											
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
		Корупція	Насилля	Впровадження	Відмивання коштів	Взаємодія	Відособлення	Монополізм	Масштаб	Використання розвідувальних відомостей	Диверсифікація	Дисциплінованість	Зкуртованість
З-"Люті"	235	48	44	20	36	32	28	0	10	8	3	4	2
З-"Старі"	192	24	22	40	9	16	14	24	10	16	12	4	1
З-"Молоді"	188	12	44	20	18	32	28	6	10	0	6	8	4
Р-"Скіфи"	152	24	22	10	18	16	14	12	10	8	12	4	2
Р-"АРО"	141	24	44	0	18	32	0	6	5	0	0	8	4
Р-"Резо"	139	24	22	0	9	16	28	12	0	4	12	8	4
М-"Турист"	139	12	11	40	18	0	0	24	10	8	6	8	2
М-"Іпмаш"	116	24	44	10	9	0	0	6	5	0	6	8	4
М-"Більки"	76	12	22	0	0	16	14	6	0	0	3	2	1

Високий	Середній	Низький	Нульовий	Невідомий
4	2	1	0	2

1. Створіть потрібну кількість рядків (один рядок відповідатиме одному ОЗУ) або видаліть непотрібні.
2. Зробіть копію формул з відповідних стовпців B:N у новостворені рядки.
3. Позначте кожну комірку у новостворених рядках кольором згідно зі ступенем загрози.
4. Виділіть усі кольорові комірки, які характеризують ОЗУ та натисніть кнопку "Розрахунок".
5. Відсортуйте рядки по стовпцю В, для чого виділіть відповідну кількість рядків з назвами ОЗУ та за допомогою Дані - Сортування виконайте відповідний тип сортування.

Розрахунок

Рис. 3. Результат автоматизації методу Sleipnir

Побудовану матрицю можна використовувати для планування роботи правоохоронного органу щодо протидії, як окремим організованим злочинним угрупованням, так і організованій злочинності в цілому.

Список використаних джерел

1. Tusikov N., Fahlman R. C. Threat and risk assessments // Ratcliffe J.H. (Ed.), Strategic Thinking in Criminal Intelligence / 2nd ed. Federation Press, Sydney, 2009. pp. 147–164.

2. Bureau C. et al. Strategic Early Warning for Criminal Intelligence Theoretical Framework and Sentinel Methodology. 2007. 24 p. URL: pdfs.semanticscholar.org/8107/ce7733c54223f058c1c594de3ff583b70dfc.pdf.

Мовчан Анатолій Васильович,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ І ПРОЄКТІВ ІНТЕРПОЛУ ТА ЄВРОПОЛУ В ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

У нинішніх умовах транснаціональна організована злочинність підриває економіку, суспільство та інститути держави. І це проблема переважної більшості країн світу. За результатами проведеного Європолом опитування SOCTA 2021, мільярди євро незаконних прибутків, отриманих організованою злочинністю в Європейському Союзі, було інвестовано в легальну економіку, що спотворює конкуренцію та перешкоджає економічному розвитку країн-членів Євросоюзу [1].

В останній оглядовій резолюції Глобальної контртерористичної стратегії, ухваленій Генеральною Асамблеєю 30 червня 2021 року, висловлюється глибока стурбованість використанням Інтернету, інших інформаційних і комунікаційних технологій, соціальних мереж у терористичних цілях, зокрема поширенням терористичного контенту та заохочує держави-члени працювати разом із відповідними зацікавленими сторонами, включаючи наукові кола, приватний сектор і громадянське суспільство, щоб гарантувати, що терористи не знайдуть місця в Інтернеті, одночасно підтримуючи відкритий, спільний, надійний та безпечний Інтернет, що сприяє ефективності, інноваціям, комунікації та економічному процвітанню, поважаючи при цьому міжнародне право, права людини, включаючи право на свободу висловлювання поглядів.

Проєкт CT TECH – це спільна ініціатива UNOCT/UNCCT та Інтерполу, яка фінансується ЄС і реалізується в рамках Глобальної антитерористичної програми UNCCT/UNOC з кібербезпеки та нових технологій. Він спрямований на зміцнення спроможності правоохоронних

органів і органів кримінального правосуддя протидіяти використанню нових технологій у терористичних цілях, а також підтримувати використання нових технологій у боротьбі з тероризмом.

Зокрема, CT TECH сприятиме державам-членам у розробці ефективних антитерористичних заходів у відповідь на виклики та можливості нових технологій у боротьбі з тероризмом, при повній повазі до прав людини та верховенства права, шляхом підвищення оперативної спроможності та політики правоохоронних органів і кримінального правосуддя, пов'язаних з протидією використання нових технологій у терористичних цілях.

Заходи в рамках проєкту CT-Tech включають:

– проведення оцінки потреб щодо поточних загроз та їх зв'язку з новими технологіями;

– розширення міжнародного співробітництва для розслідування боротьби з тероризмом у відповідних сферах;

– підготовка посібників для висвітлення належної практики конфіскацій та співпраці з ІКТ;

– розробка вебінарів, модулів електронного навчання та прикладних навчальних сесій з розпізнавання обличчя, розвідки з відкритих джерел (OSINT) і Dark net/віртуальних активів;

– проведення навчальних курсів та зустрічей регіональних робочих груп щодо використання біометричних можливостей Інтерполу;

– проведення навчання зі збору, збереження та використання цифрових доказів у судовому переслідуванні [2].

Розуміння тенденцій злочинності та злочинної поведінки є критично важливим для роботи поліції сьогодні. Своєчасний і точний аналіз розвідданих є ключовим для розуміння внутрішньої роботи та рушійних факторів злочинних явищ і злочинних організацій. Аналітики Інтерполу постійно вивчають низку даних, таких як соціально-демографічна інформація про злочинців, а також час і місце злочинної діяльності. Ця інформація може надходити з країн-членів або зовнішніх джерел, таких як дослідницькі інститути та аналітичні центри, і може стосуватися будь-якого типу злочину чи явища.

Інтерпол створює розвідувальні звіти для кримінальних підрозділів і для країн-членів. Це допомагає національним правоохоронним органам і особам, які приймають рішення, ефективніше справлятися з невизначеністю в поліцейському середовищі, готуватися до нових викликів безпеці та визначати пріоритети. Використовуються два види звіту: оперативний і стратегічний.

Для виявлення моделей злочинності та встановлення зв'язків між злочинцями та розслідуваннями Інтерпол використовує передові інструменти для обробки та аналізу цих даних, зокрема Criminal Analysis Files, які є базами даних, що зберігають і структурують інформацію та дозволяють створювати аналітичні звіти. Наприклад, є спеціальні файли щодо торгівлі наркотиками, незаконних ринків (товарів, фармацевтичних препаратів і продуктів дикої природи),

євразійської організованої злочинності, іноземних бойовиків-терористів, виготовлення бомб і саморобних вибухових пристроїв [3].

Аналітичні проєкти (АР), що входять до системи аналізу Європолу – системи обробки інформації, зосереджуються на певних сферах злочинності, наприклад, торгівля наркотиками, ісламістський тероризм, італійська організована злочинність тощо.

Співпрацюючи з цими аналітичними проєктами, спеціалісти Європолу можуть визначати пріоритети ресурсів, забезпечувати обмеження цілей і підтримувати правоохоронні органи ЄС та інші партнерські організації в боротьбі з організованою злочинністю та тероризмом за допомогою:

– аналізу відповідної інформації та розвідданих, щоб отримати якомога більше структурованої та конкретної інформації для правоохоронних органів;

– сприяння оперативним зустрічам між партнерами, які беруть участь у розслідуваннях;

– проведення експертизи та навчання працівників правоохоронних органів для підтримки розслідувань та обміну знаннями;

– розгортання мобільних офісів Європолу на місцях для проведення операцій, надання прямого доступу до захищеної мережі обміну інформацією та баз даних Європолу;

– надання підтримки судовому розгляду та боротьбі з іншою пов'язаною злочинною діяльністю, виявленою в ході розслідувань, зокрема з відмиванням грошей [4].

76 країн-членів Інтерполу взяли участь в операції під кодовою назвою «First Light 2022» (8 березня – 8 травня 2022 року) у міжнародній боротьбі з ОЗУ, які стоять за електронними комунікаціями та шахрайством із соціальною інженерією. Шахрайство з використанням соціальної інженерії стосується шахрайства, яке маніпулює або обманом змушує людей надати конфіденційну або особисту інформацію, яка потім може бути використана для отримання фінансової вигоди.

Поліція в країнах-учасницях проводила рейди в національних кол-центрах, які підозрювались в телекомунікаційному шахрайстві або шахрайстві із соціальною інженерією, зокрема телефонному обмані, романтичному шахрайстві, обмані електронної пошти та пов'язаних з цим фінансових злочинах.

У ході операції «First Light 2022» перевірено 1770 об'єктів, встановлено близько 3 тис. підозрюваних, заарештовано майже 2 тис. операторів, шахраїв і відмивачів грошей, близько 4 тис. банківських рахунків заморожено, перехоплено незаконних коштів на суму майже 50 млн доларів США [5].

Проєкт Інтерполу HOTSPOT використовує біометричні дані, щоб допомогти виявити іноземних бойовиків-терористів і злочинців, які намагаються незаконно перетнути кордон, а також порушує роботу

мереж, які сприяють таким подорожам. Проєкт HOTSPOT має на меті збільшити кількість перевірок, які країни-члени Інтерполу здійснюють у базах даних Інтерполу щодо відбитків пальців і зображень обличчя. У довгостроковій перспективі це допоможе виявляти іноземних бойовиків-терористів і злочинців, які намагаються перетнути кордони за допомогою нелегальних міграційних потоків. Крім того, HOTSPOT Operations об'єднує кількох ключових зацікавлених сторін, таких як НЦБ Інтерполу, розвідку, прикордонну поліцію та міграційні служби протягом трьох-чотирьох днів.

У рамках операцій Інтерпол навчає національних офіцерів використанню портативних пристроїв збору біометричних даних; сприяє співробітництву шляхом встановлення контактів з підрозділами та органами поліції; забезпечує поєднання технічної інфраструктури, мобільних технологій і навчання для створення стійкого і інтегрованого механізму зміцнення безпеки кордонів.

Там, де є надійне підключення до Інтернету, перевірки здійснюються безпосередньо за Автоматичною системою ідентифікації відбитків пальців Інтерполу (AFIS) за допомогою захищеної глобальної поліцейської системи зв'язку I-24/7. Якщо немає покриття Інтернету, перехресна перевірка біометричних даних запускається під час наступного підключення до Інтернету. Таким чином, біометричні перевірки можна проводити у віддалених місцях або там, де технічна інфраструктура недостатня [6].

Глобальна торгівля нелегальними фармацевтичними препаратами є великою та прибутковою сферою злочинності, вартість якої оцінюється в 4,4 млрд доларів США і в яку залучені організовані злочинні групи по всьому світу.

23–30 червня 2022 року 94 країни-члени Інтерполу, які представляють усі континенти, розпочали скоординовану операцію проти незаконних онлайн-аптек у рамках операції «Pangea XV». У ході операції правоохоронні органи конфіскували понад 7,8 тис. заборонених ліків і товарів із неправильним брендом, загальною кількістю понад 3 млн одиниць, досліджено понад 4 тис. веб-посилань, переважно з платформ соціальних мереж і додатків для обміну повідомленнями, закрито або видалено понад 4 тис. веб-посилань, що містять рекламу заборонених товарів, перевірено майже 3 тис. пакунків і 280 поштових вузлів в аеропортах, на кордонах і центрах розподілу пошти або вантажних поштових відправлень, відкрито понад 600 нових розслідувань і видано понад 200 ордерів на обшуки, правоохоронні дії вже порушили діяльність принаймні 36 організованих злочинних груп [7].

Список використаних джерел

1. European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021. URL: https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021.

2. Project CT-Tech. URL: https://www.interpol.int/Crimes/Terrorism/Counter-terrorism-projects/Project-CT-Tech.
3. Criminal intelligence analysis. URL: https://www.interpol.int/How-we-work/Criminal-intelligence-analysis.
4. Europol Analysis Projects. URL: https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/europol-analysis-projects.
5. Hundreds arrested and millions seized in global INTERPOL operation against social engineering scams. URL: https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2022/Hundreds-arrested-and-millions-seized-in-global-INTERPOL-operation-against-social-engineering-scams.
6. Using biometric data to strengthen border security. URL: https://www.interpol.int/Crimes/Terrorism/Counter-terrorism-projects/HOTSPOT.
7. USD 11 million in illicit medicines seized in global INTERPOL operation. URL: https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2022/USD-11-million-in-illicit-medicines-seized-in-global-INTERPOL-operation.

Невмержицький Сергій Миколайович,
старший викладач спеціальної кафедри № 6 Навчально-наукового інституту державної безпеки Національної академії Служби безпеки України;
Волков Михайло Сергійович,
старший викладач спеціальної кафедри № 6 Навчально-наукового інституту державної безпеки Національної академії Служби безпеки України

ОПЕРАТИВНИЙ, ТАКТИЧНИЙ І СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ГОЛОВНИЙ СЕГМЕНТ ПІД ЧАС ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ У КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сьогодення вимагає від Служби безпеки України та інших правоохоронних органів України активного вдосконалення нових форм проведення спеціальних операцій в контррозвідувальній та оперативно-розшуковій діяльності з використанням форм та методів кримінального аналізу, який буде діяти на упередження та нівелювання існуючих актуальних загроз національній безпеці і обороні України.

Любому контррозвідувальному чи оперативно-розшуковому заходу передує аналіз, який може мати як оперативний, тактичний чи стратегічний характер, що включають в себе мету, завдання та ціль.

Реалізація завдань, перетворення цілей на результати в ОРД здійснюються через оперативно-розшукові заходи, в КРД через

контррозвідувальні заходи, а у кримінальному процесі – через слідчі дії. Тому, з теоретичної і практичної точки зору, здійснення спеціальних операцій у вищезазначених формах має абсолютно різну мету та завдання.

Метою й завданнями ОРД зумовлюються метою й завданнями кримінального процесу, але не зводяться лише до останніх, оскільки на ОРД крім іншого, покладено функції запобігання злочинам [1]. Метою ОРД є попередження й припинення злочинів і сприяння оперативно-розшуковими засобами реалізації мети й завдань кримінального судочинства, а її завданнями – пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, встановлення й розшук таких осіб та груп для досягнення мети ОРД, а також мети й завдань кримінального судочинства.

Метою кримінального процесу є розв'язання соціально-правового конфлікту, що виник у зв'язку із заподіянням злочином шкоди особі, суспільству та державі, на підставі істини, встановленої кримінальним провадженням [7, с. 167]. Завданнями кримінального процесу є: захист прав і законних інтересів осіб, яким злочином завдано шкоду, та недопущення незаконного і необґрунтованого кримінального провадження, пред'явлення обвинувачення, засудження, обмеження прав та свобод людини [7, с. 169].

На думку багатьох практиків, існуючі положення Кримінального процесуального кодексу України зневілювали саму суть проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, підмінивши їх негласними слідчими (розшуковими) діями, що не відповідають духу оперативності, актуальності, своєчасності, упереджувальності, прогнозованості, звужуючи оперативні та контррозвідувальні заходи та терміни їх виконання, а також, на жаль, прийняття лише тих даних у якості речових доказів, котрі були отримані саме в рамках кримінального провадження.

Нажаль, вітчизняне законодавство не дає чіткого визначення поняття спеціальна (спеціальні) операція(ї) та їх перелік [3–7].

Відсутність нормативно-правового визначення – спеціальна (спеціальні) операція(ї), а також дієвого механізму їх застосування, унеможливлює у повному обсязі оцінювати ризики та загрози в Україні через призму оперативного, тактичного й стратегічного аналізу та своєчасно їм протидіяти.

Таким чином, настає правове питання чіткого визначення поняття спеціальна (спеціальні) операція(ї), їх вичерпний перелік за формами застосування (ОРД, КРД, кримінальний процес).

На наш погляд, до вказаного переліку також треба включити ще й такі спеціальні операції як «квартира пастка» та «розкладання».

Проведення спеціальної операції є безпосереднім засобом виконання завдання і досягнення мети як ОРД, КРД, так і кримінального процесу. Їх сутність, механізм практичної реалізації та зміст результатів у межах кожної з названих діяльнісних систем є

однаковими. Юридична форма буде різною залежно від сфери застосування: в ОРД – оперативно-розшукова операція; в КРД – контррозвідувальна операція, у кримінальному процесуальному процесі – негласні слідчі (розшукові) дії. Вказана операція може проводитись як самостійно, так і в комплексі з іншими операціями та оперативно-розшуковими заходами, що можуть бути складовими частинами єдиного оперативно-розшуковий задуму та заходу, де оперативний працівник чи конфідент, самостійно чи за участю інших оперативних працівників й конфідентів, за санкцією слідчого судді, приймає участь у вказаних операціях, а саме, діє відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Виходячи із організації та тактики, спеціальна (спеціальні) операція(ї) потребує тривалішої підготовки, ретельного планування, легендування, проведення додаткових оперативно-розшукових і контррозвідувальних заходів щодо перевірки легенди, навчання оперативного співробітника чи конфідента та застосування спеціальних оперативно-технічних засобів.

Залежно від юридичної форми виконання, спеціальна операція набуває різного статусу, що втілюється у визначенні законом різних суб'єктів ініціативи, його застосування та санкціонування, різних правових наслідків на його проведення.

Перелік та класифікація таких спеціальних операцій повинні бути регламентовані та чітко визначені в Законах України «Про контррозвідувальну діяльність» та «Оперативно-розшукову діяльність».

Список використаних джерел

1. Погорецький М.А. Мета і завдання оперативно-розшукової діяльності. *Проблеми законності :* Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. Х, 2004. Вип. 70. С. 95–103.

2. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія. Х. : Арсіс, ЛТД, 2007. 576 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України // ВВР України, 1992, № 22, п. 5, 7-1, 20 ст. 8.

4. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України // ВВР України, 2003, № 12, п. 3 ст. 7.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України // ВВР України, 2013, № 9–13, п.п. 3, 4 ст. 271, ст. 272, ст. 273.

6. Кримінальний кодекс України // ВВР України, 2001, № 25–26, ст. 43.

7. Про Службу безпеки України : Закон України // ВВР України, 1992, № 27.

Ольховик Сергій Володимирович,
оперуповноважений Сумського РУП
ГУНП в Сумській області

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ РФ, ШЛЯХОМ ВИСВІТЛЮВАННЯ НА ІНТЕРАКТИВНІЙ КАРТІ GOOGLE MAPS ЗА ДОПОМОГОЮ БРАУЗЕРА

Ускладнення ситуації в державі, що спостерігається з початку повномасштабного вторгнення рф на територію України, зумовлює необхідність пошуку нових підходів до аналізу злочинів вчинених військовими країни агресора. Одним із найзручніших і водночас узагальнюючих способів, є метод візуалізації отриманих даних на інтерактивній карті Google maps за допомогою браузера. Суть його полягає в тому, що на карті вказуються ті або інші показники злочинності.

Загалом публікації на інтерактивних картах – це спосіб візуалізації різноманітних правопорушень, який використовується аналітиками для аналізу злочинів і конкретизації специфіки їхнього скоєння. Слід вказати, що це ключовий компонент поліцейської статистики і кримінологічного аналізу [2, с. 46]. Очевидно, що людина схильна обробляти саме візуальну інформацію. Крім прекрасної обробки нашим мозком, візуалізація даних має кілька переваг:

Акцентування уваги на різних аспектах даних;

Аналіз великого набору даних зі складною структурою;

Зменшення інформаційного перевантаження людини і утримання його уваги;

Однозначність і ясність виведених даних;

Виділення взаємозв'язків і відносин, що містяться в інформації.

Найбільш простим варіантом просторового аналізу злочинності є відображення її на модельному зображенні території. Найбільш зручним інструментом тут є карти, які дають можливість чітко відобразити географію злочинів. Донедавна всі карти створювались як статичні зображення, але нині завдяки сучасним технологіям картографи можуть створювати інтерактивні карти для користувачів, які є більш доступними в мережі Інтернет та мають ряд функцій, що дають змогу більш детально вивчати дані, представлені на карті.

Також є певні напрацювання щодо програмного забезпечення процесу картографування, які знаходиться у вільному доступі, наприклад, це створення інтерактивних карт за допомогою Google maps.

Візуалізацію даних на Google maps можна зробити двома шляхами:

Вносити дані вручну вказуючи координати місця та опис. Для цього потрібно зареєструвати Gmail профіль, після чого відкрити Google maps. Наступним кроком потрібно відкрити меню карт, яке знаходиться в лівому верхнього куті і вибрати пункт «Мої місця» після

чого нам потрібно буде пройти авторизацію. Далі вас вже буде перенаправлено в розділ «Мої місця» в якому зможемо вибрати підрозділ «Карти» та натиснути «Створити карту». Тепер нам доступний весь функціонал для візуалізації наших даних. Ми можемо створювати шари, зробити карту приватною або загальнодоступною та переглянути який вона має вигляд.

Другий це імпорт даних формату csv, xlsx, kml, gpx. Спочатку в програмі

Excel або її аналогах вказати широту та довготу місця для якого робиться візуалізації, та інші додаткові дані які вважаються за потрібне.

Ефективною формою відображення даних порушення законів та звичаїв війни підрозділами ЗС рф є візуалізація інформації у Google maps:

По-перше ми матимемо можливість переглянути конкретні місця вчинення

злочинів (з точністю до десятків метрів), їх концентрацію та співвідношення з об'єктами інфраструктури, що створює додаткові можливості для аналізу. Google Maps передбачає інтерактивні карти, що відображатимуть дані ЄРДР в режимі реального часу. Так, замість того, щоб переглядати у Реєстрі кожне провадження окремо (при цьому нову інформацію треба знайти та порівняти з попередніми даними, які потрібно пам'ятати або зберігати самостійно, адже Реєстр зберігає їх лише у вкладках, за кожним провадженням окремо) або вивчати складні аналітичні таблиці, які є непростими для сприйняття з огляду на значний масив даних у текстовому форматі, можна просто вивчити візуальні дані. Це оперативно (в режимі реального часу) забезпечуватиме об'єктивними даними в зручному для сприйняття і аналізу форматі, чим значно збереже часові ресурси: витрати на збирання й оброблення даних, вивчення доповідних записок та їх узагальнення, формування довідок і витрачений керівником час на їх вивчення [1, с. 237].

По-друге в google maps можливий перегляд інтерактивної карти не тільки

власником профіля, але й всі хто буде знати URL адрес браузера, це набагато спрощує роботу, поки ви будете здійснювати збір та узагальнення матеріалів за кримінальними провадженнями щодо порушення законів та звичаїв війни підрозділами ЗС рф ваш керівник зможе контролювати вас, або ж у колеги буде можливість додати свого матеріалу на карту.

Отже, з огляду на викладене, доходимо висновку, що візуалізація отриманих даних про злочини вчинені військослужбовцями збройних сил рф шляхом висвітлювання на інтерактивній карті Google maps із-за її доступності користувачеві та іншим особам які мають доступ до профілю у Google є зручним інструментом для аналітика. Безпосереднє використання карт для

аналізу злочинів, дає змогу виявити географічні особливості місцевості, які впливають на рівень, структуру, характер, що дає можливість вчасно прийняти управлінські рішення щодо розробки й реалізації ефективних заходів із запобігання та протидії кримінальним правопорушенням.

Список використаних джерел

1. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. Візуалізація у процесуальній діяльності в кримінальному провадженні Антон Столітній, 2016 р. 240 с.

2. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Інтернет-картографування кримінологічної інформації: стан та перспективи розвитку Бугера О.І., 2019 р.

Павлова Наталя Валеріївна,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ УЯВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ ШАХРАЙСТВА

Слідча діяльність щодо розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, вимагає від службової особи безпосереднього володіння певним обсягом цивільно-правових, кримінально-правових, кримінально-процесуальних, а також криміналістичних знань, щоб при розслідуванні кожного кримінального провадження вміти робити вірний виважений висновок про обставини вчинення шахрайства, причини та умови, за яких воно відбулося, правильно зорієнтуватися у мотивації злочинця, з'ясувати питання про віктимність потерпілого та наявність провокуючих дій з його боку тощо. Для виконання цих завдань слідчому треба використовувати оцінні критерії стосовно інформації, яка надходить у зв'язку з розслідуванням та формує слідчу ситуацію. А ще слідчий повинен володіти асоціативним мисленням та вміти моделювати подію в тому вигляді, як вона могла відбуватися.

Ретроспективний характер пізнання події злочину змушує звертатися до тих фактичних даних, які виникають у результаті вчинення кримінального правопорушення і несуть інформацію про окремі обставини, що передували чи супроводжували кримінальне правопорушення. Вже з моменту отримання перших емпіричних даних про кримінальне правопорушення (повідомлень, свідчень очевидців, виявлених слідів) з'являються підстави для пояснення того, що сталося [1, с. 145–146].

Результати опитування працівників, які розслідували кримінальні правопорушення, вчинені шляхом шахрайства, показали, що саме уявне моделювання є найбільш поширене в практиці розслідування і складає 96 %.

Уявну модель Н. Д. Квасневська рекомендує взагалі розглядати як продукт інтелектуального системного абстрагування. Ця модель призначена для сприйняття у вирішенні за певними правилами завдань, що стоять перед слідчим (зокрема, за правилами, відбитими у криміналістичному алгоритмі або програмі розслідування), через відображення в його свідомості та подальше умоглядне перетворення об'єктивних умов розслідування. Всі елементи уявної моделі приходять до руху з моменту запуску сценарію і видають набір можливих альтернативних дій. Вибір найбільш оптимальних з них залишається з слідчим. Подібно матеріальній моделі, вона є системою, але тільки із уявних елементів [2, с. 247].

У зв'язку із тим, що слідчий здебільшого звертається до фактів та подій минулого, він здійснює припущення про факт події злочину, спосіб вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця тощо. У цьому процесі задіється така формально-логічна категорія як гіпотеза (криміналістична версія). Водночас, такий метод пізнання як індукція дозволяє встановити обґрунтованість висунутого припущення чи гіпотези і перейти від одиничних суджень (знань) до загальних. На противагу індукції, при дедукції відбувається сходження від загального до одиничного (вивчення загальної картини кримінального правопорушення надає можливість поступово перейти до вивчення окремих її елементів).

Вирішення слідчо-оперативних задач, спрямованих на усунення дефіциту інформації в слідчій та оперативно-розшуковій діяльності можливо через криміналістично-психологічний аналіз злочину. Завдяки цьому можна змоделювати подію кримінального правопорушення та встановити його окремі обставини. Наприклад, вивчення виявлених на місці події слідів та інших речових доказів дозволяє отримати відомості про злочинця та реконструювати його особливості. Так, за окремими слідами ніг та елементами «доріжки слідів ніг», які відобразилися на місці події, можна визначити приблизний зріст злочинця, розмір ноги, особливості його ходи. Особливого значення відіграють сліди папілярних візерунків, що дозволяють встановити певні дефекти руки (відсутність пальців, їх скривлення, потовщення суглобів, зрощення пальців, наявність шрамів і інших ушкоджень поверхні кисті). Велике значення мають сліди різних пошкоджень та захворювань поверхні долоні і пальців рук, які залишають на шкірі рубці. Іноді в слідах рук є відбитки різних предметів, наприклад, каблучок, бинтів тощо, які в окремих випадках можуть бути додатковою прикметою для організації розшуку злочинця. Потрібно заздалегідь визначити, на якому пальці якої руки міститься предмет, що це власне таке, яка його форма, структура і розміри.

Разом з тим, уявний образ про людину не буде повним без ознак, що характеризують функціональні особливості – мова, хода, жестикуляція, навички, вміння тощо. Однак, слід зауважити, що при шахрайстві більшість таких ознак може відображатися лише в уявних образах осіб, які спостерігали подію злочину і такі ознаки, як жестикуляція, міміка, артикуляція в матеріальній обстановці події злочину не відображаються.

Не останню роль у становленні інформації про злочинця відіграють предмети, залишені ним на місці події. Так, одяг та його частини, взуття, окуляри, шляпи, та інші аксесуари можуть свідчити про соціальний стан, рівень матеріального забезпечення особи, його демографічну приналежність, стиль. Деякі залишені предмети можуть свідчити про рід занять, захоплення, професію. Рукописні тексти, залишені на місці події можуть визначити інтелектуальний рівень особи, яка його виконала, рівень її грамотності, емоційний стан тощо. Нерідко сліди можуть свідчити про навички та вміння особи (наприклад професійне розбирання та збирання меблів, сантехники, відкриття складного механізму замку, сейфу, проникнення до об'єкту способом, який має специфіку, зав'язування вузлів, які властиві для певних професій тощо).

У ході вивчення обстановки вчинення кримінального правопорушення та моделювання його події, набуває важливого значення реконструкція психологічного образу злочинця (складання психологічного портрету (профілю)). Хоча психологічні портрети не є доказами в кримінальних провадженнях, їх можна застосовувати при пошуку доказів, а також при здійсненні оперативних і слідчих (розшукових) дій щодо встановлення винних. Доцільно таких осіб запрошувати як спеціалістів до огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій.

Загалом, процес сприйняття обстановки події кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, співвідноситься з процесами уявного моделювання за таким алгоритмом:

– візуальне сприйняття картини кримінального правопорушення в цілому;

– виявлення всіх матеріальних та ідеальних слідів, які безпосередньо сприймаються;

– уявне відтворення (реконструкція) слідчим механізму утворення кожного сліду в окремості;

– уявне відтворення (реконструкція) слідчим кожної дії злочинця окремо, його навичок;

– уявне відтворення картини вчиненого кримінального правопорушення в цілому;

– уявне відтворення даних про фізичні та психологічні особливості злочинця (на рівні реконструйованої злочинної діяльності). При цьому

слідчий намагається повторювати хід дій злочинця, з'ясувати мотив та мету через змістовне пояснення кожної із дій.

Список використаних джерел

1. Эксархопуло А. А. Криминалистическая систематика версий как основа поисково-познавательной деятельности. *Правовое государство.* 2016. № 1. С. 145–149.

2. Квасневська Н. Д. Співвідношення понять моделювання та алгоритму при розслідуванні злочину. *Південноукраїнський правничий часопис.* № 2. 2015. С. 245–248.

Полухін Юрій Анатолійович,
заступник начальника Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України;
Савченко Руслана Віталіївна,
начальник 2-го відділу (спеціальних перевірок) Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕРЕВІРОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ)

У Департаменті кримінального аналізу напрямок роботи з централізованого опрацювання запитів щодо проведення спеціальних перевірок відомостей стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, впроваджено з 21 квітня 2021 року у зв'язку з організаційно-штатними змінами, що відбулися в Національній поліції.

На сьогодні відповідний відділ із штатною чисельністю 7 фахівців (із фактичною чисельністю 6 осіб) забезпечує обробку всіх запитів державних органів та органів місцевого самоврядування в єдиному інформаційному просторі на центральному рівні, що раніше покладалось на працівників центрального органу управління поліції та територіальних органів поліції.

Хочу підкреслити, що станом на квітень 2021 року загальна чисельність працівників, яких було задіяно за даним напрямком діяльності у межах всієї країни становила 133 особи. Оптимізація зазначеного напряму роботи дозволила певною мірою не тільки зекономити значні матеріально-технічні ресурси, але й знизила можливі корупційні ризики та вивільнила «трудові» ресурси Національної поліції, задіяного у виконанні перевірок.

Департаментом проведено аналіз опрацювання запитів на проведення спецперевірок у період із 21 квітня 2021 року по 23 лютого 2022 року.

За вказаний період опрацьовано 9 195 запитів центральних державних органів, їх територіальних підрозділів, органів місцевого самоврядування та їх апаратів щодо проведення спецперевірок стосовно претендентів на посади (7 873 – за 7 місяців 2021 року, 1 322 – у 2022 році).

Від загальної кількості 2%осіб, щодо яких проведено спеціальну перевірку відомостей, а це – 182 особи, мали інформацію щодо притягнення до кримінальної відповідальності, наявності судимості, її зняття, погашення (163 особи – 2021 рік, 19 осіб – 2022 рік).

Якщо поглянути на цю цифру у розрізі «політичної системи та державної влади» то на посади до органів місцевого самоврядування претендувало 42 особи (23 %), що мали інформацію щодо притягнення до кримінальної відповідальності та 140 осіб (77 %) – це кандидати на зайняття посад державної служби в центральних та територіальних органах виконавчої влади.

Слід зауважити, що деякі особи притягувались до кримінальної відповідальності за декількома статтями Кримінального кодексу України (далі – ККУ) одночасно, або мали на своєму рахунку по декілька кримінальних проваджень.

На першому місці за кількістю осіб, притягнених до кримінальної відповідальності, що претендували на зайняття посад – є кримінальні правопорушення, вчинені у сфері службової діяльності (126 кримінальних проваджень, діаграма 1).

Зокрема за статтею:

366 ККУ «Службове підроблення» притягувалось 45 кандидатів із тих, стосовно яких проводилась перевірка.

364 ККУ «Зловживання владою або службовим становищем»,

367 ККУ «Службова недбалість»,

368 ККУ «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» по 21 претенденту на зайняття посад держслужби.

Діаграма 1

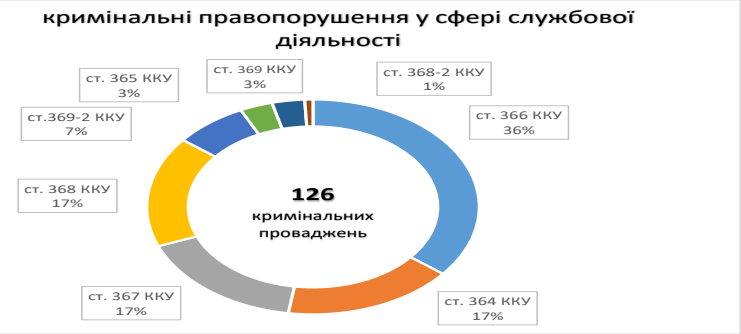

Яскравим прикладом управлінця, який у минулому неодноразово вчиняв кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, але згідно з законом вважається особою, що не має судимості (оскільки судом звільнений від кримінальної відповідальності) є претендент на посаду державної служби категорії «Б» – керівника територіального державного органу. Станом на дату перевірки стосовно зазначеної особи на обліку перебувала інформація щодо 4-х кримінальних проваджень, відкритих у різні часи за ч. 1 ст. 368-2 КК України та ч. 2 ст. 367 КК України. Одне провадження судом закрито у зв'язку зі зміною обстановки, інші три – у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до відповідальності.

Друге місце серед вчинених кандидатами злочинів посідають правопорушення проти власності:

за статтею 191 ККУ «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» притягувалось 28 осіб.

А на третьому місці – кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи (за статтею 125 ККУ «Умисне легке тілесне ушкодження» 16 осіб притягувались до відповідальності).

Аналізуючи інформацію про результати розгляду кримінальних проваджень стосовно кандидатів на посади, встановлено, що в більшості випадків (99 кримінальних проваджень) досудове розслідування щодо цих осіб ще не закінчене, або на обліку відсутня інформація щодо розгляду чи закриття кримінальних проваджень стосовно них.

Відсутність відомостей щодо набрання законної сили обвинувальним вироком стосовно особи дає підстави стверджувати, що відповідно до закону такі претенденти на посади не визнаються судимими.

У випадках припинення кримінального провадження, чи звільнення особи за вироком суду без призначення покарання або із звільненням від покарання, також згідно з законом особи визнаються

такими, що не мають судимості. Таких випадків закритих кримінальних проваджень або засудження без призначення покарання та звільнення від покарання встановлено 79.

Серед кандидатів на посади виявлено 2 особи, які станом на дату проведення спеціальної перевірки мали непогашену або незняту судимість.

У 33 випадках у осіб, які претендували на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, судимість була погашена або знята в установленому законом порядку. Інформацію представлено на діаграмі 2.

Діаграма 2

Отримання такої негативно характеризуючої інформації державними органами може нести для особи певні обмеження та заборони, пов'язані з призначенням їх на посаду, оскільки відповідно до законодавства у сфері запобігання корупції у разі встановлення під час спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають встановленим законодавством вимогам для зайняття посади, зазначені органи можуть відмовити претенденту у призначенні (обранні) на посаду.

Водночас, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» під час дії воєнного стану проведення спеціальної перевірки призупинено.

З огляду на те, що спеціальна перевірка щодо претендентів на зайняття вищих посад у публічному секторі та посад державної служби є одним із превентивних антикорупційних інструментів, її непроведення в частині перевірки поліцією відомостей щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявності судимості, її зняття та погашення, допускає можливість призначення на посади державної служби осіб із кримінальним минулим, із непогашеною судимістю, з розпочатими досудовими розслідуваннями, у тому числі за фактами ймовірної колабораційної діяльності та державної зради.

Такі явища можуть призвести до значного зниження рівня довіри громадян до органів державної влади та викликати негативний суспільний резонанс.

Окрім цього, для сприяння більш ретельному відбору державних службовців, недопущенню виникнення нових корупційних ризиків, а також подальших резонансних скандалів, які шкодитимуть репутації державних органів, потребує також удосконалення норма закону щодо проведення спеціальних перевірок шляхом розширення меж її проведення Національною поліцією, а саме – використання інформації, що міститься в оперативних обліках щодо наявності інших відомостей про причетність претендента на посаду до активного сприяння або участі в учиненні корупційних, або інших тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, колаборційної діяльності тощо.

Зважаючи на потребу суспільства у високому рівні доброчесності державних службовців, необхідність враховувати зазначені вище відомості також дозволить запобігти потраплянню до лав державної служби тих кандидатів, які були фігурантами корупційних, або інших тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу можна стверджувати, що проведення поліцією спеціальної перевірки в реаліях сьогодення є надважливим завданням для того, щоб посадові особи (органи), які здійснюють призначення (обрання) особи на посаду, пов'язану із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, маючи на меті забезпечення якісного формування державних органів із осіб з бездоганною репутацією, могли при прийнятті кадрових рішень враховувати надану поліцією інформацію.

Таким чином, враховуючи досвід Нацполіції, виникла ініціатива щодо доцільності проведення поліцією спеціальної перевірки під час дії воєнного стану – здійснюючи перевірку відомостей стосовно претендентів на посади відповідно до вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, із наданням запитувачам всієї наявної інформації щодо притягнення претендента на посаду до кримінальної відповідальності, наявності судимості, її зняття та погашення та інших відомостей, наявних на оперативно-довідкових обліках поліції.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 25–26. ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

2. Закон України «Про захист персональних даних». *Відомості Верховної Ради України.* 2010. № 34. с. 481. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17.

Поляк Святослав Петрович,
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії у галузі знань «Право»;
Батрух Вікторія Юріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється з метою отримання інформації, її накопичення, обробки, аналізу і висновків та вжиття відповідних заходів. Робота кожного оперативного підрозділу пов'язана, в першу чергу, з виявленням, попередженням, розкриттям і розслідуванням кримінальних правопорушень. Неможливо навіть уявити, що оперативні підрозділи можуть виконати своє завдання, не маючи ніяких відомостей про кримінального правопорушника. Повне і всебічне висвітлення діяльності суб'єкта правопорушення являється запорукою успішного припинення його протиправної поведінки. Наявність попередньої інформації про правопорушення і особу, яка його вчинила, являється основою його розкриття [1, с. 204].

Тому основні напрями розвитку інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності включають:

– підготовку відповідних кадрів для оперативних підрозділів;
– телекомунікації, широко хвильовий та супутниковий зв'язок;
– міжнародні комунікації та інформаційну політику;
– автоматизовані банки даних;
– конфіденційність та розкриття інформації, право на нерозголошування інформації;
– комп'ютерна безпека, правове регулювання інформаційної безпеки;
– галузеві та відомчі інформаційні мережі;
– інтелектуальна власність;
– інформаційні технології в освіті, інновації;
– управління відомчими інформаційними ресурсами;
– інформаційне законодавство.

Для забезпечення оперативного обміну повідомленнями та інформацією оперативно-розшукового характеру між підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, створюються галузеві інформаційні мережі, які є складовою частиною інформаційної мережі правоохоронних органів. В правоохоронних відомствах створюються спеціальні галузеві служби, що займаються інформаційним забезпеченням, в МВС України це, Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України.

Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України проводить комплекс заходів по збиранню, обробці, аналізу та видачі інформації оперативного та оперативно-розшукового призначення, яка використовується, зокрема, оперативними підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень. До функцій Департаменту відноситься також:

– координація наповнення та підтримка в актуальному стані баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

– забезпечення впровадження інформаційних підсистем для функціонування служб «102», управління силами та засобами реагування патрульної поліції, інших підрозділів, задіяних для підтримання публічної безпеки та порядку;

– централізоване ведення та супроводження баз (банків) даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, знаходяться на обліку органів і підрозділів поліції, крім підрозділів внутрішньої безпеки, відповідно до законодавства;

– забезпечення адміністрування серверних програмно-апаратних комплексів та реєстрації і адміністрування користувачів сегмента мережі Інтернет апарату Національної поліції України;-

– забезпечення функціонування, адміністрування серверних програмно-апаратних комплексів, реєстрації та адміністрування користувачів поштових систем у відомчій корпоративній мережі органів та підрозділів поліції;

– у межах компетенції проведення спеціальної перевірки відомостей стосовно претендентів на посади до центральних органів державної влади України щодо наявності судимостей, її зняття, погашення;

– формування статистичної звітності про результати роботи органів і підрозділів поліції, стан протидії корупції та застосування адміністративної практики органами і підрозділами поліції;

– здійснення відповідно до вимог Закону України «Про захист персональних даних» обробки персональних даних згідно із завданнями та функціями, покладеними на поліцію Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами [2].

Для усіх видів інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності важливе значення мають вірогідність і точність, кількість і якість інформації, її цінність, корисність і своєчасність, але найважливішим в інформаційному забезпеченні оперативно-розшукової діяльності є ефективне використання інформації для виявлення, попередження, припинення і розкриття кримінальних правопорушень та виконання інших завдань, поставлених перед оперативними підрозділами [1, с. 222].

Соціально-економічний і науково-технічний розвиток України на сучасному етапі пов’язані з вирішенням проблем інформатизації держави, суспільства, правопорядку. Інформаційне забезпечення

оперативно-розшукової діяльності є складовою частиною інформатизації правоохоронних органів, що являється невід'ємною частиною інформаційної системи України.

Особливої актуальності також набуває діяльність з реалізації непроцесуальних форм використання спеціальних знань у судово-експертній діяльності – експертній ініціативі, експертному прогнозуванню та експертній профілактиці.

Для ефективної боротьби зі кримінальною протиправністю оперативним підрозділам України необхідно мати відповідну оперативну інформацію щодо діяльності кримінальних структур, процесів, що відбуваються у кримінальному протиправному середовищі, лідерів та авторитетів організованих кримінальних протиправних угруповань. Для протидії насильницькій кримінальної протиправності, захисту особи від кримінальних посягань оперативним підрозділам необхідно, насамперед, підвищити ефективність негласної пошукової роботи на основі використання можливостей наданих оперативно-розшуковим законодавством, використання можливостей оперативно-технічних підрозділів, інформаційних систем.

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія. Харків: Золота миля, 2013. 352 с.

2. Офіційний сайт Національної поліції URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/departament-informaczijno-analitichnoji-pidtrimki-naczionalnoji-policziji-ukrajini.html.

Пядишев Володимир Георгійович,
професор кафедри кібербезпеки
та інформаційного забезпечення Одеського
державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ У КРИМІНАЛЬНІЙ РОЗВІДЦІ – НОВА ЕРА В ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ

У середині 20 століття письменник-фантаст Філіпа К. Дік запровадив термін «Перед-злочин». Система «Перед-злочин» втручається з метою зупинити та покарати тих, хто втілює загрози майбутнього злочину. Термін «Перед-злочин» втілює часовий парадокс: хоча злочин доки (або навіть взагалі) не відбувся, але він є наперед вирішеним [1]. І навіть, якщо Система «Перед-злочин» Філіпа К. Діка ще не стала реальністю, сучасні методи інтелектуального аналізу даних кримінальної розвідки радикально змінюють операції по боротьбі зі злочинністю, допомагаючи як місцевим, так і національним правоохоронним органам краще запобігати злочинам та переслідувати їх у суді.

Терористичні акти 11 вересня 2001 змінили наш світ [2]. З того часу у всіх західних країнах різко зросле занепокоєння національною безпекою. В результаті правоохоронні органи та місцева влада почали

збирати величезні обсяги даних, щоб запобігти атакам у майбутньому. США можна вважати найактивнішою країною у цій галузі. Як одна з перших експериментальних баз даних про злочини, проект Coplink був створений Лабораторією штучного інтелекту університету Арізони і Департаментом поліції Тусона і профінансований Національним міністерством юстиції в 1997 році [3].

Проект Coplink експериментував з різними методами інтелектуального аналізу даних, що найчастіше використовуються у кримінальній розвідці [4]. Зокрема, розвиток отримали такі напрямки:

Вилучення сутностей. Цей метод зазвичай використовується для автоматичної ідентифікації людей, організацій, транспортних засобів та особистих даних у неструктурованих даних, таких як поліцейські звіти. Навіть якщо вилучення сутностей надає лише базову інформацію, воно може прискорити розслідування, швидко надаючи точні деталі з великих обсягів неструктурованих даних [5].

Методи кластеризації. Методи кластеризації використовуються для групування схожих характеристик у класи, щоб отримати результати розвідки, максимізуючи або мінімізуючи подібність; наприклад, для виявлення підозрюваних чи злочинних груп, що вчинили злочини аналогічним чином. Методи кластеризації можна ефективно застосовувати за допомогою алгоритмів концептуального простору для виявлення злочинних зв'язків шляхом перехресних посилань на об'єкти в кримінальних записах.

Правила асоціації. Цей метод інтелектуального аналізу даних використовувався для виявлення повторюваних елементів у базах даних, щоб створювати правила шаблонів та виявляти потенційні майбутні події. Цей метод виявився ефективним для запобігання мережевим вторгненням та атакам, таким як атаки типу «відмова в обслуговуванні» (DDoS).

Аналіз послідовних шаблонів. Використовуючи правила асоціації корисно ідентифікувати послідовності або повторювані елементи, щоб визначати шаблони та запобігати атакам, забезпечуючи мережну безпеку.

Класифікація. Цей метод корисний для аналізу неструктурованих даних з метою виявлення загальних властивостей у злочинних суб'єктів. Класифікація використовувалася разом із методами логічної статистики для прогнозування тенденцій злочинності. Цей метод може значно звузити коло різних злочинних організацій та організувати їх у визначені класи.

Порівняння рядків. Цей метод використовується для виявлення інформації в кримінальних записах, що вводить в оману, шляхом порівняння структурованих текстових полів. Це потребує дуже інтенсивних обчислювальних потужностей.

Інтелектуальний аналіз тексту. Оскільки багато систем поліцейських записів містять великі обсяги неструктурованих даних, методи інтелектуального аналізу тексту є наступним кроком у

розвитку технологій інтелектуального аналізу даних та кримінальної розвідки. Платформа Cogito Intelligence від Expert System є чудовим прикладом інструменту лінгвістичного аналізу, який можна застосовувати до предметної галузі кримінальних знань для виконання більш інтелектуального та дієвого аналізу великих неструктурованих наборів даних для запобігання злочинам [6].

З моменту створення проекту Coplink Лабораторією штучного інтелекту університету Арізони та Департаментом поліції Тусона пройшов неабиякий час. Однак усвідомлення всіх його особливостей все ще розкриває нові перспективи використання можливостей штучного інтелекту на користь правоохоронної діяльності в усьому світі.

Список використаних джерел

1. Pre-crime. From Wikipedia, the free encyclopedia. Site. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Pre-crime.

2. September 11 attacks. United States. Britannica. Site. URL: https://www.britannica.com/event/September-11-attacks.

3. Schroeder, J. COPLINK: Database Integration and Access for a Law Enforcement Intranet, Final Report. Office of Justice Programs. US Department of Justice. March 2001. 131 pages. Site. URL: https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/coplink-database-integration-and-access-law-enforcement-intranet.

4. Data mining and criminal intelligence: a new era in crime prevention. Expert.AI Team. 10 May 2016. Site. URL: https://www.expert.ai/blog/data-mining-and-criminal-intelligence/.

5. Selig, J. Entity Extraction: How Does It Work? Expert AI. 17 June 2022. Site. URL: https://www.expert.ai/blog/entity-extraction-work/.

6. Cogito Intelligence API. Expert.AI Team. 17 June 2022. Site. URL: https://www.expert.ai/blog/entity-extraction-work/.

Прокоф'єва-Янчиленко Дарія Михайлівна,
керівник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України, доктор юридичних наук

РОЛЬ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ У ВПРОВАДЖЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Наразі у більшості розвинених країнах світу можливості кримінального аналізу активно використовуються правоохоронними органами [1]. Відповідно до ст. 4–5 Угоди про створення Європолу, кримінальний аналіз є одним з основних завдань цієї Організації [2], що зумовлює, зокрема, впровадження концепції Intelligence Led Policing (ILP), тобто, поліцейської діяльності, в основу якої закладається кримінальний аналіз [3].

С. Готліб визначає кримінальний аналіз як комплекс систематичних аналітичних процесів, спрямованих на забезпечення актуальною інформацією про кримінальний патерн працівників

оперативних служб та управлінського персоналу в процесі планування та використання сил та засобів для профілактики, запобігання та припинення кримінальної активності, сприяння проведенню розслідування, а також збільшення кількості затриманих злочинців та розкритих злочинів [4]. За визначенням Інтерполу, кримінальний аналіз – це ідентифікація та забезпечення спостереження взаємозв'язків між даними щодо злочинів та іншими відомостями, потенційно пов'язаними зі злочинами, у практичній діяльності поліції та судових органів з метою надання допомоги особами, які приймають рішення щодо протидії злочинності, у подоланні невизначеності, а також забезпечення вчасного відвернення загроз й аналітична підтримка оперативної діяльності [5].

Е.Піза та С. Фенг розглядають кримінальний аналіз як узагальнюючу категорію, яка включає в себе п'ять головних функцій: аналіз розвідувальної інформації; аналіз у кримінальних розслідуваннях; тактичний аналіз; стратегічний аналіз; адміністративний аналіз [6]. Подібну типологію кримінального аналізу пропонує також М. Петерсон [7].

У практичній діяльності правоохоронних органів України вирізняють оперативний (іноді також виокремлюють тактичний) і стратегічний рівні кримінального аналізу [8]. Зміст стратегічного та оперативного кримінального аналізу відрізняється за цілями, терміном дії та масштабами протидії злочинності тощо. Прикладом стратегічного аналізу є звіт Європолу «Оцінка загроз тяжких злочинів та організованої злочинності» (SOCTA), метою якого є аналіз характеру серйозних кримінальних загроз, сфер впливу тяжких злочинів та організованої злочинності, аспектів загроз організованої злочинності тощо [9].

Отже, кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності [10], зміст якого полягає у цілеспрямованому пошуку, дослідженні, обробці та оцінці інформації щодо кримінальних загроз та інших значущих у кримінологічному аспекті даних з метою їх перетворення на знання щодо закономірностей існування та розвитку злочинності, в т.ч. оперативні відомості, які можуть використовуватись для вирішення різнопланових завдань в інтересах оперативно-розшукової діяльності та кримінального правосуддя, а також забезпечення національної безпеки. Відповідно, кримінальний аналіз, передусім на стратегічному рівні, не може зводитись виключно до ILP чи розглядатися суто як складова (чи сервісна підсистема) оперативно-розшукової діяльності або процесуальної діяльності у сфері кримінального судочинства. Втім спірним видається й повне розмежування кримінального аналізу та оперативно-розшукової діяльності, втілене, наприклад, в нормах Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» та у внесених ним змінах до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [11]. Відтак у широкому сенсі кримінальний аналіз може розглядатися як підґрунтя

проактивної правоохоронної парадигми, орієнтованої на протидію кримінальним загрозам, тоді як у вузькому сенсі – як застосовувана у протидії кримінальним загрозам методологія правоохоронної діяльності (в т.ч. й діяльності державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, які здійснюють контррозвідувальну діяльність та реалізують розвідувальні повноваження).

Розширений підхід до оцінки перспектив використання кримінального аналізу у зміні правоохоронної парадигми висвітлює низку проблемних моментів, передусім – відсутність єдиних орієнтирів у системі правоохоронних органів. Ця проблема не може бути вирішена на відомчому рівні, що є актуальним не лише для України, але й для країн ЄС [12].

У цьому контексті слід зазначити, що у процесі прийняття рішень стратегічного характеру у Європі та США постійно зростає важливість науково-дослідної складової. Відповідно, зростає і роль аналітичних центрів (think tanks) – експертних організацій, які є суб'єктами інтелектуального забезпечення державних органів влади в галузі внутрішньої та зовнішньої політики та оцінки можливих соціально-економічних наслідків політичних рішень [13]. Їх основними функціями є: аналітична, пов'язана насамперед з моніторингом, виявленням та збором інформації з ключових проблем державної політики, яка потім піддається детальному аналізу, а також з розробкою відповідного методологічного інструментарію та виробленням рекомендацій [14]; кадрова, яка забезпечується за рахунок широко розповсюдженої практики «revolving doors», тобто, переходу фахівців з «мозкових центрів» в урядовий апарат і назад у науку [15]; посередницька[16], завдяки якій подібні структури є сполучною ланкою між науковими колами та владою [17]; освітня, яка полягає не лише у просвіті та підвищенні кваліфікації управлінців, але й у проведенні наукової експертизи, а також збільшенні наукового знання з відповідних напрямів державної політики [18].

Інтелектуальною продукцією аналітичних центрів є прикладна експертиза, рекомендації, аналітичні довідки, статті та огляди, а також фундаментальні теоретичні праці, призначені для сприяння ухваленню науково-обґрунтованих рішень державними та громадськими діячами. Згадану інтелектуальну продукцію, на відміну від власне академічних досліджень, характеризує стратегічне цілепокладання, засноване на уявленнях про бажані соціально-економічні та політичні результати, у тому числі про соціально-прийнятний рівень безпеки від кримінальних загроз. Зокрема, список програм, в рамках яких ведеться дослідницька робота RAND Corporation, включає забезпечення національної безпеки і боротьбу з тероризмом. До стратегічних програм, у рамках яких здійснюється діяльність ще одного американського аналітичного центру – Heritage Foundation, – належать, серед іншого, боротьба зі злочинністю. Міжнародний Інститут Стратегічних Досліджень

Великобританії здійснює дослідницьку діяльність за сімома основними напрямами, серед яких – боротьба з тероризмом [19].

За даними «2020 Global Go To Think Tank Index Report» в рейтингу країн з найбільшою кількістю аналітичних центрів Україна посіла 19 місце, маючи, згідно з Доповіддю, 90 «фабрик думки» [20]. До цієї кількості увійшли недержавні установи, тому реальна кількість аналітичних центрів, з урахуванням академічних та інших науково-дослідних структур, в Україні значно вища, причому для частини з них дослідження у сфері забезпечення безпеки та протидії злочинності є профільними. Тож Україна має потенціал для створення розвиненої системи аналітичних центрів, за участю яких можна забезпечити якісне впровадження стратегічного кримінального аналізу, передусім – за рахунок розробки методологічного інструментарію для правоохоронних органів, ефективно ідентифікувати ризики, зумовлені кримінальними загрозами, аби сприяти розробці державної політики у сфері протидії злочинності, а також міжвідомчому діалогу у секторі безпеки та оборони. Реалізації цього потенціалу, безумовно, сприятиме передбачене Стратегією боротьби з організованою злочинністю визначення міжвідомчого Національного координатора у сфері протидії організованій злочинності [21] в аспекті цілепокладання стратегічного кримінального аналізу, а також розробка єдиних критеріїв оцінки кримінальних загроз та зумовлених ними ризиків.

Список використаних джерел

1. Албул С.В. Кримінальна розвідка як функція оперативно-розшукової діяльності: Європейський досвід та Українські перспективи. European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg. 2015. № 2. P. 2–6

2. COUNCIL ACT of 26 July 1995 drawing up the Convention based on Article K.3 of the Treaty on European Union, on the establishment of a European Police Office (Europol Convention) (95/C 316/01). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995 F1127(01)&from=ES.

3. Tilley N. Problem-Oriented Policing, Intelligence-Led Policing a0nd the National Intelligence Model. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/bb06/7c510c954889cd85be 02890e6cb698e70ddf.pdf.

4. S.Gottlieb. Crime Analysis: From First Report to Final Arrest. URL: https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/crime-analysis-first-report-final-arrest.

5. Criminal Intelligence Analysis. URL: https://www.interpol.int/ INTERPOLexpertise/Criminal-Intelligence-analysis.

6. Piza E. L., Feng S. Q. The Current and Potential Role of Crime Analysts in Evaluations of Police Interventions: Results From a Survey of the International Association of Crime Analysts. Police Quarterly. 2017. Vol. 20. Iss. 4. pp. 339–366.

7. Peterson M. B. Applications in Criminal Analysis: A Sourcebook. Greenwood Publishing Group, 1994. 329 p.

8. Основи кримінального аналізу/ О.Є. Користін, С.В. Албул, А.В. Холостенко, О.М. Заєць та ін. Одеса: ОДУВС, 2016. С.9

9. European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021. URL: https://www.europol.europa.eu /publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021.

10. Власюк О. В. Роль і місце кримінального аналізу у розкритті та розслідуванні злочинів на державному кордоні України. Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару. Х.: Ін-т підготовки юрид. кадрів для СБУ Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2011. Вип. 3. Ч. 1. С. 82–85.

11. Про Бюро економічної безпеки: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text.

12. Berthel, Ralph, Entwicklungen in der Gesellschaft beobachten, Schlüsse fuer die Polizei ableiten! Think Tank Polizei implementieren/ Polizei zwischen Wissenschaft und Reformdruck / Festschrift zum 20. Jahrestag der Gründung der Hochschule der Sächsischen Polizei (FH). Rothenburg/OberlSicherausitz, 2014. S. 403–422.

13. Филиппов В.А. Аналитические центры – стратегический интеллектуальный ресурс. М., 2007, с. 18–31.

14. Левкин И.М. Основы информационно-аналитической работы. СПб. 2008, С. 108–109.

15. Бубнова Н.И. «Мозговые центры» как актор современной политики. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/mozgovye-tsentry-kak-aktor-sovremennoy-politiki.

16. Сунгуров А.Ю. Центры публичной политики: возможные направления анализа деятельности и основные функции. Публичная политика, 2004. С. 60.

17. Курылев К.П., Гаврикова К.В., Поспелова Е.А. Экспертно-аналитические центры в Украине: характер и особенности. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/ekspertno-analiticheskie-tsentry-na-ukraine-harakter-i-osobennosti.

18. Суслова Д.В. Роль экспертно-аналитических структур в разработке государственной политики (на примере государственной образовательной политики). Власть, 2010, № 4. С. 21–26.

19. Ведущие мировые фабрики мысли сегодня: новые смыслы на службе государства. URL: https://gtmarket.ru/library/articles/2760.

20. 2020 Global Go To Think Tank Index Report. URL: https://repository.upenn.edu/think_tanks/18/.

21. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text.

Свиридюк Наталія Петрівна,
заступник завідувача НДЛ кримінологічних досліджень ДНДІ МВС України, доктор юридичних наук, професор

«SOCTA» В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасні реалії для українського суспільства, перш за все, пов'язані з відкритою зовнішньою агресією, посяганням на державний суверенітет та територіальну цілісність. Поряд з цим, відкрита війна проти України супроводжується низкою заходів інформаційного, економічного, політичного та кримінологічного характеру, які прийнято сприймати як гібридні загрози, що руйнують суспільство, владу, економічні відносини та соціально-культурні зв'язки з середини, сприяючи тим самим воєнній агресії в цілому. Досліджуючи гібридні загрози у сфері цивільної безпеки в Україні, нами було доведено, що найзначніші ризики поширення гібридних загроз стосуються, з-поміж іншого: діяльності незаконних збройних формувань – 56 %; незаконного обігу ЗБВ (зброї, боєприпасів, вибухових речовин) – 54 %; появи нових злочинних схем в економічній сфері – 42 %; діяльності злочинних угруповань, спрямованих на поглиблення кримінального стану та дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні – 41 %; експорту на територію України агресором представників кримінального світу – 41 % [1; 2]. Важливим щодо адекватності протидії злочинності в умовах війни та з урахуванням її гібридних форм, є достатньо об'єктивне розуміння детермінації злочинності і особливо в організованих формах прояву.

Окремим науковим та прикладним проблемам протидії злочинності в Україні останнім часом приділяється значна увага. У різні роки вони були предметом монографічних досліджень та дослідницьких проектів багатьох відомих учених. Водночас, актуальним сьогодні є вивчення та впровадження зарубіжного досвіду розвинених правоохоронних систем щодо протидії організованій злочинності на основі застосування розвідувальної аналітичної компоненти та використання сучасного інформаційно-аналітичного інструментарію.

Сучасна криміногенна ситуація в Україні – якісно новий феномен як за масштабами злочинних проявів, так і за ступенем їх руйнівного впливу на життєдіяльність суспільства, права і свободи громадян. За останні роки відбулася трансформація злочинності в нашій країні, зросла кількість організованих злочинних формувань, які мають чітку ієрархічну структуру, використовують новітні технічні засоби забезпечення протиправної діяльності, протидії правоохоронним органам. Організовані злочинні угруповання перетворилися на симбіоз ділків тіньової економіки, озброєних груп, що обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів. Саме ослаблення державного

контролю за ситуацією в країні дає можливість криміналітету задавати тон, диктувати свої правила поведінки, ідеологію, субкультуру, лобіювати вигідні їй правові, організаційні і тактичні рішення легітимної влади, здійснювати активну протидію правоохоронним структурам. Для організації злочинної діяльності вони оперують значними грошовими ресурсами, які, зокрема, використовуються для підкупу державних службовців, працівників правоохоронних органів, залучення фахівців різних галузей для створення ефективних механізмів, технологій, способів та схем вчинення злочинів тощо. Ситуація значно погіршується у зв'язку з активізацією агресивних проявів тероризму та екстремізму [3].

Світовою практикою докладалося немало зусиль, результатом яких були значні успіхи щодо кримінального переслідування організованих злочинних угруповань. Свого часу Стієр і Ричардс зазначали, «...прокурори та слідчі, які переймалися організованою злочинністю, вважали, що коли кожна особа зі списку особливо небезпечних злочинців буде знаходитися за ґратами, то тільки цей один факт паралізує організовану злочинність та усуне її корупційний характер... Втім повільно, але впевнено практики та теоретики зрозуміли, що організована злочинність має регенеративний характер... і тому правоохоронні органи почали зосереджувати свої зусилля на джерелах її існування та впливі на неї... [5].

Тобто, висновком стало те, що правоохоронна діяльність стосовно організованої злочинності повинна зосереджуватись не на окремих учасниках, які мають бути покарані за конкретні правопорушення, а на більш широких аспектах кримінальної поведінки та субкультури оргзлочинності. Саме тому в 1983 році Дінтіно та Мартен зазначили, що розвідувальна аналітика залишається єдиним раціональним засобом вирішення проблеми організованої злочинності [6].

Поглиблюючи розуміння зазначеного, важливим є розуміння впровадження та розвитку довготривалої компоненти розвідувальної аналітики, саме стратегічного бачення щодо організованої злочинності. «Для отримання значних результатів розслідування повинні бути складовою загальної стратегії, яка націлена не лише на покарання окремих осіб і окремих підприємств; розслідування мають спиратися на поінформоване розуміння проблеми організованої злочинності, яка вирішується, та повинні враховувати довгострокові наслідки як конкретної ухваленої стратегії, так і повсякденної оперативної роботи з виконання цієї стратегії» [7].

Розвідувальна аналітика стратегічного рівня забезпечує ефективність майбутніх розслідувань, розуміння тих процесів, які відбуваються у злочинному середовищі, з'ясування умов формування та існування злочинних формувань, обраних ними механізмів вчинення злочинів, рольової участі у цьому процесі кожного учасника злочинного угруповання, руху тіньових та певних легальних фінансових потоків, які є підґрунтям існування цих угруповань або навпаки предметом їх злочинних інтересів, функціонування інфраструктури організованої

злочинності тощо, водночас, вивчає її еволюцію, сфери впливу та фактори поширення [8].

Організована злочинність є суттєвою проблемою для всіх країн. Це не тільки проблема у національній правоохоронній діяльності, яка підриває державну безпеку, але також має потенціал для впливу на інші важливі галузі безпеки людини, будь-то соціальна, політична, економічна чи екологічна сфера [9].

Наразі показовим є багаторічний цикл політики щодо реагування на тяжкі злочини та організовану злочинність [10], розроблений у 2010 році ЄС з метою послідовного та методичного усунення найбільш важливих кримінальних загроз шляхом ефективного співробітництва між відповідними службами країн-членів, установами й органами ЄС. Даний підхід був затверджений Радою ЄС у грудні 2010 року [4].

Початком реалізації зазначеного циклу політики ЄС стало створення Оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA – Serious and Organised Crime Threat Assessment), в рамках якого Європол формує аналітичні висновки, які трансформуються в політичні пріоритети, стратегічні цілі та оперативні плани дій ЄС. Важливим є зв'язок між висновками Оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA) та визначенням цілей і планів [11].

Відповідно до вимог SOCTA є стратегічним звітом, який оцінює та приділяє особливу увагу в боротьбі з тяжкими злочинами та організованою злочинністю в ЄС. Звіт SOCTA містить аналіз та оцінку вразливих сфер та специфічних регіонів країн-членів, на контролювання яких направлена діяльність злочинних груп. Крім того, SOCTA містить детальний аналіз сфер злочинної діяльності, окремо організованих злочинних угруповань (ОЗУ), у тому числі методи діяльності та інфраструктуру, що використовується. Загальний вплив на суспільство тяжких злочинів та організованої злочинності також є предметом аналізу та відображення у Звіті SOCTA. Усе це реалізується на основі розробленої чіткої та прозорої методології. Сформована методологія SOCTA акцентує увагу на визначенні основних загроз та ризиків в послідовній боротьбі з тяжкими злочинами та організованою злочинністю в ЄС.

У свою чергу, починаючи з 2016 року, в Україні з'являються одночасно різноманітні ініціативи щодо впровадження відповідної методології Європолу SOCTA в правоохоронній системі. Ключовою стала ініціатива Консультативної місії Європейського Союзу в Україні (далі - КМЕС), на платформі якої було створено міжвідомчу робочу групу з вивчення методології та впровадження SOCTA в Україні. Представники робочої групи приймали участь у навчальних візитах до Європолу та в семінарах, що проводились представниками Європолу в Україні. Започатковано процес адаптації до українських реалій

методології Європолу SOCTA реалій згідно нормативно-правової бази та специфіки правоохоронних органів.

Висновки. Розуміючи масштаби і наслідки організованої злочинності, а також необхідність реалізації ефективних стратегій щодо зведення до мінімуму такої злочинної діяльності, абсолютно необхідною стає національна відповідь. Реалізація процесу національного оцінювання ризиків організованої злочинності забезпечить краще та більш глибоке розуміння пов'язаних із цим проблем і методів роботи, що використовуються злочинцями у певний період часу. Важливо розуміти загальну картину загроз і шкоди, пов'язаних із організованою злочинністю, її вплив (на міжнародному, національному та місцевому рівні) і те як вона змінюється та розвивається. Неменш важливо, що це буде адекватною відповіддю організованій злочинності, визначаючи пріоритетні напрями правоохоронної діяльності. Це також дозволить розробити та реалізувати більш ефективні та скоординовані стратегії, які будуть ефективніше запобігати і забезпечувати розслідування організованої злочинної діяльності. Це дозволить державі та її правоохоронним органам зайняти найвищу сходинку щодо вирішення проблеми організованої злочинності, з більшою вірогідністю забезпечити відповідний рівень безпеки в суспільстві та підвищити суспільну довіру.

Список використаних джерел

1. Звіт про науково-дослідну роботу «Методологічні засади оцінювання гібридних загроз та ризиків у сфері громадської безпеки та цивільного захисту». № держреєстрації 0120U100239.

2. Kovalchuk T.I., Korystin O. Y., Sviridyuk N. P. Hybrid threats in the civil security sector in Ukraine. Проблеми законності. 2019. Вип. 147. С. 163–175.

3. Ковальчук Т.І., Користін О.Є., Свиридюк Н.П. Гібридні загрози у секторі цивільної безпеки в Україні. Наука і правоохоронна. 2019. № 3 (45). С. 69–79. DOI: 10.36486/np.2019308 4. Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017 (SOCTA): Updated methodology November 2015], Brussels, 11 December 2015.

5. Stier, Edwin and Peter, Richards (1986), «Strategic Decision Making in Organized Crime Control; The need for a Broadened Perspective», Major Issues in Organized Crime Control. Washington, DC: National Institute of Justice.

6. Dintino, Justin and Frederick T- Martens (1983), Police Intelligence Systems in Crime Control. Springfield, IL.

7. Goldstock, Ronald (1986), «Operational Issues in Organized Crime Control» Major Issues in Organized Crime Control. Washington DC: National Institute of Justice.

8. Peterson, Marilyn B. (1994), «Intelligence and Analysis within the Organized Crime Function», Handbook of Organized Crime in the United States, Robert J. Kelly, Ko-Lin Chin and Rufus Schatzberg, editors. Westport, CT: Greenwood Press.

9. The evolving challenge of transnational organized crime, Trends in Crime and Justice, 2005 (UNODC/UNICRI), p. 25–54.
10. 15358 / 10 COSI 69 ENFOPOL 298 CRIMORG 185 ENFOCUSTOM 94, URL: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15358-2010-INIT/en/pdf.
11. Europol, URL: www.europol.europa.eu/index.asp?page=publications&language.

Симоненко Євгеній Віталійович,
начальник сектору кримінального аналізу
відділу кримінальної поліції Одеського
районного управління поліції
ГУНП в Одеській області;
Лисенко Анна Едуардівна,
інспектор відділу аналітичної роботи
управління кримінального аналізу
ГУНП в Одеській області;
Кузін Олександр Костянтинович,
інспектор відділу оперативних обліків
управління кримінального аналізу
ГУНП в Одеській області

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Одним із інструментів підвищення рівня протидії злочинності є використання новітніх досягнень та засобів технічного прогресу. Оперативність та ефективність застосування сучасних інформаційних технологій і автоматизованих баз даних відіграє значну роль у процесі розслідування кримінальних правопорушень, адже розслідування злочинів повною мірою залежить від інформації.

Інформаційні технології являють собою сукупність методів, інформаційних процесів їх використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість оброблення даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [1].

Основою проведення кримінального аналізу є наявність якісного програмного забезпечення, адже аналітик щодня працює з великим обсягом інформації, яку отримує з інформаційних систем накопичувального характеру. У сучасних умовах інформаційні технології незамінні під час одержання інформації, побудови планів, схем, графіків, моделей, а також при ідентифікації особи, тощо.

Використання ПЗ під час аналізу даних має чимало переваг, підвищує результативність та ефективність роботи, дає можливість легко знаходити необхідні відомості та отримувати до них доступ. Розвиток сучасних інформаційних технологій дає змогу для створення

нових методів роботи, підвищення професіоналізму та збільшення корисної дії під час розслідування злочинів та аналізу інформації.

Під час побудови візуалізацій кримінальних правопорушень переважно використовується програмне забезпечення (далі ПЗ), яке призначене для бізнес-аналітики. Аналогів, які налаштовані безпосередньо на роботу з інформацією отриманою в ході розслідування правопорушень невелика кількість, одним з таких інструментів є IBM i2 Analyst`s Notebook від i2 Group. Вказане ПЗ дозволяє максимально ефективно використовувати величезні обсяги інформації, поєднує в собі досить потужний інструментарій для формування баз даних, візуалізації інформації, модулі для пошуку по соціальним мережам, можливості геопозиціювання. Крім того, IBM i2 Analyst's Notebook має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, що дозволяє аналітикам швидко зіставляти, аналізувати і наочно представляти дані з різних джерел отримання інформації, що скорочує час на пошук важливої інформації в складних даних. Однак деякі з зазначених функцій недоступні для використання, що в першу чергу пов'язано з недостатнім фінансуванням підрозділів кримінального аналізу.

Також серед інструментів, які були пристосовані кримінальними аналітиками до своїх потреб, можна виділити комплексне програмне забезпечення створене для бізнес-аналізу Power BI від компанії Microsoft. За допомогою вказаного ПЗ процес візуалізації статистичних даних виходить на новий рівень, дозволяє робити їх інтерактивними та портувати на різні пристрої: планшети, смартфони, тощо.

Після повномасштабного російського вторгнення на територію України правоохоронні органи почали активно використовувати технологію розпізнавання обличчя в мережі «Інтернет» під назвою Clearview AI. Дане ПЗ було надано на безоплатній основі для тимчасового користування з метою спрощення ідентифікації загиблих, розпізнавання російських окупантів, які вчиняють військові злочини. У мирний час даний ресурс міг би стати одним з найпотужніших інструментів для ідентифікації злочинців.

Крім того, надано тимчасовий доступ до продукту BigDataPeople від компанія ARTELLENCE, який допомагає швидко, ефективно та структуровано встановити родинні та дружні зв'язки людини в соціальних мережах, власника номеру телефону, знайти особу в соціальних мережах по даним або фото.

Слід зазначити, що важливу роль при виявленні та реагуванні на правопорушення, у тому числі під час воєнного стану відіграє система відеоспостереження «Безпечне місто». Маючи доступ до відеоінформації з усіх камер, які розташовані на території міста, в режимі реального часу та архіву, аналітик може скласти повну або часткову картину подій правопорушення, а при наявності камер на визначення номерного знаку автомобіля та розпізнання обличчя людей можливість ідентифікувати особу злочинця, або встановити безвісно зниклу особу.

Одним із найкращих результатів по попередженню злочинів за допомогою системи розпізнавання обличь досягла поліція Китаю. З 2018 року вони використовують смарт – окуляри в які було інтегровано систему автоматичного розпізнавання обличь осіб, які знаходяться в розшук. Для ідентифікації вказані окуляри приєднуються до мобільного телефону на операційній системі Android який виконує порівняння обличь з базою даних осіб які перебувають у розшуку. На практиці вони досить добре доказали свою ефективність та в перші дні допомогли виявити 26 фактів використання документів з ознаками підробки [2].

Невід'ємною частиною роботи кримінального аналітика являється пошук інформації OSINT. Наразі існує велика кількість інструментів, які спрощують спростити процес пошуку інформації. Одним з таких являється Lampyre, який дозволяє за декілька простих рухів «просканувати» мережу «Інтернет» та знайти згадування по номеру телефону, електронній адресі та у візуально зручній формі отримати інформацію щодо того коли була опублікована інформація, на якому веб-ресурсі та інші супутні діні по запиту.

Також, існує ряд безкоштовних рішень у месенджері «Telegram» та у мобільних додатків, які дозволяють встановити приналежність мобільного номеру телефону, до таких інструментів можна віднести: мобільні додатки «GetContact», в якому вказується інформація стосовно того, як номер телефону підписали інші користувачі додатку та «Eyecon», де можна побачити чи прив'язаний номер телефону до сторінки соціальної мережі «Facebook» та аккаунту «WhatsUp».

Не слід забувати, що джерелом отримання інформації можуть бути і розповсюдженні месенджери, такі як «Viber», «WhatsUp», «Telegram», «Signal», а також соціальні мережі. Доволі часто люди висвітлюють своє життя шляхом публікації фото та відео-матеріалів, які можуть становити оперативний інтерес, це можуть бути місця відпочинку, фото з друзями та близькими родичами, авто та навіть фото документів.

Враховуючи вищевикладене, варто звернути увагу на забезпечення підрозділів кримінального аналізу новітніми інформаційними технологіями та програмним забезпеченням, не лише на час воєнного стану, а і для щоденного використання, так як на теперішній час успіх розкриття злочинів набагато залежить від інформації, яку надають саме підрозділи кримінального аналізу, тому важливо мати якісні та дієві інструменти для проведення аналітичної роботи. Також, важливим фактором являється обмін позитивним досвідом між підрозділами кримінального аналізу, а також перейняття передового світового досвіду від кримінальних аналітиків інших країн.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології.. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki.

2. Поліцейські в Китаї здобули розумні окуляри з розпізнавання облич / TechnoGuide. URL: https://technoguide.com.ua/2018/02/14/policejskie-v-kitae-poluchili-umnye-ochki-s-raspoznavaniem-lic.html.

Тараніч Євген Анатолійович,
викладач циклу загальних та кримінально-правових дисциплін Київського центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

ГРУПОВІ ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ РІЗНОВИД ПОВЕДІНКИ НАТОВПУ

В кримінально-правовому сенсі поведінка натовпу є груповим порушенням громадського порядку або хуліганством. Девіантна поведінка у вигляді групових бійок є досить традиційною для вітчизняних соціокультурних умов.

На думку більшості дослідників, святкова бійка – це ритуальний поєдинок, пов'язаний із ідеєю захисту «свого простору», символічним сприйняттям боротьби двох начал («добра» і «зла»). Відповідно до комплексного підходу, бійка становила собою інституалізований спосіб вирішення конфліктів між вуличними чи міжсільськими групами; вона сприймалась як природна для свята подія; не означала взаємного поганого ставлення і надавала можливість «показати» себе в своїй групі та перед іншими. Вона сприяла зняттю трудової напруги і завжди сприймалась як внутрішня справа, що не потребує втручання влади. Важливо, що бійка не передбачала обов'язкового алкогольного сп'яніння, хоча п'янство й репрезентувалося як чоловіча культурна практика, як форма престижної поведінки чоловіка.

Учасники святкової бійки – працюючі молоді хлопці, що таким чином демонструють один перед одним свою силу і хоробрість, їх дії не мають на меті спричинення супернику тяжких тілесних ушкоджень і не призводять до ворожнечі в повсякденному житті. «Баклани» (шпана) – люмпени за соціальним та маргінали за соціально-психологічним статусом. Це особи, що з різних причин не змогли адаптуватися в суспільстві і поступово криміналізувалися. З'ясування стосунків між окремими їх угрупуваннями відбувалося з застосуванням холодної зброї та підручних засобів, супроводжувалося тяжкими наслідками і мало на меті повну капітуляцію та підкорення супротивника.

На той час такий спосіб поведінки трактувався не як окремий злочин, а, швидше, як спосіб мислення та спосіб життя, і найчастіше визначався як хуліганство. Хуліганство може привести до різноманітних злочинів. Тому немає хуліганських злочинів у тому сенсі, як є тяжкі і легкі; є лише злочини, що вчинюються хуліганами, чи, точніше, в стані хуліганства. Воно є обставиною, яка відзначає той чи інший конкретний злочин. Так само, як сором чи страх, воно фігурує в законі в якості одного з допоміжних понять, без яких жоден закон обійтися не може.

Сувора дисципліна в угрупуванні зобов'язувала кожного учасника прибувати на загальний збір, причому особливо

принизливим вважалося, якщо на збір або інші заходи не відпустили батьки. Після кожної бійки проводився її ретельний аналіз, а ті, що проявили в бійці боязкість, піддавалися і моральному осуду, і фізичному покаранню.

У кожному угрупуванні існував лідер (група лідерів), який відрізнявся розумом або фізичною силою, і був безперечним неформальним авторитетом. У таких угрупуваннях обов'язково існувала грошова каса – «общак», причому частина внесків мала цільовий характер, (на штрафи, «на лікарню», «на в'язницю»), інші ж використовувалися лідерами на свій розсуд. Вважалося, що «козирне» життя лідерів підвищує престиж групи.

Особливий, навіть почесний статус в таких угрупуваннях мали особи, які повернулися з спецшкіл, спеціальних професійно-технічних училищ та виправно-трудових колоній. Вони, а також ті, хто знаходився під слідством чи відбував покарання, не пов'язане з позбавленням волі, мали право не брати участь у групових бійках. Вони ж організовували та здійснювали перевірку кандидатів «у справі».

Серед інших правил, що визначали поведінку учасника, слід назвати заборону підтримувати дружні взаємини з «биками», тобто з особами, які не входять в угрупування. Але при цьому, як правило, не було заборонено підтримувати стосунки з членами інших, навіть ворогуючих угрупувань. Вигнаний за порушення групових норм і правил («відшитий») набував такого низького неформального статусу, що його життя ставало нестерпним; його міг побити будь-хто, і не було особи, яка б наважилася його захистити.

До України «підліткові війни» прийшли на 2–3 роки пізніше, ніж вони набули розмаху в російських містах. З часом вони пішли на спад: де за допомогою величезних зусиль міліції, де «природним» чином – вожаки пішли в бізнес, переважно тіньовий; «піхота» стала рекетирами та кілерами, або ж загинула в бандитських розбірках, або ж потрапила до місць позбавлення волі. Виросло нове покоління, але, на жаль, російські дослідники і правоохоронці теперішнього часу з тривогою констатують, що «казанський феномен» повертається.

З досвіду минулих років можна прогнозувати, що буде спостерігатися тенденція, коли кримінальні авторитети спочатку просто використовують підлітків у війнах один із одним, а потім почнуть залучати їх до більш серйозних справ (боротьба за територію, «фришування» автозаправок, торгівельних точок, кафе і барів, тощо).

Фахівці, які вивчають причини появи ворогуючих вуличних угрупувань, називають сьогодні, як і двадцять років тому назад, декілька причин:

– соціальна. Підлітки виходять на вулицю, бо не мають де проводити вільний час. Переважна більшість спортивних секцій – платні, підліткові клуби не фінансуються. Зростає кількість неблагополучних сімей, де батьки п'ють, не працюють;

– політична. Йдеться про організовані акції залякування супротивників, оскільки певні політичні сили мають досить тісні зв'язки з криміналітетом і намагаються, таким чином, встановити свій контроль за певною територією;

– кримінальна. Оскільки правоохоронні органи не достатньо і не своєчасно реагують на «незначні» правопорушення (нанесення легких тілесних ушкоджень, побутові конфлікти, дрібні порушення громадського порядку, п'янство та вживання наркотиків), вони з часом переростають у більш тяжкі, насильницькі (групові хуліганства, пограбування, розбої та ін.).

Звичайно, означені причини впливають на оперативну обстановку не ізольовано, а сукупно. До них додаються численні правопорушення, що вчинюються учасниками угрупувань, що вище названі нами «нетрадиційними», – різноманітними радикально-екстремістськими групами.

Телійчук Віталій Григорович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОПЕРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ

Серед суб'єктів Національної поліції оперативно-розшукову протидію корисливо-насильницьким злочинам відповідно до функцій підрозділів Національної поліції України можуть здійснювати лише підрозділи кримінальної та спеціальної поліції. Основними суб'єктами оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам є підрозділи карного розшуку. Зокрема, до функцій підрозділів карного розшуку належить попередження, виявлення і розкриття корисливо-насильницьких злочинів, а також виявлення, припинення та розкриття зазначених злочинів, вчинених учасниками організованих злочинних груп, злочинних організацій, бандитських формувань [1]. Результативність діяльності оперативних підрозділів у боротьбі з корисливо-насильницькими злочинами безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення цієї діяльності. Застосування новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій дозволяє інтегрувати й опрацьовувати величезну кількість даних, що містяться у відкритих джерелах інформації та спеціалізованих АІС, отримуючи при цьому нові знання кримінологічного та оперативно-розшукового характеру [2].

Погоджуючись з Р. В. Білоусом, В. І. Василинчуком та О. В. Таран, слід зазначити, що у межах наданих повноважень підрозділи кримінальної поліції здобувають достатній масив інформації про злочинну діяльність, зокрема про представників організованої злочинності. У зв'язку із зазначеним, надважливим завданням є застосування інструментів, які надали б можливість опрацьовувати значні обсяги наявних даних. Одним із таких інструментів у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України є кримінальний аналіз – специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, що полягає в ідентифікації та якомога точнішому визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією (відомостями, даними), що стосуються корисливо-насильницького злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки [3]. Ми поєднуємо думку В. В. Половнікова, що кримінальний аналіз – це один із сучасних засобів оперативних підрозділів із протидії злочинності, що передбачає застосування системи методів логіки (міркування й пізнання), інформаційного пошуку й використання наявних інформаційних баз даних з метою виявлення та встановлення внутрішніх закономірностей у зв'язках між об'єктами і подіями у сфері протиправної діяльності для їх візуалізації з використанням програмного аналітичного забезпечення або інших загальнодоступних комп'ютерних програм [4].

У процесі кримінального аналізу забезпечується цілеспрямований пошук, виявлення, фіксація, отримання, систематизація, аналіз та оцінка кримінальної інформації, її представлення (візуалізація), передача та реалізація. Зокрема, в аналітичній роботі використовується: оперативний аналіз (аналіз даних телефонних дзвінків, аналіз злочинних угруповань, аналіз справ, порівняльний аналіз); тактичний аналіз (кримінальний аналіз, аналіз кримінальних тенденцій, геопросторовий аналіз, аналіз місць концентрації злочинності, часовий аналіз, МО-аналіз, кримінальні моделі, профілі підозрюваних/жертв); стратегічний аналіз (SWOT-аналіз, PEST-аналіз, аналіз моделей/форм злочинності та профілювання, аналіз тенденцій, аналіз з використанням географічного профілювання); аналіз даних з відкритих джерел (OSINT); аналіз даних з багатьох джерел (Multi Source Analysis).

Для проведення аналізу застосовуються сучасні аналітичні інструменти, відповідне програмне забезпечення, а також наявні інформаційні ресурси. Важливе значення в аналітичній роботі відіграють аналітичні схеми. Складаються вони у багатоепізодних справах, пов'язаних із діяльністю організованих злочинних груп, коли доводиться встановлювати способи вчинення ними злочинів, визначати зв'язки, які взаємно пересікаються між окремими учасниками злочину. Надаючи аналітикам можливість опрацьовувати дані про злочини, оперативні працівники та слідчі отримують

можливість використовувати готовий оперативно-аналітичний продукт, а не первинну інформацію. При цьому вони отримують такі переваги: 1) конкретно окреслюються тенденції злочинності не лише за географічною ознакою, а й у часових рамках; 2) продукт надає можливість мати більше інформації щодо місць імовірного вчинення злочинів, що дозволяє покращити попередження правопорушень; 3) працівники поліції мають більше можливостей у разі потреби надати допомогу колегам у розкритті та розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів.

Майже всі департаменти кримінального блоку Національної поліції України у своїй структурі мають аналітичні відділи або працівників, які виконують завдання у сфері аналізу. Водночас жоден з аналітичних підрозділів не створює аналітичні продукти відповідно до європейських стандартів. Крім того, відсутня належна взаємодія між департаментами щодо обміну аналітичною інформацією. У системі Національної поліції існує багато джерел розрізненої інформації, яку аналізують співробітники різних служб автономно. Наприклад, у Департаменті карного розшуку аналізується інформація щодо загальнокримінальної злочинності, у Департаменті протидії наркозлочинності – інформація, пов'язана з наркозлочинами, тощо. Крім того, кожний оперативний працівник накопичує і зберігає власну оперативну інформацію, яка після його звільнення або переміщення по службі стає практично недоступною для інших оперативних працівників. Відтак відсутня можливість якісно оцінити інформацію в глобальному масштабі. Держава витрачає кошти на отримання інформації, а в результаті ця інформація втрачається. При цьому порушується європейський принцип про те, що інформація не належить конкретному поліцейському, інформація належить державі як один із продуктів діяльності поліції. Тому постає завдання консолідації всієї оперативної інформації, її подальшого аналізу, що має сприяти розкриттю насамперед тяжких та особливо тяжких злочинів, у тому числі корисливо-насильницьких.

Більшість департаментів в оперативно-службовій діяльності використовує такі джерела інформації, як Інтегрована інформаційно-пошукова система Національної поліції (АРМОР) та статистична інформація, надана Департаментом інформаційно-аналітичної підтримки. Можливості здійснення аналізу інформації з відкритих джерел (OSINT) у кожному підрозділі є різними, хоча мережа Інтернет є одним із найбільш повних джерел даних [2]. Отже, одним з основних чинників, що свідчить про ефективність здійснення ОРД підрозділами кримінальної поліції, є рівень її інформаційного наповнення. Безумовно, ефективна протидія сучасній організованій злочинності, раціональне розподілення наявних оперативних сил і засобів неможливі без діючої системи накопичення, концентрації та використання різної інтегрованої оперативно-розшукової інформації [5].

Оперативний аналіз спрямований безпосередньо на аналітичну підтримку оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам, і взагалі, оперативно-розшукової діяльності, зокрема у рамках роботи за оперативно-розшуковими справами, а також аналітичну підтримку досудового розслідування стосовно кримінальних правопорушень, провадження яких належить до повноважень органів Національної поліції України. Крім того, результати оперативного кримінального аналізу передаються за підслідністю іншим правоохоронним органам разом із даними (інформацією) про виявлені правопорушення.

Оперативний кримінальний аналіз складається із планування, збору, накопичення, порівняння та оцінки інформації, її аналізу та звітування, а також подальшої постановки завдань. Метою збирання та аналізу інформації є створення та перевірка гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, включаючи опис структури та сфери діяльності злочинних груп і передачу керівному складові чіткої інформації, що стосується оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій [6].

Оперативний кримінальний аналіз може здійснюватися у трьох формах:

1. Аналіз, що супроводжує ОРД (наявна інформація, що стосується справи, упорядковується, нова інформація відповідно співвідноситься та оцінюється, у поточному порядку формулюються гіпотези, які підтримуються доказами чи висновками або за їх допомогою спростовуються).
2. Аналіз, який ведеться для підтримки ОРД (аналітик бере на себе аналітичні завдання представляє результати аналізу, займається пошуком інформації з власних баз тощо).
3. Аналіз, що ініціює ОРД.

Усі форми аналізу пов’язані між собою, якщо аналіз супроводжує ОРД, то одночасно її підтримує і дає підстави для проведення нових оперативно-розшукових заходів. У ході аналітичного процесу оцінюється інформація щодо злочинця, ходу події, знарядь скоєння злочину, часу та місця його вчинення тощо [5].

Отже, на нашу думку, потребують негайного вирішення наступні проблеми:

забезпечення аналітиків доступом до спеціального аналітичного програмного забезпечення; створення захищеної мережі для організації обміну інформацією в електронній формі; створення IT-системи збирання та обробки оперативно-аналітичної інформації [2];

подальшого удосконалення нормативно-правової бази у сфері використання кримінального аналізу оперативними підрозділами Національної поліції України;

підвищення рівня: використання кримінального аналізу в органах Національної поліції України, фінансового забезпечення в органах Національної поліції України з метою цільового призначення

коштів на придбання комп'ютерного програмного забезпечення; удосконалення рівня забезпеченості оперативних і слідчих підрозділів сучасною оргтехнікою;

нагальним стає завдання створення банку даних (архівів баз даних), який би забезпечував видачу об'єднаної інформації щодо фізичної чи юридичної особи або певної події в режимі „On-Line" і, який об'єднував би розрізнені галузеві та відомчі інформаційно-пошукові системи та банки даних в єдине ціле для протидії організованій та транснаціональній злочинності, проявам екстремізму та тероризму.

Список використаних джерел

1. Телійчук В. Г. Аналіз характеру нерозкритих корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами як складовий елемент аналізу оперативної обстановки. *Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики :* матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 22 груд. 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 82–86. URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/9191.

2. Мовчан А. В. Актуальні проблеми впровадження в органах національної поліції України моделі поліцейської діяльності керованої аналітикою. URL: http://www.sls.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/arhiv/SPS_2018_1/05.pdf.

3. Білоус Р. В. Василинчук В. І. Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування URL: https://philosophy.naiau.kiev.ua/index.php/scientbul/article/download/1352/1351/.

4. Половніков В. В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України. URL: http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/155302.

5. Цигикал П. Кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України.* Сер. : Військові та технічні науки. 2017. № 2. С. 234–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_vtn_2017_2_22.

6. Заєць О. М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінвльного провадження в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2016_Zayac.pdf.

Тімошин Анатолій Сергійович,
доцент кафедри організації правоохоронних та судових органів Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, кандидат фізико-математичних наук, доцент

ТЕХНОЛОГІЇ ОБРОБКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Застосування інформаційних технологій в кримінальному аналізі є невід'ємною частиною аналітичної роботи і передбачає досить широкий спектр задач і інструментів. На даний час є певне уявлення про те, який інструментарій може бути доцільним при вирішенні задач на тому або іншому рівні кримінального аналізу [3, 4, 5]. Між тим, ефективність використання цього інструментарію залежить від меж його можливостей. Зараз дедалі більше говорять про штучний інтелект, нейронні мережі, Big Data. Великі дані, як структуровані масиви даних великого обсягу, обробляються за допомогою спеціальних автоматизованих інструментів для статистики, аналізу, прогнозів та прийняття рішень. Отже, сучасні аналітичні техніки та методи спираються на більш передові інформаційні технології, такі, наприклад, як мова програмування Python або мова R. У свою чергу, застосування більш потужних інструментів аналізу даних змінює зміст задач і завдань, надає більшої можливості для статистичних досліджень, які дозволять простежити ті глибинні процесі в суспільстві, які впливають на масштаб і характер злочинності. Все це обумовлює актуальність дослідження застосування передових технологій.

Почнемо з того, що великий обсяг інформації, який підлягає аналізу, представлено текстовими файлами з структурованими даними. Це типи даних, які мають внутрішню структуру та можуть бути сконструйовані з простих типів даних. Структурованими типами даних можуть бути масиви (рядки, стовпці, матриці), множини (набори неупорядкованих унікальних значень), і, навіть, файли.

Прикладом структурованих даних є табличні формати. Текстовий табличний формат – це структура даних, яка представлена рядками з окремих полів даних (значень), які розділені спеціальними символами (delimiter), зазвичай комами, або, кома з крапкою. До того ж, треба мати опис таблиці – назви та формат полів. Табличні формати як правило зберігаються в текстових файлах txt, або csv. Різниця між цими файлами (якщо там дані структуровані) незначна. Взагалі, можна вважати, що це «чисті» дані, тобто у подальшому їх аналізі в якихось додатках не виникне зайвих труднощів стосовно втрати інформації або їх спотворення.

Між тим, навіть Excel, відкриваючи csv-файл може некоректно «зрозуміти» зміст даних. Більшість казусів пов'язано з тим, що за

замовчуванням рядки з набором цифр перетворюються в числа. Наприклад, якщо у одному полі записані два номера телефону, то Excel перетворить ці номера в одне число. Довгий набір цифр перетворюється до експоненційної форми, що зовсім змінює зміст даних. «Лідируючі» плюси та нулі цілком видаляються. Знак плюс, на початку рядка з цифрами, Excel сприймає як ознаку додатного числа і теж відкидає його.

Щоб уникнути схожих моментів, в Excel передбачено майстер імпорту даних (вкладка Дані > Отримання зовнішніх даних). Для прикладу візьмемо структурований текстовий файл банківських транзакцій, який містить поля Джерело і Призначення в якості номерів рахунків (набір цифр), Дата Час (дата, час), Сума коштів (набір цифр). Після того, як майстер імпорту визначиться зі структурою даних (з роздільниками або фіксованої ширини) та типом символу-роздільника (знак табуляції, крапка з комою, кома, пробіл, інше), потрібно правильно вказати формат або тип даних для кожного поля. Майстер підказує, що загальний формат є найбільш універсальним, тобто числові значення перетворюються в числа, дати – в дати, все інше в текст. У нашому прикладі 1-е та 2-е поле містять цифри, і якщо їх формат залишити за замовчанням як загальний, то в результаті імпорту Excel відкине нуль, який може стояти першим в номері рахунку. Тим самим, ми втрачаємо частину даних. Отже, формат цих полів вибирається текстовим. Це стосується також номерів телефонів, номерів банківських карток, номерів будинків, паролів (коли вони складаються тільки з цифр) і т.п.

Якщо дані імпортуються в Excel правильно і без втрати, то ми отримаємо заповнений діапазон комірок з однотипними рядками і заголовком. І, подальшу роботу з аналізу даних краще продовжити, перетворивши діапазон в таблицю (вкладка Вставлення > Таблиця). В результаті виконання цієї команди діапазон з даними прийме вид з характерним стилем та кнопками фільтру. Крім того, з'явиться вкладка Конструктор таблиць. На вкладці Конструктор таблиць можна активувати рядок підсумків, який фактично працює з функцією SUBTOTAL. На прикладі таблиці банківських транзакцій, шляхом фільтрації та використання рядка підсумків, можна вирішити багато питань. Наприклад, це – загальна кількість транзакцій або загальна сума коштів для всіх транзакцій, кількість транзакцій з певного рахунку (або певних рахунків), сума коштів для транзакцій з певного рахунку (або певних рахунків), кількість транзакцій або сума коштів за конкретну дату (або певний термін), максимальний (мінімальний) переказ і т.п.

З вкладки Конструктор можна звернутися до команди Підсумувати у зведеній таблиці. Стосовно таблиці банківських транзакцій, за допомогою зведених таблиць [2] можна вирішити такі задачі, як визначення рахунку, з якого (на який) надійшла найбільша

(найменша) сума коштів, одночасно проглянути кількість транзакцій з кожного рахунку і т.п.

Звернемо увагу на те, що поки мова йшла про аналіз лише однієї таблиці, яка розташована на одному листі книги Excel. До то ж, не підкреслювався обсяг інформації, точніше кількість записів в таблиці. Для інших прикладів таблиць полів може бути також значно більше. Все це може сильно ускладнювати аналіз в Excel. Отже, потрібні інструменти більш ефективні та універсальні. В цьому сенсі, ми вже маємо рішення – це інтерпретатор Python [1].

Перед тим, як починати аналіз даних в Python, потрібно також підготувати ці дані. Підготовка даних потребує дотримання певних умов, які представляють собою так званий бест-практикс табличних даних. Наприклад, табличні дані в файлі xlsx повинні задовольняти таким умовам – перший рядок таблиці треба зарезервувати під заголовок; уникати пробіли, замість пробілу краще використовувати знак підкреслення або «горбатий» регістр; віддавати перевагу коротким назвам; уникати використання різних дужок та символів; видалити будь-які коментарі.

Перелічені вище задачі для таблиці банківських транзакцій, які вирішувалися за допомогою рядка підсумків та зведених таблиць, можна вирішити в Python. При цьому, розмір таблиці, кількість полів, або кількість таблиць (на різних листах книги) стає менш важливим при аналізі даних.

Для роботи в Python з даними в Excel користуються бібліотекою openpyex. На початку, звертаються до файлу Excel за допомогою команди:

wb = openpyxl.open («banktransactions.xlsx»).

Тим самим, ми створюємо об’єкт-файл (або, об’єкт-книгу) wb, з яким і працює в подальшому Python.

Бібліотека openpyex дозволяє працювати з листами книги, з комірками листів, з даними в комірках, з набором рядків таблиці, перетворюючи їх в списки (як тип даних в Python). Також, openpyex дозволяє відшукувати в книзі необхідні листи, будувати нові книги, створювати листи в нових книгах та зберігати ці книги у файлах на вашому пристрої. На основі списків створюються певні словники (набір даних, в якому кожному значенню відповідає ключ). Словники допомагають виконувати необхідні сортування та фільтрацію записів.

Розглянемо більш детально техніку аналізу даних табличного формату в Python за допомогою бібліотеки openpyex на прикладі таблиці банківських транзакцій.

Якщо книга wb містить декілька листів, то починаємо з пошуку листа (точніше, його номера), який містить потрібну таблицю. Як правило, пошук може бути або за ім’ям листа, або за вмістом певної комірки. Список листів можна отримати за допомогою атрибуту об’єкта-книги, а саме це – wb.sheetnames. Вміст комірки (наприклад, A1) може бути отримано за допомогою конструкції wb[i][‘A1’].value.

Ім’я листа під номером «і» отримуємо так: wb[i].title. За допомогою оператора циклу (проходячи елементи списку листів) та умовного оператора знаходимо номер потрібного листа (нехай, це «і»). Нарешті, створюємо об’єкт-лист: ws = wb[i].

Зауважимо, що кількість записів таблиці, як правило, значно перевищує кількість унікальних рахунків (відправників, або отримувачів). Отже, наступний крок, це створення словника, який би зібрав окремо для кожного рахунку-відправника (це буде ключ) всі рахунки-отримувачі, дату і суму перерахованих коштів (це буде значенням ключа). Для початку створюється порожній словник: pryznachdata = {}. Далі, в циклі проходимо усі рядки таблиці, починаючи з другого (перший рядок зарезервовано під заголовок), і для кожного унікального рахунку-відправника (змінна pryz) формуємо список з відповідних йому рядків:

for row in ws.iter_rows(min_row=2, min_col=1, max_row=ws.max_row, max_col = ws.max_column):

…pryz = row[0].value

…pryzdata = [cell.value for cell in row]

……if pryz not in pryznachdata:

……pryznachdata[pryz] = []

……pryznachdata[priz].append(pryzdata)

Отриманий словник можна умовно записати так:

{rachunok_1: [[row_11], …, [row_1k1]], …, rachunok_m: [[row_m1], …, [row_mkm]]},

де m – число унікальних рахунків-відправників.

Якщо ми намагаємося знайти, з якого рахунку надійшла найбільша (найменша) сума коштів, то для вирішення цієї задачі створюється словник на основі словника pryznachdata. А саме,

dicpryzsum = {}

for pryz in pryznachdata:

…dicpryzsum[pryz] = 0

…for i in range(len(pryznachdata[pryz])):

……..dicprizsum[pryz] = dicprizsum[pryz] + pryznachdata[pryz][i] [3]

…print («Відправник –», pryz, «перерахував»:, dicpryzsum[pryz])

Зовнішній цикл «пробігає» ключі основного словника pryznachdata, а внутрішній – по кожному рядку значення ключа, звертаючись тільки до четвертого поля з перерахованими сумами коштів і кожного разу накопичуючи цю суму. Елементи рядка в Python рахуються з 0, тому звертаємось до поля pryznachdata[priz][i] [3].

В результаті виконання приведеного блоку буде створено словник, який умовно можна записати так: {rachunok_1: suma_1, …, rachunok_m: suma_m}. Для більшої наочності можна створити інший словник sortSuma, отриманий шляхом сортування словника dicpryzsum по значенню:

sortSuma = dict(sorted(dicpryzsum.items(), reverse = True, key=lambda x: x[1])).

В словнику sortSuma елементи будуть розташовані в порядку спадання сум.

Нарешті, приведемо загальну схему початку роботи з таблицею та побудови основного словника:

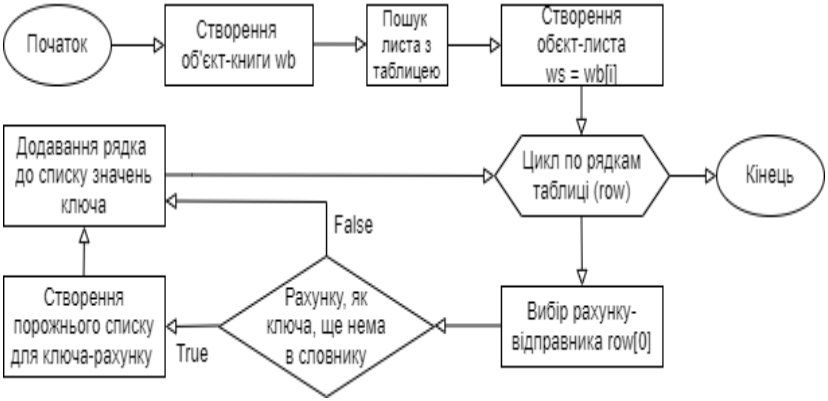

Треба відмітити, що структура таблиці трафіку з'єднань схожа на структуру таблиці банківських транзакцій. І, тому, схема побудови основного словника практично повністю може бути застосована для аналізу трафіку з'єднань.

Викладена технологія роботи в Python з великими таблицями може бути успішно застосована правоохоронцями-аналітиками для аналізу різних структурованих даних, вирішуючи задачі порівняння кількісних характеристик об'єктів.

Список використаних джерел

1. Костюченко А.О. Основи програмування мовою Python: навчальний посібник. Ч.: ФОП Баликіна С.М., 2020. 180 с

2. Нелюбов В. О., Куруца О. С. Основи інформатики. Microsoft Excel 2016: навчальний посібник. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2018. 58 с.

3. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / Користін О. Є., С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін. – Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с

4. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика; навчальний посібник / О.Є. Користін, Н.П. Свиридюк, О.М. Цільмак, О.М. Заєць, К.Ю. Ісмайлов, В.А. Некрасов; МВС України, ДНДІ, ОДУВС. Одеса : РВВ ОДУВС, 2019. 216 с

5. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с

Ткаченко Олександр Вікторович,
начальник кафедри державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії
України, кандидат юридичних наук

ЦІЛІСНІСТЬ СИСТЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ (ДЕРЖАВНОЇ) БЕЗПЕКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОТИДІЇ ВІЙСЬКОВІЙ АГРЕСІЇ

Для будь-якої держави, питання належного рівня забезпечення національної (державної) безпеки завжди мають ключове значення. З цією метою запроваджуються механізми, які здатні реагувати на ймовірні виклики загрозам безпекових сфер, демократичного конституційного ладу й інших життєво важливих державних інтересів України. Вжиття заходів протидії різного рівня загроз та їх нейтралізація за допомогою правових механізмів є завданням системи національної (державної) безпеки держави і повинно здійснюватися у координації та взаємодії законодавчого органу з усіма суб'єктами сектору безпеки і оборони. Відтак, завдання вдосконалення правового регулювання сфери забезпечення національної (державної) безпеки набуло особливої актуальності, яке потребує негайного та якісного вирішення.

Пунктом 1 статті 2 Закону України від 21.07.2018 року № 2469-VIII «Про Про національну безпеку України», правову основу державної політики у сферах національної безпеки і оборони становлять Конституція України, цей та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання Конституції та законів України, інші нормативно-правові акти [1]. Відтак, саме нормативно-правові акти є тим засобом, за допомогою якого будується правове поле функціонування системи національної (державної) безпеки.

Визначальним нормативно-правовим актом, яким встановлені засади забезпечення національної (державної) безпеки є Конституція, на підставі якої приймаються закони та підзаконні нормативно-правові акти. Пунктом 17 частини 1 статті 92 Конституції України визначено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку [2]. Підзаконними нормативно-правовими актами визначені завдання та функції суб'єктів забезпечення національної (державної) безпеки, сектору безпеки і оборони, напрями їх діяльності та сфери відповідальності, органи їх управління. У свою чергу до компетенції суб'єктів забезпечення національної безпеки входить охоронна функція, а об'єктами охорони є закон, право, свобода та інтереси громадян, інтереси суспільства й держави в цілому [3].

Законодавство, що регулює відносини у сферах забезпечення національної (державної) безпеки, функціонування сектору безпеки і оборони має певні вади, що у свою чергу, призводить до проблем застосування окремих положень нормативно-правових актів. Науковці

звертають увагу на прогалини в системі законодавства, а також пов'язані з цим загрози, а саме: колізійність норм права; низька юридична техніка формулювання норм права; порушення ієрархічності норм права; прогалини в системі законодавства; зайва врегульованість правом суспільних відносин; несправедливість права; застарілість права; негуманність права; безсистемність права, а також постійна кодифікація законодавства для усунення в ньому змістових і технікоюридичних недоліків. Забезпечення правової безпеки передбачає передусім виявлення її загроз та визначення напрямків їх подолання [4]. Також, вчені та практики вказують на те, що правові норми недостатньо чітко сформульовані та неоднозначно трактуються правоохоронними органами. Тому необхідно вдосконалити законодавчий механізм сфери національної безпеки України [5].

Стратегією національної безпеки України, прийнятою рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 року, яке затверджене Указом Президента України № 392/2020 від 14.09.2020 року, визначено, що для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектору безпеки і оборони, Україна перегляне й забезпечить виконання законодавства у сфері національної безпеки і оборони, зокрема уточнить та імплементує норми Закону України «Про національну безпеку України» [6]. У свою чергу, Стратегією забезпечення державної безпеки, прийнятою рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021 року, яке затверджене Указом Президента України № 56/2022 від 16.01.2021 року, визначені реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки, і є відправним документом для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки, удосконалення національного законодавства у сфері забезпечення державної безпеки, розроблення програм та нормативно-правових актів щодо розвитку складових сил безпеки України. Гармонізація із законодавством Європейського Союзу і документами НАТО Стратегією забезпечення державної безпеки визначено як один із напрямів державної політики у сфері забезпечення державної безпеки. У свою чергу одним із стратегічних завдань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки є удосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування системи забезпечення державної безпеки, організаційних засад діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки, їх координації та взаємодії, а також узагальнення й аналіз правозастосовної практики законодавчих та інших нормативно-правових актів України, спрямованих на досягнення цілей, виконання завдань і визначення основних напрямів діяльності щодо забезпечення державної безпеки [7]. Отже, змістом вищерозглянутих документів стратегічного планування у сфері національної безпеки, вдосконалення нормативно-правового

забезпечення функціонування системи забезпечення (національної) державної безпеки є пріоритетним напрямом діяльності держави.

З початком військової агресії російської федерації, законодавчим органом України було прийнято значна кількість законодавчих актів, спрямованих на вдосконалення багатьох сфер держави та соціального захисту громадян в умовах воєнного стану. За даними проведеного моніторингу кількісних показників, ухвалених Верховною радою України законів, від початку повномасштабної війни росії проти України, а саме за період з 24 лютого по 21 червня 2022 року було ухвалено 197 документів (122 законів; 75 постанов), з яких 22% (42 нормативно-правових актів) від усіх ухвалених законопроектів Верховною Радою України за цей час присвячені економічній політиці, 18 % (36 нормативно-правових актів) ухвалених законів – документи правової політики, зокрема низка змін до Кримінального кодексу (наприклад, посилення відповідальності за мародерство), Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом та ін. Чисельний показник прийнятих законів та постанов, які стосуються безпеки і оборони України становить 13 % (26 нормативно-правових актів) [8].

Щодо самих ухвалених законів, які стосуються безпеки і оборони, слід виокремити наступні: перший схвалений Верховною Радою України Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про запровадження воєнного стану» (і подальше його неодноразове продовження), Закон України від 03 березня 2022 року № 2105-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію», Закон України від 03 березня 2022 року № 2106-IX «Про схвалення Указу Президента України «Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань», Закон України від 01 квітня 2022 року № 2170-IX «Про внесення змін до Закону України «Про основи національного спротиву» щодо вдосконалення порядку комплектування і соціального забезпечення Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад», Закон України від 03 травня 2022 року № 2237-IX «Про внесення змін до Закону України «Про основи національного спротиву» щодо надання можливості територіальній обороні виконувати завдання в районах ведення воєнних (бойових) дій» тощо.

З урахуванням вище викладеного, можемо дійти до висновків про те, що сфери, які забезпечують захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз, у тому числі невоєнного характеру, мають регулюватися законами та нормативно-правовими актами, які у сукупності мають складати систему взаємно пов’язаних

документів, які регулюють діяльність державних та недержаних суб'єктів забезпечення національної (державної) безпеки.

В умовах триваючої військової агресії, а також пов'язаних з нею інших викликів, наша держава повинна невпинно адаптуватися до реалій сьогодення, у тому числі вдосконалювати правову базу, яка матиме здатність протидіяти постійно виникаючим загрозам. Мета системи правового регулювання національної (державної) безпеки полягає у забезпеченні цілісної та комплексної державної політики сьогоднішньої та майбутньої безпеки України. Прийняті законодавчі та нормативно-правові акти мають бути спрямовані на створенні необхідних дієвих механізмів не тільки для суб'єктів системи безпеки і оборони, а для всіх суб'єктів суспільних відносини, що можуть бути залучені до виконання завдань в інтересах безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.
3. Komisarov O., Chystokletov L., Shyshko V., Khytra O., Kostovska K. The Model of Informational and Communicative Influence of the Subjects of Ensuring National Security on the Source of Threats. *TRAEKTORIÂ NAUKI = PATH OF SCIENCE.* 2019. Vol. 5. № 1. P. 3001–3011.
4. Олексій Шмоткін, Теоретичні основи правової безпеки. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку :* матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Острог, 8 черв. 2018 р.). Острог, 2018. С. 119–123.
5. Бєлай С. В., Кобзар О. Ф., Євтушенко І. В., Корнієнко В. В., Коба О. В. Правове регулювання службової та бойової діяльності у сфері безпеки та оборони України у кризових ситуаціях. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2021. Т. 28. № 2. С. 76–85. URL: http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprnu-2-2021-r.
6. Про Стратегію національної безпеки : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 р., затверджено Указом Президента України № 392/2020 від 14.09.2020 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037.
7. Про Стратегію забезпечення державної безпеки: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.12.2021 р., затверджено Указом Президента України № 56/2022 від 16.01.2021 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377.
8. Закони воєнного часу: які рішення ухвалила Рада за чотири місяці. URL: https://lb.ua/news/2022/07/05/522179_zakoni_voiennogo_chasu_yaki_rishennya.html .

Федчак Ігор Андрійович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В МОДЕЛІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ПРОГНОЗІВ

Суттєвим резервом підвищення ефективності роботи органів та підрозділів Національної поліції України є підвищення рівня якості діяльності щодо прогнозування розвитку подій у майбутньому як складової частини організації діяльності поліції в Україні до сучасних передових практик такої діяльності. Прогнозування в діяльності поліції займає надважливу роль. Це твердження підтверджується тим, що такому напряму діяльності поліції у країнах Європейського Союзу та США присвячується так багато уваги, що цей напрям переформатовано в окрему самостійну модель діяльності поліції – «Діяльність поліції на основі прогнозів». Модель діяльності поліції на основі прогнозів – це проактивна поліцейська діяльність, яка використовує алгоритми прогнозування, засновані на поєднанні різних типів даних, щоб передбачити, де і коли може статися кримінальне правопорушення, і визначити закономірності серед минулих кримінальних інцидентів як основи для розроблення заходів втручання для запобігання злочинній діяльності.

Також модель діяльності поліції на основі прогнозів передбачає використання «історичних» даних для створення просторово-часового прогнозу зон злочинності або гарячих точок злочинності, які будуть основою для рішень щодо розподілу ресурсів поліції з розрахунком на те, що наявність співробітників у запропонованому місці та в запропонований час стримуватиме або сприятиме виявлення злочинної діяльності. Проте інколи прогнозні методи поліцейської діяльності також можуть бути зосереджені на передбаченні осіб, які можуть стати жертвами правопорушниками, або на передбаченні особи злочинців.

Сучасний розвиток інформаційно-технологічної сфери дозволяє реалізовувати функцію прогнозування на якісно новому рівні. Застосування комп'ютерних програмних алгоритмів створює більш ефективний підхід, який пришвидшує процес прогнозування поліцейської діяльності, оскільки він може швидко враховувати різні змінні для отримання автоматизованого результату [1]. Застосування програмних рішень, які реалізовують прогностичну функцію на основі математичних алгоритмів забезпечує більш точний та ефективний процес при розгляді майбутніх інцидентів, оскільки для підтвердження рішень є дані, а не лише інстинкти поліцейських. Ідея полягає в тому, щоб покращити ситуаційну обізнаність на тактичному та стратегічному рівнях та розробити стратегії, що сприяють підвищенню

ефективності та дієвості поліції. Ці методи також дозволяють відділам поліції працювати більш активно з обмеженими ресурсами [2].

Існує ряд компаній, які продають комерційне програмне забезпечення для прогнозування поліції (наприклад, PredPol і HunchLab 2.0). Ці програмні рішення вимагають доступу до даних про злочини в реальному часі (а іноді й до інших даних, не пов'язаних із злочинами), які є геокодованими, надійними та придатними для аналітичних цілей. Починаючи з 2020 року, алгоритм PredPol є найбільш часто використовуваним алгоритмом передбачуваної поліції в США. Відділам поліції, які використовують PredPol, видаються роздруківки карт юрисдикції, що позначають райони, де передбачається, що злочин відбуватиметься протягом дня [3]. Використовуючи для прогнозування лише три типи даних – тип злочину, дата / час злочину та місце злочину технологія PredPol допомагає правоохоронним органам значно зменшити рівень злочинності в юрисдикціях усіх видів та розмірів, як у США, так і за кордоном [4].

Сучасні програмні аналітичні інструменти дають змогу аналізувати надвеликі масиви даних для того, щоб робити прогнози на підтримку запобігання злочинам. З цією метою використовують інформаційні технології для збору, обслуговування та аналізу цих наборів даних. Саме тому спостерігається нагальна потреба у наявності кваліфікованих та досвідчених співробітників поліції, які можуть ефективно реалізовувати такі завдання як збір, оцінка, аналіз надвеликих наборів даних, вилучення з них значення, підготовка прогнозів та заходів реагування відповідно до передбачуваної зміни криміногенної ситуації чи оперативної обстановки. Володіючи достатніми знаннями та за відповідних обставин, добре навчений кримінальний аналітик може готувати релевантні прогнози з мірами вірогідності, придатними для використання у роботі. У структурі Національної поліції вирішувати такі завдання уповноважено співробітників підрозділів кримінального аналізу.

Модель діяльності поліції на основі прогнозів не може існувати та еволюціонувати без кримінальної аналітичної діяльності. Тому вирішальне значення в успішній реалізації функції прогнозування підрозділами кримінального аналізу Національної поліції України мають такі чинники: кваліфікація кримінального аналітика; наявність аналітичного програмного забезпечення; стан аналізованих даних (надійність джерела походження таких даних та їх достовірність). Як наслідок, кримінальні аналітики мають бути фахово підготовлені, мати доступ до передових програмних рішень, які дозволяють візуалізовувати та аналізувати різні за обсягом масиви даних, а також кримінальні аналітики повинні усвідомлювати переваги й недоліки відомчих даних, щоб гарантувати надійність та придатність для оперативних і тактичних цілей складених ними прогнозів злочинності та порушення громадського порядку. Важливим у роботі підрозділів кримінального аналізу для

підготовки прогнозів стану та руху криміногенної ситуації є уміння працювати з сторонніми інформаційними масивами (наприклад, даних комунальних і транспортних служб) для охоплення елементів, які зазвичай розглядають за залишковим принципом, але які все ж можуть виявитися корисними.

Головне завдання кримінальних аналітиків полягає в наданні прогнозів, корисних для розгортання сил поліції у місцях і в періоди часу, які становлять найбільший оперативний інтерес для протидії проявам злочинності та порушенням громадського порядку. Для цього кримінальні аналітики повинні володіти такими загальними компетенціями:

знання правових положень, пов'язаних з аналітичним процесом;

критичне мислення в аналітичному циклі;

обмін інформацією та співпраця;

злиття аналітичних продуктів в правоохоронних органах;

спостереження та аналітичне мислення, яке може виражатись як в усних судженнях, так і під час написання узагальнених аналітичних продуктів для тих, хто приймають рішення;

застосування концепцій та принципів у дії.

Правоохоронна діяльність на основі прогнозів не обмежується якимось наперед визначеним набором інструментів. Аналітики, які користуються спеціалізованими програмами, для якнайкращого розв'язання актуальних проблем, можуть у будь-яких поєднаннях застосовувати різні варіанти аналізів, включаючи аналіз порівняльний аналіз справ, аналіз «гарячих зон», моделювання середовищ із високим рівнем ризику, географічний «профайлінг» та методи пошуку даних. Наприклад, на кримінальних аналітиків зазвичай покладають завдання щодо складання прогнозів злочинності на наступний рік. Це допомагає правоохоронній структурі вносити потенційні зміни до комплектації своїх штатів в умовах незмінної проблеми – обмежених ресурсів. Одним із давніх загальних правил під час прогнозування злочинності є те, що складання прогнозу злочинності всього на один місяць потребує даних принаймні за три роки. Чи це досі так, можна дискутувати, проте цей приклад демонструє, що модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів не є точною наукою. Ця модель постійно вдосконалюється на основі нових математичних алгоритмів, розроблених для підтримки наявних інструментів, крім того, є величезна кількість чинників і джерел, які можна враховувати з логічного погляду підчас прогнозування злочинності та порушень громадського порядку. Щонайменше правоохоронну діяльність на основі прогнозів варто поєднувати з іншими тактичними втручаннями. Крім того, правоохоронні структури повинні остерігатися типових помилок, які можуть виникати на їхньому шляху.

Оперативна цінність інструментів діяльності поліції на основі прогнозів полягає в їх внеску в більш широкі правоохоронні стратегії, які використовують оцінку ризиків для обґрунтування розподілу ресурсів та прийняття рішень щодо вирішення проблем [5].

Список використаних джерел

1. National Academies of Sciences, Engineering (2017-11-09). Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. URL: https://www.nap.edu/catalog/24928/proactive-policing-effects-on-crime-and-communities.
2. Perry W. L., Mclnnis, B., Price, C, Smith, S., & Hollywood, J. Predictive policing: The role of crime forecasting in law enforcement operations. Washington, DC: Rand Corporation. 2013.
3. PredPol. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/PredPol.
4. Predpol. Proven Crime Reduction Results. URL: https://www.predpol.com/schedule-a-demo.
5. Predictive Policing. The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR233.html.

Ханькевич Андрій Миколайович,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ОСНОВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Питання рівня ефективності роботи підпорядкованих служб і підрозділів Національної поліції України, впровадження сучасних наукових напрацювань й новітніх технологій у професійну діяльність, покращення якості поліцейської освіти та підвищення кваліфікації працівників поліції в умовах складної оперативної обстановки, викликаної низкою наявних внутрішніх та зовнішніх чинників, гостро стоять перед керівництвом зазначеного відомства.

Незважаючи на те, що за останній час оперативні підрозділи кримінальної поліції зазнали чисельних організаційно-штатних змін, перепідпорядкування, перейменування, результативність їх діяльності, на жаль, ще не відповідає вимогам часу.

Вивчення думок працівників секторів кримінальної поліції щодо самооцінки роботи на займаних посадах показало, що респонденти доволі низько оцінюють ефективність своєї праці – близько 70 % поліцейських заявили, що якість роботи «залишає бажати кращого»*. На їх думку, «справжня робота досить часто підміняється звичайною паперотворчістю…, … зміст чисельних планів, орієнтувань, вказівок,

* Опитування працівників кримінальної поліції і слідчих проводилося шляхом анкетування під час занять з «Основ кримінального аналізу» на курсах підвищення кваліфікації в Харківському національному університеті внутрішніх справ у 2016–2021 рр.

звітів дублюють один одного, й, іноді, дуже далекі від реального стану справ» [1, с. 192–193].

До цих пір не увійшла у практику діяльності оперативних підрозділів комплексна систематизація зібраних відомостей про протиправну діяльність, що дозволяло би своєчасно проводити превентивні оперативно-розшукові заходи на стадіях підготовки і вчинення кримінальних правопорушень, здійснювати оперативно-розшукове забезпечення досудового слідства, більш активно практикувати реалізацію оперативно-розшукової інформації в якості доказів за кримінальними провадженнями.

Тому, давно є на часі думка, що сьогодні потрібні нові підходи до організації протидії кримінальній протиправності, нові навички для більш ефективного опрацювання оперативними працівниками інформації із відкритих та конфіденційних джерел, що має ґрунтуватися на системному аналізі різнорідних відомостей, які значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Первинна аналітична робота має стати одним з основних елементів процесу пізнання, здійснюваного під час виконання функціональних обов'язків працівниками секторів кримінальної поліції. Оволодіння ними початковою методикою проведення кримінального аналізу лише позитивно вплине на якість протидії кримінальній протиправності, дозволить ефективніше використовувати можливості підрозділів Департаменту кримінального аналізу.

Введення в Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» п. 21 ч. 1 ст. 8 норми, яка стосується права безпосереднього проведення або ініціювання проведення кримінального аналізу підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, слід розглядати не тільки як діяльність спеціалізованих суб'єктів у області інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів кримінальної поліції, але й як органічну оперативно-розшукову функцію, до здійснення якої мають бути готовими в тій чи іншій мірі всі оперативні працівники.

На практиці ж, проведений за останні п'ять років аналіз фактичної зацікавленості в отриманні нових знань й навичок з основ кримінального аналізу інформації працівників кримінальної поліції, які проходили навчання на курсах підвищення кваліфікації, показав вкрай негативний результат, що свідчить про небажання навчатися чомусь новому.

Таким чином, можна впевнено стверджувати, що станом на сьогоднішній день значна частина офіцерів кримінальної поліції, які безпосередньо працюють з інформацією на різних рівнях (під час проведення оперативно-розшукової діяльності й негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень та судового розгляду матеріалів кримінальних правопорушень тощо) використовують в основному досвід роботи минулих років, а то й поколінь. Тому не дивно, що в комплексі з майже відсутньою дієвістю агентурної роботи, фактична результативність діяльності секторів кримінальної поліції є невисокою.

Вбачаю, що в корені такої проблеми знаходяться підхід й погляди (чи недостатня компетентність) на базову освіту майбутніх працівників поліції окремих відповідальних чиновників профільних міністерств, які не переймаються особливостями діяльності практичних підрозділів Національної поліції, реальними потребами служб і підрозділів у конкретних знаннях та навичках майбутніх фахівців й, відповідно особливостями підготовки фахівців у стінах вишів системи МВС України.

Сьогодні вкрай потрібним стає механізм приведення як навчальних планів, так і тематики дисциплін та спеціальних курсів до реальних потреб практики. Продовжуючи думку, слід зауважити, що критично не вистачає реальної, а не паперової координації між профільними міністерствами, практичними органами та безпосередньо вишами під час планування навчального процесу, якої можна досягти виключно через створення робочих груп фахівців – досвідчених практичних працівників, провідних викладачів профілюючих кафедр та фахівців навчально-методичних відділів відповідних установ. І такі групи мають систематично й на постійні основі працювати з кожною конкретною навчальною дисципліною, знання за якою важливі саме для потреб практики.

Важливим є й те, що у навчальному процесі з підготовки поліцейських за спеціалізаціями не має бути місця «мертвим» навчальним дисциплінам, або ж темам. Якість підготовки фахівців для органів і підрозділів Національної поліції за рахунок кількості незатребуваних дисциплін і тем не має страждати.

Логічним і необхідним вважаю також перегляд сучасного розподілення навчальних дисциплін по блоках «Обов'язкова компонента» та «Варіативна частина» у навчальних планах. У переліку дисциплін, які здобувач вищої освіти має право обирати для вивчення за власним бажанням (варіативна частина), часто перебувають дисципліни й спецкурси профільного напряму, які здобувач вищої освіти просто зобов'язаний вивчати для оволодіння обраною спеціальністю.

Також часто на вивчення навчальних дисциплін профільного напряму відводиться набагато менше навчального часу ніж на загальноосвітні дисципліни. Все це не сприяє ефективній підготовці фахівця для практичних органів Національної поліції та його якісній кваліфікації.

Що стосується покращення у довгостроковій перспективі первинної аналітичної складової діяльності працівників секторів кримінальної поліції й слідчих та можливості фахівців підрозділів Департаменту кримінального аналізу оперативно й ефективно співпрацювати як з оперативними працівниками, так і слідчими під час вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального судочинства, вважаю, що зазначений Департамент має виступати гарантом і координатором усіх відповідних освітніх і тренінгових програм на курсах підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Ханькевич А. М. Використання кримінального аналізу в діяльності підрозділів кримінальної поліції. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави :* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 192–194.

Чмир Соломія-Іванна Миколаївна,
інспектор відділу аналітичної роботи
управління кримінального аналізу
ГУНП у Львівській області

ЗБІР, АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МАТЕРІАЛІВ ЩОДО АКТИВІВ Й ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ВЛАСНОСТІ СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ТА ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ (САНКЦІЙ)

Запорукою ефективної роботи та функціонування будь-якої державної установи, чи системи державних органів влади в умовах сьогодення є, насамперед, збір, класифікація, аналіз великого обсягу інформації та швидке прийняття рішень за результатами її обробки. Саме це в умовах сучасного, динамічного, високоінформативного світу є одним з найважливіших чинників успіху. Національна поліція України, як центральний орган виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, як ніхто інший потребує постійного впровадження сучасних інформаційних технологій, для забезпечення високої ефективності роботи кожного поліцейського, надання швидкого доступу до інформаційних банків даних Національної поліції, сприяння повному збору інформації безпосередньо на місці події, здійснення аналітичної і превентивної діяльність, що має на меті зменшення кількості скоєних кримінальних та адміністративних правопорушень. Проблемам розробки та впровадження інноваційних технологій у практичну діяльність правоохоронних органів приділяли увагу у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці: В. В. Бірюков, В. Ю. Шепітько, Р. С. Бєлкін, В. О. Коновалова, І. Ф. Крилов, М. В. Салтєвський, О. Р. Россинська, М. Л. Цимбал, М. Я. Сегай та ін.

В умовах сьогодення як ніколи гостро постало питання практичного використання інформаційних ресурсів та спеціалізованого програмного забезпечення (ботів, додатків тощо), особливо тих, які сприяють пошуку та встановленню за «відкритими даними» активів осіб, причетних до збройної агресії в Україні та вчинення воєнних злочинів, а також встановлення інформації про членів їх сімей, бізнесу, близького оточення, з метою притягнення їх до відповідальності за вчиненні злочини. Згідно законодавства інформаційні ресурси визначається як «сукупність документів в

інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо)» [1, с. 72]. Інформаційні ресурси науково-технічної інформації – рушійна сила прогресу – законом визначено як «систематизоване зібрання науковотехнічної літератури і документації (книги, брошури, періодичні видання, патентна документація, промислові каталоги, конструкторська документація, звітна науково-технічна документація з науково-дослідних і дослідноконструкторських робіт, депоновані рукописи, переклади науково-технічної літератури і документації), зафіксовані на паперових чи інших носіях» [2, с. 34].

У зв'язку із чим кримінальні аналітики постійно поповнюють списки ресурсів та інструментів, які необхідні для пошуку вказаної вище інформації. Слід зауважити, що інформацію в мережі Інтернет на юридичних та фізичних осіб можливо отримати в доволі великих обсягах. Отримання цієї інформації здійснюється за допомогою різноманітних методик [3, с. 111–115] здійснення пошуку, а також засобів [3, с. 110, 111, 114–122], що дозволяє здійснювати пошук в напівавтоматичному, чи навіть в автоматичному режимі. Як приклад програмних засобів для автоматизації пошуку інформації можемо навести такий програмний комплекс як IBM i2 analyst's notebook [4] з підключеними програмними модулями SocialGrabber4i2 2.0 [5].

Основним призначенням SocialGrabber4i2 2.0 є отримання даних із соціальних мереж для аналізу явних і прихованих зв'язків між різними об'єктами дослідження, що дозволяє визначити приховані спільноти, організовані злочинні групи і виявити ключові об'єкти і лідерів груп. Програмний модуль IBM i2 iBase [6] дозволяє вилучати інформацію з різних баз даних, а також імпортувати ці бази даних гуртом. Інші джерела, які можливо використовувати для пошуку більш-менш достовірної інформації, у цій статті ми приводити не будемо бо вони гідні окремого розгляду. Працівниками кримінального аналізу активно використовується український Task Force портал пошуку арешту та конфіскації активів топчиновників росії та осіб причетних до збройної агресії та військових злочинів в Україні, які розміщено на сайті НАЗК [7].

Окрім цього, аналітиками в умовах сьогодення використовуються різновекторні (у т.ч. нетрадиційні, оригінальні, подекуди творчі) способи пошуку інформації та введення пошукових запитів, наприклад: у разі пошуку інформації про майно особи, слід вводити в пошук (на прикладі громадянина росії Миколи Баскова) Николай Басков имущество, Николай Басков Испания (тут підставляєте якісь популярні країни, де може бути майно), Николай Басков навальный (бо Навальний про багатьох робив розслідування). Також корисно буде шукати ПІБ особи на сайтах різних юрисдикцій. Для пошуку в Google формат такий: andrey klishas site:.ch (ch – це домен Швейцарії, треба дивитись по різних країнах: .it для Італії, .es для Іспанії, .cz для Чехії тощо). Для пошуку інформації за кордоном є сенс писати прізвище та ім'я латиницею (транслітерація з рос мови, а

не з української. Тобто, Andrey, а не Andriy). На озброєнні у кримінальних аналітиків є понад 50 інформаційнопошукових ресурсів, які знаходяться у відкритому доступі та сприяють ідентифікації та пошуку осіб, котрі причетні до збройної агресії в Україні та вчинення воєнних злочинів, в тому числі пошуку наявного у них майна, зокрема: – Locatefamily (https://www.locatefamily.com/) – пошук адрес; – Infobel (https://www.infobel.com/fr/world) – пошук номеру телефона, адреси та ПІБ; – Rocketreach (http://rocketreach.co/) – пошук людей в linkedIn, Facebook та на інших сайтах і в соц мережах, пошук email; – @egrul_bot (https://t.me/@egrul_bot) – пошук компаній та інші. Реєстрам, які зазначені вище віддається найбільша перевага, у зв'язку з тим, що за допомогою пошуку необхідного реєстру можливо встановити юридичну особу, судові справи, тендери, торгівельні марки та патенти, рухоме/нерухоме майно, донати на компанії, фінансову звітність особи.

Під час пошуку юридичної особи, необхідно спочатку визначитися до якої саме країни вона належить, щоб визначитися з необхідним реєстром. Теж саме стосується і інших об'єктів пошуку (судові справи, тендери та ін.). Важливою умовою пошуку є постійне документування процесу. Це сприятиме прозорості розслідувань. Слід зауважити, що для пошуку, збирання, зберігання, перевірки та аналізу інформації з відкритих джерел слід дотримуватися мінімальних стандартів прав людини, зокрема ознайомитись та використовувати у практичній роботі Протокол Берклі – рекомендаційний документ, який у 2020 році представили Центр прав людини Університету Берклі в Каліфорнії та Офіс Верховного комісара ООН з прав людини. У зазначеному документів містяться універсальні принципи із використання відкритих джерел для доказування міжнародних воєнних злочинів, порушень прав людини та гуманітарного права такі як об'єктивність, точність, професійність (підзвітність, компетентність, відповідність нормам права та заходам безпеки). Враховуючи вищенаведене, спектр можливостей та наявних у працівників кримінального аналізу інформаційних ресурсів, а також спеціалізованого програмного забезпечення (ботів, додатків тощо), яке сприятиме пошуку за «відкритими даними» активів осіб, причетних до збройної агресії в Україні та вчинення воєнних злочинів – значно розширився, що в подальшому сприятиме притягненню до відповідальності винних.

Список використаних джерел

1. Інформаційне законодавство України: науково-практичний коментар / За ред. Бондаренко С. В. К.: Юридична думка, 2009. 241 с.

2. Партико З.В. Теорія масової інформації та комунікаці. Львів: Афіша, 2008. 290 с.

3. Застосування комп'ютерних технологій в Національній поліції : навч. посіб. / І.В. Краснобрижий, С.О. Прокопов, Е.В. Рижков Дніпро : ДДУВС, 2017. 161 с.

4. URL: https://www.ibm.com/us-en/marketplace/analysts-notebook.

5. URL: http://www304.ibm.com/partnerworld/gsd/solutiondetails.do?solution=514 50& expand=true&lc=ru.
6. URL: https://www.ibm.com/us-en/marketplace/data-management.
7. URL: https://reportsassets.nazk.gov.ua/en.

Шамордін Віталій Львович,
начальник 3-го відділу (кримінального аналізу) 1-го управління (аналітичного) Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОАНАЛІТИКИ В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В даний час системи відеоспостереження широко застосовуються для забезпечення охорони банків, торговельних центрів, розважальних закладів, промислових підприємств, інших комерційних і некомерційних організацій. Системи відеоспостереження дають змогу здійснювати швидке реагування на небезпечну ситуацію, спостереження за персоналом та відвідувачами, широке застосування та перспективи системи відеореєстрації мають в області контролю за дорожнім рухом тощо. Відеоаналітика – це комплекс дій із використанням професійних знань кримінального аналітика, який дозволяє швидко та якісно обробляти відеодані для виявлення порушень та осіб причетних до скоєння правопорушень.

Наразі в Україні існує потреба в підготовці та удосконаленні професійних навичок спеціалістів у сфері відеоаналізу для сучасного розслідування, а також подальшого розвитку практичних можливостей використання результатів отриманих в ході відеоаналізу з метою ефективної реалізації завдань працівниками Національної поліції. Наразі дана тема має велике значення у потоці різноманітних технологій, які допомагають сприяти працівникам органів внутрішніх справ , а особливо поліції, у розкритті, розслідуванні та попередженні злочинної діяльності.

Сучасний світ має змогу за допомогою технологій, моментально отримати потрібну інформацію відносно правопорушника. Використання інформації отриманої в результаті аналізу відеоматеріалів від працівників Департаменту кримінального аналізу є важливим підґрунтям для вирішення подальших важливих питань, таких як припинення, розкриття та запобігання працівниками Національної поліції злочинів та правопорушень.

Сучасні інформаційні технології вражають своїми можливостями та дозволяють як поліпшити життя звичайних пересічних громадян, так і сприяти ефективній роботі працівників Національної поліції. Адже за допомогою сучасних технологій обробки інформації та новітніх технік можливо виконати поставлені завдання з легкістю та швидкістю. Основними завданнями, які можна та доцільно вирішувати за допомогою відеоаналізу, є: – розпізнавання,

адже найчастіше розпізнаються обличчя людей і номери автомобілів; – завдання, пов'язані з аналізом поведінки людини, автомобіля або іншого рухомого об'єкту; За допомогою сучасних методів відеоаналізу можливо знаходити у людському потоці підозрілих осіб, покинуті речі, які можуть становити небезпеку для оточуючих, виявляти ознаки скоєння злочинів та правопорушень. За допомогою сучасних можливостей впізнання особи стає легшим та простішим. Відомо, що людина володіє індивідуальністю (неповторністю) зовнішнього вигляду і відносною стійкістю ознак. Процес ідентифікації полягає в порівнянні двох (або декількох) сукупностей ознак між собою. Тому для ідентифікації необхідно виділити ці ознаки. Великою проблемою при використанні відеотехнологій у роботі Національної поліції є, як правило, погані умови освітлення.

Для роботи оглядового відеоспостереження, яке як правило використовується громадянами освітленості може бути досить, але, наприклад, матеріали відеозапису отримані відповідно до кримінально-процесуального законодавства, котрі можуть виступати в якості доказів у кримінальній справі, будучи додатками протоколів слідчих і судових дій, речовими доказами, а також об'єктом для вивчення фахівцями у сфері відеоаналізу з метою встановлення осіб причетних до скоєного правопорушення. Враховуючи те що для розпізнавання осіб, освітленість повинна бути 300-400 лк. Для роботи фахівців у сфері відеоаналізу це створює низку проблеми. Доводиться в кожному конкретному випадку шукати нове нестандартне рішення цієї задачі. Слід зазначити, що збільшення кількості камер потребує збільшення ресурсів для обробки інформації. Мова йде як про апаратні ресурси системи, так і про людські ресурси.

Шаповаленко Євген Володимирович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;
Герус Тетяна Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ І ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Проблеми, що виникають під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, є нагальними та потребують вирішення. Ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень значною мірою залежить від налагодження належної взаємодії між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами.

Така взаємодія є управлінським проявом комплексного підходу до використання сил і засобів при розкритті та розслідуванні злочинів. Злагоджена робота органів досудового розслідування та оперативних підрозділів дає змогу ефективно виконувати завдання із захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників такого провадження, швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений. Отже, чітка і ефективна організація взаємодії під час проведення досудового розслідування безпосередньо спрямована на вирішення єдиного завдання кримінального провадження.

Налагодити належну співпрацю між зазначеними підрозділами Національної поліції України неможливо без точного і повного розуміння поняття взаємодії та її форм. Тому пропонуємо розглянути думки деяких вчених щодо цього питання.

Як зазначає В.В. Топчій, під взаємодією слідчого й оперативного підрозділу під час розслідування кримінальних проваджень слід розуміти засновану на законах і відомчих нормативних актах їх спільну узгоджену діяльність (за цілями, характером, місцем і часом), яка спрямована на виконання завдань кримінального судочинства, за керівної та організаційної ролі слідчого й чіткого розмежування компетенцій [1, с. 139].

На думку А.А. Патика, сутність взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими підрозділами полягає у:

1) активної й цілеспрямованої діяльності слідчих і працівників оперативно-розшукових підрозділів;

2) кожен суб'єкт цієї діяльності застосовує специфічні заходи (слідчі дії, оперативно-розшукові заходи (далі – ОРЗ) у межах повноважень, встановлених законом;

3) це узгоджені за місцем, часом і метою спільні дії двох чи більше суб'єктів, спрямовані на впровадження одержаних у результаті ОРЗ відомостей у кримінальне судочинство;

4) у спільних планах (реалізація оперативно-розшукової інформації, проведення досудового слідства з конкретного кримінального провадження тощо) слід передбачити комплекс оперативно-розшукових та слідчих дій у такому порядку, щоб їх проведення було несподіваним для осіб, дії яких перевіряються, їх співучасників і мало якнайбільшій ефект у закріпленні процесуальним шляхом обставин, що підлягають доведенню;

5) у процесі проведення конкретних слідчих дій та ОРЗ слід суворо дотримуватися вимог Конституції України, чинного законодавства, принципів кримінального судочинства та оперативно-розшукової діяльності;

6) дії зазначених суб'єктів мають бути спрямовані на забезпечення введення оперативно-розшукової інформації у кримінальне судочинство за допомогою процесуальних засобів шляхом проведення відповідних слідчих дій та прийняття процесуальних рішень [2, с. 36–37].

А.М. Юрченко вважає, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами – це спільна діяльність, узгоджена за часом, місцем, засобами й методами реалізації для вирішення конкретних завдань, що обумовлюються характером слідчої ситуації, для розв'язання якої вона здійснюється, з метою розкриття, розслідування та запобігання злочинам, встановлення об'єктивної істини, забезпечення цивільного позову та виконання вироку в частині конфіскації, а також забезпечення правильного застосування закону [3, с. 188].

Отже, потреба в організації взаємодії органів досудового розслідування та оперативними підрозділами обумовлена потребами практичної діяльності в боротьбі зі злочинністю. Таку взаємодію можна визначити як узгоджену або спільну діяльність за місцем, часом, способом та іншими умовам, яка забезпечує оптимальне поєднання їх повноважень, притаманних їм специфічних засобів і методів роботи при розслідуванні кримінальних проваджень.

Форми взаємодії – це способи співробітництва, що забезпечують узгоджений характер діяльності, конкретні способи зв'язку між суб'єктами взаємодії, комплекс способів і прийомів, система зв'язків і правовідносин суб'єктів, система галузево-предметних способів і прийомів виконання професійних функцій у процесі здійснення своїх повноважень на стадії досудового розслідування [4, с. 335].

В залежності від правової регламентації форми взаємодії слідчих та оперативних працівників бувають: процесуальна та організаційна (непроцесуальна).

Процесуальна форма – безпосередньо врегульована положеннями кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Особливістю процесуальної взаємодії є її чітка правова регламентація, а заходи, що вживаються в її межах, пов'язані з отриманням доказової інформації, яка свідчить про причетність особи до вчинення конкретного кримінального правопорушення.

Згідно з КПК процесуальна форма взаємодії виникає відразу після надходження заяви або повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, що виражається в створенні та діяльності слідчо-оперативної групи та продовжується під час розслідуванні кримінальних правопорушень: надання слідчим відповідним оперативним підрозділам доручень на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; взаємодія при зупиненні досудового розслідування, при використанні матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності тощо [5].

Непроцесуальна форма має доволі різноманітні види, що, як правило, передбачені та визначаються внутрішньовідомчими нормативно-правовими актами і є частково формами адміністративного управління та не регламентуються КПК [4, с. 335].

Непроцесуальна форма взаємодії стосується питань погодження під час планування спільних слідчих розшукових дій та негласних слідчих розшукових дій, координації проведення слідчих розшукових дій і негласних слідчих розшукових дій, консультацій, спільного аналізу причин і умов, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення, спільного використання техніки, засобів зв'язку і транспорту, що мають у своєму розпорядженні оперативні підрозділи, спільних виїздів в інші міста, райони для виконання комплексу слідчих розшукових дій, оперативно-розшукових та інших заходів, обміну інформацією та спільного обговорення матеріалів кримінального провадження і оперативно-розшукових справ, а також проведення тактичних операцій [6, с. 74]

Використання різних форм взаємодії визначається специфікою оперативної обстановки, особливостями суб'єктів, які беруть участь у взаємодії, поставленими задачами, на вирішення яких спрямована взаємодія, та іншими факторами.

Форми взаємодії не є незмінними, оскільки з метою успішного здійснення досудового розслідування вони повинні постійно вдосконалюватися, враховуючи багаторічний практичний досвід, нові умови, досягнення науки і техніки.

Список використаних джерел

1. Топчій В.В. Взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів у складі слідчо-оперативних груп. *Юридичний вісник.* Серія «Повітряне і космічне право». 2014. № 4. С. 138–143.

2. Патик А.А. Взаємодія слідчих та оперативно-розшукових підрозділів при розкритті та розслідуванні майнових злочинів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 233 с.

3. Юрченко А. М. Поняття та форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час кримінального провадження. *Право і суспільство.* 2016. № 1, Ч. 2. С. 186–191.

4. Нечваль А. Взаємодія слідчих з оперативними підрозділами під час проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 11. С. 333–339.

5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

6. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : навч. посіб. / за заг. ред. О. О. Юхна. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 152 с.

Шаповалова Анна Олександрівна,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС РОЗКРИТТЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

В умовах сьогодення вкрай актуальним є завдання консолідувати всю оперативну інформацію, наявну в системі поліції України, для забезпечення її подальшого аналізу, передусім у межах розслідування тяжких й особливо тяжких злочинів. Необхідність використання кримінального аналізу постає, зокрема, і під час розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами (далі – ТЗ).

Залучення аналітика для проведення кримінального аналізу за фактами незаконного заволодіння ТЗ здійснюють під час відпрацювання такого кримінального правопорушення за «гарячими слідами», у межах оперативно-розшукової справи та проведення досудового розслідування. Крім того, аналітик може здійснювати аналітичне дослідження за цим видом кримінального правопорушення за власною ініціативою.

На початку проведення кримінального аналізу аналітик отримує від оперативних працівників зібрані відомості про спосіб вчинення незаконного заволодіння, місце, час, інформацію щодо особи потерпілого й осіб, які керували викраденим транспортним засобом, технічних та інших характеристик автомобіля (технічний стан, обладнання сигналізацією чи охоронними пристроями, GPS-трекером, кількість комплектів ключів, залишок пального в баку, наявність страхового поліса, оформлений кредит на авто тощо).

Ураховуючи наявність доступу до комплексних систем відеоспостереження, аналітик визначає місця встановлення камер поруч з місцем вчинення незаконного заволодіння ТЗ і опрацьовує записи з них. На підставі аналізу виявляє зафіксовані на них об’єкти: транспортні засоби й осіб, які можуть бути причетні до вчинення кримінального правопорушення. Крім того, отримує доступ до записів з приватних камер, зібраних працівниками оперативного підрозділу. За результатами опрацювання відео аналітик намагається встановити механізм вчинення незаконного заволодіння автомобілем, кількість злочинців та їхні зовнішні ознаки (одяг, національність, наявність татуювань, інші особливі прикмети, напрямок руху викраденого ТЗ із місця заволодіння та його подальшого прямування).

Отриману в процесі аналізу інформацію аналітик надає оперативним працівникам, залученим до розслідування цього кримінального правопорушення, для забезпечення збору відеозаписів

із приватних камер, розміщених за встановленим маршрутом руху викраденого автомобіля. Після отримання додаткових записів здійснює їх аналіз і зіставляє отримані дані з попередніми.

Додатково аналітик перевіряє факт фіксацій камерами номерні знаки, викрадені (втрачені) у день або напередодні незаконного заволодіння ТЗ, на можливість використання їх злочинцями.

Якщо в процесі опрацювання відеозаписів встановлено автомобіль, що забезпечував супровід викраденого ТЗ, аналітик здійснює збір й аналіз інформації щодо такого ТЗ. Якщо під час опрацювання відео з приватних камер і камер систем відеоспостереження буде отримано фотозображення злочинця (злочинців) в якості, придатній для опрацювання наявними програмами ідентифікації особи, аналітик здійснює ідентифікацію через спеціальне програмне забезпечення Національної системи біометричної верифікації та ідентифікації ДМС України, модулів комплексних систем відеоспостереження, наявних у регіонах, через пошук за зображенням.

Якщо виявлено, що автомобіль прямує на територію іншої області України, аналітик проводить відпрацювання камер системи відеоспостереження регіону, куди рухався автомобіль. У разі відсутності підключення використовує можливості інформаційної системи Національної поліції України або інформує підрозділ кримінального аналізу відповідного регіону для забезпечення відпрацювання маршруту руху. Якщо зафіксовано факт в'їзду викраденого автомобіля до іншого регіону, проте не встановлено номерні знаки, на яких останній здійснив в'їзд, аналітик за допомогою системи «Геопортал» виявляє камери фіксації номерних знаків, встановлені на виїзді з однієї області та в'їзді в іншу. Шляхом вибору відповідного діапазону дати й часу отримує відомості щодо автомобілів, які зафіксовано протягом зазначеного часового проміжку за маршрутом руху та за допомогою Microsoft Excel та IBM i2 Analyst's Notebook аналізує їх на збіг. У разі виявлення збігів отримує фотозображення ТЗ із інформаційної системи Нацполіції України і зіставляє з викраденим транспортним засобом. Такий порівняльний аналіз здійснюють і у випадку, коли виявлено автомобілі супроводження.

Якщо фіксацію номерних знаків викраденого автомобіля виявлено через певний проміжок часу, аналітик здійснює аналіз маршруту його руху, встановлює, за можливості, особу, яка переміщується на ТЗ.

Також аналітик встановлює перелік місць, де автомобіль міг переховуватися: СТО, автозвалища, місця розбирання автомобілів, авторинки, автостоянки, гаражні кооперативи та приватні гаражі, лісопосадки, закинуті будівлі чи будівлі підприємств, які здають в оренду, тощо.

Відпрацьовують також оголошення в мережі Інтернет щодо продажу автомобіля з аналогічними характеристиками, групи в

месенджері Telegram на предмет оголошень щодо повернення аналогічного транспорту за винагороду.

У разі встановлення факту повернення автомобіля власнику за винагороду, з'ясовують деталі події, місце та час. Поблизу місця, де залишили автомобіль, здійснюють аналіз записів з наявних камер відеоспостереження, щоб виявити осіб, які доставили автомобіль до цього місця, та маршрут їх «під'їзду – від'їзду».

Аналізують інформацію за результатами попередньо проведеної радіотехнічної розвідки про абонентські номери та IMEI коди, які знаходилися в зоні дії базових станцій та працювали на момент вчинення злочину. Відпрацьовують осіб-користувачів на причетність до незаконного заволодіння ТЗ.

Аналітик забезпечує узагальнення та зберігання таких відомостей для аналітичного порівняння в межах усіх фактів незаконного заволодіння ТЗ. Аналіз здійснює за допомогою програмного забезпечення Analyst's Notebook і, залежно від мети його виконання, представляє результати у вигляді схеми взаємозв'язків. Такий аналіз надає можливість встановити осіб, причетних до незаконного заволодіння ТЗ, їхні злочинні зв'язки й учасників організованих злочинних груп. Також аналіз дає змогу встановити маршрут міграції їх територією України.

Крім того, аналітик забезпечує збір інформації щодо вчинених незаконних заволодінь ТЗ (довідки, фото- й відеоматеріали, зібрані під час роботи з розкриття цього виду злочину), аналізує їх на предмет серійності, способів викрадення, можливості причетності організованих груп, територіальної поширеності незаконного заволодіння ТЗ за певними марками автомобілів, імовірних місць їх переховування.

За результатами досліджень аналітик виявляє «темні місця» (за основу обирають місця останніх фіксацій викрадених автомобілів), тобто місця, які потребують продовження технічного оснащення системами фото- й відеофіксації транспортних засобів. Формує відповідні пропозиції щодо покращення стану оснащення дорожньої інфраструктури, автомобільних шляхів і населених пунктів для керівництва.

Підводячи підсумок, варто відмітити, що практичне застосування оперативно-розшуковими підрозділами органів Національної поліції України методу кримінального аналізу вже засвідчило його високу ефективність у багатоепізодних провадженнях, що охоплювали велику за площею територію, значну кількість подій та суб'єктів злочинного угруповання зі складною структурою. У цих випадках традиційні методи відстеження та асоціювання фактів були недостатньо ефективними.

Список використаних джерел

1. У Нацполіції створили нове управління. 11/10/2017. Офіційний сайт depo.ua. URL: https://www.depo.ua/ukr/politics/v-nacionalniy-policiyi-stvorili-nove-upravlinnya-20171011655969.

2. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник / О. М. Цільмак, О. Є. Користін, О. М. Заєць та ін. Одеса : Фенікс, 2017. 352 с.

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2314-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

Шишкін Ігор Ігорович,
заступник начальника 1-го відділу (кримінального аналізу) 1-го управління (аналітичного) Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України

ЕФЕКТИВНЕ ПОЄДНАННЯ ТАКТИЧНОГО Й ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВІДМИВАННЯМ (ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, І ФІНАНСУВАННЯМ ДІЙ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Рушійною силою силою світових процесів є інформація. Оперативний аналіз, як метод кримінального аналізу, надає можливість ефективного опрацювання первинної інформації, порівняння певних фактів, їх інтерпретації. Тактичний аналіз, в свою чергу, дозволяє оцінити предмет дослідження з іншого боку. Він являє собою метод аналізу даних з центром навколо короткострокових та середньострокових проблем та покликаний виявляти закономірності, особливості та специфічні елементи в серії злочинів. Саме поєднання оперативного та тактичного аналізу у певних сферах правоохоронної діяльності набуває все більшої важливості для протидії злочинності в цілому та результатів певних аналітичних продуктів зокрема*.

З початком збройної агресії рф проти України, гостро постало питання післявоєнної відбудови нашої держави. Найвірогідніше, що Україна зможе розраховувати на ті джерела репарацій, що розташовані за межами рф і кошти з яких можна отримати без угоди з останньою.

Відповідно останньої доступної публікації резервів центробанку рф за червень 2021 року, їх обсяг складав 585 млрд дол США. З них 41 % – у росії, Китаї та міжнародних інституціях – не доступний для конфіскації чи заморожування. Тобто для репарацій можна розраховувати на суму не більше 350 млрд доларів. Разом з тим військові дії кожного дня спричиняють все більше пошкоджень. Тому

* Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика (Київ, 2020).

логічним було впровадження у травні 2022 року закону, що запроваджував новий вид санкцій – стягнення в дохід держави активів, що належать фізичним або юридичним особам[*].

Такий стан справ поставив перед спільнотою аналітиків важливе завдання з розшуку таких активів. Особливої важливості набуло й питання координації дій, співробітництва, спільного розроблення та впровадження новітніх методик, а також використання вже набутого досвіду не лише співробітниками профільних органів (АРМА), а й інших правоохоронних органів.

За своєю природою пошук активів даної категорії дуже схожий на пошук активів, отриманих злочинним шляхом або тих, що використовуються для відмивання доходів. В першому та другому випадках якісне аналітичне дослідження залежить від повноти отриманої інформації незалежно від джерела її походження. Саме збір таких даних загалом, їх оцінка та предмет обґрунтованості та достовірності з подальшою аналітичною обробкою дають винятковий кінцевий результат[**].

Використання методів на основі збору даних, що представляють інтерес, ставить нові виклики перед співробітниками Департаменту кримінального аналізу. Аналітик має забезпечувати платформу для різних об'єктів дослідження, від неймовірної кількості осіб, що фігурують у схемі, їх ролі, характеру участі, їх родинних зв'язків, до дослідження комплексних фінансових механізмів. Таким чином для ефективного результату необхідне поєднання різних аналітичних методів отримання інформації.

В першу чергу варто виділити збір даних з відкритих джерел. Не варто обмежувати це поняття лише пошуком певної категорії, необхідно мати на увазі й візуалізацію продукту, можливість дослідження довідників, статистичних даних, доповідей тощо. Аналіз варто комбінувати з джерелами обмеженого або платного доступу. Найефективнішими з них виявилися саме закордонні аналоги (ORBIS, DataWalk, Videris, Profiler, MAXAR, Ruaccets). При цьому важливо згадати про просту і якісну інтерпретацію інформації з інших джерел, наприклад особисті активи, нерухомість, транспортні засоби тощо. Слід зазначити, що актуальною у цій сфері стала й розробка вітчизняної компанії «Youcontrol», яка надає допомогу в розшуку активів серед українського бізнесу. Прикладом використання вищевказаних платформ

---

[*] Активи і гроші росії у світі розшукують та арештовують. А що отримає Україна від того. URL epravda.com.ua/publications/2022/04/20/685985/.

[**] Международный центр по возвращению активов. Отслеживание похищенных активов. Справочник практикующего специалиста. Базельский институт управления. 2010. URL https://baselgovernance.org/sites/default/files/2018-12/Tracing%20Stolen%20Assets%20%28Russian%29.pdf.

можуть слугувати понад 8053 об'єктів, що були досліджені саме працівниками ДКА НП України з початку військової агресії рф проти України та представляли оперативний інтерес.

Потенціал аналітичного дослідження все ж буде обмежений при використанні лише оперативного аналізу. Лише при використанні елементів тактичного аналізу вдається досягнути кінцевої мети. Безумовно ніхто не має бажання, щоб правоохоронні органи викрили активи, незалежно від джерела їх походження. Проте ще складніше зв'язати такі активи з певними особами. Саме тому тактичний аналіз доповнює оперативний. Як приклад можуть бути проведення аналізу відносин з контрагентами, локацій об'єктів нерухомості, судової практики тощо.

Для висновку необхідно підкреслити, що пошук активів має на меті ініціацію конкретних правових дій. Першочергове значення при цьому має кінцева мета для їх заморожування та передачі. Важливо забезпечити оперативність блокування таких активів. Технічний прогрес дозволяє забезпечити отримання значних об'ємів інформації, проте роль аналітика, що дану інформацію обробляє, лише зростає при цьому. Необхідність наявності кваліфікованих кадрів, їх підготовка та зацікавленість постає питанням № 1.

Школьніков Владислав Ігорович,
старший викладач кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОБРОБКИ Й АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Практичний досвід роботи кримінальних аналітиків Національної поліції України демонструє необхідність створення спеціалізованого програмного забезпечення з обробки та аналізу інформації з різних джерел. Це дозволить зекономити час аналітиків на очистку даних та створення первинної візуалізації отриманої інформації, яка може досягати великих об'ємів, що зумовлює необхідність застосування вузькоспеціалізованих методик обробки та аналізу великих даних (Big Data).

Окрім цього, вироблення автоматизованих рішень дозволить розвантажити роботу кримінального аналітика, так як готове програмне забезпечення може використовуватися працівниками різних підрозділів, які мають відповідні доступи до інформаційних ресурсів.

Фахівцями Національної академії внутрішніх справ на постійний основі ведеться розробка готового програмного забезпечення, яке може бути використане не тільки в освітньому

процесі під час підготовки та перепідготовки кримінальних аналітиків, але і в практичній діяльності правоохоронних органів України.

На веб-сервісі GitHub за URL-адресою: https://github.com/CAC-NAIAU розміщено наступні ІТ-проєкти, які можуть використовуватися за потреби:

1) програмне забезпечення «Border-v.1.1», яке дозволяє здійснити обробку та аналіз інформації з системи «Аркан» Державної прикордонної служби України з метою встановлення фактів одночасного перетину кордону декількома особами шляхом створення готової аналітичної довідки та супровідних матеріалів;

2) програмне забезпечення «Trust-v.1.1», основне призначення якого – конвертація витягів Єдиного реєстру довіреностей Міністерства юстиції України з pdf-формату у xlsx (цей формат є складовою частиною табличного процесора MS Excel), що значно розширює можливості правоохоронців щодо аналізу такої інформації та створення аналітичних схем у програмному продукті IBM i2 Analyst's Notebook;

3) програмне забезпечення «Realty-v.1.0», яке дозволяє обробити інформацію з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно Міністерства юстиції України шляхом створення окремих файлів csv-формату, у кожному з яких розміщується інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (ДРРП), Реєстру прав власності на нерухоме майно (РПВ), Державного реєстру іпотек (ДРІ), Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна (ЄРЗВО). Це також значно розширює можливості правоохоронців щодо аналізу такої інформації та створення аналітичних схем у програмному продукті IBM i2 Analyst's Notebook;

4) програмне забезпечення «Tax-v.1.0», яке здійснює обробку та первинну візуалізації інформації з Єдиного реєстру податкових накладних Державної податкової служби України для встановлення особливостей фінансово-господарської діяльності конкретного платника податків з метою виявлення фактів порушень чинного законодавства.

Створення спеціалізованого програмного забезпечення з обробки та аналізу інформації з різних джерел є актуальним напрямком роботи науковців та викладачів НАВС, що дозволяє автоматизувати виконання типових інформаційно-аналітичних завдань задля ефективного попередження, розслідування, розкриття та прогнозування кримінальних правопорушень.

Яровий Кирило Васильович,
викладач кафедри інформаційних
технологій та кібербезпеки ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ КРИМІНАЛЬНОЇ АНАЛІТИКИ В ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Проблема організованої злочинності є предметом обговорення на найвищому державному і науковому рівнях, оскільки діяльність злочинних організацій дійшла свого апогею та негативно впливає на розвиток правоохоронної системи, зміцнення державного управління, реалізацію прав, свобод і законних інтересів громадян.

Протягом останніх десятиліть, організована злочинність утворює значну небезпеку для політичного та економічного розвитку України. На сьогодні, динаміка активності організованої злочинності свідчить про необхідність запровадження нормативно-правових й організаційно-тактичних заходів та втілення відповідних концепцій кримінального аналізу у діяльності правоохоронних органів для підвищення ефективності протидії злочинності.

Попри наявності значної кількості наукових публікацій, присвячених вивченню практичної значущості кримінальної аналітичної діяльності, окремі її напрямки потребують додаткового вивчення.

Порівняльний огляд та особливості наявних інструментів кримінальної аналітики у протидії організованій злочинності у різних країнах світу свідчить про те, що кожна платформа з програмним забезпеченням розробляється відповідно до конкретної системи кримінальних обліків певної країни, у яких збираються відомості про місце скоєння події, фактів, об'єктів, осіб та інше.

Крім цього, під кримінальною аналітикою у протидії організованій злочинності необхідно розуміти, як функціональні можливості різноманітних аналітичних документів та типів інформації.

На підставі практичної складової та дієвих інтелектуальних систем кримінального аналізу, наведено приклад найпоширеніших аналітичних інструментів, якими користуються у професійній діяльності працівники кримінальної аналітики:

– аналіз зв'язків (діаграма, яка ідентифікує усіх підозрюваних осіб та організації у злочинному середовищі та ілюструє їх у взаємозв'язок між ними);

– аналіз комунікативного трафіку (трафік телефонних дзвінків, текстових повідомлень та пересланих електронною поштою);

– аналіз потоку події (діаграми, які візуально показують низки важливих подій, що мають важливе значення для скоєння злочину);

– аналіз схеми скоєння злочину (схема, яка показує послідовні кроки скоєння злочину, які зображені у вигляді блок-схеми);

– асоціаційна матриця (матриця, яка змозі порівнювати декілька факторів злочинної діяльності);

– аналіз структури злочинності (аналіз гарячих точок, загальний аналіз тенденцій злочинності, ідентифікація злочинів);

– аналіз результатів (аналіз, який оцінює ефективність роботи правоохоронної системи);

– аналіз ризику (аналіз ризиків, що створюють правопорушники чи організації);

– графічний аналіз (діаграма, що показує схему злочинної організації, яка перевозить заборонені товари за допомогою елементів злочинного середовища);

– демографічний аналіз тенденцій (аналітичний метод роботи з демографічними показниками, які впливають на рівень злочинності);

–кримінальний профайлінг (деталізований аналіз об'єктивної складової злочину, які використовувались);

–мережевий аналіз (аналіз зв'язків між людьми у злочинній організації);

–перевірка гіпотез (припущення щодо можливих зв`язків людьми та злочинними угрупуваннями);

– профайлінг злочинця (деталізований аналіз поведінки злочинця, його способу життя, механізмів та характеру скоєння злочинів);

– профілі ринку (профіль, який досліджує кримінальний ринок заборонених товарів та послуг);

– фінансовий аналіз (аналіз різноманітних фінансових операцій) [1, с. 71].

Отже, аналіз злочинності дає зрозуміти проблему організованої злочинності та усвідомити, що правоохоронні органи можуть зробити для її ефективної боротьби, які методи та засоби будуть дієвими.

Необхідно погодитись з думкою Федчака І.А., що кримінальний аналіз не дублює методів роботи оперативних працівників чи слідчих, його алгоритм допомагають успішно опрацьовувати великі за обсягом масиви даних з метою вилучення з них значень. Отже, кримінальний аналіз виконує роль додаткового інструментарію в руках правоохоронних органів та підрозділів поліції [2, с. 11].

Наразі, однією із пріоритетних напрямків розв'язання зазначеної проблеми є вдосконалення процесів аналітичного пошуку й аналітичної діяльності на підставі оптимізації потоків інформації. Існують найпоширеніші аналітичні інструменти, якими користуються у професійній діяльності працівники кримінальної аналітики у багатьох країнах, таких як: Європейського Союзу, США, Канаді та Великій Британії.

Crime Center (Shotspotter) – система, яка за допомогою датчиків та штучного інтелекту виявляє і попереджає про стрілянину у зоні обслуговування поліції й дає змогу швидко відреагувати на застосування вогнепальної зброї.

Command Central Aware Motorola – набір інструментів, який допомагає обробляти зібрану інформацію, робити візуальний аналіз та керувати відеопотоками та системами розпізнання зображень.

Maltego – система призначена для графічного аналізу інтернет-посилань, пошукового інструменту у відкритих джерелах Інтернету в реальному часі та збору інформації, автоматично об'єднувати відповідну інформацію в одному графі та візуально наносити її на карту.

ePOOLICE – система, яка виявляє загрози з боку організованих злочинних угрупувань з використанням методів обчислювального сканування і розвідувальних систем.

IMB i2 Analyst`s Notebook – аналітичний інструмент, за допомогою якого можливо опрацьовувати та проаналізувати великий обсяг даних за мінімальний проміжок часу.

Palantir Gotham – єдиний інформаційний портал, за допомогою якого користувачі можуть здійснювати пошук інформації та збір даних з усіх відповідних систем національної системи обміну інформацією США.

SmartCOP - інтелектуальна платформа, що має автоматизовану систему керування правоохоронними документами та диспетчеризацію (обробка дзвінків), аналітику та програмне забезпечення для мобільних патрулів у відділах поліції, мобільну звітність та міжвідомчу звітність [1, с. 73–74].

На нашу думку, усі аналітичні інструменти, повинні бути чітко сформульованими та дієвими, а результати використання інструментарію необхідно створювати більш точними у протидії організованій злочинності.

Узагальнення оперативно-розшукової та слідчої практики свідчить про необхідність удосконалити процеси аналітичного пошуку й модель аналітичної діяльності української правоохоронної системи.

Вважаємо, що подальший розвиток кримінального аналізу та його адаптація до особливостей національного законодавства і системи боротьби зі злочинністю забезпечить раціональний розподіл правоохоронних ресурсів і суттєво вплине на зниження рівня злочинності в Україні.

Список використаних джерел

1. Струков В.М., Узлов Д.Ю., Гнусов Ю.В. Інструментальні інтелектуальні платформи для кримінального аналізу. *Право і безпека.* 2021. № 4. С. 64–79. DOI: https://doi.org/10.32631/pb.2021.4.07.

2. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2021, 288 с.

Ананійчук Богдана Олегівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Єфімов В. В.,**
доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

ДЕЯКІ ПОГЛЯДИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАНЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Кримінальна інформаційна аналітична діяльність, що складається з ідентифікації і точнішого визначення внутрішніх зв'язків між відомостями, які свідчать про обставини кримінального правопорушення, та будь-якими іншими даними, що отримані з різних джерел, а також аналітичною підтримкою, використанням вищевказаної інформації у ході оперативно-розшукової і слідчої діяльності. Під час кримінального провадження гарантується здійснення цілеспрямованого пошуку, фіксації, виявлення, упорядкування, вилучення, оцінки й аналізу кримінальних відомостей, їх представлення (візуалізації), передання й реалізації. Мета пошуку та дослідження такої інформації – це формування гіпотез і конкретних висновків, які описують структури й сфері кримінальної протиправної діяльності злочинних груп, про минулі, теперішні й майбутні протиправні дії [1].

Зміст кримінальних правопорушень у сфері економіки передбачає їх вчинення суб'єктами з прямим умислом, що виникає спонтанно або в складі організованих груп, за яких порушуються майнові права того чи іншого члена суспільства (для прикладу, привласнення власності) або порушується чітко встановлена, законодавчо закріплена, процедура господарської діяльності (порушення порядку випуск та обігу цінних паперів), якими завдається значна шкоди економіці держави. Вчиняючи кримінальні правопорушення в цій сфері, правопорушники отримують економічні (матеріалі) блага (вигоди). Діяльність із виявлення та запобігання подібній злочинній діяльності дуже багатоаспектна та складна, адже потерпілі від даних кримінальних протиправних дій лише через час розуміють, що його фінансові та економічні інтереси потерпіли збитків, а вже після цього вони починають здійснювати заходи стосовно захисту порушеного права [2].

Існуючі форми кримінального аналізу дещо пов'язані між собою: аналіз може супроводжувати як слідчу діяльність, так і – оперативно-розшукову, насамперед підтримує та вбачає підстави для проведення слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів. У ході кримінального аналізу, аналітичної діяльності оцінюються відомості про злочинця, час і місце вчинення злочину, знаряддя й спосіб його вчинення та перебіг подій у процесі. Оперативні працівники та слідчі обмінюються даною інформацією, така діяльність не обмежується лише наданням і отриманням такої інформації, але й полягає в активному її здобутті [3, с. 223–242].

Якщо ж розглядати стратегічний кримінальний аналіз, то можна стверджувати що він гарантує прийняття рішень, що визначають довгострокові цілі, пріоритетні напрямки боротьби зі злочинністю у економічній сфері тощо. Наприклад, «Оцінка тяжких злочинів і загрози економічної злочинності» Європолу – це один із різновидів стратегічного аналізу, який за свою мету ставить аналіз характеру, типу й аспекту загрози економічних кримінальних правопорушень і багато іншого. Характерною особливістю вищевказаного звіту є мета прийняття відповідного документа: запобігання й протидія діяльності осіб, що вчиняють кримінальні правопорушення у сфері економіки, нейтралізація факторів й усунення умов, які зміцнюють та розширюють ресурсні бази даної категорії злочинців [4].

Можливість обробки значних за обсягом масивів даних обумовлюється використанням інтелектуальний технологій, що зменшують навантаження на оперативного співробітника або слідчого, дають їм змогу проводити відповідні заходи і приймати за наслідками цих заходів процесуальні рішення. У ході кримінального аналізу й тимчасового доступу до відомостей про зв'язок оперативними підрозділами забезпечується цілеспрямована діяльність із пошуку, фіксації, вилучення, упорядкування, оцінки й аналізу кримінальних відомостей, її представлення, (візуалізації), передачі та реалізації [5].

Отже, можна зробити висновок, що використання можливостей кримінального аналізу під час розслідувань кримінальних правопорушень у сфері економіки – це дуже перспективна тематика дослідження в сучасних умовах. За допомогою відповідних заходів оперативні працівники, слідчі можуть виявити особливі обставини вчиненого кримінального правопорушення, виявити діяльність організованої злочинної групи тощо. Тож, на нашу думку, дослідження відповідного кола питань повинне продовжуватися з метою винайдення ефективного механізму розслідування та протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Список використаних джерел

1. Білоус Р. В., Василинчук В. І. Система, порядок організації та проведення оперативного кримінального аналізу у протидії кримінальним правопорушенням. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua /bitstream/123456789/1961/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BDi%D

0%B9_%D0%A1%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84._%9E%D0%A0%D0%94__%D0%9E%D0%94%D0%A3%D0%92%D0%A1_11_11_2020_.pdf#page=17.

2. Каменський Д. В. Про зміст ознаки суспільної небезпеки в складах кримінальних правопорушень у сфері економіки. *Знання європейського права.* 2021. № 1. С. 123–127. URL: http://chernvisn.onua.edu.ua/index.php/chern/article/view/186.

3. Фаріон О. Б. Метод стратегічного кримінального аналізу загроз прикордоній безпеці України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України.* Серія «Військові та технічні науки». 2021. № 83 (2). С. 223–241.

4. Захист економічних інтересів за допомогою інтрументів міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол та Агенства Європейського союзу зі співробітництва у сфері правоохоронної діяльності «Європол». Шифр «Європол». URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12677/Yevropol.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

5. Користін О.Є., Свиридюк Н.П., Цільмак О.М. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика : навч. посіб. Одеса : РВВ ОДУВС, 2019. 216 с.

Андруськ Лілія Василівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПОТРЕБ ПІДРОЗДІЛІВ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

У зв’язку з переходом до інформаційного суспільства, світовою тенденцією у сфері правоохоронної діяльності стало використання різних методів та інструментів аналізу широкого спектру відомостей, які безпосередньо стосуються злочинної діяльності, так і мають опосередкований зв’язок з цим негативним соціальним явищем.

Одним з методів, що знайшов широке застосування у зарубіжній практиці розкриття та розслідування злочинів, є кримінальний аналіз, який являє собою діяльність зі з’ясування та розуміння сутності відносин між кримінальними даними та іншими даними, які є потенційно значущими для поліцейської та судової практики [1, с. 117].

У ході здійснення процедури кримінального аналізу вирішуються завдання щодо забезпечення прийняття більш ефективних рішень ситуації невизначеності або наявності нових викликів, щодо попередження можливих ризиків та загроз, а також загалом інформаційної підтримки органів, що забезпечують національну безпеку, здійсненні ними оперативно-розшукових заходів та процесуальних дій [2].

Звідси, констатуємо, що метод кримінального аналізу є невід'ємною частиною діяльності правоохоронних органів, при цьому зауважимо, що він набуває характерні особливості залежно від органу (підрозділу) для якого він здійснюється та виду злочинності. Зважаючи на це, у рамках цього дослідження приділимо увагу особливостям здійснення кримінального аналізу для потреб підрозділів стратегічних розслідувань.

Для початку зазначимо, що підрозділи стратегічних розслідувань це різновид структурних одиниць правоохоронних органів, які призначені для реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю та здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Для прикладу, у складі кримінальної поліції Національної поліції України діє Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України - міжрегіональний територіальний орган, який бере участь у реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю та здійснює оперативно-розшукову діяльність. Департамент створено у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2019 року № 867 «Про утворення територіального органу Національної поліції» [3].

З аналізу повноважень на напрямів діяльності підрозділів стратегічних розслідувань, можемо виокремити такі особливості кримінального аналізу у цій сфері.

По-перше, при розслідуванні та боротьбі з організованою злочинністю найбільш ефективним є застосування стратегічного кримінального аналізу. Об'єктом такого аналізу є організована злочинність України, а предметом – довгострокові цілі щодо визначення стратегії подолання злочинності, а також прогнозування тенденцій розвитку криміногенної обстановки [4, с. 226].

Основними формами такого виду кримінального аналізу є аналіз злочинності та аналіз загального профілю.

Аналіз злочинності (crime pattern analysis) – це вивчення сутності, масштабів та тенденцій розвитку злочинності загалом або окремих її форм у визначеному географічному регіоні чи у певний період часу. На основі пошуку моделей поведінки злочинців (наприклад, очевидного повторення способу дій, часових та/або просторових характеристик, інших обставин, властивих злочинній діяльності) створюються умови розвитку стратегії боротьби із злочинністю [4, с. 226–227].

У результаті аналізу злочинності отримуються відповіді на низку питань, наприклад: Де локалізовані найголовніші прояви злочинності? Які спільні властивості характерні для проявів злочинності, місць або нагоди скоєння кримінальних правопорушень, жертв злочинців? Де могли би бути застосовані превентивні моделі або заходи для боротьби зі злочинністю? У якому напрямі розвиватиметься злочинність у випадку застосування превентивних моделей або заходів із боротьби зі злочинністю? [4, с. 226–227].

Аналіз загального профілю (general pro□le analysis) – встановлення характерних рис осіб, котрі скоюють один і той же вид кримінального правопорушення, з особливим урахуванням чинників, що призводять до того, що певні особи значно більшою мірою виявляють схильність до скоєння такого роду кримінальних правопорушень (модальний тип винуватця). Створюються також профілі типів жертв [4, с. 227].

У результаті аналізу загального профілю злочину отримуються відповіді на низку питань, наприклад: Чим відрізняється типовий винуватець такого виду кримінального правопорушення? Які висновки можна зробити з характеристики злочинця під час створення моделі боротьби із злочинністю? [4, с. 227].

По-друге, оскільки організована злочинність характеризується такими ознаками як колективність, ієрархічність та складність злочинних схем, для здійснення кримінального аналізу у цій сфері використовуються програмно-аналітичні комплекси кримінального аналізу, які за короткі проміжки часу здійснюються аналіз різних видів даних, дозволяють зв'язувати дані з декількох інформаційних систем одразу та поєднати їх в одне ціле. При цьому досить ефективним є використання програмно-аналітичних комплексів, які дозволяють виявляти приховані зв'язки.

По-третє, оскільки окремим напрямом підрозділів стратегічних розслідувань є здійснення оперативно-розшукової діяльності, у процесі збору та аналізу інформації для таких підрозділів також дієвим є оперативний аналіз. Його метою є збирання та аналізу інформації задля створення та перевірки гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, включаючи опис структури та сфери діяльності злочинних груп і передача керівникові чіткої інформації, що стосується оперативно-розшукових заходів [5, с. 33].

У процесі такого аналізу застосовуються різного роду аналітичні технології, у тому числі графіки взаємозв'язків, руху, графіки перебігу подій або графіки діяльності, наявності прихованих доходів тощо. Під час аналітичного процесу оцінюється інформація щодо злочинця, ходу подій, знарядь вчинення кримінального правопорушення, часу та місця його вчинення тощо [5, с. 34].

Таким чином, як висновок, зазначимо, що головною особливістю здійснення кримінального аналізу для потреб підрозділів стратегічних розслідувань є оптимальне поєднання методик стратегічного та

оперативного кримінального аналізу для вирішення поточних та більш глобальних завдань розслідування. Саме у комплексі ці два види кримінального аналізу дозволяють створити передумови для ефективного виявлення та запобігання організованої злочинності та здійснення оперативно-розшукової діяльності у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Трофименко В.М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України:. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / В.М. Трофименко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 437 с.

2. Савченко А.В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / А.В. Савченко; Київський національний ун-т внутрішніх справ. Київ, 2007. 36 с.

3. Про утворення територіального органу Національної поліції: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2019 року № 867. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-2019-%D0%BF#Text.

4. Фаріон О. Метод стратегічного кримінального аналізу загроз прикордонній безпеці України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України.* Серія: Військові та технічні науки. № 2 (83). 2020. С. 223–241. URL: https://orcid.org/0000-0001-6751-0468foleg71@ukr.net.

5. Половніков В.В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України. Наукові дослідження. № 34. 2017. С. 28–40.

Баб'як Ангеліна Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У сучасному цифровому світі тематика штучного інтелекту та сфера розробки інтелектуальних технологій є вкрай актуальними та важливими. Серед ключових переваг впровадження штучного інтелекту насамперед відзначається можливість звільнення людства від рутинної роботи та перехід до творчої діяльності, на яку машини не здатні. Однак його стрімкий розвиток поставило перед державою та

суспільством необхідність протистояти новим загрозам, пов'язаним із здатністю штучного інтелекту до саморозвитку, зокрема необхідність нормативного регулювання його діяльності та протидії загрозам, що виникають при його функціонуванні.

Визначено, що питання правового регулювання правосуб'єктності штучного інтелекту, не кажучи вже про вчинення ним юридично значимих дій, на сьогоднішній день залишається відкритим. В даний час почалося формування кримінологічних основ застосування штучного інтелекту, викликаних появою нових інтелектуальних технологій, що вимагає прийняття дій та рішень щодо запобігання можливим негативним проявам його використання та державному реагуванню на них. У тезі на основі аналізу історії виникнення та розвитку штучного інтелекту викладено його ключові характеристики, що несуть у собі кримінологічні ризики, визначено види кримінологічних ризиків застосування штучного інтелекту, запропоновано авторську класифікацію зазначених ризиків. Зокрема, виділено прямий та непрямий кримінологічні ризики застосування штучного інтелекту.

Виділяють кілька ключових галузей розвитку:

– великомасштабне машинне навчання – розробка алгоритмів навчання, і навіть масштабування існуючих алгоритмів до роботи з дуже великими наборами даних;

– глибоке навчання – модель, складена з вхідних «сигналів», таких як зображення або аудіо, та декількох захованих шарів підмоделі, які служать вхідними даними для наступного шару і, зрештою, вихідними даними або функцією активації;

– спільні системи – моделі та алгоритми, що допомагають розробляти автономні системи, які можуть працювати спільно з іншими системами та людьми [1];

–алгоритмічна теорія ігор та обчислювальний соціальний вибір – системи, які враховують економічні та соціальні аспекти;

Ця система являє собою напрямок розробки комп'ютерних функцій, пов'язаних з людським інтелектом, таких як міркування, навчання та вирішення проблем. Іншими словам – це перенесення людських можливостей мислення в площину комп'ютерних та інформаційних технологій. Вчені, які займаються цим питанням, посилено вивчають перспективи визнання та місце людини у такому світі.

Зауважимо, що вивчення юридичних аспектів, пов'язаних із суспільно небезпечними наслідками застосування, є самостійним пластом серйозних і досить глибоких кримінально-правових досліджень, результатом яких має стати формування концептуально новою правовою моделлю регулювання відносин у зазначеній сфері. Водночас у рамках цього дослідження авторами виділено ключові ризики (потенційні загрози) застосування, що, у свою чергу, має не лише послужити основою для подальших глибоких теоретичних

пошуків у кримінології, а й загалом стати імпульсом для проведення досліджень у рамках інших наук кримінального циклу.

Проведений аналіз тенденцій у галузі створення та використання дозволив нам виділити два види кримінологічних ризиків застосування – прямий та непрямий.

Прямий кримінологічний ризик застосування – ризик, пов'язаний з безпосереднім впливом на людину та громадянина тієї чи іншої небезпеки. До таких ризиків можна віднести:

– умисне вчинення системою суспільно небезпечного посягання на життя та здоров'я людини; свободу, честь та гідність особистості; конституційні права та свободи людини та громадянина; громадську безпеку; мир та безпека людства, що спричинило суспільно небезпечні наслідки;

– навмисні дії з програмним забезпеченням системи, що спричинили суспільно небезпечні наслідки.

Непрямий кримінологічний ризик застосування – ризик, пов'язаний з ненавмисними небезпеками в контексті застосування. До таких ризиків можна віднести [2].

– випадкові помилки у програмному забезпеченні системи (помилки, допущені розробником системи);

– помилки, вчинені системою в процесі його роботи (помилки, допущені системою).

Викладена у роботі інформація підтверджує існування високих кримінологічних ризиків застосування, ув'язнених як і самої інтелектуальної технології, і у слабкої теоретичної підготовленості кримінології до вивчення аналізованої проблеми.

У зв'язку з цим першочерговими бачаться заходи щодо створення федерального органу виконавчої влади України, що здійснює функції з вироблення державної політики, нормативно-правового регулювання, контролю та нагляду у сфері застосування, підготовки законодавства в галузі створення та використання, розроблення юридичних моделей попередження кримінального поведінки, зокрема визначення кримінологічних ризиків його застосування.

Список використаних джерел

1. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. О. В. Плахотнік. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 45–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2019_4_6.

2. Теоретичні підходи до визначення поняття та правового регулювання штучного інтелекту. С. Р. Корнєєва. Н*ауковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Право. 2021. Вип. 66 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2021_66_11.

Барда Діана Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ

Ключовий аспект поліцейської служби – це робота з людьми. Від уміння поліцейського вишикувати конструктивна взаємодія з цивільними особами та колегами по службі залежить не лише успішність його професійної адаптації, а й загалом ефективність роботи. Важко недооцінити значення комунікативних навичок для поліцейського, які виявляються на різних рівнях взаємодії [1, с. 44–57].

Так, поліцейський, який виконує професійні обов'язки у формі, несе у собі потужну соціально регулюючу функцію, навіть вступаючи у пряме взаємодію Космосу з ким-небудь. Нерідко просто присутність у полі зору співробітника НП значно впливає на характер поведінки громадян, причому як позитивне, і негативне.

В одних випадках співробітники поліції у формі викликають у людей почуття безпеки та порядку, спонукають стримувати та контролювати себе (у соціальній психології цей феномен називається ефектом присутності), в інших – надають протилежне, провокуючий вплив, як би змушуючи людей здійснювати демонстративні та зухвалі вчинки, нерідко загрожують громадському порядку та безпеці інших громадян.

Цей ефект часто проявляється в умовах масової стихійної поведінки, але може бути та індивідуальною реакцією [2, с. 53–61].

Специфіка роботи поліцейського передбачає і дуже близьке, довірливе спілкування. Для ефективного забезпечення захисту правопорядку та інтересів слідства співробітники поліції потребують добровільної допомоги та сприяння населення.

Така допомога є не просто сприятливим фактором, а й необхідною умовою провадження професійної діяльності поліцейського. Інакше кажучи, якщо населення не готове звертатися за допомогою до поліції, співпрацювати та сприяти, це значно знижує можливості та якість поліцейської служби.

Однак готовність населення допомагати поліції передбачає близькі та довірчі відносини між громадянами та співробітниками. Очевидно, що такі стосунки виникають не самі собою, а складаються завдяки спеціальним знанням та вмінням поліцейського у галузі психології спілкування [3, с. 231–240].

Для вирішення проблемних питань та, як наслідок, підвищення ефективності взаємодії підрозділів ПДН та ОУР пропонується провести наступний комплекс заходів:

1) створити єдиний докладно встановлений алгоритм, що регламентує все форми спільних дій ПДН та ОУР (подібно до алгоритму дій по тривозі).

Звісно, що створення подібного документа може мати низку негативних моментів, які обумовлюються тим, що будь-який приписуючий документ тією чи іншою мірою обмежує ініціативу суб'єкта. Однак введений порядок дії дозволить уникнути помилок;

2) коригування системи «паличного» розкриття злочинів, що зберігається, що заважає ефективній взаємодії співробітників ПДН з оперативними службами поліції. У боротьбі з протиправними діями неповнолітніх у тій чи іншій формі беруть участь усі підрозділи, отже, і підхід до оцінки дій має бути диференційованим, а не обмежуватися принципом: «Хто встиг, і з'їв», тобто. хто взяв участь у фінальній стадії розкриття злочину, тому дістаються лаври переможця;

На завершення слід особливо відзначити, що будь-які заходи, які вживаються для можливого скорочення правопорушень та злочинів, скоєних неповнолітніми, є дуже важливими та вимагають подальшого дослідження [4].

Необхідно зазначити, що використання автоматизованих систем дасть можливість вирішити проблеми оперативності та ефективності управління виробництвом, виявляти невикористані внутрішньогосподарські резерви, а також своєчасно запобігати нераціональному витрачанню матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Є доцільним розробити автоматизовані системи управління, які сполучатимуть в собі можливості автоматизації фіксування господарських операцій та подальшого їх облікового відображення й аналітичної обробки.

Тобто щоб система охоплювала автоматизацію усіх функцій менеджменту, що дозволить в режимі реального часу спостерігати наслідки здійснення господарських операцій, а також усувати людський фактор формування звітності. Безумовно, автоматизація системи бухгалтерського обліку повинна бути вписана в загальну систему управління і відповідати специфіці діяльності суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Капустник, Володимир Валерійович. «Ретроспективний аналіз проведення оперативно-розшукових заходів підрозділами кримінальної поліції».

2. Білоус, Р. В., and В. І. Василинчук. «Система, порядок організації та проведення оперативного кримінального аналізу у протидії кримінальним правопорушенням». 16.

3. Бобров, В. Г., et al. «Сучасна модель організації проведення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації

підрозділами кримінальної поліції». забезпечення правопорядку та протидії злочинності в україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення (2021): 206.

4. Стащак, М. В. «Алгоритмізація проведення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами кримінальної поліції». *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. № 4 (2016): 267–276.

Богдан Карина Віталіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв’язку із винятковими умовами, зумовленими обставинами зовнішнього характеру – необхідністю подолання військової агресії проти України з боку Російської Федерації, забезпечення територіальної цілісності та державного суверенітету України, в Україні введено воєнний стан [1].

Запровадження воєнного стану на території України насамперед передбачає функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування в особливому режимі, що спрямований на сприяння спеціальним органам управління у реалізації оборонних функцій держави [2].

При цьому відзначимо, що одним із ключових завдань в умовах війни є забезпечення внутрішньої безпеки. У зв’язку з цим, надзвичайно важливою у такій ситуації є організація злагодженої роботи правоохоронних органів та виконання ними головних завдань щодо виявлення, ефективного та оперативного розслідування кримінальних правопорушень, запобігання вчиненню кримінальних правопорушень (функція загальної та спеціальної превенції) тощо.

Саме тому, актуальним наразі є дослідження особливостей здійснення кримінального аналізу в умовах воєнного стану, який є невід’ємним методом при здійсненні розслідування кримінальних правопорушень.

На нашу думку, серед основних особливостей кримінального аналізу під час воєнного стану, варто виокремити такі.

По-перше, специфічний характер кримінального аналізу, який породжений тим, що під час воєнного стану, більшість кримінальних правопорушень так чи інакше пов'язані зі здійсненням воєнних (у т.ч. бойових дій). Тобто, кримінальний аналіз спрямований на розслідування однотипних, подібних за обставинами кримінальних правопорушень, які при цьому рідко вчиняються у звичайний (мирний) час.

По-друге, під час воєнного стану особливого значення набуває оперативність при розслідуванні кримінальних правопорушень. Звідси, ще однією характерною особливістю кримінального аналізу у такому випадку є надання коротких термінів для здійснення кримінального аналізу (терміновість) з метою швидкого отримання результатів, від яких у подальшому залежить кінцевий результат кримінального розслідування.

І наостанок, важливо відзначити, що в умовах війни від ефективності та правильності здійснення кримінального аналізу залежить внутрішня та зовнішня безпека держави, саме тому необхідно приділяти особливу увагу експрес-методикам навчання суб'єктів кримінального аналізу з метою забезпечення високого рівня їх знань та навичок.

Таким чином, як висновок констатуємо, що методика кримінального аналізу при розслідуванні кримінальних правопорушень не втрачає своєї значимості і в умовах воєнного стану, навпаки, вона лише збільшується. При цьому, особливостями кримінального аналізу в умовах воєнного стану є його оперативність, однотипність ситуацій, що потребують аналізу, а також особливе коло суб'єктів, які повинні мати спеціальну професійну підготовку.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

Богомол Альона Ігорівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОРУПЦІЯ В ЗЕМЕЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Проблеми вироблення дієвих механізмів запобігання та протидії корупції в сфері управління земельними ресурсами відносяться до пріоритетних напрямів в антикорупційної програми уряду, і потребують

невідкладного розв'язання, оскільки загрожують національній продовольчій та екологічній безпеці, уповільнюють та перешкоджають економічному розвитку та соціальній стабільності країни.

Земельна ділянка відноситься до одного з найбільш високоліквідних об'єктів нерухомого майна, яке, при комплексному та грамотному підході, дає можливість посилити позиції на ринку та закласти основу під майбутні проекти.

У той же час земельні ділянки є «ласим шматком» для різного роду шахраїв, а також представників органів державної влади, місцевого самоврядування, які сприяють реалізації корупційних схем [1].

До найбільш характерних тіньових схем скоєння правопорушень у сфері земельних відносин відноситься хабарництво та перевищення службових повноважень при формуванні та подальшому розпорядженні земельними дільницями, яке полягає в наступному:

– надання земельних ділянок порушуючи норми чинного законодавства (наприклад, на безконкурсній основі, у разі якщо процедура торгів є обов'язковою);

– переведення земель з однієї категорії в іншу, не передбачену для цих цілей з подальшим наданням у власність відповідних осіб (наприклад, переведення земель сільськогосподарського призначення у категорію земель населених пунктів);

– заступництво осіб, а також «закриття очей» на їх дії щодо незаконного використання земельних ділянок (наприклад, нецільова використання або самовільне зайняття земельних ділянок) [3].

Безумовно, створення відкритого доступу до інформаційному ресурсу сприятиме подолання викорінення корупції у земельному сектор. Володіння відомостями про те чи інше земельній ділянці, а також відкритість дій з надання послуг у цій сфері дозволить скоротити можливість застосування різних тіньових схем через публічність цього процесу.

На сайті Департаменту земельних ресурсів передбачена можливість самостійного контролю за готовністю випрошуваного випуску документа з надання встановлену регламентом послуги.

Відсутність навіть найелементарнішої інформації про земельну ділянку як об'єкт цивільного обороту у відкритому доступі, низький рівень поінформованості населення, неконтрольоване використання, неефективне розпорядження, перерозподіл земельних дільниць регіональними органами влади призводить до підриву соціальної стабільності, падіння економічного зростання країни загалом [2].

У свою чергу, хочу запропонувати такі заходи щодо запобігання вчиненню незаконної реєстрації угод із земельними ділянками, а саме:

1) Створення єдиної земельної інтернет-системи, яка перебуватиме у відкритому доступі для всіх громадян країни та діяти за аналогією порталу «Державних послуг». Будь-яке обличчя через цю систему в «он-лайн» режимі зможе пройти порядок оформлення того чи іншого земельного дільниці [3].

Таким чином, місцеві органи влади та посадові особи вже ніяк не зможуть вплинути на порядок реєстрації правочину земельної ділянки. Їм залишиться лише поставити підписи у необхідних документах та надати відповідну ділянку.

2) Створення відеозвітів. Відомо, що місцеві органи влади регулярно звітують перед Урядом про виконану роботу у письмовому чи електронному вигляді.

Так, кожен процес оформлення угоди із землею (а саме його завершальна стадія) повинен записуватись на відеоносій. Громадянин обов'язково має показати на камеру свій паспорт, щоб усім було видно, що особисті дані в документах та людина у реальному житті – збігаються.

Таким чином, посадові особи не зможуть внести підроблені відомості до документів, або якось виправити існуючі, оскільки відеокамера все фіксує.

Список використаних джерел

1. Шкуропат О. В. Запобігання та протидія корупції в сфері земельних відносин. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 9 (2012).

2. Шарий Г. Корупція у земельній сфері: шляхи подолання. *Землевпорядний вісник*. 3 (2015): 4–5.

3. Гега П. Т. Реалії прояву та протидії корупції у сфері земельних відносин в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2 (2012): 98–102.

Булавко Ігор Денисович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ ТАКТИЧНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Тактичний аналіз – когнітивний/пізнавальний і технічний процес, метою якого є оцінка характеру злочину, виявлення ризиків, тенденцій та моделей злочинності, встановлення пов'язаних фактів, інцидентів або місць імовірного скоєння злочинів. Ця форма аналізу має короткострокову та середньострокову перспективу.

Використовується безпосередньо для успішного вирішення конкретних проблем. Метою використання кримінальноаналітичної інформації є моніторинг ситуації стосовно можливих тактичних

рішень щодо поточних питань для розміщення ресурсів у визначених проміжках часу.

Базовим елементом системи забезпечення громадського порядку та протидії злочинності є поліція. Основні пріоритети її діяльності сформульовані у законі.

У ході реформи органів внутрішніх справ є однією з ключових цілей правоохоронної діяльності оголошено захист честі, гідності, права і свободи кожної людини і громадянина. Саме про це йдеться у ч. 1 та 2 ст. 1 Закону про поліцію: «...Поліція призначена для захисту життя, здоров'я, прав та свобод громадян, іноземних громадян, осіб без громадянства (далі – громадяни, особи), для протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та забезпечення суспільної безпеки [1].

Поліція негайно приходить на допомогу кожному, хто потребує її захисту від злочинців. та інших протиправних посягань». Зазначена теза, покладена в основу правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України, вінчає зміну пріоритетів цієї діяльності – від охорони інтересів держави до охорони інтересів людини та громадянина, його прав та свобод, майна та власності.

У зв'язку з цим поліція має розробляти та здійснювати передбачені законами та іншими нормативними правовими актами заходи, спрямовані на приведення суспільних відносин, пов'язаних з життям, здоров'ям, честю, гідністю, правами та свободами людей, у стан захищеності від суспільно шкідливих, суспільно небезпечних діянь та наслідків таких [4, с. 40–43].

Визначаючи сутність поліції у її призначенні, законодавець не розкриває змісту визначень «суспільний порядок» та «громадська безпека». Звертаючи увагу на широту та багатоплановість зазначених категорій, слід визнати, що в даний час час відсутня єдність у розумінні зазначених дефініцій, їх предметного складу та основних інститутів.

Для складання тактичного аналізу використовуються конкретні категорії. Більшість даних, що використовуються в тактичному аналізі, походять з поліцейських баз даних, особливо інцидентів, які вносяться та зберігаються у комп'ютерних програмах. Вони містять інформацію про інциденти та злочини з визначенням місць їх учинення (геопросторові атрибути) та частоти повторюваності на території певного поліцейського підрозділу.

На думку професора Ю.Є. Аврутина, поняттям «забезпечення громадського порядку» охоплюється та забезпечення громадську безпеку, тобто. захист усіх і кожного від необережних протиправних діянь, наслідків використання джерел підвищеної небезпеки, стихійних сил природи, катастроф, аварій тощо [1, с. 33].

Результати діяльності кримінального аналітика дозволяють: скористатися різноманіттям інформації, що існує в правоохоронних органах, у кримінальній статистиці; максимізувати використання

обмежених ресурсів правоохоронних органів; кримінальним проблемам на різних рівнях (місцевому, регіональному, рівні штату, національному, глобальному, всередині та між правоохоронними органами); виявляти та попереджати злочинність; задовольняти потреби правоохоронних органів у суспільстві, що змінюється, з метою забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Виділяють такі основні види кримінального аналізу: тактичний кримінальний аналіз; стратегічний кримінальний аналіз; аналіз действий. Процесс кримінального аналізу умовно можна у наступній послідовності: збір та управління даними; запит та перегляд даних; аналіз даних; розповсюдження даних; реагування на дані; оцінка та зауваження.

Для якісного здійснення зазначених вище дій аналітики повинні володіти певними знаннями, у тому числі про: – злочинності та кримінальну поведінку; – правоохоронну діяльність і стратегії; – зону обслуговування; – політику агентства.

Таким чином, у діяльності правоохоронних органів у протидії злочинності складається певний напрямок роботи - кримінальний аналіз. При цьому даний вид діяльності використовується як при здійсненні поліцейських операцій з охороні громадського порядку та припинення злочинності, так і безпосередньо при розкритті та розслідуванні злочинів. Вивчення типології кримінального аналізу, на нашу думку, дозволяє більш чітко зрозуміти суть даного методу, а також виробити пропозиції щодо інтеграції зарубіжного позитивного досвіду у вітчизняну практику досудового кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Пихтін Микола Порфирійович. Організаційно-правові основи діяльності поліції Швеції (порівняльно-правовий аналіз). К.: Прецедент (2010).

2. Поклад Олександр Валентинович. Громадський контроль за діяльністю поліції. Diss. Запоріжжя, 2018.

3. Клочко Анатолій Миколайович, and Віталій Олександрович Собина. Громадський контроль за діяльністю поліції в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України.* Серія: Державне управління 1 (2017): 194–201.

4. Сердюк Анна Миколаївна. Щодо критеріїв ефективності діяльності поліції закордонних країн. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Юридичні науки». 2015. Вип 3 (2015): 155–159.

Варич Валерія Юріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Карповський С. В.,**
викладач кафедри оперативно-розшукової
діяльності Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

У межах наданих повноважень підрозділи кримінальної поліції мають доступ до великої кількості інформації про кримінальну діяльність, особливо щодо представників організованої злочинності. У зв'язку з вищевикладеним надзвичайно важливим завданням є використання інструментів, які пропонують можливість опрацьовувати величезні обсяги доступних даних. Одним із таких інструментів у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України є криміналістичний аналіз – специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, що передбачає виявлення та максимально точне визначення взаємозв'язків між відповідною інформацією (відомостями, даними) злочину та будь-якою Інші дані, отримані з різних джерел, їх використання в інтересах господарсько-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичне забезпечення.

У сучасних умовах у більшості розвинених країн криміналістична експертиза є окремою професійною діяльністю в правоохоронних органах. У структурі Генерального секретаріату Інтерполу функціонує окремий підрозділ кримінального аналізу, а діяльність штаб-квартири Європолу ґрунтується переважно на використанні технологій кримінального аналізу [1, с. 300–303].

Кримінальний аналіз – це особливий вид інформаційно-аналітичної діяльності, який передбачає ідентифікацію та визначення якомога більш точного взаємозв'язку між інформацією, пов'язаною зі злочинністю, та будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, і використання їх для ділових розслідувань і слідчих дій, аналітичної підтримки. Забезпечує цілеспрямований пошук, виявлення, запис, вилучення, організацію, аналіз та оцінку, представлення, передачу та контроль інформації про злочини в процесі аналізу злочинів.

Метою збору та аналізу інформації є створення та підтвердження гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, які мають відношення до опису структури та масштабів діяльності злочинних угруповань і донесення чіткої інформації до керівництва оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій. Усі форми аналізу пов"язані між собою, якщо аналіз супроводжує оперативно-розшукову та слідчу діяльність,

то одночасно її підтримує і дає підстави для проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

Під час аналітичного процесу оцінюють інформацію щодо злочинця, перебіг подій, знарядь учинення злочину, часу й місця його вчинення тощо. Обіг цієї інформації відбувається між оперативними працівниками та слідчими й полягає не тільки в наданні або отриманні інформації, а й в активному її здобуванні [2, с. 223–241].

Обробка великих обсягів інформації може бути здійснена лише за допомогою інтелектуальних технологій, щоб звільнити слідчого або оперативного працівника від тягаря та допомогти йому вжити відповідних заходів і прийняти процесуальні рішення.

У сучасних умовах неможливо розкрити резонансні, тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення без залучення кримінальних аналітиків та належної аналітичної оперативно-розшукової роботи під час розслідування та кримінального провадження.

Своєчасно та оперативно проведені аналітичні дослідження дозволяють розкрити велику кількість резонансних злочинів, переважно «гарячих», затримати злочинців та загалом посилити кримінальний тиск. Підкреслює, що кримінальний аналіз є надзвичайно важливим у контексті правоохоронної діяльності, оскільки він може мати глибокий вплив на поліцейські стратегії, тактику та методи. В даний час криміналістичний аналіз став початком активного впровадження технологічних інновацій, шляхом постійного оновлення програмних засобів аналізу, модернізації технічних засобів, впровадження інноваційних технологій (наприклад, використання системи швидкого огляду та аналізу, матеріалу з камер відео спостереження за допомогою програми «Video Synopsis», інноваційної технології обробки зображень) [1, с. 112].

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України, слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам шляхом винесення процесуального документа – доручення, а оперативний підрозділ, відповідно до ст. 41 КПК України, зобов‟язаний їх виконувати. У главах 20 та 21 КПК України надано вичерпний перелік слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Всі дії як оперативних працівників , так і слідчих підрозділів повинні фіксуватись на процесуальних документах, які в подальшому ввійдуть до кримінального провадження.

На мій погляд, зазначені в дорученнях слідчих заходи може здійснити уповноважений працівник оперативного підрозділу на підставі постанови про залучення спеціалістів з викладенням безпосередньо в ній обставин, які необхідно з’ясувати, дослідити, проаналізувати або направити безпосередньо відповідний лист про аналіз чи обстеження [3, с. 284–289].

Крім того, до проведення таких заходів можливо залучати на допомогу спеціалістів у галузі телекомунікацій, які володіють

спеціальними знаннями. Уповноважені працівники оперативного підрозділу за результатами аналізу готують відповідну інформацію, а вирішення питання щодо ролі зазначеної інформації в кримінальному провадженні, використання її в доказуванні належить до компетенції слідчого.

Список використаних джерел

1. Калиновський О. В., Школьніков В. І. Використання методу кримінального аналізу для протидії організованій злочинності. *Часопис Київського університету права.* 2017. № 1. С. 300–303.

2. Фаріон О. Б. Метод стратегічного кримінального аналізу загроз прикордоній безпеці України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України.* 2021. № 83 (2). С. 223–241. (Серія «Військові та технічні науки»). doi: https://doi.org/10.32453/3.v83i2.569.

3. Стащак А. Ю. Наступальність у контексті принципів оперативно-розшукової діяльності. *Юридичний бюлетень.* 2019. Вип. 11. Ч. 2. С. 284–289. doi: https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019.11-2.37.

4. Білоус Р. В. Кримінальний аналіз в діяльності правоохоронних органів України. *Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду :* зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 1 черв. 2020 р.) / відп. ред. О. Ю. Бусол. Київ : Ліра-К, 2020. С. 20–22.

Ворона Юлія Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ І ПЕРЕВИЩЕННЯ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Кваліфікація суспільно небезпечних діянь, які містять ознаки перевищення влади або службових повноважень, завжди викликала труднощі, зокрема пов’язані з розмежуванням перевищення влади зі зловживанням нею. Останнім часом, післязмін, яким були піддані статті 364 та 365 Кримінального кодексу України (далі – КК України), проблеми кваліфікації відповідних діянь ще більше загострилися.

Не припиняються дискусії стосовно того, чи відбулася декриміналізація перевищення влади та службових повноважень щодо службових осіб публічного права, які не є правоохоронцями; чи можна

визнавати істотною шкодою та тяжкими наслідками шкоду правоохоронюваним інтересам, яка не може бутиобчислена у грошових показниках; чи потрібно для застосування ч. 2 ст. 365 КК України встановлювати, що насильство було поєднане зі спричиненням істотної шкоди тощо [2].

Тому ст. 365 КК України перебуває під пильною увагою науковців та практиків.

Під посадовим злочином тут мається на увазі злочин, вчинити який можуть лише посадові особи, які розуміються у вузькому кримінально-правовому значенні [1].

Службове зазіхання означає за змістом ширше загальне поняття, що включає як посадове, і діяння управлінця, і навіть правопорушення службовця. Інакшекажучи, службовий злочин – це будь-який кримінально-правове діяння, яке здійснюється спеціальним суб'єктом із використанням службового становища [1; 2].

Корупційний злочин є лише спеціальним видом службового, отже, і посадового злочину. Використання законодавцем різної термінології ускладнює розуміння та сприяєрізної кваліфікації службових діянь.

Чинне кримінальне законодавство терміни «посадова особа», «посадове становище» змушує розуміти ширше,не обмежуючись кримінально-правовими нормами про посадові злочини. З однієюсторони, у прямуючи. 1 до ст. 285 КК дано ухвалу посадової особи із зазначенням, щоїм визнаються особи стосовно статей гол. 30 КК.

Але, з іншого боку, про посадових особах, посадових положеннях у значенні, певному прямуючи. 1 до ст. 285 КК, у Кодексі йдеться у багатьох його статтях за межами гол. 30 (див., наприклад, ст. 141, 149 (гл. 19 КК); ст. 169 КК (гл. 22 КК) та ін.) [2].

У цих та подібних їм випадках вказівка на посадову особу, посадове становище означає використання особою під час скоєння злочинівфункцій державної чи муніципальної влади.

На відміну від перевищення управлінцем службових повноважень вигляді самостійного суспільно небезпечного, але незлочинного діяння, у цих 59 статтяхКК є якісно інше посягання.

Перевищення тут доповнює інші ознаки складу злочину Як самогубство особи не визнається в КК злочином, але може бути кваліфікуючою ознакою іншого складу злочину, наприклад, самогубствозасудженого під час винесення свідомо неправосудного вироку (ч. 2 ст. 305 КК) [3].

Аналізоване перевищення управлінцем службових повноважень, не утворюючи самостійного злочину, є криміноутворюючою ознакою 4 злочинів та кваліфікуючою ознакою 55 злочинів.

При кваліфікуючійознакі «з використанням особою службового становища» сукупність злочинів, зазвичай, відсутня. Є одиничний складовий злочин, множини злочинів немає.

Насамкінець зазначимо, що обмежений обсяг наукової статті не дозволив розглянути усі проблеми, з якими стикається практика застосування ст. 365 КК України, – насправді їх набагато більше. Значною мірою проблеми породжуються численними, нескінченними, не узгодженими між собою змінами, які вже протягом багатьох років «лихоманять» КК України,примушують практичних працівників і науковців напружено та іноді безрезультатно розгадувати вкрай заплутані законодавчі «ребуси» [4].

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального таКримінального процесуального кодексу України щодо імплементації до національногозаконодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» від 31 січня 2013 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf 3511=45474.

2. Осадчий В. І. Корупційні злочини : моногр. К., 2016. 82 с.

3. Навроцький В. О. Кримінально-правове значення зміни законодавчої характеристики наслідківзлочинів у сфері службової діяльності // Кримінальне право: традиції та новації: матеріалиміжнародного круглого столу, присвяченого 90-літтю з дня народження видатного вченого, героя України, академіка В. В. Сташиса (9–10 липня 2015 р.). Полтава ; Х., 2015. С. 34–38.

4. Хашев В. Г. Проблемні питання розмежування зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 3 (2015): 202–209.

Іваненко Гліб Євгенович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, який був введений на території України з 24 лютого 2022 року, всі державні інституції та процеси повинні працювати на максимум для досягнення як найшвидшої перемоги над агресором та подоланням супутніх явищ у вигляді

кримінальних правопорушень. Тому актуальним є характеристика оперативного аналізу в умовах воєнного стану

Почнемо з того, що оперативний аналіз - інформаційно-аналітична діяльність, що здійснюється за конкретними оперативно-розшуковими справами або кримінальними провадженнями для збору, оцінки, обробки й аналізу даних про осіб, групи осіб, організовані групи чи злочинні організації, знаряддя та засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, та інших відомостей з метою встановлення події злочину, причетності конкретних осіб до його вчинення, також їх соціального й економічного статусу, структури та зв'язків злочинних груп, ролі їх окремих учасників тощо [1, с. 20].

Варто зауважити, що оперативний аналіз ще можна трактувати як процес розбивання інформації на її ключові складові елементи, здобуття та структурування їх смислового змісту та надання цій інформації форми, легкої для сприйняття і розуміння, з тим щоб оперативні працівники або керівники могли приймати подальші/наступні рішення на підставі ситуації з поточними операціями/оперативними заходами.

Загальними підставами для проведення оперативного аналізу є кримінальне провадження або оперативно-розшукова справа, за винятком проведення оперативного аналізу з ініціативи кримінального аналітика [1, с. 21].

Оперативний аналіз призначений для забезпечення оперативних підрозділів та органів досудового розслідування необхідною інформацією в рамках роботи щодо оперативно-розшукових справ чи кримінальних проваджень шляхом досягнення чітко сформульованих короткострокових цілей.

Оперативний аналіз щонайперше пов'язаний із встановленням, націленням, виявленням та втручанням у злочинну діяльність.

Кримінально-аналітична інформація надає слідчо-оперативній групі гіпотези та логічні висновки щодо конкретних елементів, які можуть бути використані для ефективних дій [2, с. 76].

На рівні оперативного аналізу аналіз інформації здійснюється відразу після отримання даних про походження подій або про ті події, які можуть відбутися найближчим часом, а також у складних оперативно-розшукових та кримінальних провадженнях. Роль такого аналізу полягає в підтримці інформаційних знань з метою виявлення злочинних об'єктів (осіб, груп, організацій), відносин між ними, проведених дій, тактики дій, а також їхнього становища.

Оперативний аналіз може здійснюватися у трьох формах:

1. Аналіз, що супроводжує ОРД або досудове розслідування (наявна інформація, що стосується справи, упорядковується, нова інформація відповідно співвідноситься та оцінюється, у поточному порядку формулюються гіпотези, які підтримуються доказами чи висновками або за їх допомогою спростовуються).

2. Аналіз, який ведеться для підтримки ОРД чи досудового розслідування (аналітик бере на себе аналітичні завдання, представляє результати аналізу, займається пошуком інформації з власних баз тощо).

3. Аналіз, який ведеться для отримання інформації в межах оперативної розробки за ОРС та досудового розслідування кримінального провадження, матиме орієнтуюче значення. Всі форми аналізу пов'язані між собою, якщо аналіз супроводжує ОРД чи досудове розслідування, та одночасно її підтримує. Під час аналітичного процесу оцінюється інформація щодо злочинця, ходу події, знарядь скоєння злочину, часу та місця його вчинення тощо. Обіг інформації відбувається між оперативними співробітниками, слідчими й аналітиками, і полягає не тільки в наданні або отриманні інформації, але й в активному її здобуванні [2, с. 80].

Отже, відповідно до всього вищесказаного, можемо констатувати, що оперативний аналіз являє собою процес збору, оцінки та організації інформації щодо груп або окремих злочинців. Цей процес має розвивальний характер і застосовується за наявності достатніх підстав для підозри у злочинній діяльності задля розкриття і розслідування кримінального правопорушення та пред'явлення обвинувачення особі, яка його скоїла .

Список використаних джерел

1. Білоус Р. В. Кримінальний аналіз в діяльності правоохоронних органів України. Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 1 черв. 2020 р.) / відп. ред. О. Ю. Бусол. Київ : Ліра-К, 2020. С. 20–22.

2. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

Сторожик Аліна Анатоліївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Хахуцяк О. Ю.,**
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОВЕДЕННЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ОПЕРАТИВНОГО, ТАКТИЧНОГО І СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Засновником сучасної системи організації діяльності поліції вважається начальник поліції м. Берклі (США) А. Фольмер, який у 1906 році запровадив новий метод картографії. У період 60–70-х років XX століття напрямок кримінального аналізу почав розвиватися та долучати розвідувальні підрозділи та аналітичні групи [3].

Кримінальним аналізом є специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, спрямований на встановлення та передбачення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання, інтерпретація та прогнозування розвитку досліджуваних подій, з метою оброблення великого обсягу інформації, з відстежуванням та пов'язуванням фактів за допомогою спеціальних аналітичних методів; аналіз структури зв'язків об'єктів оперативно-розшукової справи та кримінального провадження та їх аналітичне супроводження; виявлення ризиків, тенденцій майбутнього розвитку злочинності та в подальшому запобігання їй; якісне планування окремих слідчих (розшукових) дій. Кримінальний аналіз розрізняють на такі рівні: тактичний, оперативний та стратегічний.

Тактичний аналіз являє собою метод аналізу даних з центром навколо короткострокових і середньострокових проблем, що покликаний виявити закономірності, особливості та специфічні елементи в серії злочинів, та застосовується зокрема для аналізу злочинності та злочинів на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності певної групи, з метою напрацювання тактичних заходів із затримання злочинців, виявлення ризиків та попередження конкретних правопорушень. Як правило, такий вид аналіз забезпечує підтримку поліцейської діяльності та є підходом у її поліпшенні. Тобто отримувачами таких результатів є керівники, а також інші поліцейські, які можуть застосовувати результати аналізу в своїй діяльності [2, с. 170].

Оперативним кримінальний аналіз є інформаційно-аналітична діяльність, що здійснюється за конкретними оперативно-розшуковими справами або кримінальними провадженнями для збору, оцінки, обробки й аналізу даних про осіб, групи осіб, організовані групи чи злочинні організації, знаряддя та засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, та інших відомостей з метою встановлення події злочину, причетності конкретних осіб до його вчинення, також їх соціального й економічного статусу, структури та зв'язків злочинних груп, ролі їх окремих учасників тощо. Сам аналіз тісно пов'язаний із оперативними та органами досудового розслідування. Основним призначенням є забезпечення необхідною інформацією в рамках оперативно-розшукових справ чи кримінальних проваджень, шляхом досягнення чіткого сформульованих цілей [2, с. 125].

Кримінальний аналіз на стратегічному рівні є основою для стратегічного планування в певній сфері державної політики, а також надає підтримку оперативним співробітникам для вдосконалення поліцейських методів, технік і тактик. Предметом такого аналізу є слабкі місця та загрози, стратегічні переваги та потенціал об'єкта дослідження. Стратегічний кримінальний аналіз стає дедалі необхіднішою вимогою правоохоронних органів. Стратегічний аналіз має неабияку вагу при оцінці питань національного та міжнародного

значення, які стосуються транснаціональної організованої злочинності, міжнародного обігу наркотиків, міжнародної торгівлі людьми чи складного шахрайства [2, с. 201].

Першою проблемою проведення криміналістичного аналізу відносяться забезпечення оперативних підрозділів Національної поліції України застарілим оргтехнікою, комп'ютерним програмним забезпеченням та обладнанням. Рішенням такої проблеми є закупівля більш сучасного обладнання (інтернету, комп'ютеру, ноутбуків), а також залучення ІТ спеціалістів до розробки нових програмних забезпечень з більш обширним фунціоналом, або підготовку до вже створених систем (GIS, Analyst's Notebook, Palantir) аналітичних підрозділів.

Другою, відсутність системи навчання, підготовки та перепідготовки працівників відповідних аналітичних підрозділів відповідно до світової моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою ILP. Як предмет «основи криміналістичного аналізу» існує та використовується в Національної академії внутрішніх справ, але тільки у вигляді ознайомлення. Для підготовки фахівців у цій сфери, та з настанням періоду обчислювальної техніки, необхідно ввести більшу базу інформаційних предметів для роботи з складними програмними забезпеченнями [1, с. 239].

Отже, діяльність співробітників правоохоронних органів тісно пов'язана із використання інтелектуального програмного забезпечення та системного підходу щодо збору відповідної інформації, аналітичного вивчення певних характеристик, тенденцій з метою встановлення взаємозв'язків між фактами, подіями, явищами, суб'єктами та об'єктами, оптимізації управління правоохоронними органами на державному, територіальному рівні та під час вирішення конкретних задач протидії, профілактики, попередження, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, виконання покарань, соціалізація засуджених.

Список використаних джерел

1. Шинкаренко І.Р. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції. 2017.

2. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу / І. А. Федчак. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 290 с.

3. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України. НЮУ ім. Я. Мудрого, НАВС, АППУ, УСПП. 2021. URL: https://appu.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/zbirnik-beb_verstka-1-szhatyj-1.pdf.

Гельдт Станіслав Володимирович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Харківського національного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник: **Манжай О. В.,**
завідувач кафедри протидії
кіберзлочинності факультету № 4
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

РОЗРОБЛЕННЯ ЧАТ-БОТА TELEGRAM ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗБИРАННЯ ДАНИХ ІЗ ВІДКРИТИХ ОБЛІКІВ МВС УКРАЇНИ

На сьогодні Національна поліція зареєструвала майже 900 кримінальних проваджень за фактами безвісти зниклих громадян на територіях, які перебували і все ще, на жаль, перебувають під окупацією. Крім того, поліція розслідує кримінальні провадження за фактами загибелі понад 2,5 тисячі громадян України [1]. Збільшилась і кількість осіб, які підозрюються у правопорушеннях, пов'язаних із різними формами колабораціонізму. Описане стало одним з факторів, який спонукав правоохоронні органи збільшили кількість відповідних записів у публічно доступних частинах баз даних. Прикладом може служити розшуковий облік МВС України, доступний за посиланням https://wanted.mvs.gov.ua.

Даний ресурс, призначений для надання допомоги щодо:
встановлення місцезнаходження безвісті зниклих людей;
пошуку мобільних телефонів;
пошуку осіб, які втратили пам'ять;
транспортних засобів у розшуку;
розшуку тих, хто переховується від органів влади;
зброї у розшуку;
пошуку викрадених культурних цінностей;
перевірки легітимності довідки про судимість;
пошуку паспорту громадянина України серед викрадених та втрачених [2].

Вивчення описаного ресурсу дозволило встановити, що система під час запитування інформації здійснює перевірку користувача за допомогою капчі та використовує Cloudflare. Ця інформація стала важливою під час виконання завдання зі створення чат-боту Telegram «МВС Розшук», який використовує в якості джерела інформації ресурс https://wanted.mvs.gov.ua.

У якості мови програмування було обрано – Python (інтерпретована об'єктно-орієнтована мова програмування високого

рівня зі строгою динамічною типізацією). На даний момент чат-бот працює з 6 базами (рис. 1), а саме:

Розшук;
Зниклі громадяни;
Паспорт;
Мобільні телефони;
Транспортні засоби;
Зброя.

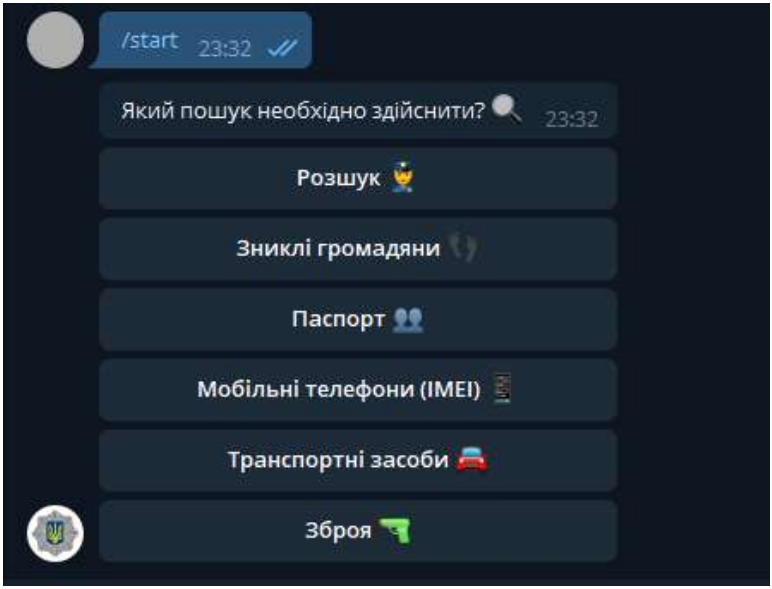

Рис.1. Меню чат-бота

На початку роботи чат-бот запропонує вам обрати одну з підбаз. Після вибору пункту меню, буде задано питання подібні питанням на сайті, а саме: ПІБ особи, дата народження, стать, дата зникнення тощо. При отриманні позитивного результату пошуку буде виведено кнопку щодо додаткової інформації про особу. Скопіюйте її унікальний ідентифікатор, який підсвічується у анкеті особи, та вставте до поля введення повідомлення. Після чого ви отримуєте повну інформацію щодо вашого запиту.

Розробка чат-боту Telegram для вирішення завдань збирання даних з відкритих обліків МВС України є перспективним проектом на сьогоднішній день. Розвиток цього продукту передбачає розробку окремого модулю з розпізнавання обличь, де в якості бази для порівняння будуть використовуватися фотографії осіб, які перебувають у розшуку.

Список використаних джерел

1. Нацполіція: 900 українців вважаються зниклими безвісти, 2,5 тисячі загинули і 500 незаконно позбавлені волі // Interfax : вебсайт. 18.04.2022. URL: https://ua.interfax.com.ua/news/general/825045.html.

2. Розшукові обліки МВС України // Розшук : вебсайт. 27.07.2022. URL: https://wanted.mvs.gov.ua.

Голубєва Даніела Володимирівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Карповський С. В.,**
викладач кафедри оперативно-розшукової
діяльності Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Криміналізація значної кількості сфер соціально-економічних відносин не вигадка, а реалії сучасності. Майже кожна сфера суспільного життя може стати «полем» для вчинення кримінального правопорушення. Щодня з'являються нові види злочинів і механізми їх вчинення, через що виникає потреба в активній аналітичній роботі та прогнозуванні з метою протидії та запобігання цьому. До останнього часу все, що було пов'язано з аналітикою і прогнозуванням, базувалося на положеннях криміналістики. Згодом виникла необхідність для розробки і подальшого використання новітніх аналітичних методів, в основі яких окрім криміналістичних лежать положення й інших фундаментальних наук.

Глибоким вивченням і дослідженням кримінального аналізу займалися такі науковці, як: О. Калиновський, В. Некрасов, І. Федчак, А. Ханькевич, В. Шендрик, І. Шинкаренко та інші.

Кримінальний аналіз – це розумово-аналітична діяльність працівників правоохоронних органів, яка полягає у детальній перевірці та оцінці інформації, встановленні зв'язків між отриманими під час розслідування даними задля їхнього подальшого використання правоохоронними органами та судом [1]. На теперішній час в результаті реформування правоохоронної системи України кримінальний аналіз досяг сталого розвитку та довів свою ефективність у протидії кримінальним правопорушенням.

Основною метою кримінального аналізу є: напрацювання нових напрямків в оперативно-розшуковій діяльності та досудовому розслідуванні; отримання детального аналітичного результату щодо об'єктів кримінального аналізу; планування оперативно-розшукових заходів та слідчих гласних і негласних дій; аналіз стану та

ефективності досудового розслідування, оперативно-розшукової та превентивної діяльності у протидії злочинності; обробка великої кількості інформації, необхідної для якісного розкриття справи, що можливе лише при застосуванні спеціальних аналітичних методів; аналіз складної структури зв'язків об'єктів оперативно-розшукової справи або кримінального провадження; виявлення можливих ризиків, аналіз інформації щодо тенденцій розвитку злочинності та її запобігання, прогнозування збільшення видів злочинної діяльності; встановлення пріоритетів діяльності правоохоронних органів і т.д. [2].

Результатом використання методу кримінального аналізу правоохоронними органами є отримання інформаційно-аналітичних матеріалів, які в подальшому використовуються у безпосередній протидії кримінальним правопорушенням: інформація, яка має значення для оперативної розробки за оперативно-розшуковою справою; інформація для виявлення фактичних даних, які можуть виступати доказами у кримінальному провадженні; орієнтуюча інформація під час розстановки сил та засобів правоохоронних органів; матеріали для інформування підрозділів правоохоронних органів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування тощо [3].

Кримінальний аналіз є одним із дієвих методів, що застосовуються на етапі проведення оперативних заходів, адже своєчасно і ефективно проведені аналітичні дослідження сприяли розкриттю багатьох злочинів, зокрема «по гарячих слідах», затриманню злочинців і посиленню тиску на криміналітет. Даний метод має великий вплив на стратегію, тактику і методи діяльності поліції [4].

Отже, кримінальний аналіз в умовах сьогодення виконує одну з провідних функцій у боротьбі зі злочинністю і є неабияк важливим та необхідним у діяльності правоохоронних органів. Активний розвиток і адаптація до національного законодавства цього методу в подальшому забезпечить належний рівень протидії кримінальним правопорушенням, що в свою чергу стабілізує криміногенну ситуацію в державі.

Список використаних джерел

1. Половніков В.В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Вип. 39. С. 28–40.

2. Ханькевич А. М. Використання кримінального аналізу в діяльності підрозділів кримінальної поліції. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави:* тези доп. Міжнар. наук. практ. конф. (м. Харків, 30 листопада 2018 р.). Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2018. С. 192–194.

3. Петрушков С. С. Л. В. Котова. Кримінальний аналіз як ефективний метод протидії кримінальним правопорушенням. *Взаємодія норм міжнародного і національного права крізь призму*

процесів глобалізації та інтеграції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Сєвєродонецьк, 8 грудня 2021 р.). 2021. С. 53–54.

4. Білоус Р. В., Василинчук В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2021. №1. С. 131–137.

Горошинський Олександр Олександрович,
аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Демократизація суспільних відносин, конституційна реформа, активізація процесів євроінтеграції, удосконалення законодавства у рамках захищеності прав і свобод громадянина обумовлюють необхідність чіткого визначення теоретичної сутності правового статусу правоохоронних органів, що визначає їх роль та місце у побудові правової соціальної держави. Одним із завдань правової реформи в Україні є поліпшення роботи правоохоронних органів та забезпечення безпеки громадян у суспільстві. Особливої актуальності вищезазначене набуває у зв'язку вторгнення Російської Федерації на територію України.

Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу передбачена розділом XVII Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» [1].

Загалом, варто зазначити, що кримінальні правопорушення, передбачені в зазначеним розділом, належать до так званих загальних видів службових злочинів та злочинів, пов'язаних з наданням публічних послуг, безпосереднім об'єктом кожного з яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, юридичних осіб публічного і приватного права, а також відносини, що забезпечують нормальну професійну діяльність тих осіб, які під час її здійсненням наділяються правом надавати публічні послуги [2, с. 166].

Відповідно до статті 365 КК України перевищенням влади або службових обов'язків є умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, що явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам,

інтересам окремих громадян, а також державним чи громадським інтересам, та інтересам юридичних осіб [1].

Враховуючи реалії сьогодення, стає очевидною потреба у зміні та удосконаленні окремих положень КК України загалом, та в частині щодо кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу зокрема. Крім того, окремі проблеми досліджуваного питання уже викликають науковий інтерес та мають дискусійний характер. Ще в 2011 році український дослідник М.І. Хавронюк, аналізуючи положення статті 364 КК України, звертав увагу, що більшість кримінальних кодексів Європейського Союзу не передбачають відповідальності за зловживання владою чи службовим становищем, а також за перевищення владних повноважень [3].

Зазначимо, що у кримінальному законодавстві зарубіжних країн кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень регулюється по-різному. Зокрема, в цьому можна переконатися, проаналізувавши відповідні норми кримінальних кодексів окремих країн Європейського Союзу.

Положення Кримінальний кодекс Французької Республіки 1994 року щодо службового зловживання умовно поділяють на три групи, зокрема, зловживання владою, що посягають на порядок управління; зловживання владою, здійснене проти приватних осіб та порушення службових обов'язків [2, с. 168].

Кримінальне Уложення Федеративної Республіки Німеччини передбачає відповідальність за одержання хабара та підкуп у підприємницькій діяльності, тобто у розділі, що стосується економічних злочинів. Водночас, нормативно-правовий акт не містить класичного розуміння поняття «зловживання владою» та «службовий злочин». Варто зазначити, що окремі статті Кримінального Уложення ФРН присвячені отриманню вигоди (стаття 331) та продажності (стаття 332). Статтею 335 передбачено відповідальність за невиконання службової дії [4].

Кримінальний кодекс Республіки Польща передбачає відповідальність за перевищення службових повноважень, зокрема про це мова йде у статті 231, відповідно до якої, переслідуванню піддано дії публічної посадової особи, яка, перевищуючи свої посадові повноваження, діє на шкоду публічним або приватним інтересам [5]. Водночас не пояснюється сутність поняття «перевищення» [6, с. 17].

У Кримінальному кодексі Латвійської Республіки службовим правопорушенням присвячено окремий розділ «Злочини, вчинені в структурі державної служби», зокрема, це статті що стосуються відповідальності посадової особи за перевищення службових повноважень та за зловживання службовим становищем. Крім того, КК Латвії під поняттям «державна посадова особа» розуміє представника державної влади, а також будь-яку особу, яка постійно чи тимчасово

виконує обов'язки державної служби або самоврядування, та мають право приймати рішення, обов'язкові для інших осіб, або здійснювати функції нагляду, контролю, дізнання або покарання, або розпоряджатися майном або фінансовими засобами держави [7].

Кримінальний кодекс Литовської Республіки містить три статті (хабарництво, зловживання та невиконання службових обов'язків). Крім того, визначено, що суб'єктом зловживання владою є державний службовець або прирівняна до нього особа, яка працює на державній службі [8].

Таким чином, більшість кримінальних кодексів країн Європейського Союзу містить статті що стосуються криміналізації такого явища як «перевищення службових обов'язків». Проте, окремо мова не йде про кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

2. Скубак Е.О. Компаративістський аналіз сутності зловживання посадовим (службовим) становищем у закордонній та вітчизняній кримінально-правовій науці. *Правова позиція.* № 2 (23). 2019. С. 165–170.

3. Хавронюк М.І. Чому в Європі не розуміють прислів'я «відтюрми не зарікайся». Українська правда. 2011. 06 жовтня. URL: http://www.pravda.com.ua/articles/2011/10/6/6642959.

4. Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина. URL: https://constitutions.ru/?p=5854.

5. Кримінальний кодекс Республіки Польща. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001600/U/D20181600Lj.pdf.

6. Лизогуб Я.Г. Кримінальний закон VS перевищення влади або службових повноважень: дискусія триває. *Юридична Україна.* 2019. № 3. С. 12–18.

7. Кримінальний кодекс Латвійської Республіки. URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=198833.

8. Кримінальний кодекс Литовської Республіки. URL: http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243877.

Дишкант Олена Романівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготови фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК України) оперативні підрозділи органів Національної поліції за письмовим дорученням уповноважених осіб здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні (частина 1 статті 41 КПК України), отож вони є ключовими учасниками кримінального розслідування. Зважаючи на це, актуальним є дослідження сутності та значення кримінального аналізу у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції, без якого здійснення кримінального розслідування є неможливим.

Іншим аспектом є те, що питання використання кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів, є актуальним в контексті необхідності впровадження новітніх методик в діяльність правоохоронних органів України. Відтак, у Європі та США, з метою здійснення кримінального аналізу, у боротьбі зі злочинністю використовується модель IntelligenceLed Policing («поліцейська діяльність керована аналітикою»). Основна сутність цієї концепції полягає в аналізі відомостей, здобутих шляхом специфічної поліцейської діяльності у сфері збирання інформації [1, с. 184].

При цьому, у країнах Європейського Союзу та США використання можливостей кримінального аналізу є обов'язковим для всіх правоохоронних органів. Його зміст, правила та процедури чітко визначено та врегульовано у правовому відношенні [5, с. 30–32]. Такий підхід, на нашу думку, можна пояснити тим, що сама методика кримінального аналізу дозволяє виявляти, обробляти та систематизувати великі обсяги інформації та трансформувати їх у зручний формат для подальшого ознайомлення уповноваженим суб'єктом, що значною мірою впливає на ефективність кримінального розслідування.

Такий вид кримінального аналізу умовно назвемо загальним. Він здійснюється спеціальними суб'єктами – аналітиками, які мають відповідну підготовку. У подальшому результати, отримані при здійсненні загального кримінального аналізу конкретизуються у межах

трьох інших видів кримінального аналізу – оперативний, тактичний та стратегічний. З аналізу визначень, наведених Федчак І. у книзі «Основи кримінального аналізу», на нашу думку, найбільш доцільним та необхідним у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції є перший різновид кримінального аналізу – оперативний [2, с. 30–31].

Під час кримінального аналізу оперативні підрозділи забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінку кримінальної інформації представлення (візуалізацію), передачу та реалізацію [3, с. 133].

Звідси, оперативний кримінальний аналіз трактується як процес розбивання інформації на її ключові складові елементи, здобуття та структурування їх смислового змісту та надання цій інформації форми, легкої для сприйняття і розуміння, з тим щоб оперативні працівники або керівники могли приймати подальші рішення на підставі ситуації з поточними операціями та (або) оперативними заходами [2, с. 125].

У цьому контексті слушною є також наукові напрацювання Шинкаренко І., який привертає увагу на основні проблеми впровадження системи кримінального аналізу в діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України, зокрема: відсутність розробленої нормативно-правової бази у сфері використання кримінального аналізу в правоохоронних органах; неналежний рівень використання можливостей кримінального аналізу в оперативних органах Національної поліції; недостатність забезпеченості оперативних підрозділів сучасною оргтехнікою, комп'ютерним програмним забезпеченням, відповідними інформаційними банками даних тощо [4, с. 240].

Таким чином, констатуємо, що впровадження методів кримінального аналізу на сучасному етапі розвитку нашої держави та її правоохоронної системи є надзвичайно необхідним. Практика європейських держав доводить, що методи кримінального аналізу є більш дієвими порівняно з традиційними методами. Більше того, завдяки застосуванню методів кримінального аналізу можливим є оперативне та ефективне виявлення та розкриття злочинності, яка характеризується високим ступенем латентності.

Роль кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції полягає у тому, що завдяки здійсненню кримінального аналізу оперативні підрозділи забезпечуються інформацією, яка є важливою при проведенні слідчих розшукових дій та впливає на результати їх проведення та ефективність здійснення досудового розслідування в цілому.

Список використаних джерел

1. Бахуринська О.О. Перспективні напрями протидії організованій злочинності в Україні. *Право і суспільство.* № 8. 2020. С. 182–188.

2. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу: навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

3. Білоус Р., Василинчук В. і Таран О. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* Т. 118. № 1. 2021. С. 131–137. doi: https://doi.org/10.33270/01211181.131.

4. Шинкаренко І.Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* № 1. 2017. С. 233–242. URL: http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/125

5. Білоус Р.В. Кримінальний аналіз у протидії кримінальним правопорушенням. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід:* матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 19 лют. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 258 с.

Добош Вікторія Василівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТАКТИЧНО-КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Тактичний аналіз – когнітивний/пізнавальний і технічний процес, метою якого є оцінка характеру злочину, виявлення ризиків, тенденцій та моделей злочинності, встановлення пов’язаних фактів, інцидентів або місць імовірного скоєння злочинів. Ця форма аналізу має короткострокову та середньострокову перспективу.

Використовується безпосередньо для успішного вирішення конкретних проблем. Метою використання кримінально аналітичної інформації є моніторинг ситуації стосовно можливих тактичних рішень щодо поточних питань для розміщення ресурсів у визначених проміжках часу.

Базовим елементом системи забезпечення громадського порядку та протидії злочинності є поліція. Основні пріоритети її діяльності сформульовані у законі.

У ході реформи органів внутрішніх справ є однією з ключових цілей правоохоронної діяльності оголошено захист честі, гідності, права і свободи кожної людини і громадянина. Саме про це йдеться у ч. 1 та 2 ст. 1 Закону про поліцію: «...Поліція призначена для захисту життя, здоров'я, прав та свобод громадян, іноземних громадян, осіб без громадянства (далі – громадяни, особи), для протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та забезпечення суспільної безпеки [1].

Поліція негайно приходить на допомогу кожному, хто потребує її захисту від злочинців. та інших протиправних посягань». Зазначена теза, покладена в основу правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України, вінчає зміну пріоритетів цієї діяльності – від охорони інтересів держави до охорони інтересів людини та громадянина, його прав та свобод, майна та власності.

У зв'язку з цим поліція має розробляти та здійснювати передбачені законами та іншими нормативними правовими актами заходи, спрямовані на приведення суспільних відносин, пов'язаних з життям, здоров'ям, честю, гідністю, правами та свободами людей, у стан захищеності від суспільно шкідливих, суспільно небезпечних діянь та наслідків таких [4, с. 40–43].

Визначаючи сутність поліції у її призначенні, законодавець не розкриває змісту визначень «суспільний порядок» та "громадська безпека". Звертаючи увагу на широту та багатоплановість зазначених категорій, слід визнати, що в даний час відсутня єдність у розумінні зазначених дефініцій, їх предметного складу та основних інститутів.

Для складання тактичного аналізу використовуються конкретні категорії. Більшість даних, що використовуються в тактичному аналізі, походять з поліцейських баз даних, особливо інцидентів, які вносяться та зберігаються у комп'ютерних програмах. Вони містять інформацію про інциденти та злочини з визначенням місць їх учинення (геопросторові атрибути) та частоти повторюваності на території певного поліцейського підрозділу.

На думку професора Аврутина Ю.Є., поняттям «забезпечення громадського порядку» охоплюється та забезпечення громадську безпеку, тобто. захист усіх і кожного від необережних протиправних діянь, наслідків використання джерел підвищеної небезпеки, стихійних сил природи, катастроф, аварій тощо [1, с. 33].

Результати діяльності кримінального аналітика дозволяють:

– скористатися різноманіттям інформації, що існує в правоохоронних органах, у кримінальній статистиці;

– максимізувати використання обмежених ресурсів правоохоронних органів; кримінальним проблемам на різних рівнях

(місцевому, регіональному, рівні штату, національному, глобальному, всередині та між правоохоронними органами);

– виявляти та попереджати злочинність;

– задовольняти потреби правоохоронних органів у суспільстві, що змінюється, з метою забезпечення громадського порядку та громадської безпеки.

Виділяють такі основні види кримінального аналізу:

– тактичний кримінальний аналіз;

– стратегічний кримінальний аналіз; аналіз дій.

Процес кримінального аналізу умовно можна у наступній послідовності: збір та управління даними; запит та перегляд даних; аналіз даних; розповсюдження даних; реагування на дані; оцінка та зауваження.

Для якісного здійснення зазначених вище дій аналітики повинні володіти певними знаннями, у тому числі про:

– злочинності та кримінальну поведінку;

– правоохоронну діяльність і стратегії;

– зону обслуговування; – політику агентства.

Таким чином, у діяльності правоохоронних органів у протидії злочинності складається певний напрямок роботи – кримінальний аналіз. При цьому даний вид діяльності використовується як при здійсненні поліцейських операцій з охороні громадського порядку та припинення злочинності, так і безпосередньо при розкритті та розслідуванні злочинів. Вивчення типології кримінального аналізу, на нашу думку, дозволяє більш чітко зрозуміти суть даного методу, а також виробити пропозиції щодо інтеграції зарубіжного позитивного досвіду у вітчизняну практику досудового кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Пихтін Микола Порфирійович. Організаційно-правові основи діяльності поліції Швеції (порівняльно-правовий аналіз). К.: Прецедент (2010).

2. Поклад Олександр Валентинович. Громадський контроль за діяльністю поліції. Diss. Запоріжжя, 2018.

3. Клочко Анатолій Миколайович, and Віталій Олександрович Собина. Громадський контроль за діяльністю поліції в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України.* Серія: Державне управління 1 (2017): 194–201.

4. Сердюк Анна Миколаївна. Щодо критеріїв ефективності діяльності поліції закордонних країн. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Юридичні науки». 2015. Вип 3 (2015): 155–159.

Дрімуш Станіслав Андрійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОГРАМНО-АНАЛІТИЧНІ КОМПЛЕКСИ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій має місце тенденція утворення великої кількості електронних слідів (віртуальні, цифрові, комп'ютерні сліди тощо) на різних електронних пристроях, комп'ютерних мережах та їх складових елементах. За допомогою таких слідів можливим є встановлення обставин скоєного кримінального діяння та причетних до нього осіб. При цьому, такі сліди можуть стосуватися не тільки кіберзлочинів, але і будь-якого іншого виду злочинних діянь [2].

Реалії сьогодення обумовлюють тенденцію збільшення нових методів дослідження зазначених слідів та їх носіїв, що потребує постійного підвищення кваліфікації слідчих, слідчих-криміналістів, фахівців та експертів, удосконалення їх навичок, безперервного оновлення використовуваного ними обладнання та програмного забезпечення [3].

Одним із актуальних методів є використання сучасних інтелектуальних технологій, що дозволяють обробляти значні за обсягом масиви інформації та цим самим знижують навантаження працівників правоохоронних органів й допомагають їм під час проведення відповідних заходів і прийняття процесуальних рішень.

Зважаючи на це, сучасні кримінальні розслідування не обходяться без застосування програмно-аналітичних комплексів. При цьому, відзначимо, що частина програмно-аналітичних комплексів є закритою, тобто користуватися ними можуть лише правоохоронні органи, а інші частина – це загальнодоступні програми для аналізу інформації з відкритих джерел.

Щодо першої групи, то у цілому відзначимо, що існує цілий ряд програмно-аналітичних комплексів, які дозволяють швидко та якісно аналізувати інформацію. Звернемо увагу на окремі з них.

Інноваційним кроком у сфері кримінального аналізу є застосування спеціального програмного забезпечення Analyst`t Notebook та інших продуктів компанії IBM.

За допомогою програмно-аналітичного комплексу IBM i2 можна здійснити потужний аналіз та візуалізацію задля підвищення продуктивності аналітики та скорочення часу, необхідного для доставки високого значення інтелекту в межах наборів даних, які швидко зростають в обсязі [4, с. 133].

IBM i2 може в автоматизованому режимі аналізувати усю знайдену інформацію, виявити та вирішити складні (приховані/заплутані) зв'язки у великих інформаційних мережах, і оперативно візуалізувати все це в графічній формі. Це однозначно, полегшує роботу аналітиків і наближує їх до вирішення поставлених завдань [6, с. 34–35].

IBM, i2, iBase – аналітичний додаток, який дозволяє координувати злагоджені дії команди аналітиків. За допомогою цієї системи вирішується повсякденна проблема аналітиків, яка полягає у виявленні та розкритті особливостей взаємозв'язків, шаблонів і тенденцій в сучасних умовах, що характеризуються стрімким зростанням обсягів складних структурованих і неструктурованих даних [5, с. 123–124].

Analyst's Notebook (ANB) – основний компонент технологій «i2», що забезпечує переклад і демонстрацію аналітиками складної інформації у вигляді легко зрозумілих схем [6, с. 35].

Програмно-аналітичний комплекс IBM i2 здебільшого використовується в діяльності аналітичних служб правоохоронних структур під час розслідування складних багатоепізодних кримінальних правопорушень, розкриття серійних кримінальних правопорушень, боротьби з організованою злочинністю та тероризмом, незаконним обігом заборонених предметів (заборонені речовини, зброя), шахрайством, виробництвом і розповсюдженням контрафактної продукції, «відмиванням» грошей, кримінальними правопорушеннями у сфері IT-технологій тощо [6, с. 35].

Крім цього, слід зазначити, що на сьогоднішній день існує цілий ряд спеціалізованих інструментів веб-аналітики, що дозволяють отримувати корисні для використання у розслідуванні аналітичні дані з відкритих джерел Інтернету [1].

Такі програми спрямовані на отримання певної інформації у великому масиві даних, що може бути корисною для розслідування:

– про конкретну особу та її соціально-психологічний портрет: коло спілкування, психологічні особливості, включаючи емоційні, комунікативні, мотиваційні та ціннісно-моральні якості, а також дані про його психологічний добробут (наприклад, за профілями в соціальних мережах);

– про кілька сторінок однієї й тієї ж особи у різних соціальних мережах, у тому числі зареєстрованих під вигаданими даними, для неї ідентифікації як їх єдиного користувача;

– про IP-ідентифікатор пристрою, який використовувався для виходу в мережу Інтернет у конкретних випадках (наприклад, для поширення екстремістських) матеріалів, дитячої порнографії та ін.);

– про деякі дії певної особи щодо її активності в мережі Інтернет (наприклад, за номером телефону, який він використовував, - для реєстрації у соціальних мережах та електронних платіжних системах, при розміщенні оголошень і т.д.) [2].

Як висновок, зазначимо, що застосування технологій інформаційно-аналітичної діяльності та відповідних програмно-аналітичних комплексів у практиці правоохоронних органів однозначно є позитивним моментом.

Такі програми дозволяють швидко та без зайвих зусиль структурувати наявні інформаційні ресурси і використовувати їх як моделі консолідованої інформації, що забезпечує працівникам правоохоронних органів можливість приймати швидкі та об'єктивні рішення у проблемних ситуаціях і успішно застосовувати їх на практиці.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18–20 березня 2020 р. Львів: ЛНАУ, 2020. 552 с. С. 449–452.

2. Бондар В. С. Передумови формування окремого вчення про інформаційно-аналітичне забезпечення криміналістичної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.* Вип. 3 (79). 2017. С. 194–204.

3. Бондар В. С. Концептуальні засади інформаційно-аналітичного забезпечення криміналістичної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.* Вип. 12 (26). 2019. С. 226–240.

4. Білоус Р. В., Василинчук В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* № 1 (118). 2021. С. 131–137. doi: https://doi.org/10.33270/01211181.131.

5. Онищенко Ю.М. Сучасні інструменти аналітичної роботи для підрозділів Національної поліції України. *Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми* (26 листоп. 2019 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Харків: ХНУВС. 2019. С. 123–124.

6. Половніков В. В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України. *Наукові дослідження.* Вип. 34. 2017. С. 28–40.

Дуда Єлизавета Валеріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Дніпропетровського університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Єфімов В. В.,**
доцент кафедри фінансових та стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Як нам відомо, штучний інтелект дозволяє комп'ютерам навчатися на власному досвіді, адаптуватися до параметрів і виконувати ті, що задають завдання, які раніше були під силу лише людині. У більшості випадків реалізації штучного інтелекту – від комп'ютерних шахістів до безпілотних автомобілів вкрай важлива можливість глибокого навчання та обробки природної мови.

Завдяки цим технологіям комп'ютери можна «навчити» виконанню визначенних завдань за допомогою обробки великого обсягу даних та виявлення в них закономірностей [1].

Багато країн активно створюють правові умови для розвитку технологій . які використовують штучний інтелект. Так, у Південній Кореї ще з 2008 року існує Закон «Про сприяння розвитку та поширенню розумних роботів».

Закон направлений на поліпшення якості життя та розвиток економіки шляхом розробки та просування стратегії сталого розвитку індустрії розумних роботів, а держава кожні п'ять років розробляє основний план забезпечення ефективного досягнення цієї мети [2]. Тут хотілось б зупинитись на двох недавніх прикладах – Франції, яка заявила про амбіції стати європейським та світовим лідером у сфері штучного інтелекту; та Європейському союзі, в якому запропоновано просунуті норми регулювання розумних роботів.

Наприкінці березня 2018 року президент Франції Е. Макрон презентував національну стратегію у сфері штучного інтелекту. Франція планує інвестувати 1,5 млрд євро протягом п'яти років для підтримки досліджень та інновацій у цій сфері. Стратегія полягає в рекомендаціях, зроблених у звіті, підготовленому під

Керівництвом французького математика та депутата національних зборів Франції Седріка Віллані. Причому зроблено вибір направити стратегію на конкретні чотири сектори: охорона здоров'я, транспорт, довкілля та оборону, та безпека. Це зроблено для того, щоб використати потенціал порівняльних переваг та сфер компетенцій із фокусом на секторах, в яких компанії зможуть відігравати ключову роль на глобальному рівні, а також через їх неважливість для суспільного інтересу та ін. [3].

Загалом дано сім ключових пропозицій, одна з яких представляє особливий інтерес для цілей статті – зробити штучний інтелект більш відкритим.

Насамперед, алгоритми закриті і в більшості випадків є комерційною таємницею. Однак алгоритми можуть бути упередженими, наприклад, у процесі самонавчання в вібрати стереотипи, що у суспільстві чи передані розробниками, і їх основі приймати рішення. Таким чином, вже ухвалюються судові рішення.

У США підсудного було засуджено до тривалого терміну ув'язнення на основі інформації, отриманої від алгоритму, що оцінює можливість повторного злочину. Підсудний без успішно заперечував використання алгоритму прийняття такого рішення, оскільки не були надані критерії оцінки, являються комерційною таємницею.

Французька стратегія пропонує розвинути прозорість алгоритмів і можливостей щодо їх перевірки, а також визначити етичну відповідальність працюючих у сфері штучного інтелекту, створити консультативні комітети з етики тощо [4]. Далі, в ЄС першим кроком у напрямку регулювання питань штучного інтелекту стала Резолюція Європейського Парламенту 2017 р. «Норми цивільного права про робототехніку». Ще у 2015 році в Європейському Парламенті був створено робочу групу з правових питань, пов'язаних з розвитком робототехніки штучного інтелекту в ЄС.

Резолюція не є обов'язковим документом, але дає низку рекомендацій Європейської Комісії для можливих дій у цьому напрямі, причому не лише щодо норм цивільного права, а й етичних аспектів робототехніки.

Список використаних джерел

1. URL:https://www.sas.com/ru_ru/insights/-articles/analytics/what-is-artificial-intelligence.html.

2. D. Edmonds, Would You Kill the Fat Man? The Trolley Problem and What your Answer Tells Us about Right and Wrong, Princeton University Press, 2013.

3. URL: https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/-eticheskie-i-pravovye-voprosy-iskusstvennogo-intellekta.

4. Asaro P., «From Mehcanisms ofAdaptation to Intelligence Amplifiers: The Philosophy of W. Ross Ahby», in Wheeler M., Husbands P., and Holland O. (eds.) The Mechanical Mind in History, Cambridge, MA: MIT Press: 149–184.

5. Asaro P. The Liability Problem for Autonomous Artificial Agents // AAAI Symposium on Ethical and Moral Considerations in Non-Human. Agents, Stanford University, Stanford, CA. March 21–23, 2016. P. 191.

6. Архіпов В.В., Наумов В.Б. Про деякі питання теоретичних основ розвитку законодавства про робототехніку: аспекти волі та правосуб'єктності Закон. 2017. № 5. С. 167; Kellye R.

7. Asaro P. The Liability Problem for Autonomous Artificial Agents. P. 193.

Жалніна Катерина Русланівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНО-АНАЛІТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Рушійною силою світових процесів є інформація, при цьому у сфері боротьби зі злочинністю та її запобігання необхідно приймати рішення на основі точної та актуальної інформації. Це – визначальний чинник, який зумовлює досягнення позитивного результату і дозволяє всім працівникам органів правопорядку, які ведуть боротьбу зі злочинністю, бути на крок попереду правопорушників.

Звідси, важливим при здійсненні кримінального аналізу є його результати, а саме якість отриманої інформації, яка в подальшому буде використовуватися у діяльності правоохоронних органів.

Окремо також відзначимо, що на сьогодні у світі надзвичайно активно розвиваються інформаційні технології. У зв'язку з цим у діяльності правоохоронних органів спостерігається тенденція заміни інформаційно-пошукових систем, які були призначені для зберігання, пошуку та надання інформації користувачеві на інформаційно-аналітичні системи – особливий клас інформаційних систем, які призначені для аналітичної обробки даних, а не для автоматизації повсякденної діяльності організації.

Отже, вище зазначені обставини і породжують актуальність цього дослідження, оскільки доцільним на сьогодні є дослідження особливостей використання сучасних програмно-аналітичних комплексів під час здійснення кримінального аналізу.

Аналіз сучасних програмно-аналітичних комплексів розпочнемо із системи RICAS – Realtime intelligence crime analytics system. Це унікальна інтелектуальна система кримінального аналізу даних, яку розробили у Харкові, вона об'єднала в єдиному просторі відображення основних і найбільш передових методів і методик кримінального аналізу та аналітичного пошуку в реальному часі, що дозволяє значно підвищити ефективність і результативність розкриття злочинів по гарячих слідах і нерозкритих раніше злочинів [1].

Особливостями використання цієї системи є те, що аналітична робота в системі виконується в автоматизованому режимі у два етапи:

на першому етапі по запиту, що надійшов в систему за допомогою розроблених алгоритмів аналітичного пошуку, автоматично здійснюється пошук, результати якого відображаються в текстовій формі і на географічній карті. На другому етапі, оператором, в ручному режимі, здійснюється візуальний аналіз отриманих даних і приймається остаточне рішення або системі задаються додаткові уточнюючі запити [1].

Окрім того, до особливостей цієї системи варто віднести такі: пошук прихованих закономірностей (зв'язки стають очевидними у процесі виведення структурованої інформації у візуальне середовище відображення); семантичне ядро системи дозволяє будувати складні пошукові запити, які включають в себе різні динамічні та статичні компоненти – обмеження за часом, методом скоєння злочину, дислокації тощо; система включає в себе візуальний темпоральний аналіз (відображення хронології подій, що відбулися і тимчасове розмежування дозволяє оперативно виявляти приховані просторово-часові закономірності між різними подіями) [3, с. 355–356].

Наступним видом програмно-аналітичних систем, яка використовується у кримінальному аналізу є система IBM I2, яка складається з декількох пакетів, кожен з яких має особливості застосування.

Пакет I2 – потужна аналітична база даних, за допомогою якої можна об'єднати інформацію з різних джерел в одній схемі: відображає взаємозв'язки між людьми, банківськими рахунками, організаціями, номерами телефонів, майном юридичних осіб тощо. Особливо ефективною така система є при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються за складними схемами [2, с. 123].

Пакет IBM i2 Analyst's Notebook призначений для оперативного аналізу величезних обсягів інформації, що накопичена державними органами, установами та підприємствами та швидкого пошуку необхідної інформації у складних базах даних. Найбільш корисним цей пакет є для запобігання терористичної та шахрайської злочинності [2, с. 123].

Пакет IBM i2 iBase – аналітичний додаток, який дозволяє координувати злагоджені дії команди аналітиків. За допомогою цієї системи вирішується повсякденна проблема аналітиків, яка полягає у виявленні та розкритті особливостей взаємозв'язків, шаблонів і тенденцій в сучасних умовах, що характеризуються стрімким зростанням обсягів складних структурованих і неструктурованих даних [2, с. 123–124].

Пакет IBM i2 iBridge призначений для з'єднання користувачів IBM i2 Analyst's Notebook безпосередньо з необхідними базами даних підприємств, установ, організацій [2, с. 123–124].

Спираючись на міжнародний досвід провідних держав світу, можемо також виокремити технології OSINT, які у США успішно використовують для протидії та ефективному розкриттю

кіберзлочинів, а у Великобританії за допомогою нього здійснюється первинний збір інформації, яка в подальшому потрапляє до співробітників спецслужб для її використання за конкретними напрямами досліджень [4, с. 380] та ePOOLICE – система раннього виявлення загроз із боку організованих злочинних угруповань з використанням методів обчислювального сканування і розвідувальних систем розроблену країнами ЄС [5, с. 74].

Таким чином, особливості використання сучасних програмно-аналітичних комплексів під час здійснення кримінального аналізу полягають у тому, що, по-перше, вони є ефективними при аналізу різних видів даних одночасно. Більше того, вони можуть зв'язувати одночасно декілька інформаційних систем, а також аналізувати та порівнювати дані таких систем. По-друге, такі системи дозволяють заощаджувати багато часу, оскільки аналізують інформацію за достатньо короткі проміжки часу.

До особливостей використання таких систем також варто віднести необхідність спеціальної підготовки фахівців та адаптації їх до умов конкретного правоохоронного органу, у якому така система буде застосовуватися під час здійснення кримінального аналізу.

Відзначимо також, що врахування особливостей використання кожної окремої програмно-аналітичної системи, дозволить максимально використати потенціал таких систем та отримати корисну інформацію.

Список використаних джерел

1. REAL-TIME INTELLIGENCE CRIME ANALYTICS SYSTEM. URL: http://ricas.org/uk/.

2. Онищенко Ю.М. Сучасні інструменти аналітичної роботи для підрозділів Національної поліції України. *Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми* (26 листоп. 2019 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Харків: ХНУВС. 2019. С. 123–124.

3. Онищенко Ю.М. Інтелектуальна система кримінального аналізу даних RICAS. Всеукраїнська науково-практична конференція: «Актуальні питання забезпечення публічної безпеки, порядку в сучасних умовах: поліція та суспільство – стратегії розвитку і взаємодії»: Зб. тез доповідей. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ». 2018. С. 354–356.

4. Онищенко Ю.М. Міжнародний досвід використання OSINT. *Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми* (23 листоп. 2018 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Харків: ХНУВС. 2018. С. 379–381.

5. Струков В.М., Узлов Д.Ю., Гнусов Ю.В. Інструментальні інтелектуальні платформи для кримінального аналізу. *Право і безпека.* 2021. № 4 (83). С. 64–79. doi: https://doi.org/10.32631/pb.2021.4.07.

Калашнік Євгеній Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

На сьогоднішній день, власне, як і декілька років тому, в день створення управління кримінального аналізу, в системі поліції існує велика кількість джерел розрізненої інформації. Вона аналізується автономно співробітниками різних служб, і все це зберігається в різних базах, що, в свою чергу, досить незручно. Тому необхідність консолідації всієї оперативної інформації, її подальший аналіз, що сприятиме розкриттю насамперед тяжких і особливо тяжких злочинів, закономірно зумовили необхідність формування якісної генерації кримінальних аналітиків [1], що кваліфіковано та якісно здатні досліджувати оперативно значущий інформаційний простір, реагувати та класифікувати на перспективу як вже актуальні на сьогодні особливості і закономірності скоєння кримінальних правопорушень, так і на цілком ймовірні в майбутньому, тобто необхідність заходів профілактичного характеру також не лишається без уваги.

Виключна багатогранність і складність, висока відповідальність і велика правоохоронна значущість процесу здійснення кримінального аналізу вимагають від аналітиків успішного виконання покладених завдань та функцій, що залежить від низки характеристик, знань, умінь та набутого оперативного професіоналізму. Однак, безпосередньо в цьому дослідження, прагнемо виокремити вагомість набуття таким фахівцем психологічних якостей та оволодіння новими знаннями та уміннями з психології.

Кримінальному аналітикові мають бути притаманні наступні психологічні характеристики:

– розвинуті інформаційно-аналітичні вміння та навички, що поєднують здібності з узагальнення, синтезу та створення нестандартних моделей ймовірного розвитку подій, такі навички в процесі діяльності перетворюються з психічно розвинутих якостей на психологічну передумову якісного здійснення діяльності;

– уміння діяти за умов дефіциту часу, залежить не лише від безпосередньої функціональної компетентності, але й від низки характеристик кримінального аналітика, таких як почуття

відповідальності, професійної зацікавленості, азарту, честолюбства та бажанням лідерства, що є складниками безпосередньо якісного становлення психологічних якостей фахівця;

– такий собі «педантизм», що є необхідною рисою, адже сенс аналітичної діяльності полягає не просто в пізнанні об'єктивної істини і констатації раціональних висновків, що будуть давати обґрунтовану відповідь на зазначене в запиті завдання, а в доказуванні на основі зафіксованих даних у точно встановлених достовірних інформаційних ресурсах, що походять з абсолютно однозначних джерел або які самі є такими;

– якості ініціативності, що охоплюють як розуміння, так і діяння-наслідки, які полягають у розумінні того, що результат аналітичної діяльності приходить не самопливом, аналітичний продукт здобувається цілеспрямовано, у перевірці як інформації з відкритих та закритих джерел та ресурсів, так і з власних аналітичних припущень, гіпотез (версій), подоланні опору і протидії, з аналізом здобутого, відступами і невдачами, корекцією запланованого, що призводить до досягнення об'єктивної істини;

– стійкість психічного та емоційного стану та володіння ними в необхідній мірі. Стрес та ймовірне професійне вигорання завжди виступають супутниками досить одноманітної діяльності, у зв'язку з чим стійкість психічного та психоемоційного стану є запорукою ефективності та точності в кримінально-аналітичній діяльності.

Зокрема, серед методів застосування психологічного спектру компетентностей, варто виокремити «метод постановки і варіювання розумових задач» [2], що є центральним з-поміж інших в процесі службової діяльності. Даний метод поєднує комплекс навичок із опрацювання розумової задачі:

– будується на антиципації об'єкта пошуку та різнобічних поглядів в ході аналізу;

– здійснюється визначення спрямованості розумових процесів в хід формування результату та виконанню функціональних завдань;

– одним із засобів опрацювання поставленої задачі вбачається рефлексивне мислення, що включає співставлення істинних й альтернативних поглядів на єдині речі, що може сприяти певним умовиводам в інформаційно-аналітичній діяльності;

– визначається спектр можливостей та чітко зазначаються необхідності по залученню допоміжних даних чи суміжних інформаційних баз для виконання результатів задачі (така допомога може передбачати реалізацію можливості формування варіативності результатів);

– надає можливість використання засобів і прийомів вивчення фактів психічних явищ та проявів психічної діяльності.

Підсумовуючи, зазначимо, що виокремлені психологічні якості не є вичерпними, адже людина загалом користується неймовірно багатогранним комплексом психологічних якостей, умінь та навичок, що

реалізуються в безпосередніх діях та взаємодії з особами, речами й процесами, і така діяльність цілком охоплює життя будь-якого, проте професійну діяльність фахівця-аналітика з підрозділу кримінального аналізу найбільш комплексно, орієнтовано і системно, а тому, вбачаємо необхідність проведення подальшої низки досліджень із зазначеної тематики, оскільки актуальність, знову ж таки, беззаперечна.

Психологічні якості, навички, знання та компетентності є фундаментальними і базовими в процесі реалізації повноважень та виконання функціональних завдань співробітниками відносно нового аналітичного підрозділу, про що свідчить як спрямування завдань інформаційно-аналітичної діяльності загалом, так і необхідність та можливість якісного виконання запитів уповноважених органів та підрозділів до підрозділів кримінального аналізу, що здійснюються як для вирішення локальних проблем в ході забезпечення кримінального судочинства чи боротьби зі злочинністю, так і загальних, що поєднують транскордонні проблеми забезпечення безпеки та правопорядку в інтересах держави та суспільства.

Список використаних джерел

1. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніхсправ, 2021. 288 с.

2. Пояснювальна записка до курсу «Методика викладання психології. Способи психологічного впливу у процесі спілкування (переконання, навіювання, наслідування, емоційне зараження)». URL: https://kerchtt.ru/uk/poyasnitelnaya-zapiska-nastoyashchii-kurs-metodika-prepodavaniya.

Кишинська Інна Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АНАЛІТИЧНІ КОМПЛЕКСИ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій зумовлює утворення великої кількості електронних слідів (їх також у літературі називають віртуальними, цифровими, комп'ютерними тощо) у різних електронних пристроях, комп'ютерних мережах та елементах їхньої інфраструктури, які необхідно використовувати для встановлення обставин скоєного кримінального діяння та причетного до нього особи.

Реалії сьогодення обумовлюють тенденцію збільшення нових методів дослідження зазначених слідів та їх носіїв, що потребує

постійного підвищення кваліфікації слідчих, слідчих-криміналістів, фахівців та експертів, удосконалення їх навичок, безперервного оновлення використовуваного ними обладнання та програмного забезпечення [3].

Електронні сліди – це інформація, зафіксована в цифровому форматі, що міститься в електронно-обчислювальних машинах та інших цифрових пристроях, створених на основі їх технологій, у засобах рухомого радіотелефонного зв'язку та на різних носіях цифрової інформації, причинно пов'язана з подією злочину, що дозволяє встановити обставини скоєного злочину та злочинця.

Пристроями, що містять електронні сліди злочину, які можуть використовуватися для встановлення обставин злочину та розшуку особи, його здійснив, як правило, виступають:

мобільні телефони без підтримки сучасних додатків та смартфони, що підтримують такі програми; стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, нетбуки, планшети та інші малогабаритні комп'ютери; різні електронні гаджети (наприклад, багатофункціональні електронні годинники, пульсоміри, крокоміри та ін.);

елементи інфраструктури інформаційно-комунікаційних мереж та операторів, що надають послуги зв'язку (сервери та ін.); автомобільні відеореєстратори; GPS-навігатори тощо.

Крім цього, слід зазначити, що на сьогоднішній день існує цілий ряд спеціалізованих інструментів веб-аналітики, що дозволяють отримувати корисні для використання у розслідуванні аналітичні дані з відкритих джерел Інтернету [1].

Такі програми (деякі з них безкоштовні) спрямовані на отримання певної інформації у великому масиві даних, у тому числі корисною для розслідування:

– про конкретну особу та її соціально-психологічний портрет: коло спілкування, психологічні особливості, включаючи емоційні, комунікативні, мотиваційні та ціннісно-моральні якості, а також дані про його психологічний добробут (наприклад, за профілями в соціальних мережах);

–про кілька сторінок однієї й тієї ж особи у різних соціальних мережах, у тому числі зареєстрованих під вигаданими даними, для неї ідентифікації як їх єдиного користувача;

– про IP-ідентифікатор пристрою, який використовувався для виходу в мережу Інтернет у конкретних випадках (наприклад, для поширення екстремістських) матеріалів, дитячої порнографії та ін.);

– про деякі дії певної особи щодо її активності в мережі Інтернет (наприклад, за номером телефону, який він використовував, – для реєстрації у соціальних мережах та електронних платіжних системах, при розміщенні оголошень і т.д.) [2].

Резюмуючи викладене, акцентуємо увагу на тому, що вивчення можливостей використання електронних слідів та великих даних (Big data), а також технологій роботи з ними у діяльності з розслідування

злочинів відкриває нові горизонти для подальшого розвитку криміналістики та її практичного застосування з урахуванням реалій сьогодення [4].

У зв'язку з цим нині актуальним є проведення постійних цілеспрямованих досліджень, конференцій, круглих столів та інших наукових заходів, присвячених зазначеній проблематиці.

Список використаних джерел

1. Живко З. Б., Т. В. Рудий, О. І. Руда. Використання кримінального аналізу у протидії кіберзлочинам. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу*. (2020).

2. Бондар В. С. Передумови формування окремого вчення про інформаційно-аналітичне забезпечення криміналістичної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 3.79 (2017): 194–204.

3. Бондар В. С. Концептуальні засади інформаційно-аналітичного забезпечення криміналістичної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 4.88 (2019): 226–240.

4. Калугін В. Ю., І. В. Федоров. Джерела інформаційно-аналітичної діяльності. Редакційна колегія (2022): 168.

Комар Андрій Олегович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПІДРОЗДІЛАХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Сучасна Україна піддається багатьом труднощам. Зокрема, рівень та форми злочинності у державі швидко змінюються, як і механізми вчинення кримінальних правопорушень, портрети суб'єктів злочину тощо. Також з'являються нові ризики, пов'язані із діяльністю терористичних та екстреміських угрупувань, етнічних організованих злочинних груп, сучасних засобів та методів вчинення злочинів.

Величезний обсяг інформації, що надходить до правоохоронних органів, ускладнює виконання повсякдених професійних задач працівників. Таким чином, виникає нагальна потреба в створенні нових підходів та методик щодо боротьби зі злочинністю з метою підвищення рівня успішності та ефективності опрацювання великого обсягу інформації та раціонального її використання.

Основа такої діяльності є тотожною із загальними принципами кримінального аналізу. Головною задачею такого аналізу є відібрання та сортування оперативно значущої інформації відповідно до особливостей та напрямків конкретного підрозділу для ефективного виконання задач, що ставляться перед працівниками. Кримінальний аналіз характеризується виокремленням, аналізом та відведенням інформації до вузько направленого потоку даних щодо взаємозв'язків про криміногенні фактори, формування закономірностей певних діянь осіб та їх груп тощо [1].

Цілеспрямований пошук інформації у процесі проведення кримінального аналізу описується виявленням, фіксацією, отриманням, систематизацією, аналізом та оцінкою оперативної інформації. Аналітична робота припускає використання оперативного аналізу, тобто, роботу за кримінальними провадженнями відносно конкретних осіб, злочинних угрупувань, з метою перевірки гіпотез щодо їх ймовірної злочинної діяльності, встановлення зв'язків, структури злочинних груп, ролі їх окремих учасників, у тому числі їх соціального та економічного статусу, з використанням аналізу телефонних трафіків, транзакцій, потоків та маршрутів географічного переміщення об'єктів тощо, а також тактичного та стратегічного аналізів. Тактичний характеризується аналізом криміногенної ситуації на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності певної групи, а стратегічний – це визначення ризиків розвитку криміногенної ситуації, аналіз інформації, спрямований на виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку за великий період часу. Аналітичними інструментами є сучасне програмне забезпечення і застосування певних спеціальних методик, наприклад, SWOT-аналіз, МО-аналіз, PEST-аналіз, OSINT, Multi-Source Analysis та інші [2].

Запровадження кримінального аналізу є не таким сталим явищем, оскільки до недавніх пір аналітика та прогнозування у сфері кримінальних проваджень стосувалося у більшості випадків криміналістики. Проте у зв'язку із глобальним зміненням форм злочинності, з'явилася необхідність розробки та створення принципово нових комплексних методів, засобів, способів та підходів, що мають на меті адаптування до швидкоплинної та змінюваної оперативної обстановки. Наразі праця аналітичних підрозділів є одним із ключових елементів процесу оволодіння інформацією щодо окремих явищ.

Отримання інформації для держави є фінансово та матеріально затратним явищем, саме тому працівникам правоохоронних органів необхідно уникати її втрачення. У такому випадку порушується європейський принцип щодо інформації про те, що інформація належить державі як один із результатів діяльності поліції, а не конкретному поліцейському як результат його власної роботи. Це є основною причиною виникнення нагальної потреби об'єднання всього обсягу оперативної інформації.

Список використаних джерел

1. С. В. Албул, О. Є. Користін. Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України: науковий проект. Одеса: ОДУВС, 2015. 20 с.

2. Шинкаренко І.Р. Моніторинг оперативної обстановки: теоретичні підвалини. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. Спецвип. № 4, 2010. С. 175–186.

Коптєв Олександр Сергійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Впровадження новітніх методів у діяльність правоохоронних органів є актуальним питанням. Зростання рівня злочинності, особливо її корупційно-економічної складової, вимагає від правоохоронних органів своєчасного, обґрунтованого та достовірного аналізу діяльності організованих груп та злочинних організацій.

Кримінальний аналіз – це особливий вид інформаційно-аналітичної діяльності, який передбачає виявлення та якомога точніше визначення взаємозв'язків між пов'язаною зі злочинністю інформацією (відомостями, даними) та будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, з метою оперативно-розшукової діяльності і аналітичного супроводу [4, с. 20]. Він забезпечує цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, організацію, аналіз, оцінку, представлення (візуалізацію), передачу злочинної інформації в процесі аналізу кримінального правопорушення. Насамперед метою збору та аналізу інформації є створення та підтвердження гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних діянь, які мають відношення до опису структури та масштабів діяльності злочинних угруповань, а також донесення чіткої інформації до керівництва щодо слідчих та оперативно-розшукової заходів .

Слід зазначити, що кримінальний аналіз дає змогу: 1) виявити фактичні дані, які можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні; 2) слідчому та прокурору самостійно виявляти

кримінальні факти, вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочинати розслідування; 3) отримувати інформацію, яка має орієнтовне значення, у кримінальному провадженні в межах досудового розслідування [4, с. 22].

Відповідно до статті 25 Закону «Про Національну поліцію України» поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність і в її рамках здійснює пошук та аналіз інформації [2]. На жаль, виявлено недосконалість статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оскільки в ній не передбачено право оперативних підрозділів аналізувати розвідувальну інформацію для здійснення оперативно-розшукової діяльності [3]. Ми вважаємо, що саме відсутність такої норми може спричинити проблеми при оцінці судами результатів кримінального аналізу. Так, статтею 99 Кримінального процесуального кодексу України встановлено, що матеріали, в яких фіксуються фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб і груп, збираються підрозділами відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», лише за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами, що можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні [1].

У сучасних умовах неможливо розкрити резонансні, тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення без належної аналітичної розвідувальної роботи в межах оперативно-розшукових та кримінальних проваджень. Якщо норми кримінально-процесуального законодавства визначають принципи кримінального процесу, то на рівні «слідчого» законодавства це питання досі не вирішене.

До проблем із запровадженням систем кримінального аналізу в діяльність Національної поліції України та формуванням моделі діяльності поліції на основі аналізу ILP можна віднести: відсутність концепції запровадження кримінального аналізу в діяльності Національної поліції України та відсутність сучасної законодавчої бази у сфері формування та використання моделей поліцейської діяльності на основі аналізу ILP в правоохоронних органах; недостатній рівень використання потенціалу кримінального аналізу в структурі Національної поліції України; неналежне забезпечення оперативних підрозділів Національної поліції України сучасною оргтехнікою та комп'ютерним програмним забезпеченням; проблеми забезпечення системою підготовки та перепідготовки кадрів; відсутність сучасних методів збору та обробки інформації з "вулиці" відповідно до стандартів ЄС; створення бази даних для відповідної інформації тощо [5, с. 151].

Отже, вирішення проблеми використання результатів кримінального аналізу в досудовому розслідуванні, на нашу думку, полягає в наступному: надання права на диференційований доступ до всіх комплексних банків інформації (баз даних) та відповідних відділів кожного органу досудового розслідування; на рівні Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України прийняти

перспективну концепцію формування моделі поліцейської діяльності на основі аналізу ILP як основи використання кримінального аналізу в діяльності всіх структурних підрозділів Національної поліції України; розробка та впровадження відомчих та міжвідомчих інструкцій, які спрямовані на створення аналізу ILP (кримінального аналізу), що є організаційно-технічною моделлю діяльності Національної поліції України; розробка та впровадження програмного забезпечення для проведення тактичного розбору в конкретних кримінальних провадженнях та забезпечення формування слідчих версій. Прописані програми необхідно включити до нормативів готовності слідчого органу до досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. ВВР. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. ВВР. 1992. № 22. Ст. 303. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

4. Білоус Р. В. Кримінальний аналіз в діяльності правоохоронних органів України. *Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду :* зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 1 черв. 2020 р.) / відп. ред. О. Ю. Бусол. Київ : Ліра-К, 2020. С. 20–22.

5. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / [О. Є. Користін, Н. П. Свиридюк, О. М. Цільмак та ін.]. Одеса : РВВ ОДУВС, 2019. 216 с.

Костюк Юлія Андріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Юр'єв Д. С.,**
старший викладач кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Способи вчинення кримінальних правопорушень в сфері державної службі завжди були об'єктом уваги провідних вчених криміналістів, оскільки вони виступають визначальним чинником до розкриття та відображення характерних рис протиправної діяльності посадової особи – державного службовця та є визначальною

передумовою в розробці окремих схем та методів, завдяки яким унеможливлюється використання службового становища останніми з метою вчинення таких правопорушень.

Вчинення правопорушень у сфері державної служби, мають певну специфіку. За результатами аналізу роботи проведеної підрозділами департаменту стратегічних розслідувань виявляється, що вчинення кримінального правопорушення не можливе без попередньої підготовки, а також без створення умов щодо його приховування на всіх етапах протиправної діяльності. На підставі вище викладеного можна помітити низку закономірностей, що характерні для вчинення службових зловживань з огляду на специфіку діяльності відповідного суб'єкта правопорушень, а саме:

1) складові вчинення злочині якими зокрема є службове становище посадовця, виконання ним певних професійних обов'язків, неналежне виконання покладених на нього обов'язків в організації службової діяльності з боку керівництва, особисті якості працівника та можливий попередній злочинний досвід;

2) способи вчинення злочину характеризуються насамперед повторюваністю – це означає, що для певної категорії службових осіб притаманні типові саме їй способи зловживань;

3) структура способів службового зловживання має багатоелементну структуру, оскільки всі дій щодо підготовки, вчинення та приховування противоправного діяння здійснюються в чіткій послідовності, кожній з таких дій притаманна саме її логіка та специфічні риси;

4) кожному зі способів вчинення злочину притаманні специфічні сліди, що є маяком для отримання працівником підрозділу по виявленню правопорушень інформації про підозрюваного та його співучасників.

Вплив обстановки на обрання конкретного способу вчинення правопорушень має особливе значення у цій категорії справ, оскільки особа використовує певні чинники, що допомагають їй в злочинній діяльності.

Головною відмінною рисою учинення таких правопорушень є те, що вони зазвичай являють собою добре налагоджену систему злочинних дій, які вчинюються протягом тривалого відрізку часу та полягають у порушенні вимог чинного законодавства. Також слід виокремити, що більшість злочинів вчиняються в групі, тобто створюються організовані групи зі своїми злочинними зв'язками, які спряють вчиненню злочинів.

Зазвичай, як показують дослідження – кримінальні правопорушення, що вчинялися з використанням службовою особою своїх повноважень були різноманітними, шляхом активних завідомо протиправних дій, що порушували чинне законодавство, а саме: підробка відповідних документів; підкуп посадових осіб; вчинення правочинів за відсутності економічної доцільності на свідомо

невигідних умовах; надання грошових кредитів в порушення існуючого порядку; незаконне використання службового становища у процесі приватизації державних підприємств; перепродаж земельних ділянок, які знаходились в розпорядженні їх власників; сприяння правопорушникам, неприйняття до них заходів; сприяння методам недобросовісної конкуренції на ринку.

Способи одержання неправомірної вигоди поділяються за наступними видами: з попереднім підготуванням або без нього; з учиненням інших кримінальних правопорушень або без цього; шляхом одержання грошей та інших матеріальних цінностей; використання службових повноважень на прийняття рішень; за допомогою посередників чи без них; з вимаганням та без нього; за попередньою змовою на одержання неправомірної вигоди від конкретної особи або систематичне одержання неправомірної вигоди протягом певного періоду часу від невизначеного або ж певного кола осіб.

Дії посадовця, що направлені в інтересах зацікавленої особи, можуть бути різноманітними. Поряд із «звичайними», такими як видача різних дозвільних документів, виділення земельних ділянок, прийняття на роботу тощо, на сьогодні набувають масовості нові їх форми, такі як:

– передання за заниженими цінами державної власності безпосередньо підприємницьким структурам, без проведення тендерів;

– укладення апріорі збиткових для держави угод про передавання в оренду об'єктів нерухомого майна;

– сприяння в створенні фіктивних комерційних підприємств;

– підтримування недобросовісної конкуренції;

– фальсифікація матеріалів планових та позапланових перевірок та ревізій, тощо.

Беззаперечно – вчинення посадовою особою будь-якого правопорушення спричиняє велику кількість негативних кримінально-правових наслідків, зокрема при звільненні її від кримінальної відповідальності, оскільки така особа не може бути звільнена від кримінальної відповідальності у порядку статей 45–47 Кримінального Кодексу України. При призначенні покарання такій особі не може бути призначено більш м'яке покарання, ніж передбачено законом.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що злочини у сфері державної служби є суспільно небезпечними діяннями, що посягають на нормальне функціонування інституту державної влади взагалі та вчиняються громадянами України, які склали відповідну Присягу що, проходять службу на відповідних посадах і яким присвоєно відповідний ранг під час виконання ними службових обов'язків.

На шляху реалізації проголошеного в Україні стратегічного курсу на європейську інтеграцію, упровадження задекларованих у нормах національного й міжнародного права гарантій охорони прав і свобод людини та громадянина основними є оптимізація засад

функціонування органів і підрозділів державної влади. Пріоритетним напрямком у забезпечення відповідного стану законності серед державних службовців ґрунтується на стратегії випередження, що полягає у проведенні комплексу заходів, спрямованих на виявлення, запобігання протиправних діянь.

Список використаних джерел

1. Бишевець О. В., Погорецький М. А., Сергєєва Д. Б. та ін. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / за ред. М.А. Погорецького та Д.Б. Сергєєвої. Київ : Алерта, 2015. 536 с.

2. Глушков В. О., Білічак О. А. Урахування європейської конвенції з прав людини й основних свобод у нормативно-правовому регулюванні інтрузивних оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. Право. 2012. № 4 (38). С. 179–184.

3. Головкін Б. М., Оболенцев В. Ф., Романов М. В. та ін. Запобігання корупції : підручник / за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2019. 296 с.

4. Задоя К. П. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 16 с.

5. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію. Харків : Право, 2013. 94 с.

Кропивницька Валерія Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Корольчук В. В.,**
т.в.о. начальника відділу організації
наукової діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий
співробітник

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Результативність діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення цієї діяльності. Застосування новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій дозволяє інтегрувати й опрацьовувати величезну кількість даних, що містяться у відкритих джерелах інформації та спеціалізованих АІС, отримуючи при цьому нові знання кримінологічного та оперативно-розшукового характеру. У країнах Європейського Союзу, США та інших розвинених країнах світу використання можливостей кримінального аналізу є обов’язковим для всіх правоохоронних

органів. Його зміст, правила та процедури чітко визначено й урегульовано в нормативно-правових актах. Це, зокрема, стосується ведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування та розгляду кримінальних проваджень у суді.

З метою з'ясування теоретичних проблем та історичних закономірностей формування сучасної системи кримінального аналізу в органах поліції потрібно визначити її зміст та складові, дослідити історію виникнення і становлення цього інституту діяльності правоохоронних органів. Європейські та американські вчені вважають, що кримінальний аналіз з'явився у Великобританії. На їхню думку, ще у 1846 році детективами лондонської поліції здійснювався такий аналіз, що полягав:

– у класифікації злочинців та злочинів;

– у розробці концепції методики роботи аналітиків щодо розслідування злочинів, пов'язаних із вбивствами.

Необхідність такого аналізу зумовлювалася зростанням злочинності та потребою адекватних заходів протидії. Цей період можна назвати «острівним». У 1887 році досвід англійських поліцейських почали запроваджувати на американському континенті.

До закономірностей аналізу злочинів доречно віднести:

– наявність причинно-наслідкових зв'язків між окремими елементами злочинної діяльності;

– відображення злочинної діяльності у зовнішніх аспектах;

– вплив сформованої обстановки та обраного злочинцем способу вчинення злочину на його механізм і особливості його протікання.

Цілі кримінального аналізу:

– розробити гіпотези (припущення);

– реконструювати хід здійснення правопорушень;

– визначити, чи були вони здійснені одним злочинцем;

– встановити злочинця, зв'язки, інформацію, важливу для доказування;

– зрозуміти функціонування злочинної мережі;

– дослідити масштаб і характеристики злочинної діяльності.

Мета кримінального аналізу:

– напрацювання нових напрямів у досудовому розслідуванні кримінального провадження;

– якісне планування окремих слідчих (розшукових) дій;

– аналітичне супроводження оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування;

– аналіз стану ефективності досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності та превентивної діяльності у протидії злочинності;

– оброблення великого обсягу інформації, з відстежуванням та пов'язуванням фактів за допомогою спеціальних аналітичних методів;

– аналіз складної і розгалуженої структури зв'язків об'єктів оперативно-розшукової справи або кримінального провадження;

– виявлення ризиків, тенденцій майбутнього розвитку злочинності та в подальшому запобігання їй;

– розв'язання більш масштабних довгострокових проблем і досягнення цілей для виявлення ключових фігур злочинного світу або синдикатів, прогнозування зростання видів злочинної діяльності та встановлення пріоритетів діяльності правоохоронних органів;

– аналіз інформації, спрямованої на виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку за великий період часу.

Для розуміння процесу кримінального аналізу доцільно охарактеризувати його основні складові як окремі і специфічні етапи або функції. Але слід пам'ятати, що ці складові взаємопов'язані і зрештою їх потрібно розглядати як систему.

Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (КМЄС) підтримує впровадження в Національній поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою (Intelligence-Led Policing/ILP) [1]. ILP є моделлю поліцейської діяльності, згідно з якою оперативно-аналітична інформація (intelligence) слугує підставою для проведення операцій розслідувань, а не навпаки. Ця модель дозволяє зменшити матеріальні витрати, знизити рівень злочинності, забезпечити більш високий рівень безпеки особового складу [2, с. 435].

Основними складовими розвитку моделі ILP, які необхідно запровадити в діяльності підрозділів Національної поліції, мають стати:

– інформаційні ресурси, спеціально підготовлені для використання в цьому аналізі;

– система їх наповнення;

– система оцінювання інформації та джерел її надходження;

– спеціальне програмне забезпечення як інструмент;

– інтеграція програмного забезпечення з інформаційною системою;

– спеціально підготовлені працівники (аналітики) [5, с. 296–299].

Зокрема, проблеми впровадження моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою (Intelligence-Led Policing/ILP) досліджено у праці Дж. Картера, С. Філіпса та М. Гайадина «Впровадження слідчого поліцейського: застосування теорії вільного поєднання» [2]. Окремі аспекти виявлення прихованих закономірностей щодо зв'язків між злочинцем і вчиненими ним злочинами відтворив К. Вестфал у роботі «Отримання даних для розвідки, шахрайства та кримінального виявлення. Розширені технології аналітичного та інформаційного обміну» [3].

Питання аналітичного супроводження кримінального провадження на етапі досудового розслідування розглянуто

О. М. Зайцем у статті «Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні.

Сучасний стан і перспективи розвитку.

Основні завдання Управління кримінального аналізу Національної поліції висвітлено у статті В. Єрофєєва «Кримінальний аналіз – це ефективна робота поліції та безпека громадян» [6]. Питання співвідношення кримінального аналізу і кримінальної розвідки досліджено в статті В. Мельника і В. Некрасова «Як подолати ворога, багатшого за транснаціональні корпорації?». Про необхідність бути готовим до роботи зі сучасною технікою та новітніми технологіями наголошує С. Князєв у статті «У навчанні майбутніх поліцейських ми повинні рухатися до нової моделі підготовки». Водночас залишаються не розглянутими проблеми впровадження в практичних підрозділах кримінальної поліції Національної поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою, особливості взаємодії аналітиків і оперативних працівників.

Метою статті є дослідження актуальних проблем впровадження в органах Національної поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою, та використання інфорISSN 2617-4170. Актуальні проблеми впровадження в органах Національної поліції України Інформаційно-аналітичних програм у діяльності правоохоронних органів.

Постановка проблеми.

До питання про роль і місце кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності (далі – ОРД) оперативних підрозділів Державної прикордонної служби (далі – ДПС), Національної поліції та інших правоохоронних органів України щодо протидії злочинності останнім часом прикуто велику увагу як науковців, так і практиків. ДПС України ще у 2005 р. розпочала процес запровадження кримінального аналізу в діяльність оперативних підрозділів [1] і вже має певний позитивний досвід його використання в ОРД. Разом із тим і на сьогодні ще залишається чимало проблемних питань, що стосуються визначення та єдиного розуміння поняття й видів кримінального аналізу, нормативно-правового регулювання його використання в ОРД і, відповідно, в практичній діяльності оперативних підрозділів ДПС України, використання результатів(продуктів) кримінального аналізу тощо. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретичні положення, що стосуються використання аналізу як методу виявлення і розслідування злочинів, можна виокремити у процесі до-слідження теоретико-правових і організаційних засад кримінології, криміналістики, інформаційно-аналітичного забезпечення ОРД, інформаційного й аналітичного пошуку, кримінальної і аналітичної розвідки, використання кібернетичних методів у діяльності поліції та інших правоохоронних органів України, яким присвячено багато наукових праць. Однак їх зміст свідчить про те, що поза достатньою увагою

авторів залишилися питання саме щодо суті кримінального аналізу в його сучасному розумінні використання в ОРД ДПС України. Тим більше, що висвітлення особливостей здійснення інформаційно-аналітичної роботи в ОРД, її засобів та ін., як правило, відбувалося в межах джерел інформації з обмеженим доступом. Перші спроби висвітлення О. В. Власюком, Т. М. Дерев'янко питань щодо використання ДПС України кримінального аналізу в основному ґрунтувалися на історичних аспектах його зародження, становлення і використання в США, Великій Британії, інших країнах ЄС [2; 3]. Концептуальні засади запровадження системи управління ризиками і кримінальним аналізом у сфері інтегрованого управління кордонами України з урахуванням її євроінтеграційних спрямувань досліджував А. В. Махнюк [4]. Теоретичні засади у по-єднанні з практичними результатами застосування кримінального аналізу в ОРД висвітлювали К. Ю. Бобков, Д. В. Коваленко, О. Б. Фаріон [5; 6] та ін.

Перспективи кримінального аналізу в Україні

З огляду на викладене, головною метою кримінального аналізу є зміцнення механізмів попередження, виявлення, документування та розслідування кримінальних правопорушень, а також налагодження механізмів моніторингу криміногенної ситуації, обміну інформацією на державному, регіональному і міжнародному рівнях стосовно тенденцій та ризиків у цій сфері.

Національна поліція України з урахуванням досвіду поліції інших країн планово запроваджує міжнародні стандарти управління інформацією у сфері запобігання правопорушенням і розслідування злочинів. Заходи з упровадження кримінального аналізу проводяться в рамках реалізації відомчої програми одночасно зі створенням системи аналізу ризиків. Для підготовки поліцейських аналітиків використовується досвід іноземних колег. Зокрема, підрозділ кримінального аналізу досить успішно діє в поліції Румунії, працівники цього підрозділу сприяли впровадженню кримінального аналізу в поліції Польщі і Молдови. В Україні за підтримки Консультативної Місії Європейського Союзу вони також провели низку тренінгів.

Однак найсучасніша техніка та новітні технології не в змозі розкривати злочини, якщо працівники поліції не будуть готові працювати з ними. Про це, зокрема, наголосив Голова Національної поліції С. Князєв під час зустрічі з представниками закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку поліцейських: «У навчанні майбутніх поліцейських ми повинні рухатися до нової моделі підготовки працівників кримінального блоку. У вишах потрібно викладати дисципліну за фахом «кримінальний аналіз».

Крім того, потребують нагального вирішення наступні проблеми:

1) забезпечення аналітиків доступом до спеціального аналітичного програмного забезпечення;

2) створення захищеної мережі для організації обміну інформацією в електронній формі;

3) створення ІТ-системи збирання та обробки оперативно-аналітичної інформації.

Список використаних джерел

1. Мовчан А.В, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ. Актуальні проблеми впровадження в органах Національної Поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою.

2. Василь Захаров, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету № 2 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ; Дмитро ОВСЯНЮК, підполковник поліції, начальник 2-го відділу (взаємодії з оперативними підрозділами) 1-го управління (аналітичного) Департаменту кримінального аналізу НП України. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ.

3. Марков М. М. – кандидат юридичних наук, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ/ «Використання інформаційно-аналітичних можливостей у протидії можливостей».

Круковська Анастасія Михайлівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНОГО, ТАКТИЧНОГО ТА СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ Й ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Правопорушення це найбільш глобальна проблема сучасності саме тому ми повинні розуміти, що використання методів, котрі допоможуть у виявленні та документуванні правопорушень виступає дуже важливим аспектом, насамперед ми хочемо звернути увагу на тематику пов’язану з кримінальним аналізом котрий використовується підрозділами Національної поліції.

Перше на, що нам хочеться акцентувати свою увагу так це на той факт, що відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» державою на правоохоронців покладено завдання протидіяти

злочинності [1]. Тобто ми розуміємо, що на законодавчому рівні на працівників поліції покладено обов'язок виявляти, документувати, а також попереджати вчиненню правопорушень.

При вивченні даного питання ми не можемо не звернути увагу на поняття оперативного аналізу, відтак це опрацювання матеріалів кримінального провадження, метою якого є створення та перевірка фактів, які міг вчинити злочинець, також можливо встановити чи є вірогідність злочинної групи, ролі її членів під час підготовки та вчинення злочинів [2, с. 186].

Виходячи із зазначеного вище ми повинні розуміти, що оперативний аналіз виступає важливим компонентом аналітичної діяльності підрозділу й саме його використання може як спростувати так і підтвердити інформацію котра буде мати вадливе значення для досудового розслідування.

Також вивчаючи дану тематику ми хочемо наголосити, що використання аналітичної діяльності підрозділами правоохоронних органів іноземними державами, ще в 60-х роках [3, с. 131]. Відтак вказаний аспект свідчить про те, що провідними державами світу вже давно та якісно використовуються вказані методи для збору та опрацювання інформації котра матиме значення для досудового розслідування.

При більш детальному розгляді питань пов'язаних з оперативним, тактичним та стратегічним аналізом ми повинні наголосити на тому, що працівниками правоохоронних органів використовуються наступні методи, а саме:

1. Збирання, аналіз та обробка інформації, котра може мати значення для кримінального провадження

2. Розробка тактичних та стратегічних засад з метою для протидії злочинності.

Тобто ми повинні розуміти, що в цілому аналітична діяльність підрозділів Національної поліції спрямована на встановлення інформації котра б мала значення для до судового розслідування.

Також ми хочемо звернути увагу на той факт, що здійснювати вказані дію зазвичай будуть саме оперативні співробітники, оскільки саме вони виходячи із їх службових обов'язків виконують збір та обробку інформації.

Відтак ми хочемо звернути увагу, що живучи в епоху інформатизації суспільства збір інформації стає дедалі легше, оскільки люди використовуючи можливості сучасного суспільства так чи інакше залишають данні про себе та свою діяльність. Тому ми повинні розуміти, що аналітична діяльність на сьогодні виступає надважливою складовою будь-якого правоохоронного органу.

До того ж ми хочемо наголосити, що сьогодні працівники правоохоронних органів у своїй професійній діяльності використовують низку баз даних, що полегшує збір інформації

стосовно особи та її оточення, що певною мірою полегшує аналітичну діяльність вказаних підрозділів.

Проте ми хочемо наголосити, що попри наявні в нашій державі бази даних, вони все ж не можуть охопити весь обсяг інформації котру необхідно дізнатися про людину. Відтак важливим компонентом на наш погляд все ж таки є навички працівників у вказаній сфері, оскільки попри те, що вказану діяльність можна у деяких випадках здійснювати не виходячи з кабінету, працівники правоохоронних органів, котрі мають недостатній рівень знань не можуть отримати якісну інформацію.

Саме тому на наш погляд доцільно створювати окремі підрозділи аналітичних співробітників, котрі б здійснювали вказану діяльність більш ефективно та якісно, оскільки були більш якісно підготовлені до виконання вказаних завдань.

Відтак ми можемо дійти висновку, що здійснення оперативного, стратегічного та тактичного аналізу співробітниками правоохоронних органів виступає надважливим завданням. Вказана вище діяльність допомагає правоохоронцям отримувати необхідну інформацію котра матиме значення у подальшому розгляді справи. Проте ми хочемо наголосити на тому, що виокремлення фахівців аналітиків у окремі підрозділи покращило б діяльність правоохоронних органів у вказаній сфері, а також якість матеріалу отриманого у ході проведення аналітичної діяльності вказаними особами була б значно вищою.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України № 580-VIII, від 02.07.2015, поточна редакція 15.06.2022, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

2. Карасьов О. А. Кримінальний аналіз – це ефективна робота поліції та безпека громадян. Доповіді наукової конференції містять результати досліджень за наступними напрямками: перспективи розвитку чат-ботів в сучасному світі, виклики робототехніки в сьогоденні, розвиток сучасних проблемно-орієнтованих додатків, сучасні напрямки розвитку веб-технологій, кібернетична безпека. Роботи друкуються в авторській редакції. В збірці максимально зменшено втручання в (2021): 185.

3. Білоус Р.В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ* № 1 2021 с. 137.

Кускова Анастасія Ігорівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Степанова Г. М.,**
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЙНИХ УГОД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У 2019 році спільним наказом Міністерства юстиції України разом з Генеральною прокуратурою України було прийнято рішення про створення та реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». Даний пілотний проєкт був реалізований в шести обласних центрах нашої держави, а саме: Донецькій, Одеській, Львівській, Луганській, Миколаївській та Харківській областях.

Відповідно до вище зазначеного проєкту у ході кримінального провадження впроваджується добровільна позасудова процедура, під час якої неповнолітній, який є підозрюваним у вчиненні кримінального правопорушення та потерпілий за допомогою посередника, а саме медіатора намагаються вирішити кримінально-правовий конфлікт шляхом укладення медіаційної угоди на основі вище зазначеного наказу [4].

При укладенні медіаційної угоди необхідно дотриматись наступних умов:

наявність потерпілого (особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової, моральної чи фізичної шкоди);

неповнолітній вчинив кримінальний проступок або нетяжкий злочин вперше;

добровільна згода двох сторін на участь в угоді;

неповнолітній має визнати свою провину і факт вчинення ним кримінального правопорушення.

Медіатором є адвокат, який внесений до Реєстру адвокатів та надає безоплатну вторинну правову допомогу і який обов'язково пройшов навчання з вивчення і реалізації «Програми відновлення для неповнолітніх які є підозрюваними у вчиненні кримінальних правопорушень», а також отримав сертифікат освоєння «Базових навичок медіатора у кримінальних справах.

Пілотний проєкт ґрунтується на відновних підходах у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки та нетяжкі злочини, вчинені неповнолітніми, і включає в себе скоординовану організацію ефективної комунікації між такими неповнолітніми і потерпілими від вчинених ними кримінальних правопорушень з метою забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, максимально раннього виведення неповнолітніх правопорушників із кримінального процесу з

обов'язковим ужиттям узгоджених заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним кримінальним правопорушенням [4].

В процесі даної угоди відіграє велику роль прокурор. У разі якщо обставини кримінального провадження відповідають умовам, визначеним у законі, прокурор:

– інформує неповнолітнього, його законного представника та потерпілого, його законного представника про можливість реалізації Програми шляхом залучення регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги посередника та укладення медіаційної угоди про застосування Програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення;

– роз'яснює, що результати участі у Програмі враховуватимуться під час прийняття рішення про наявність підстав для звільнення від кримінальної відповідальності відповідно до статей 45, 46 (у разі вчинення неповнолітнім вперше кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину), статті 48 КК України або закриття кримінального провадження на підставі ч. 4 ст. 56, п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України [4].

У разі отримання згоди сторін прокурор пропонує їм заповнити заяву про участь у Програмі відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення та згоду на обробку персональних даних [4].

Посередник на зустрічі зі сторонами роз'яснює їм процедуру Програми, її наслідки, надає можливість сторонам дійти згоди щодо умов угоди і в разі згоди сторін на її проходження надає їм форму угоди для ознайомлення і визначення дати наступної зустрічі для її укладення. У разі неможливості чи відмови сторін від укладення угоди інформує про це регіональний центр [4].

Медіація як спосіб вирішення кримінально-правового конфлікту відома вже протягом тривалого часу. Дійсно, такий спосіб вирішення конфліктів є досить зручним, оскільки сторони отримують додаткову можливість вирішити певну проблему. До переваг медіації зазвичай відносять терміни та ефективність. Звичайно, якщо медіатор у ході процесу медіації допоміг сторонам конфлікту знайти «золоту» середину та прийняти спільне рішення, це можна вважати успіхом. За результатами медіації укладається угода про примирення (свого роду мирова угода) між учасниками медіації, або ж медіатором приймається рішення про закінчення процедури медіації (у разі недосягнення єдиної думки сторонами) [4].

Для більш детального ознайомлення із позитивним застосуванням медіаційної угоди наведимо приклад позитивного рішення касаційного суду № 12021071160000456 від 25.01.2022 року:

13 серпня 2021 року, близько 19-ї год., ОСОБА_1, за попередньою змовою з ОСОБА_3, знаходячись на території арешт майданчика по вулиці Промисловій у місті Тячів, умисно, шляхом вільного доступу, викрали з відчиненого пошкодженого автомобіля

марки «Daewoo Matiz», н/з НОМЕР_1, аварійний знак « НОМЕР_2 », вартістю 462.48 грн, набір ключів і насадок торцевих CV, вартістю 162.93 грн, автомобільну аптечку, вартістю 93 грн, автомобільне запасне колесо фірми «DEBICA», розміром 155/79 R13, вартістю 257 грн, сумку з металевим домкратом, вартістю 283 грн, чим спричинили власнику матеріальну шкоду на загальну суму 1258.41 гривень.

Своїми діями обвинувачений ОСОБА_1 та ОСОБА_3 вчинили злочин передбачений ч. 2 ст. 185 КК України – таємне викрадення чужого майна (крадіжка), вчинена за попередньою змовою групою осіб.

До початку судового розгляду захисник Левко Т.Т. заявив клопотання про закриття кримінального провадження, у зв`язку з зміною обстановки. ОСОБА_1 та ОСОБА_3 вчинили злочин будучи неповнолітніми, у вичиненому розкаялися, повернули викрадене, вибачилися та примирилися з потерпілим, пройшли програму відновлення для неповнолітніх.

Обвинувачені ОСОБА_1, ОСОБА_3 вину у вчиненні інкримінованого їм злочину визнали повністю, розкаялися у вчиненому, обіцяли у подальшому правопорушень не вчиняти, клопотання захисника підтримали.

Законні представники ОСОБА_2 та ОСОБА_4 клопотання захисника підтримали, обіцяють здійснювати належний нагляд за обвинуваченими.

Прокурор не заперечує щодо задоволення клопотання захисника та обвинувачених про закриття кримінального провадження, у зв’язку із зміною обстановки.

Заслухавши думку всіх учасників судового провадження, оглянувши надані стороною обвинувачення документи необхідні для вирішення клопотання захисника суд приходить до висновку, що його слід задовольнити виходячи з наступного: участь неповнолітнього у відновному правосудді – це шанс не стати засудженим в юному віці, виправити ситуацію з нанесеною шкодою для потерпілої сторони, зробити висновки та більше не вчиняти кримінальних проступків і правопорушень. Матеріалами доданими до обвинувального акту стверджено, що обвинувачені ОСОБА_1, ОСОБА_3, вчинили злочин будучи неповнолітніми, прийняли участь у програмі відновлення для неповнолітніх, примирилися з потерпілим, попросили вибачення і повністю відшкодували шкоду потерпілому і він їх вибачив [5].

Відповідно до ст. 48 КК України, особу, яка вперше вчинила кримінальний проступок або нетяжкий злочин, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час кримінального провадження внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.

Необхідною підставою для застосування ст. 48 КК України є встановлення того, що протягом певного часу обстановка, яка оточувала особу на момент вчинення кримінального правопорушення, змінилася таким чином, що позитивно впливає на неї і робить маловірогідним вчинення даною особою нового тотожного або однорідного кримінального правопорушення.

Із змісту ст. 48 КК України випливає, що зміна обстановки повинна мати місце після дня вчинення кримінального правопорушення і до часу або в період розслідування чи розгляду в суді кримінальної справи щодо особи, яка вчинила це кримінальне правопорушення.

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК України кримінальне провадження закривається судом у зв`язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

У відповідність до вимог ч. 3 ст. 288 КПК України суд своєю ухвалою закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного від кримінальної відповідальності у випадку встановлення підстав, передбачених законом України про кримінальну відповідальність.

Згідно медіаційної угоди, учасники Програми надали згоду на звільнення неповнолітніх ОСОБА_1, ОСОБА_3 від кримінальної відповідальності, яка завершилась успішно.

Відповідно до вимог ст. 12 КК України, кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст.185 КК України, у вчиненні якого обвинувачуються ОСОБА_1 та ОСОБА_3, віднесено до категорії нетяжких злочинів.

Внаслідок участі ОСОБА_1 та ОСОБА_3 в програмі відновлення для неповнолітніх, вжиті заходи щодо їх ресоціалізації, проведена робота спрямована на корекцію поведінки дітей, вжиті заходи щодо посилення контролю за ними з боку батьків, умови життєдіяльності неповнолітніх обвинувачених зазнали об`єктивних змін, у зв`язку з чим ОСОБА_1 та ОСОБА_3 перестали бути суспільно небезпечними особами, що може свідчити про те, що вони не вчинятимуть кримінально карних діянь у майбутньому.

За таких обставин, керуючись ст.ст. 284, 285, 286, 288 КПК України, ст. 48 КК України суд, постановив задовольнити рішення [5].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

3. Кодекс етики медіатора НАМУ. Затверджено рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 07.12.2017, протокол № 1. URL: http://namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code/.

4. Наказ Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури від 21.01.2019 № 172/5/10 «Про реалізацію пілотного проекту «Програма

відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення».

5. Рішення касаційного суду № 12021071160000456 від 25.01.2022 року. URL: http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=103033919&red=10000363c041a1a1b92fe55d52de04a92fbe2a&d=5.

Лаврик Нікіта Сергійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Постійні зміни у соціальному стані суспільства, вплив всесвітньої пандемії на кризові стани у всіх сферах суспільства створюють необхідність винайдення нових та ефективних механізмів захисту прав та свобод людини та громадянина. Цифровізація, у свою чергу, провокує стрімкий розвиток інформаційних технологій, а також використання надбань такого розвитку у найрізноманітніших галузях нашого життя, зокрема, і у правовій. Використання наукових методів та штучного інтелекту з метою виконання багатофункціональних задач у юриспруденції є цікавою формою, наприклад, заміщення людської праці у монотонній діяльності.

Мета та основоположні напрямки розвитку технологій штучного інтелекту на законодавчому рівні в Україні визнано одним із найбільш пріоритетним напрямком у сфері науки та технологій. У 2019 році Україна у ролі члену Спеціального комітету із штучного інтелекту при Раді Європи взяла участь в обговоренні Рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (Organization for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence) [1].

Можливості штучного інтелекту дають змогу застосування їх у повсякденній діяльності правоохоронних органів з метою виконання основних завдань, наприклад, Національної поліції, тобто, протидія злочинності та забезпечення реалізації прав та свобод кожного громадянина тощо. Сучасна діяльність НП України вже активно застосовує технології штучного інтелекту – розпізнавання обличчя, яке дозволяє правоохоронцям порівнювати отримане зображення обличчя

із системою відеоспостереження та даними, які вже є в інформаційних базах, а також відповідно до біометричних показників; автоматизована система контролю безпеки на дорогах, яка фіксує правопорушення в автоматичному режимі, а також полегшує діяльність правоохоронців щодо документування порушень Правил дорожнього руху.

Проте найбільш ефективною практикою у профілактиці кримінальних правопорушень, що є одним із основних завдань Національної поліції, є виконання кримінального аналізу за допомогою технологій штучного інтелекту. Штучний інтелект може здійснювати обґрунтоване прогнозування щодо різноманітних показників злочинності.

У зв'язку із швидким зростанням рівня інформаційних технологій підрозділами правоохоронних органів забезпечується максимально можливий темп індивідуалізації, що у результаті забезпечить ефективності проведення кримінального аналізу. Таким чином, державна політика у сфері боротьби зі злочинністю та протидії їй має бути першочергово закріплена за допомогою збору та аналізу якомога більших джерел інформації щодо призначення покарань певних осіб, їх психометричних даних, особливостей змісту поведінки після здійснення злочину та відбування покарання тощо. Тобто, з метою отримання найбільш ефективного результату проведення кримінального аналізу працівникам правоохоронних органів необхідно отримувати достатню кількість якісних даних. Також, щоб отримані дані були доцільними та належними, має бути запроваджено нову систему збору інформації щодо стану кримінально-правового регулювання тому, що комплексна система інформаційного забезпечення регулювання та протидії злочинності дасть змогу правоохоронним органам накопичувати, а згодом ефективно отримувати відповідні дані. Крім цього, національне законодавство у вищевказаній також має бути переглянуто відповідальними за це особами та установами, оскільки воно має бути адаптовано до наукового дискурсу [2].

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект і робототехніка на службі поліції. Matrix-divergent: веб-сайт. URL: https://matrix-info.com/shtuchnyj-intelekt-i-robototehnika-na-sluzhbi-politsiyi..

2. М. В. В'юник, М. В. Карчевський, О. Д. Арланова; упоряд. Ю. В. Байліе. Кримінально-правове регулювання в Україні: реалії та перспективи (аналітичні матеріали). Харків: Право, 2020. С. 197–204. URL: https://karchevskiy.org/2020/08/02/model-1/.

Лагун Катерина Дмитрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Телійчук В. Г.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

СУЧАСНЕ ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Ефективне залучення підрозділів кримінального аналізу має першочергове значення для діяльності правоохоронних органів у зв'язку з більш поглибленим розумінням злочинного середовища та визначенням методів боротьби зі злочинними угрупованнями. Цей орган надає державним установам відповідні знання та рекомендації, які допомагають їм ефективно використовувати свої ресурси. При правильному визначенні посади підрозділ кримінального аналізу може бути безцінним у розробці стратегічних планів для підготовки до потенційних викликів.

Підрозділи кримінальної поліції в межах наданих повноважень отримують достатню інформацію про злочинну діяльність, зокрема про представників організованої злочинності. Надзвичайно важливим завданням, у зв'язку з цим, є використання засобів, що забезпечують можливість обробки значних обсягів наявних даних.

Одним із важливих інструментів протидії організованій злочинності в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України є кримінальний аналіз – специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, який полягає у виявленні внутрішніх зв'язків між відомостями (даними), пов'язаними зі злочинами, та будь-які інші дані, отримані з різних джерел, їх використання для оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичне забезпечення [1, с. 83].

У країнах ЄС і США використання функцій кримінального аналізу є обов'язковим для всіх правоохоронних органів. Їх зміст, правила та процедури чітко визначені та регламентовані в правовій сфері.

Правоохоронні органи за кордоном вже давно використовують у своїй роботі кримінальний аналіз. Зокрема, у 1960-х роках цей вид діяльності вважався окремою професією. У наступні десятиліття кримінальний аналіз зазнав значного розвитку в таких країнах, як Сполучені Штати, Канада, Великобританія, Австралія та Бельгія.

Слід звернути увагу, що кримінальний аналіз є основою моделі «Intelligence Led Policing», яка спрямована на прийняття ефективних

управлінських рішень шляхом використання комплексу методів і прийомів збору, обробки, оцінки, аналізу та реалізації інформації, обмін інформацією у кримінальному провадженні, оперативно-розшуковій діяльності та розробленні тактичних і стратегічних заходів боротьби зі злочинністю.

У сучасних умовах кримінальний аналіз в більшості розвинутих країн світу здійснюється як самостійний вид професійної діяльності в правоохоронних органах. У Генеральному секретаріаті Інтерполу є окремий підрозділ для функцій кримінального аналізу, а діяльність штаб-квартири Європолу базується в основному на використанні технологій кримінального аналізу. Надзвичайно актуальним є застосування даного виду аналізу з метою протидії діяльності організованих злочинних угруповань (ОЗУ) [2, с. 270].

Окремо відзначаємо те, що визначення і дослідження структурних ознак організованої злочинності можна проводити шляхом впровадження в діяльність правоохоронних органів методології SOCTA – Serious and Organized Crime Threat Assessment («Оцінка загроз тяжких злочинів та організованої злочинності»). Методологію SOCTA було розроблено Європолом спільно з групою експертів з оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності. Метою SOCTA є: 1) аналіз характеру або типу загроз ОЗУ; 2) аналіз сфер впливу тяжких злочинів та організованої злочинності; 3) аналіз аспектів загроз ОЗУ та сфер злочинності залежно від регіону; 4) визначення найбільш загрозливих ОЗУ, кримінальних сфер впливу залежно від регіону.

SOCTA за своїм змістом визначає систему й модель оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів. Головною особливістю цієї методології є застосування індикаторів, які поділяються на: 1) індикатори ОЗУ; 2) індикатори сфери злочинної діяльності; 3) індикатори впливу.

Правоохоронні органи країн ЄС використовують конкретно визначені методологією SOCTA індикатори організованої злочинності, збір інформації про які є пріоритетом з метою забезпечення належної роботи оперативних підрозділів. SOCTA переважно зосереджується на національному рівні. Водночас у багатьох країнах SOCTA розробляється на регіональному, місцевому рівнях окремими установами для внутрішнього використання, а також за окремим напрямом (скажімо, досліджується вплив торгівлі наркотиками, кіберзлочинність або корупція у країні). Ці більш конкретні оцінки є надзвичайно важливими, коли вони формують єдину картину SOCTA національного рівня. Концептуальна модель SOCTA виокремлює чотири складові методології: ціль, інструменти, аналіз і пріоритизацію, а також результати. SOCTA фокусує увагу на трьох елементах – це: 1) організовані злочинні угруповання (ОЗУ); 2) сфери організованої злочинності та вчинення тяжких злочинів; 3) зони і середовища, яких вони стосуються, та фактори їх прояву.

Отже, враховуючи зазначене, вважаємо, що протидія організованій злочинності є пріоритетним напрямком як для органів Національної поліції України, так і для держави в цілому. Важливим в даному напрямку є перейняття європейського досвіду щодо протидії ОЗУ. Актуальним є впровадження та застосування «SOCTA», що допоможе більш точно та якісно отримувати та аналізувати інформацію щодо злочинних угруповань, та знаходити шляхи протидії їх діяльності.

Список використаних джерел

1. Власюк О. В. Використання кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності. *Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України*. 2012. № 6. С. 82–85

2. Гринчак Я. В. Деякі аспекти використання кримінального аналізу в діяльності правоохоронних органів країн Європи та США. *Центрально- український правничий часопис Кіровоград.* юрид. ін.-ту ХНУВС. 2010. Спец. вип. С. 268–273.

Леженкін Микита Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ТАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В сучасному суспільстві все більш детально та ефективно розглядається відповідне питання боротьби з організованою та груповою злочинністю, адже необхідним задля чіткого функціонування самої держави стає забезпечення досягнення завдань щодо підтримання недоторканності охоронюваних інтересів. Головним в цьому виступає саме безпосереднє посилення суворості меж кримінальної відповідальності, а також певна відмова від їх застосування у випадках, які відповідним чином визначаються чинним кримінальним законодавством.

Зауважимо на тому, що практична значимість самого дослідження кримінальної аналітичної діяльності (кримінального аналізу) обумовлюється тим фактором, що в умовах сучасності, стан справ саме у сфері протидії поширенню злочинності, серйозно перешкоджає проведенню демократичних реформ, а також порушує соціально-економічну рівновагу в суспільстві. При здійсненні

дослідження юридичної літератури, незважаючи на наявність значної кількості наукових публікацій, які безпосередньо призначені вивченню організованих форм злочинності, значної уваги потребують саме ті питання, що стосуються аналітичного супроводу як на етапі оперативно-розшукової діяльності, так і під час здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень.

Необхідним є зазначити саме визначення поняття кримінального аналізу. Тож, визначимо, що кримінальний аналіз відповідним чином являє собою специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, яка у свою чергу полягає в ідентифікації та уточненні визначених внутрішніх зв'язків між різними видами інформації (надані уповноваженим працівникам відомості), що безпосередньо стосуються кримінального правопорушення. Також це стосується і будь-яких інших даних, які були отримані з різних відкритих джерел, їх використання в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, а також їх аналітичної підтримки задля досягнення головної мети – знаходження істини вчинення кримінального правопорушення [1].

Доцільним буде зазначити саме відмінність кримінального аналізу від інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає саме в можливості отримання нової, раніше не відомої ініціатору розробки оперативної значимої інформації не лише про події та певні об'єкти, але і про причинно-наслідкові зв'язки, а також додаткові кваліфікуючі ознаки (тобто стійкість, розподілення ролей, наявність певної внутрішньої ієрархії та інше). Крім того, необхідно пам'ятати, що відповідним чином з'являється реальна можливість оперативного прогнозування ймовірних подій [2].

Щодо актуальних проблем, які цілком впливають на нормальне функціонування інституту кримінального аналізу, то можемо зазначити такі, що чітко висвітлюються в юридичній літературі, а саме: відсутність концепції певного впровадження кримінального аналізу в діяльність правоохоронних органів; відсутність сучасної нормативно-правової бази безпосередньо у сфері формування та використання моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою кримінального аналізу в цілому, а саме в органах Національної поліції України.

Найбільш нагальною проблемою, на нашу думку, виступає саме недостатнє забезпечення підрозділів правоохоронних органів саме сучасною технікою, а також безпосереднім комп'ютерним програмним забезпеченням. Відповідна проблема дуже впливає на здійснення ефективною професійної діяльності працівниками поліції, адже ускладняється процес здійснення безпосереднього аналізу показників злочинності, можливості проведення аналізу криміногенних ситуацій в певних районах чи містах та знаходження особи-злочинця.

Отже, можна зробити висновок, що кримінальний аналіз має вагоме значення задля ефективного функціонування професійної діяльності правоохоронних органів, а саме в аспекті розслідування

кримінальних правопорушень. Він несе в своєму змісті позитивні аспекти, які самі по собі допомагають здійснювати безпосереднє розслідування та протидію протиправним намірам осіб, але, на жаль, існують певні актуальні проблеми кримінального аналізу, які зазначені вище та потребують вирішення з боку чинного законодавства.

Список використаних джерел

1. Фаріон О.Б. Алгоритм проведення стратегічного кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами державної прикордонної служби України. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони,* 2012. С. 106–111.

2. Шинкаренко І.Р. Моніторинг оперативної обстановки: теоретичні підвалини. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка,* 2010. С. 175–186.

Луцюк Дар`я Павлівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Зарубей В. В.,**
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

СУЧАСНІ ЗАСОБИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У реаліях сьогодення у зв’язку із збройною агресією російської Федерації проти України співробітники правоохоронних органів кожного дня фіксують факти кримінальних порушень проти громадян України.

Масив інформації про кожен факт кримінального правопорушення проти громадян України є дуже масштабним і потребує застосування великого об’єму ресурсів. Так, для ефективного та своєчасного фіксування усіх обставин події кримінального правопорушення співробітники правоохоронних органів використовують засоби кримінального аналізу.

У країнах Європейського Союзу та США використання можливостей кримінального аналізу є обов’язковим для всіх правоохоронних органів. Його зміст, правила та процедури чітко визначено й урегульовано в правовому полі [1, с. 131].

Так, головною метою кримінального аналізу є вдосконалення механізмів попередження, виявлення, документування та розслідування кримінальних правопорушень, а також налагодження механізмів моніторингу криміногенної ситуації, обміну інформацією на державному, регіональному й міжнародному рівнях стосовно тенденцій та ризиків у цій сфері.

Кримінальний аналіз є діяльністю співробітників правоохоронних органів з використання інтелектуального програмного

забезпечення та системного підходу щодо збору відповідної інформації, аналітичного вивчення певних характеристик, тенденцій з метою встановлення взаємозв'язків між фактами, подіями, явищами, суб'єктами та об'єктами, оптимізації управління правоохоронними органами на державному, територіальному рівні [2, с. 25].

На даний час однією з найбільш ефективних систем аналітики даних, яка наділена штучним інтелектом, є Hala systems. Вказана американська компанія відома створенням системи попередження про авіаудари цивільного населення, а також завдяки штучному інтелекту дозволяє структурувати та пріоритезувати воєнні злочини. Міністерство внутрішніх справ України наголошує, що, в свою чергу, аналіз даних значно прискорить процес розслідування воєнних злочинів та створення міжнародного трибуналу для російських воєнних злочинців. На даний час американська компанія «Hala Systems» співпрацює з міжнародними механізмами підзвітності та фіксації воєнних злочинів, зокрема зі Спеціальною комісією об'єднаних націй, Міжнародним незалежним слідчим механізмом об'єднаних націй, Організацією по забороні хімічної зброї, а також з Міжнародним кримінальним судом [3].

Варто наголосити, що на сьогоднішній день кожний громадянин, який став свідком чи потерпілим від воєнного злочину також має змогу самостійно зафіксувати та передати відомості про факт злочину до правоохоронних органів. Це можна зробити за допомогою чат-ботів Міністерства юстиції, завдяки яким можна надіслати фото – чи відео-докази злочинів, а також контактну інформацію та інші необхідні відомості.

Таким чином, одним із пріоритетних завдань для правоохоронних органів у період воєнного стану є використання та ефективне застосування сучасних систем та засобів кримінального аналізу, розроблених та успішно запроваджених у правоохоронну діяльність США, Канади, Великої Британії, країн Європейського Союзу. Адже, використання сучасних систем, штучного інтелекту в аналітичній діяльності правоохоронних органів сприятиме швидкому, точному та ефективному виявленню фактів кримінальних правопорушень, вчинених російською Федерацією на території України.

Список використаних джерел

1. Білоус Р.В., Василинчук В.І., Таран О В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. Вип.№ 1 (118). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2021 р. С. 131–137.

2. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

3. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/masiv-informaciyi-pro-kozhen-fakt-voyennih-zlochiniv-vchinenih-rf-vazhlivo-strukturuvati-ta-prioritezuvati-katerina-pavlichenko.

Моца Вікторія Василівна,
ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Головною метою кримінального аналізу є зміцнення механізмів попередження, виявлення, документування та розслідування кримінальних правопорушень, а також налагодження механізмів моніторингу криміногенної ситуації, обміну інформацією на державному, регіональному і міжнародному рівнях стосовно тенденцій та ризиків у цій сфері [1, с. 232].

Досягненню цієї мети, особливо в питаннях попередження та виявлення кримінальних правопорушень, може посприяти використання технологій штучного інтелекту (далі — ШІ).

Прикладом ефективного використання ШІ у протидії злочинності є співпраця приватних європейських компаній з правоохоронними органами.

Європейські компанії використовують ШІ для запобігання та виявлення всього – від звичайної крадіжки, скоєної співробітником, до інсайдерської торгівлі. Багато банків та великі корпорації використовують ШІ для виявлення та запобігання шахрайству та відмиванню грошей. Компанії соціальних мереж використовують машинне навчання для блокування незаконного контенту, наприклад дитячої порнографії. Підприємства постійно випробовують нові способи використання штучного інтелекту для більш ефективного управління ризиками, швидшого та оперативнішого виявлення шахрайства і навіть для прогнозування та запобігання злочинам [2, с. 2].

Протягом десятиліть банки використовували системи моніторингу транзакцій, що базуються на заздалегідь визначених бінарних правилах, що потребують ручної перевірки вихідних даних. Відсоток успіху, як правило, низький: у середньому лише 2 відсотки зазначених транзакцій зрештою відображають справжній злочин чи злий намір. На відміну від цього, сучасні рішення на основі машинного навчання використовують правила прогнозування, які автоматично розпізнають аномалії наборів даних. Ці передові алгоритми можуть значно скоротити кількість хибних попереджень, відсіваючи випадки, які були зазначені неправильно, і виявляючи інші, пропущені під час використання звичайних правил. Враховуючи велику кількість доступних даних й зростаючі очікування клієнтів і державних органів щодо захисту та управління цією інформацією, багато компаній вирішили, що ШІ - це єдиний спосіб не відстати від більш витончених злочинців. Але визначення того, чи є рішення щодо боротьби зі злочинністю на базі ШІ хорошим стратегічним рішенням для компанії, залежить від того, чи переважають переваги супутні їм

ризики. Один із таких ризиків полягає в тому, що на основі ШІ можуть бути зроблені необ'єктивні висновки, що ґрунтуються на таких факторах, як етнічна приналежність, стать та вік. Компанії також можуть зіткнутися з реакцією клієнтів, які побоюються, що їх дані будуть використовуватися не за призначенням або експлуатуватися внаслідок ще більш інтенсивного спостереження за їх записами, транзакціями та комунікаціями, особливо якщо ці дані будуть передані державним органам. Нещодавно, наприклад, один європейський банк був змушений відмовитися від свого плану вимагати у клієнтів дозвіл на моніторинг їхніх акаунтів у соціальних мережах у рамках процесу оформлення іпотечного кредиту, після того, як громадськість обурилася такою тактикою [2, с. 2].

Компанії та правоохоронні органи окремо експериментували з використанням штучного інтелекту для покращення своїх можливостей щодо виявлення та запобігання злочинам. Тепер вони все частіше працюють разом – розробляють спільні платформи даних, протоколи звітності та контури зворотного зв'язку. Партнерство державного та приватного секторів у боротьбі зі злочинністю ставатиме все більш поширеним. Фінансові установи, підрозділи фінансової розвідки та правоохоронні органи починають створювати державно-приватні партнерства для обміну даними та використання ШІ для виявлення злочинів у певних юрисдикціях. Наприклад, у Великобританії Національне агентство боротьби зі злочинністю тісно співпрацює з Фінансовим управлінням Великобританії, щоб використовувати ШІ для кращого виявлення не тільки фінансових та економічних злочинів, але й для покращення здатності використовувати фінансову інформацію для виявлення інших видів злочинів, таких як торгівля людьми та контрафакт. Влада також вивчає способи розширення обміну інформацією та розвідданими між державним та приватним секторами. У міру того як організована злочинність і злочинці стають все більш витонченими, а обсяг даних, доступних приватному сектору, продовжує зростати в геометричній прогресії, компанії та правоохоронні органи вступатимуть у ще тісніші партнерські відносини між державним та приватним секторами, щоб використовувати все багатство даних і ще ефективніше виявляти потенційну злочинну діяльність [2, с. 3–4].

Сьогодні ШІ найчастіше використовується для виявлення таких злочинів, як шахрайство та відмивання грошей. Але в майбутньому він, ймовірно, широко використовуватиметься і в інших сферах [2, с. 4].

Нижче наведено три галузі, в яких, на думку європейських дослідників, для запобігання злочинів буде використовуватися ШІ:

1) Перевезення нелегальних товарів. За допомогою ШІ компанії експрес-доставки можуть оцінити ймовірність того, що в посилках містяться заборонені товари, наприклад, наркотики, та повідомити про це відповідні органи;

2) Терористична діяльність. Роздрібні торговці та аптеки можуть використовувати складні інструменти ШІ для ідентифікації клієнтів, які купують хімічні речовини в незвичайній кількості, та можуть бути використані як прекурсори для терористичної діяльності;

3) Торгівля людьми. Судноплавні компанії можуть використовувати свої дані та можливості ШІ для ідентифікації контейнерів, які з найбільшою ймовірністю можуть бути використані для торгівлі людьми, і тим самим рятувати життя людей [2, с. 4].

Використовуючи ШІ, компанії можуть виявляти потенційні злочини, такі як шахрайство, відмивання грошей та фінансування тероризму, на додаток до більш звичайних злочинів, таких як крадіжка, вчинена співробітником, кібершахрайство та підроблені рахунки-фактури, щоб допомогти державним органам у розслідуванні цих злочинів набагато ефективніше та результативно. Але з цими перевагами пов'язані й ризики, які мають бути відкрито, чесно та прозоро оцінені, щоб визначити, чи використання ШІ таким чином є стратегічно доцільним. Це буде непросто. Але чітка комунікація з регулюючими органами та клієнтами дозволить компаніям прийняти виклик, якщо щось піде не так. ШІ зрештою вплине на зниження рівня злочинності у світі – за умови правильного управління ним [2, с. 6].

Революційним з точки зору прогнозування злочинності є розроблення нового алгоритму вченими з університету Чикаго (США). Алгоритм з точністю до 300 метрів дозволяє передбачати, де буде скоєно кримінальне правопорушення певного виду за тиждень до того, як це станеться.

Більшість попередніх спроб прогнозування злочинності були досить суперечливими та неточними. В основному тому, що часто використовували так званий епідемічний або сейсмічний підхід, коли злочинність виникає в «гарячих точках», які потім поширюються на прилеглі райони. При цьому не беруться до уваги складне соціальне середовище міст та їх природна топологія, не враховується взаємозв'язок між злочинністю та наслідками поліцейського примусу [3].

Аналітики даних та соціологи розробили алгоритм, який прогнозує злочинність, вивчаючи закономірності в часі та географічному розподілі насильницьких злочинів (вбивства, напади, тілесні ушкодження і т.д.) та злочинів проти власності (крадіжки зі зломом, звичайні вуличні крадіжки, викрадення автомобілів та інше), використовуючи лише загальнодоступні дані. Модель може будувати прогнози майбутніх злочинів на тиждень наперед із точністю близько 90 % [3].

Нова модель ділить місто на однакові квадрати зі стороною приблизно 300 метрів, аналізує час та місце окремих злочинів та виявляє закономірності для прогнозування майбутніх подій. Спочатку модель тестували на даних про напади та крадіжки у третьому за населенням місті Сполучених Штатів Америки – Чикаго. Однак модель так само добре працювала з даними із семи інших

американських міст: Атланти, Остіна, Детройта, Лос-Анджелеса, Філадельфії, Портленда та Сан-Франциско [3].

В рамках окремої прогностичної моделі дослідницька група вивчила реакцію та дії поліції на злочини у різних частинах міста, проаналізувавши кількість арештів після відповідних інцидентів та порівнявши ці показники серед районів із різним соціально-економічним статусом. Автори роботи помітили, що підвищення рівня злочинності у більш багатих районах призводить до більшої кількості арештів у них, тоді як кількість арештів у неблагополучних районах скорочується. Однак подібне підвищення кількості злочинів у бідних районах не призводить до очікуваного підвищення кількості арештів там, що свідчить про упередженість у реакції поліції та правозастосування [3].

І все ж таки, попри високу точність своєї моделі передбачення злочинів, вчені зазначають, що її не слід використовувати безпосередньо для забезпечення правопорядку. Адже збільшення числа поліцейських у тих районах міста, де очікується злочин, призведе до зміни умов моделювання та лише знизить ефективність та точність передбачення. Натомість модель слід додати до набору інструментів міської політики та поліцейських стратегій для боротьби зі злочинністю [3].

Список використаних джерел

1. Благута Р.І., Мовчан А.В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с.

2. Quest L., Charrie A., Roy S. The risks and benefits of using AI to detect crime. Risk Journal. 2018. URL: https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/v2/publications/2018/december/Risks_and_benefits_of_AI-RiskJournal2018.PDF.

3. Штучний інтелект може передбачати злочини на тиждень наперед. UAINFO.org. URL: https://uainfo.org/blognews/1656702093-shtuchniy-intelekt-mozhe-peredbachati-zlochini-na-tizhden-napered.html.

Неділько Ярослав Валентинович,
аспірант кафедри кримінального процесу
та криміналістики Навчально-наукового
інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

Останнім часом штучний інтелект (далі – ШІ) став невід'ємною частиною суспільного життя кожної людини. Його впровадження та використання вбачається у всіх сферах нашої життєдіяльності: медицина, інженерія, економіка, культура, музика, правова сфера тощо.

Наприклад, медична система Watson Health на основі штучного інтелекту здатна проаналізувати дані пацієнта та на їх основі встановити діагноз [1].

Стримінговий сервіс музики Spotify [2] створив штучний інтелект, що здатний шукати плагіат в піснях. Аналізуючи ноти, мелодії, акорди та текст, він спроможний виділити конкретні шматки твору і на основі цього, підібрати список відповідних пісень, що могли бути першоджерелами [3].

Якщо дослідити використання штучного інтелекту в правовій сфері, то можна відзначити тенденцію на його поступове впровадження. У цьому контексті, слід зазначити застосування судами США штучного інтелекту «COMPAS», що здатний на основі аналізу кримінального минулого людини, її громадських зв'язків, місця роботи та проживання спрогнозувати чи вчинить особа правопорушення у майбутньому [4].

У свою чергу, в Китаї створено ШІ «Smart Court SoS», що здатний аналізувати судові справи, рекомендувати закони та постанови, які повинен застосувати суд, складати юридичні документи, а також виправляти те, що штучний інтелект вважає людськими помилками у вироку [5].

Наведе свідчить, що впровадження штучного інтелекту у правове життя зарубіжних країн набуває широкого розвитку. У цьому плані не є винятком і Україна. Так, 2 грудня 2020 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні [6].

У даній Концепції визначаються шляхи і способи розв'язання ключових проблем за допомогою впровадження та розвитку ШІ в наступних сферах: освіті, економіці, кібербезпеці, інформаційній безпеці, обороні, публічного управління, правового регулювання та етики, а також правосудді. У сфері кібербезпеки, згідно Концепції, передбачається, що ШІ повинен сприяти захисту комунікаційних, інформаційних та технологічних систем, інформаційних технологій тощо. У сфері інформаційної безпеки – виявляти, запобігати та нейтралізовувати реальні і потенційні загрози поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії, намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації тощо. У сфері правосуддя – визначати необхідні заходи ресоціалізації засуджених осіб; виносити судові рішення у справах незначної складності (за згодою сторін) тощо [6].

Натомість, слід звернути увагу на те, що в Концепції не зазначається про впровадження та застосування ШІ в розслідуванні кримінальних правопорушень, у тому числі щодо розслідування і кіберзлочинів.

Варто зазначити, що згідно проведеного опитування 200 прокурорів, більша половина прокурорів (52,5 %) позитивно

відноситься до використанням штучного інтелекту при розслідуванні кримінальних правопорушень*.

Однак, як свідчить світова практика, правоохоронні органи зарубіжних країн уже використовують можливості штучного інтелекту при проведенні розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, у травні 2018 року Нідерланди почали використовувати можливості ШІ при розслідуванні тяжких кримінальних правопорушень. При розслідуванні зазначених правопорушень, ШІ аналізує отримані дані та пропонує, які саме докази повинні бути використані у кримінальному провадженні, а також може вказувати на ймовірні результати ДНК-експертизи [7].

Певний досвід використання ШІ при розслідуванні кримінальних правопорушень є і у правоохоронних органів Туреччини. Так, з 18 травня 2022 року правоохоронні органи Туреччини почали використовувати програму «ASENA», що допомагає у розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з розповсюдженням наркотичних засобів. Програма аналізує переміщення особи, його маршрути та дії, на базі цього, може сформувати висновок причетності особи до наркотичних кримінальних правопорушень. У 4-х випадках з 10, програма точно наводить правоохоронні органи на торгівців наркотичними засобами [8].

На нашу думку, впровадження та використання можливостей ШІ при розслідуванні кіберзлочинів в Україні, дасть змогу швидко та ефективно проводити досудове розслідування зазначених кримінальних правопорушень, економити час слідчого у складенні процесуальних документів, планувати та висувати версії розслідування, а також аналізувати велику кількість електронних даних за досить тривалий період часу.

Для реалізації можливостей штучного інтелекту у розслідуванні кримінальних проваджень щодо кіберзлочинів, насамперед, необхідно:

вдосконалити чинне законодавство, зокрема, щоб використання ШІ регулювалося відповідним Законом;

створити відповідні центри, що зможуть постійно вдосконалювати та підтримувати ШІ на належному технічному рівні;

підвищити рівень цифрової грамотності працівників органів досудового розслідування та прокурорів, що займаються розслідуванням та процесуальним керівництвом зазначених кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. IBM Watson Health. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/IBM_Watson_Health.

2. Spotify. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Spotify.

* Опитування прокурорів проводилось з 15 по 25 липня 2022 року. URL: https://forms.gle/pSPC5mdMt8qpwwSb8.

3. European patent application. URL: https://www.musicbusinessworldwide.com/files/2020/11/1_merged.pdf.
4. Compas (software). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/COMPAS_(software).
5. China's AI-Enabled 'Smart Courts' To Recommend Laws & Draft Legal Docs; Judges To Take Consult AI Before Verdict. URL: https://eurasiantimes.com/chinas-ai-enabled-smart-court-to-recommend-laws-judges/.
6. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження КМУ від 02.12.2020 № 1556. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8.
7. How the Dutch police are using AI to unravel cold cases. URL: https://thenextweb.com/news/how-the-dutch-police-is-using-ai-to-unravel-cold-cases.
8. Turkey using AI software ASENA in fight against drugs. URL:https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-using-ai-software-asena-in-fight-against-drugs-173912.

Неклюдов Владлен Михайлович,
здобувач ступеня доктора філософії
Національної академії внутрішніх справ

ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Враховуючи зміни, які відбуваються у правовому житті нашої державі, розвиток науково-технічного прогресу, процеси реформування діяльності правоохоронних органів згідно кращих європейських та міжнародних стандартів – питання підвищення ефективності діяльності прокурора у кримінальному провадженні стають вкрай актуальними. Є й негативні обставини, які сьогодні вимагають переосмислення та адаптації діяльності органів прокуратури до нових, екстремальних умов – а саме потреби протидіяти збройній агресії Російської Федерації, у зв'язку із запровадженням з 24 лютого 2022 року в Україні воєнного стану [1], вчиненням щодо України та її громадян воєнних злочинів.

Умови сьогодення кардинально змінюють підходи до всіх видів забезпечення діяльності правоохоронних органів – правового, організаційного, матеріально-технічного, кадрового. Не менш важливими є зміни криміналістичного забезпечення, що розвивається і вдосконалюється врахуючи синтетичність та інтеграцію криміналістичних знань, відповідно до актуальних потреб правоохоронної діяльності. Таким чином, вважаємо необхідним розглянути завдання криміналістичного забезпечення діяльності прокурора як один із шляхів підвищення виконуваних завдань у правоохоронній діяльності, і безпосередньо – у кримінальному провадженні.

За результатами проведених досліджень А.В. Лапкін зазначає, що у межах обвинувальної моделі прокуратури мета і завдання мають бути узгоджені із цілями системи кримінального правосуддя. На основі системного аналізу положень ст. 1 КК України, ст. 2 КПК України, ст. 1 КВК України, ст. 1 Закону України «Про прокуратуру», а також міжнародних стандартів, мету прокуратури можна сформулювати як захист людини, суспільства і держави від кримінально-протиправних посягань. З урахуванням зазначеної мети може бути визначена загальна антикримінальна спрямованість діяльності прокуратури як протидія кримінальній протиправності. На досягнення зазначеної мети спрямовані такі загальні завдання прокуратури: 1) формування і забезпечення реалізації державної політики у сфері протидії кримінальній протиправності; 2) узгодження та спрямування діяльності органів та установ кримінальної юстиції, інших уповноважених суб'єктів щодо запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, встановлення осіб, які їх вчинили, застосування до них примусових заходів та виконання кримінальних покарань; 3) сприяння вирішенню кримінально-правових конфліктів шляхом притягнення винних у вчиненні кримінальних правопорушень осіб до кримінальної відповідальності або застосування інших заходів кримінально-правового характеру до осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності; 4) забезпечення відшкодування заподіяної кримінальними правопорушеннями шкоди та подолання їх негативних наслідків в інший спосіб [2, с. 985].

Вчений цілком слушно розкрив сутність досить широкого кола основних завдань інституту прокуратури на сучасному етапі, й дозволимо собі додати, що їх реалізація пов'язана із необхідністю їх криміналістичного забезпечення у різних формах, із врахуванням специфіки діяльності. Однак, враховуючи предмет власного дослідження, акцентуємо увагу на процес кримінального провадження і висвітлимо особливості криміналістичного забезпечення діяльності прокурора за даних умов.

Як зазначає І.М. Козьяков, питання використання криміналістичних знань з метою покращення ефективності діяльності уповноважених суб'єктів на всіх стадіях кримінального провадження наразі набуває особливої актуальності. Передусім це пов'язано з потребою гармонізації кримінального процесуального механізму відповідно до європейських стандартів судочинства, реалізації принципів змагальності сторін, незмінності прокурора у кримінальному провадженні, забезпечення належного балансу публічних і приватних інтересів, додержання прав і свобод людини та громадянина [3, с. 98].

Кінцева мета комплексного дослідження криміналістичного забезпечення діяльності прокурора, на думку І.М. Козьякова, має бути спрямована на розробку методичних рекомендацій (наукових і практичних порад), які утворюють три напрями: 1) методики оптимальної організації прокурором досудового провадження;

2) методики процесуального керівництва досудовим розслідуванням; 3) методики прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування. При розробці криміналістичних методик в основу має бути покладена загальна мета діяльності прокурора у кримінальному судочинстві – забезпечення виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України) та ефективності досудового розслідування (п. 8 ч. 2 ст. 36 КПК України) [3, с. 103–104].

Як свідчить аналіз теоретичних та практичних джерел, враховуючи різноаспектний характер діяльності прокурора, вона спрямована на досягнення завдань кримінального провадження, а саме захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура (ст. 2 КПК України) [4]. Вважаємо, досягнення поставлених завдань, є головною метою криміналістичного забезпечення діяльності прокурора у кримінальному провадженні. Реалізація головної мети залежить від досягнення конкретних завдань криміналістичного забезпечення, які, наприклад, полягають у розробці нових і вдосконаленні наявних технічних засобів, методів і прийомів для роботи із криміналістично значимою інформацією у діяльності прокурора; формуванні систем тактичних прийомів для ефективних дій за умов конфліктних та безконфліктних ситуацій; розробці комплексу методичних рекомендацій щодо розслідування окремих видів кримінальних правопорушень чи їх груп; формуванні та удосконаленні організаційних основ досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, а також профілактичної діяльності щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень та ін.

Таким чином, сутність криміналістичного забезпечення діяльності прокурора у кримінальному провадженні полягає у залученні новітніх досягнень криміналістичної техніки, криміналістичної тактики, криміналістичної методики, що ґрунтуються на сформованих засадах загальної теорії криміналістики й розроблені у відповідності з міжнародним та національним законодавством. Ґрунтуючись на теоретичних напрацюваннях вчених, важливе значення має врахування інноваційних напрямів розвитку і їх впровадження у криміналістичну діяльність прокурора.

Так, серед нових напрямів, який нині активно розвивається і заслуговує на увагу є «цифрова криміналістика». Як відзначає Гюндуз Мамедов, власне цифрова криміналістика (digital forensics) включає

пошук за ключовими словами, аналіз електронних пристроїв і навіть аналіз ігрових систем, оскільки там теж може знаходитися важлива для справи інформація. В ситуації повномасштабної агресії інструменти цифрової криміналістики значно сприяють невідворотності покарання [5], про що красномовно свідчать приклади практичної діяльності.

Запровадження інституту «цифрової криміналістики» обумовлює залучення цілком нового практичного інструментарію, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій з метою виявлення, вилучення, дослідження криміналістичної значимої інформації у кіберпросторі або використання засобів, прийомів і методів, як ґрунтуються на сучасних комп'ютерних технологіях. Це відомі методики кримінального аналізу, кіберрозвідки. Слід вказати і про метод соціальної інженерії, що є одним з методів кіберрозвідки, який охоплює низку прийомів, які ґрунтуються на здійсненні психологічного впливу [6, с. 38]. Даний перелік можна продовжувати, і ми повернемося до його висвітлення у подальших дослідженнях, однак варто підкреслити що дані методи, засоби прийоми роботи уже використовуються у практичній роботі прокурора, й слід надати такому використанню системного характеру, надати дієві рекомендації.

За результатами проведених досліджень виділені такі напрями криміналістичного забезпечення, які виражаються у створенні теоретико-правового підґрунтя і реалізації практичної діяльності прокурора: 1) криміналістичне забезпечення діяльності прокурора у досудовому кримінальному провадженні (при виконанні завдань організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням); 2) криміналістичне забезпечення прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування; 3) криміналістичне забезпечення діяльності прокурора у судовому провадженні; 4) криміналістичне забезпечення діяльності прокурора в особливих порядках кримінального провадження. На реалізацію й вирішувані завдання криміналістичного забезпечення впливає й вид (група) кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється кримінальне провадження, і що безпосередньо впливає на зміст запропонованих криміналістикою рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво : [сайт]. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

2. Лапкін А.В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми : монографія. Харків : Право, 2020. 1304 с.

3. Козьяков І.М. Криміналістична теорія організації та процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням: постановка проблеми. Вісник кримінального судочинства. №1.2018. С.98-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2018_1_12.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

5. Гюндуз Мамедов. Цифрова криміналістика. Як це допомогло зібрати докази злочинів у Бучі? НВ погляди : [сайт]. URL: https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-v-ukrajini-yak-cifrova-kriminalistika-vikrivaye-zlochini-rf-v-ukrajini-novini-ukrajini-50248411.html.

6. Козицька О.Г. Використання методу соціальної інженерії в процесі виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. *Юридична психологія.* 2021. №1 (28). С. 34–40. doi: https://doi.org/10.33270/03212801.34.

Оргієць Дар'я Олегівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий нерівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ

Початок пізнавальної діяльності людини варто шукати у давнині, коли первісні люди для забезпечення власного виживання навчилися отримувати та аналізувати необхідну їм інформацію з навколишнього середовища.

Таким чином, спостерігаються неоднакові підходи до використання терміну «документування»: науковці та розробники відомчих нормативно-правових актів цілком обґрунтовано ним послуговуються, а застосування його законодавцем є досить обмеженим та, цілком імовірно, випадковим. У науці відсутні єдині погляди на сутність ключових понять, пов'язаних із документуванням, а вчені та представники відомчої правотворчості, часто без надання відповідних дефініцій, вживають різні похідні від нього («документування», «документування злочинів», «оперативне документування», «оперативно-розшукове документування», «документування оперативними підрозділами»).

Викладене зумовлює необхідність сформувати категоріально-понятійний апарат документування оперативними підрозділами. На мою думку, цілком логічно розглядати поняття «документування» як похід не від поняття «документ». Саме так до цього питання здебільшого підходять представники не лише юридичних наук, а й інших галузей знань [1].

При цьому у кожній науці співіснують різні підходи до визначення поняття «документа»: у різних галузях знань між

науковцями точаться дискусії з приводу його сутнісних ознак та формулювання дефініції. Дослідження з цього приводу, спеціально проведене А.П. Запотоцьким, дозволило вченому визначити, що документом можна вважати будь-які предмети матеріального світу, придатні для фіксації та передачі у часі і просторі інформації (відомостей) з метою її збереження та суспільного використання [2].

Схвальної оцінки заслуговує той факт, що практичні заняття складають близько 80 % курсу й передбачають фізичну, бойову та вогневу підготовку, навчання тактиці дій в екстремальних умовах, зокрема, приміщенні та лісовій місцевості, тренінги з снайпінгу, бою на ножах, тактики дій при затриманні злочинців, які використовують авто [3].

Відмітимо й те, що таке двомісячне навчання, що особливо важливо, орієнтовано й на психологічну складову підготовки, адже поліцейські спеціального підрозділу мають бути готовими діяти в складних умовах і володіти такими специфічними навиками, як здатність до самоконтролю, керування власними поведінковими реакціями, вплив на людей та взаємодія з іншими верствами населення тощо [2].

Доречно зазначити, що на першому випуску бійців спеціального підрозділу поліції КОРД в Києві ще на початку 2016 року було вручено лише 37 сертифікатів при початковому відборі серед 900 кандидатів. Надалі подібні сертифікати отримали й продовжують отримувати поліцейські управлінь КОРД в багатьох областях України – Донецькій, Одеській, Харківській, Житомирській, Сумській, Рівненській тощо. До кінця 2017 року в Україні планувалося завершення формування підрозділу поліції спеціального призначення КОРД, на чому наголошував А. Аваков [4].

Що стосується безпосередньої класифікації правовідносин та суб'єктів використання негласних штатних працівників підрозділами кримінальної поліції, то практика свідчить, що завжди, з однієї сторони будуть суб'єктами негласні штатні працівники, а з іншої – підрозділи кримінальної поліції та особи, злочинна діяльність яких документується, треті особи, що не мають відношення до злочинної чи правоохоронної діяльності, однак в силу певних обставин вступають у відносини негласними штатними працівниками, а також працівники контролюючих органів.

Проте наразі в багатьох регіонах підрозділ КОРД не є повністю укомплектованим кадрами так само, як і повсякчасна робота поліцейських КОРД потребує подальшого вдосконалення, зважаючи на недостатній досвід роботи новоствореного підрозділу.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40–41. Ст. 379.

2. Структура Національної поліції України // Національна поліція : тимчас. вебсайт.URL: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1795723.

3. Структура територіальних органів поліції (ГУНП) // Національна поліція : тимчас. веб-сайт. 12.10.2017. URL: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1855859.
4. Департамент «КОРД» Національної поліції України // Національна поліція : тимчас. веб-сайт. 10.02.2016. URL: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1813511.

Петренко Ярослав Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ З ІНШИМИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЗОКРЕМА СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ, У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ОРГАНІЗОВАНІ ГРУПИ ТА ЗЛОЧИННІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Аналіз досліджуваної теми щодо протидії злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями наразі обумовлює необхідність подальшого детальнішого дослідження як організованної злочинності в цілому, так і окремо її складових. Формування українською державою дієвого механізму протидії організованим групам і злочинним організаціям неможливо без розуміння сутності цієї проблеми, відповідних закріплених у нормах права понять і класифікації та відокремлення рис організованої злочинності, що мають важливе практичне значення для роботи та взаємодії правоохоронних органів і держави. Таким чином, задля ефективної взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, необхідна обґрунтована концепція такого співробітництва. Відповідно в перспективі необхідне негайне прийняття такої концепції, яка започаткує упорядкування відносин правоохоронних органів з обміну й реалізації інформації стосовно діяльності злочинних формувань, що діють на території держави. Оперативні підрозділи НП України під час протидії організованим групам і злочинним організаціям взаємодіють із іншими органами НП України, а саме: з органами досудового розслідування (слідчими підрозділами поліції), оперативними підрозділами кримінальної поліції (карним розшуком, оперативною службою, оперативно-технічною службою, внутрішньою безпекою, кіберполіцєю, міграційною поліцією (боротьби зі злочинами, пов’язаними з

торгівлею людьми), захисту інтересів суспільства й держави, стратегічних розслідувань, боротьби з наркозлочинністю), інформаційно-аналітичної підтримки, організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, підрозділами поліції превентивної діяльності, відділом організації кінологічної діяльності, відділом контролю за обігом зброї, патрульною поліцією, поліцією охорони, а також з підрозділами кримінального аналізу.

Питання взаємодії під час протидії організованій злочинності є завжди актуальною проблемою. Це і через різноманітний характер вчинених злочинів організованими групами і злочинними організаціями, який зумовлений постійним реформуванням правоохоронних органів (створення нових та розформування вже діючих), зміни в законодавстві з прийняттям низки нових норм, ізольованість правоохоронних органів один від одного, недостатня професійна підготовка. А особливо, це неузгодженість спільних дій у структурі одного відомства. У зв'язку із цим слід погодитися з позицією Н.В. Гуменної, що не випадково саме тому так багато робилось і робиться нині для того, щоб віднайти такий варіант організації взаємодії, який забезпечував би найбільш оптимальний розподіл обов'язків між органами, що ведуть боротьбу зі злочинністю, узгодженість у плануванні й проведенні гласних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативних заходів із розкриття, розслідування й попередження кримінальних правопорушень. Однак говорити, що наявні системи взаємодії є повністю досконалими, сказати не можна, оскільки в них, як показує практика, ще багато недоліків і невирішених питань [1, с. 497].

У документі «Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції» зазначено, що органи досудового розслідування, підрозділи кримінальної поліції, міжрегіональні територіальні органи Національної поліції та їхні територіальні (відокремлені) підрозділи є основними службами, які виконують обов'язки з розкриття кримінальних правопорушень органами поліції і відповідають за кінцевий результат цієї роботи за напрямами діяльності. Інші органи та підрозділи поліції забезпечують здійснення заходів, спрямованих на отримання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також події і факти, які можуть сприяти їх розкриттю та досудовому розслідуванню, в межах своєї компетенції [2].

Нині одним із головних суб'єктів кримінального провадження є слідчий. Із прийняттям чинного КПК України, реформуванням усієї системи правоохоронних органів і створення нових підрозділів у системі МВС саме слідчий уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії та доручати їх проведення відповідним оперативним підрозділам (ст. 40 КПК України) [3].

Взаємодія оперативних працівників та слідчих у ході попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних

правопорушень носить не альтернативний, але обов'язковий характер. Це пояснюється тим, що в сучасних умовах швидке та повне попередження, виявлення, припинення більшості тяжких злочинів без застосування оперативно-розшукових заходів і методів неможливе. Обрання сукупності конкретних форм взаємодії обумовлено особливостями слідчої ситуації, що склалася під час кримінального провадження, залежить від слідчого та має реалізовуватися з його ініціативи і під його контролем.

До процесуальних форм взаємодії, які найчастіше використовуються в процесі розслідування правопорушень та прямо чи опосередковано зазначаються в КПК України, варто віднести:

– надання слідчим доручення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідному оперативному підрозділу;

– надання оперативними підрозділами допомоги слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;

– право слідчого доручати оперативному підрозділу виконання заходів забезпечення кримінального провадження;

– право слідчого доручати оперативному підрозділу встановлення місцезнаходження підозрюваної особи, яку оголошено в розшук [4].

Також варто зазначити наступні форми взаємодії між слідчими й оперативними підрозділами, які здійснюються в непроцесуальному порядку:

1) обмін інформацією. Це основна форма взаємодії, створює реальні основи для ефективного розслідування кримінальних правопорушень. Своєчасне надходження інформації взаємодіючим сторонам має вирішальне значення для успіху оперативних заходів і слідчих (розшукових) дій. Інформація, що передається, має бути об'єктивною. Якщо вона викликає сумнів, її слід перевіряти.

2) спільне обговорення думок, пропозицій, висновків за матеріалами провадження і з питань взаємодії. Для вироблення єдиної позиції з того чи іншого питання слідчий і оперативний працівник зазвичай вдаються до спільного обговорення ситуацій, що склалися у провадженні. При цьому добиваються взаєморозуміння та узгодженості дій, уточнюють питання про межі використання оперативної інформації і можливої тактики зашифровування джерел її отримання, уточнюють роль кожного учасника слідчої (розшукової) дії. 3) спільне планування. Ця форма взаємодії заснована на повній поінформованості один одного про матеріали, що є у своїх підрозділах. У процесі спільного планування кожна зі сторін знайомиться з інформацією і на цій основі відпрацьовує план слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, визначають шляхи, засоби і способи їхньої реалізації, погоджують час і місце спільних дій тощо.

Така форма взаємодії додає спільній діяльності цілеспрямований і більш організований характер.

4) спільна участь у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Така необхідність може виникати під час проведення огляду місця події, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, слідчого експерименту.

Тобто, як слушно зазначає О. В. Керевич, чинне національне кримінально-процесуальне законодавство наділяє слідчого функцією керуючої підсистеми, а функцією підлеглої підсистеми виконують оперативні підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність [5, с. 402; 3].

Підсумовуючи вищезазначене, слід констатувати, що: – взаємодія оперативних працівників та слідчих у процесі запобігання, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень має не альтернативний, але обов'язковий характер. Це пояснюється тим, що в сучасних умовах неможливе швидке та повне попередження, виявлення, припинення більшості тяжких та особливо тяжких злочинів без використання наявних сил, засобів та методів оперативно-розшукового й процесуального характеру, процесуального закріплення їх результатів, тому необхідно розробити та прийняти спеціальний єдиний нормативний акт, який би регламентував питання взаємодії між правоохоронними органами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями та визначив конкретну відповідальність кожного із суб'єктів за неналежне його виконання.

Список використаних джерел

1. Гуменна Н.В. Взаємодія слідчого з іншими суб'єктами розшуку під час здійснення ним розшукової діяльності. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.) Ю. П. Аленін [та ін.]; МОН України; НУ ОЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2014. Вип. 72. С. 497–504.

2. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної: Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575 Верховна Рада України: [сайт]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

4. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник / О. П. Бойко, О. Ф. Кобзар, В. В. Рогальська, Н. П. Черняк. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.

5. Керевич О. В. Організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами в діяльності щодо розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. *Університетські наукові записки.* 2012. № 1. С. 400–404.

Письменний Денис В'ячеславович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Юр'єв Д. С.,**
старший викладач кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТЛУМАЧЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Поняття правопорушення в теорії держави і права є усталеним, і в науковій, і навчальній літературі відтворюються з невеликими термінологічними відмінностями однакові за своєю сутністю дефініції, засновані як на їхньому законодавчому визначенні, так і на наукових розробках. Так, правопорушення визначають як винне протиправне та суспільно небезпечне (шкідливе) діяння, вчинене деліктоздатним суб'єктом, що тягне за собою юридичну відповідальність [1–3].

Для формування визначення «правонарушення, що посягають на національну безпеку» необхідно звернутися до самого поняття «національна безпека» і тим загрозам, які становлять для неї небезпеку.

Проблема, на яку хотілося б звернути увагу, це недооцінка небезпеки цивільно-правових правопорушень, у тому числі і зловживання правом, як загроз національній безпеці, що багато в чому обумовлено і деяким перебільшенням «зокрема» всієї галузі права, її спрямованості на регулювання приватноправових відносин, які нібито не пов'язані з національною безпекою. Тим часом громадян правове правопорушення, вчинене у сфері економічної діяльності, може виступати і як спосіб скоєння кримінально караного діяння.

Відзначаючи охорону приватних інтересів як пріоритет громадянського права, дослідниками регулярно «забувається», що учасниками громадян правових відносин виступають і органи державної влади, та державні корпорації, та бюджетні організації.

Проблема полягає і в тому, що спеціальний облік цивільно-правових правопорушень, співставний з об'єктами національної безпеки, не ведеться.

Автор вважає цілком обґрунтованим та справедливим твердження, що в умовах воєнного стану можливі та допустимі обмеження права і свободи громадян, але тільки в тією мірою і на такий період, у яких в межах це необхідно для забезпечення оборони та безпеки держави [1].

Встановлення видових об'єктів злочинів проти основ національної безпеки України безпосередньо пов'язане із вирішенням усіляких проблем. Так, наприклад, такі елементи злочинів, як

об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона або суб'єкт безпосередньо знаходять свій прояв в ознаках суспільно небезпечного діяння, тоді як об'єкт таких злочинів виявляється у більшості випадків не відокремлено, не ізольовано від інших елементів, а процесі детального аналізу таких ознак у тому безпосередньому прояві.

Процес встановлення конкретної групи соціально значущих благ чи інтересів як видового об'єкта зазіхання вимагає дотримання цілого ряду правил. Так, наприклад, необхідно встановити, якому благу чи інтересу завдано найбільша шкода, який із зазначених інтересів представляється найважливішим тощо.

Подібна версія поділу таких злочинів на зазначені види видається вельми обґрунтованою, проте не є домінуючою. теорії вітчизняного кримінального права, що свідчать деякі варіанти систематизації таких злочинів, представлені відомими дослідниками.

З точки зору правозастосовної діяльності першочерговою є організація роботи з підвищення кваліфікації суб'єктів, які вже сьогодні працюють із наслідками збройного конфлікту в Україні, в тому числі, здійснюють досудове розслідування і судовий розгляд кримінальних справ [4].

Такі особливості передбачають не тільки специфіку збору та фіксації доказів, відмінності провадження за відсутності підозрюваного/обвинуваченого за процедурою in absentia [3], але й свідчать про необхідність консолідації зусиль держави та громадянського суспільства для підвищення ефективності роботи у відповідному напрямку. Зокрема, особи, які мають доступ, але не уповноважені на розслідування чи судовий розгляд кримінальних справ, можуть здійснювати збір, фіксацію доказів, надавати інформацію чи іншим чином сприяти притягненню до відповідальності винних осіб.

Для сприяння такої поведінки доцільним є проведення широкомасштабної інформаційної компанії з питань міжнародного гуманітарного права, міжнародних злочинів (в першу чергу – воєнних, оскільки саме вони вже криміналізовані в Україні), їх суб'єктів, об'єктивної сторони та об'єктів, контекстуального елементу, порядку збору та фіксації доказів, їх передачі компетентним суб'єктам національного рівня чи міжнародного. При цьому інформація повинна бути адресована як військовослужбовцям, так і пересічним громадянам, для чого вона повинна відповідати критеріям повноти, всебічності, доступності як з точки зору фізичного доступу, так і з точки зору використовуваних термінів і понять.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

2. Михайленко В. Воєнні злочини в міжнародному праві: Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенка, М. М. Гнатовського. К.: РУМЕС, 2017. 592 с.

3. Вирок Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 01.06.2017 № 1-кп/243/484/2017 (категорія справи № 243/4702/17). URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66885637.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651–VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#

Попко Станіслав Васильович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ КРИМІНАЛЬНИМ АНАЛІЗОМ І ПІДРОЗДІЛАМИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Розгляд даного питання обумовлений швидким розкриттям злочинів та відповідним документуванням організованої злочинної діяльності. Потрібно порівняти два елементи – кримінальний аналіз та оперативно-розшукову діяльність та з'ясувати, як вони взаємодіють між собою. На сьогодні досить багато проблемних питань щодо кримінального аналізу та оперативно-розшукової діяльності, які потрібно дослідити та проаналізувати.

Перед початком розкриття теми потрібно з'ясувати визначення кримінального аналізу та оперативно-розшукової діяльності та направити подальший розгляд теми на взаємодію цих двох категорій.

Кримінальний аналіз – це розумово-аналітична діяльність працівників правоохоронних органів, що полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язків між даними, що отримуються у процесі розслідування та мають значення для кримінального провадження, з метою їх використання правоохоронними органами та судом, подальшого проведення оперативного й стратегічного аналізу [1].

Кримінальний аналіз допомагає ефективно знаходити інформацію та направляє думку співробітника, який займається розслідуванням кримінального провадження у правильну сторону. Від того як добре кримінальний аналітик буде працювати з інформацією буде залежити швидкість розслідування кримінального провадження.

Згідно статті 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних

засобів. Згідно статті 5 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативні підрозділи Національної поліції – підрозділи кримінальної та спеціальної поліції мають право здійснювати ОРД [2].

Деякою мірою визначення поняття кримінального аналізу схоже з визначенням поняття оперативно-розшукового прогнозування організованої злочинності в аналітичній розвідці, під яким О. Ю. Бусол розуміє науковий метод пізнання суб'єктів оперативно-розшукової діяльності (аналітиками оперативних підрозділів), що полягає в збиранні, аналізі, оцінюванні й опрацюванні оперативно-розшукової інформації, з метою визначення напрямів і форм діяльності та наслідків певних дій стосовно організованих злочинних груп та окремих їх членів, що забезпечує прийняття оптимальних оперативно-тактичних і стратегічних рішень керівниками оперативних підрозділів [3].

Слід зазначити, що спроби використання у системі МВС – Національної поліції кримінального аналізу у вигляді аналізу загально-державної оперативної обстановки та напрямків протидії окремим видам злочинності (стратегічний кримінальний аналіз) налічує декілька десятиліть. Підґрунтям означеного є моніторинг оперативної обстановки, який не обмежується постійним контролем (діагностуванням) ситуації. До його складу входять аналіз та прогнозування оперативної обстановки, планування заходів впливу на її стабілізацію [4, с. 237].

Фундаментом сучасного кримінального аналізу безумовно є якісно організоване інформаційно-аналітичне забезпечення (далі – ІАЗ) діяльності Національної поліції України.

Сьогодні ІАЗ являє собою самостійну систему, яка характеризується певними принципами організації й управління, що має властиві їй функції та чітко сформульовані цілі розвитку як на найближчий, так і на перспективний періоди, та складається, у свою чергу, з підсистем, між якими існують стійкі структурні зв'язки. ІАЗ організаційно входить до системи керування органами та підрозділами Національної поліції, забезпечуючи у своїй діяльності досягнення завдань і цілей створення останньої [5, с. 68].

У процесі кримінального аналізу здійснюється збирання, аналіз, оцінювання й опрацювання оперативно-розшукової інформації. Його метою є виявлення та установлення внутрішніх закономірностей у зв'язках між об'єктами і подіями у сферах, які стосуються вчинення конкретного злочину, злочинців, причетних до нього, методів ведення оперативно-розшукової справи тощо, насамперед за допомогою комп'ютерного програмного забезпечення.

Важливу частину правової основи ІАЗ становлять нормативні акти МВС України, які (у відомих межах) також, як кримінально-процесуальний закон, визначають порядок, умови й послідовність здійснення оперативно розшукових заходів, передбачають певні правила заповнення й реквізити документів та електронних форм, у яких повинна відображатися оперативно-розшукова інформація,

отримана оперативними підрозділами, що, безсумнівно, підвищує гарантії її достовірності та забезпечує її ефективність використання в досудовому слідстві та кримінальному судочинстві [6, с. 149].

Діяльність кримінальних аналітиків переважно спрямована на використання наявних знань для прогнозування потенційних ситуацій. Цей процес не є розповсюджений. Нерідко аналітики та їхні керівники задоволені результатами звітів про наявні тенденції та динаміку розвитку злочинності, абсолютно без будь-яких прогнозів. Однак, прогнозування є дуже важливим для тих, хто приймає рішення, адже часто вони також виконують і функцію ризик менеджерів, на яких покладено відповідальність за розподіл ресурсів [7, с. 32].

Під час пошуку інформації приділяється велика увага інформаційно-аналітичному прогнозуванню, яке (допомагає виконувати аналітикам інформаційно-аналітичну роботу.

Організація інформаційно-аналітичної роботи в ОРД – це система використання наявних сил, засобів і методів, спрямованих на постійни цілеспрямований збір, обробку, узагальнення, аналіз, зберігання та використання оперативно-розшукової інформації, що здійснюється інформаційно-аналітичними, оперативно-технічними та оперативними підрозділами правоохоронних органів з метою вирішення завдань ОРД та досудового розслідування [8].

На сучасному етапі можна зазначити такі активні процеси як розробка тактик та стратегій, заходів планування, які допомагають розподілити цілі та прийняти правильні рішення виходячи з інформації, яку оперативний співробтіник отримує від кримінального аналітика під час спільної роботи – взаємодії.

Найкращі аналітики можуть заявити про себе, ефективно аналізуючи як вербальну, так і невербальну інформацію, «читаючи» різні ситуації та забезпечуючи відповідний результат залежно від обставин. Хоча ці якості можуть здатися чимось неможливим, їх можна розвинути шляхом практики і використовувати для успішного виконання завдань. Залежно від покладених на той чи інший підрозділ функцій (завдань) визначається його організаційна структура. Кожній функції (завданню) має відповідати визначена структурна одиниця у складі підрозділу. Тому, якщо на підрозділ кримінального аналізу покладено завдання пошуку та аналізу даних, то цей підрозділ повинен ефективно виконувати свої завдання та досягати очікуваних цілей.

Безумовно, оперативні дані є ключовим компонентом будь-якої дієвої та еффективної програми з контролю за злочинністю, особливо якщо мова йде про систематичні, структурні та організовані дії.

Отже, кримінальний аналіз в умовах сьогодення набуває нових обертів, бо з кожним наступним роком інформаційні та оперативно-технічні технології виходять на новий рівень та створюють. неабияку складність оперативному працівнику, а в тому числі й значну підтримку в інформаційно-професійному просторі. Тому потрібно аби

оперативний працівник, під час ведення оперативно-розшукової справи, користувався кримінальним аналізом для ефективного розслідування та розкриття справи. Кримінальний аналітик повинен співпрацювати з оперативними підрозділами в рамках оперативно-розшукової діяльності та виконувати покладені на нього завдання. Швидко та оперативно знайдена інформація дасть змогу та можливості швидко розслідувати кримінальне провадження, спираючись на отриману інформацію.

Список використаних джерел

1. Половніков В.В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України., Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В.І. Борисов та ін. – Харків : Право, 2020. – Вип. 39. 28-40 с.
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст. 303
3. Бусол О.Ю. Підрозділи аналітичної розвідки як спеціальний суб'єкт оперативно-розшукового прогнозування. *Юрид. часоп. Нац. акад. внутр. справ.* 2011. №2(2). С. 106–115.
4. Шинкаренко І.Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя / *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,* 2017. № 1. С. 233–242.
5. Шендрик В.В. Аналіз організації інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції України / *Науковий вісник Харківського національного університету внутрішніх справ,* 2017. №3 (78) С. 66–73.
6. Пеньков С.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України: нормативно-правове регулювання. *Національний юридичний журнал: теорія і практика.* 2015. №4/2 (14). Ч. 2. С. 146–151.
7. Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Некрасов В.А. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою / ILP: навчальний посібник / за заг. ред. Вербенського М.Г. Київ, 2019. 120 с.
8. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навч. посібник / А.В. Мовчан. Львів ЛьвДУВС, 2017. 244 с.

Притуляк Владислав Валерійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
і стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Протягом періоду становлення сучасного суспільства регулярно відбувалися зміни в економічній, політичній, етнічній та інших соціальних сферах. У певній мірі формування деяких криміногенних чинників спричинені саме відображенням особливостей діяльності конкретних людей чи їх груп, організацій та інших потужних впливових об'єднань на соціумі загалом.

Вивчення та дослідження походження таких явищ та чинників належить до системи кримінального аналізу, яка дає змогу краще аналізувати та засвоювати різноманітну інформацію щодо визначених форм злочинності. Праці вчених у цій сфері надають можливість зробити висновок, що розложистий масштаб злочинності є наслідком постійного перетворення простих її форм. З них найбільшу небезпеку створює, зокрема, організована злочинність, яка спричинила необхідність формування та втілення на сучасному етапі державної політики боротьби з нею.

Позитивні результати та показники правоохоронних органів, що здійснюють діяльність щодо протидії організованій злочинності, свідчать про важливу роль застосування способів та методів кримінального аналізу, без якого прогнозування діянь майбутніх періодів певних осіб та їх об'єднань не вдається можливим, а, як наслідок, відбирає змогу у працівників правоохоронних органів створювати ефективні алгоритми боротьби з організованими групами та злочинними організаціями (далі – ОГ та ЗО).

Наслідки всесвітньої пандемії у 2020 році дають свої відголоски й дотепер: злочинність змінена, вона набула нових рис та тенденцій – «вулична» тепер поступається організованій кіберзлочинності, тобто, наразі переважають злочини із використанням інтернет-технологій, що вчиняються ОГ та ЗО [1. с. 62–69].

Наприклад, значне поширення наразі має вчинення кримінального правопорушення ОГ та ЗО, передбаченого ст. 190 Кримінального кодексу України, тобто, шахрайства. Даний злочин у цьому випадку вчинюється здебільшого за допомогою технічних

пристроїв та якісно налагодженої системи злочинного впливу на соціально незахищені шари населення. Особливою рисою вчинення такого шахрайства є застосування інтернет-технологій, що маскують отримання грошей злочинним шляхом, а також міжнародний рівень зв'язку між організаціями.

Актуальним питанням також залишається потреба організації заміни застарілого технічного обладнання підрозділів правоохоронних органів та на сучасне, якісне, що даватиме працівникам таких підрозділів змогу здійснювати свою професійну діяльність та виконувати своє посадові обов'язки у повному обсязі. Активне впровадження сучасних надбань науки та техніки, якісне та повне забезпечення працівників таких підрозділів – шлях до успіху у боротьбі із сьогоденними загрозами. Прогрес науково-технічних надбань науки безперечно має вплив на прискорення темпів розвитку кримінального аналізу [2, с. 12–28]. Усі ці елементи підвищують ефективність та якість, повноту, точність та результативність розслідування, а також сприяє виконанню загальних завдань кримінального провадження.

Інноваційні розробки та технології – це запорука розвитку правоохоронного відомства, інструмент, який стає реальною зброєю у боротьбі зі злочинністю. Саме тому на важливості використання інновацій у роботі поліції постійно наголошує керівництво Міністерства внутрішніх справ, особливо у контексті реформування правоохоронної системи України.

Викладені вище новітні риси та форми злочинності спричинюють необхідність застосування інноваційних технологій під час проведення кримінального аналізу. Таким чином, сучасні реалії дають нам розуміння того, що розробка та оптимальне впровадження перспективних інноваційних засобів та методів боротьби – ключ до підвищення показників у діяльності правоохоронних органів щодо боротьби із організованою злочинністю.

Список використаних джерел

1. Дановська І. І. Використання криміналістичної техніки у процесі розкриття та розслідування злочинів: пріоритетні напрями удосконалення. Форум права. 2010. № 3. С. 62–69.

2. Дубасенюк О.А. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

Рубан Ілля Дмитрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-АНАЛІТИЧНА РОБОТА ЯК ОСНОВА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В даний час суспільство зіткнулося з криміналізацією багатьох сфер соціально-економічних відносин. З'явилися нові види злочинів та механізми їх вчинення, не бачені раніше загрози, пов'язані з екстремістською та терористичною діяльністю, етнічною організованою злочинністю, сучасними способами вчинення злочинів.

Не можна залишати без уваги й та обставина, що з кожним днем дедалі яскравіше розкриваються нові грані безпосередньо інформації як інструменту управління процесами у відкритих системах соціальних зв'язків, психологічних відносин, міжособистісних взаємодій [1].

В умовах безперервних інформаційних воєн інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності стає найважливішим елементом інформаційного протиборства, яке ведуть правоохоронні органи із внутрішніми та зовнішніми кримінальними та деструктивними силами. Інформаційне протиборство як необхідний атрибут діяльності органів внутрішніх справ – це предмет окремого обговорення [2].

Пошук оперативно-розшукової інформації пропонується вести найперше у традиційному середовищі оперативних контингентів:

– раніше судимі особи, насамперед за злочини, учинені в складі злочинних груп;

– прямі співучасники, підсобники, збувальники, які проходили у кримінальних провадженнях про групові злочини і не притягнуті з різних причин до кримінальної відповідальності;

– кримінальні авторитети;

– особи, які ведуть чітко виражений антигромадський і протиправний спосіб життя;

– представники тіньового бізнесу, сумнівних торговельних, валютних структур тощо [3].

Інформаційне середовище охоплює бази даних державних і недержавних підприємств; інформаційні системи правоохоронних органів і спецслужб; оперативні обліки, архіви, перевірочні матеріали; окремих людей (їх досвід і знання), колективи; відомості, що

циркулюють у розроблюваних злочинних угрупованнях. Це середовище розглядається не як джерело, з якого може бути отримана інформація, а як інформаційні ресурси, які потребують розробки.

Тут же зосередимося на тому, що основні тенденції в інформаційно-аналітичному забезпеченні оперативно-розшукової діяльності полягають у переході від довідково-інформаційного та навіть інформаційно-пошукового спрямування до поглиблення інтелектуально-аналітичної складової оперативну роботу.

Оперативні підрозділи правоохоронних органів, незважаючи на активне прагнення перебудувати свою роботу в нових умовах, не в змозі поки що повною мірою контролювати складну обстановку.

Незважаючи на те, що за останнім часом вони зазнали численні організаційно-штатні зміни, перепідпорядкування, перейменування, результативність їх діяльності, на жаль, ще не задовольняє вимогам, що висуваються. Так, опитування співробітників оперативних підрозділів показало, що ефективність їх діяльності становить близько 30 % [3].

Досить часто вона підмінюється типовим паперотворчістю. Причому зміст численних планів, орієнтувань, вказівок, звітів, що часто дублюють друг друга, іноді дуже далеко від реального стану справ.

На закінчення хотілося б відзначити, що значення аналітичної роботи для оперативно-розшукової діяльності не обмежується функцією використання інформаційних ресурсів розв'язання задач оперативно-розшукової діяльності. Є й інші не менш значущі сфери її застосування. Насамперед вони пов'язані з управлінською діяльністю у сфері оперативно-розшукової діяльності, націленої на рішення оперативно-тактичних та стратегічних завдань.

При цьому саме об'єднання оперативно-розшукових ресурсів і масивів даних, що надходять з послідовною автоматизацією ідентифікаційних, діагностичних, пошукових і прогностичних процедур дозволить повною мірою використовувати можливості сучасних інформаційних технологій в аналітичній роботі [3].

Проникаючи у всі галузі пізнання, аналітична робота тісно взаємодіє з ними, залишаючись у своїй самостійним напрямом в ОРД. Аналітична робота, утворюючи специфічну систему знань, що породжує новий зміст інформаційно-аналітичної діяльності під час підготовки, проведення ОРМ [4].

Акумулюючи методи інших наук, аналітична робота розвиває та використовує також свої власні методи (такі, як інформаційний пошук, оперативне розпізнання, аналітичний пошук і т.д.), що грають важливу що у вирішенні завдань ОРД. І саме з цього погляду аналітичну роботу можна розглядати в як своєрідний метод пізнання властивого саме ОРД.

Список використаних джерел

1. Мовчан, А. В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навчальний посібник. (2017).

2. Занадрук, П. І. Правова аналітика – професія майбутнього. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law* 27 (2020): 129–136.
3. Мовчан, А. В. Модель підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій для органів Національної поліції України. *Інформаційні технології і засоби навчання* 66,№ 4 (2018): 149–161.
4. Мовчан, А. В. Актуальні проблеми впровадження в органах Національної поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою. (2018).

Садовий Ростислав Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Єфімов В. В.,**
доцент кафедри фінансових та стратегічних
розслідувань Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

До правоохоронних органів інформація про наявність ознак вчинення кримінального правопорушення може надходити з різних каналів. Алгоритм дії оперативних співробітників Національної поліції по розкриттю того або іншого кримінального правопорушення залежить не тільки від джерела отримання оперативно-значущої інформації, а й від багатьох інших факторів. Наприклад, від того, чи є можливість використовувати весь спектр оперативно-розшукових можливостей чи ні, які сили і засоби можуть бути залучені для реалізації отриманої інформації і т.п. [1, с. 106].

Залежно від джерела отримання первинної інформації, її достовірності та об’єктивності, виникають різні оперативно-розшукові ситуації по виявлення і розкриттю кримінальних правопорушень. Перша оперативно-розшукова ситуація полягає в тому, що до органів Національної поліції надійшла заява безпосередньо від потерпілого. Таким потерпілим може бути як фізична, так і юридична особа. У заяві можуть зазначатися конкретні факти скоєння протиправних дій або тільки деякі ознаки здійснення таких дій. Більш того, надіслана інформація може містити як відомості про конкретний факт розкрадання грошових коштів, так і про передбачуване коло осіб, причетних до скоєння даного кримінального правопорушення. Слід зазначити, що кредитна організація, де зберігалися гроші заявника, на момент його звернення до правоохоронних органів вже проінформована про те, що трапилося (як правило, самим заявником). За зверненням клієнта співробітники банку проводять перевірку

інформації, що надійшла. Така перевірка в багатьох банках носить назву внутрішнього аудиту або внутрішньої перевірки, і до її проведення залучаються фахівці різних підрозділів і служб [2, с. 62].

Алгоритм дій співробітників підрозділів буде виглядати дещо інакше, коли кредитна організація сама звернулася із заявою в правоохоронні органи про те, що нею виявлені ознаки складу кримінального правопорушення в діях своїх співробітників. У цьому випадку завдання оперативників спрощуються, тому що крім своєї заяви кредитна організація повинна представити підтверджуючі документи. До таких документів слід віднести матеріали службової перевірки (або так званого внутрішнього аудиту) по фактом виявлених ознак складу кримінального правопорушення і, якщо необхідно, експертний висновок відповідних фахівців.

Друга оперативно-розшукова ситуація. Інформація про наявність ознак вчинення кримінального правопорушення в конкретних підрозділах кредитно-фінансової системи його співробітниками отримана оперативним шляхом з використанням конфіденційного співробітництва. Перевіряючи оперативну інформацію, співробітникам оперативних підрозділів слід пам'ятати про те, що працівники кредитної організації не завжди зацікавлені в наданні їм допомоги.

Перевірка первинної оперативної інформації про причетність до розкрадання коштів співробітників підрозділів бухгалтерського обліку, кредитного відділу або іншого підрозділу кредитної організації знайде підтримку у власників і топ-менеджерів банку. Вони сприяють у наданні співробітникам правоохоронних органів всієї необхідної інформації і зацікавлені в як найшвидшому розкритті такого кримінального правопорушення, тому банк зазнає збитків і страждає його репутація. В цій ситуації у власників і топ-менеджерів немає прямої корисливої зацікавленості в скоєнні кримінального правопорушення і до них непридатний вищезгаданий критерій [3, с. 41].

Іншим чином йде справа з наданням сприяння співробітникам правоохоронних органів перевірці первинної інформації про наявність ознак кримінального правопорушення, якщо фігурантами такої інформації є власники або топ-менеджери банку. Вищевказані особи будуть всіляко протидіяти роботі правоохоронних органів, тим більше якщо вони самі є ініціаторами, розробниками і виконавцями злочинної шахрайської схеми розкрадання грошових коштів банку.

З огляду на вищевикладене, дану оперативно-розшукову ситуацію слід розглядати в двох напрямках оперативної перевірки:

–оперативна перевірка проводиться за первинною інформації про розкрадання грошових коштів, що здійснюється топ-менеджерами або власниками банку;

– оперативна перевірка проводиться за первинною інформації про розкрадання грошових коштів, що здійснюється іншими співробітниками кредитної установи [4, с. 69].

Дещо інша справа, коли ми планується проведення оперативної перевірки первинної інформації про розкрадання грошових коштів, що здійснюються рядовими співробітниками кредитної установи. У цій ситуації можемо розраховувати на допомогу керівництва кредитної організації не тільки в здійсненні намічених заходів, а й у проведенні внутрішнього аудиту.

Висновок. Отже, основу матеріалів перевірки первинної інформації, що надійшла складають результати пошукових (перевірочних) заходів разом з висновками з проведеного аудиту. По закінченню оперативної перевірки всі зібрані матеріали направляються до слідчого підрозділу Національної поліції України для прийняття процесуального рішення по суті.

Список використаних джерел

1. Лисенко В. В. Міжнародне співробітництво податкової міліції України у здійсненні протидії податковим злочинам. *Підприємництво, господарство і право.* 2002. № 3. С. 103–106.

2. Клочко А. М. Злочини у сфері банківської діяльності. *Правовий вісник Української академії банківської справи.* 2014. № 1 (10). С. 68–71.

3. Бондар С. В. Розслідування злочинів у сфері банківської діяльності: актуальність досліджуваного питання. *Правові реформи в Україні:* матеріали V Всеукр. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 16 жовт. 2013 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С. 169–171.

4.Бондар С. В. Криміналістична характеристика кредитно-банківської діяльності та класифікація злочинів у сфері банківського кредитування. *Вісник Маріупольського державного університету.* Серія: «Право». 2019. Вип. 18. С. 8–16.

Самойлова Софія Юріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОВЕДЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ОДНОГО З ВИДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Надані державою працівникам Національної поліції України повноваження передбачають отримання гіганського масиву інформації щодо злочинної діяльності. Через це існує велика необхідність створення та використання інструментарію, що зможе опрацьовувати великий обсяг даних. Саме таку задачу у підрозділах НП України

виконує кримінальний аналіз, який є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності.

Впровадження моделі поліцейської діяльності, що керується аналітикою ILD (англ. – intelligence-led policing), у багатьох країнах має чималі позитивні наслідки у виявленні та ефективному розслідуванні кримінальних правопорушень, а особливо – їх профілактиці [1]. Це є основою здійснення кримінального аналізу у підрозділах правоохоронних органах. Кримінальний аналіз в органах Національної поліції України є діяльність щодо упорядкування та аналізу всієї оперативної інформації. Вищевказана діяльність характеризується процесом глибокого аналізу інформації та поширення даних, завдяки чому підтримується інституційне управління та полегшується вирішення професійних проблем.

Запровадження практики здійснення кримінального аналізу у підрозділах НП України спричинене величезною кількістю джерел різноманітної інформації, яка потребує доведення до ладу її змісту. Працівники аналізують відповідну спеціалізації їх підрозділу інформацію, тобто, обсяг отриманої інформації першочергово сортується за відділами, підрозділами, створюючи за кожним певним працівником обов'язок аналізу вузько направленого блоку інформації. По-перше, це полегшує у подальшому використання такої інформації, оскільки її сортування надає змогу оперативно отримувати якусь її частину чи необхідний фрагмент. По-друге, це спрощує й працю поліцейських, оскільки кожен відповідає за конкретний елемент інформації та її високоякісний аналіз.

Актуальним питанням є консолідація оперативно значущої інформації, оскільки у майбутньому періоді такий аспект надасть змогу облегшити розкриття, у першу чергу, тяжких та особливо тяжких злочинів. Каталізатором у цій проблемі виступає один із видів кримінального аналізу – стратегічний аналіз. Він має чітку спрямованість на виявлення закономірностей, тенденцій, а також складення прогнозів діяльності організованих злочинних груп за великий проміжок часу. На основі виявлення правил діяльності певної організованої групи чи злочинної організації формується прогнозування подальших дій, яке є наслідком ментальної діяльності працівника поліції, пошуку ним відповідей на питання щодо можливих змін в оперативно-тактичній ситуації на території обслуговування тощо. Таким чином, стратегічний аналіз характеризується, наприклад, виявленням головних кримінальних фігурантів, злочинних синдикатів, а також прогнозуванням зростання злочинності та встановлення пріоритетів у різних напрямках боротьби із її поширенням. Завдяки цьому оптимізується процес обробки даних для здійснення управління та прийняття рішень.

Результатами проведення стратегічного аналізу у підрозділах Національної поліції зазвичай є:

звіти щодо обстановки, аналізи (тематичні), аналізи явищ;

регіональні кримінологічні аналізи, структурні аналізи загроз;

концепції та пропозиції щодо поліпшення боротьби зі злочинністю тощо [2].

Успішна реалізація та впровадження нових методів кримінального аналізу дасть можливість у майбутньому поширити її на всю систему Національної поліції України та активно використовувати аналітичні способи і прийоми, завдяки яким можливо забезпечити виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, створить передумови для більш ефективного виконання суб'єктами оперативно-розшукової діяльності своїх завдань і правоохоронних функцій, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності протидії рівню злочинності загалом.

Отже, проведення стратегічного аналізу як одного із видів кримінального у підрозділах НПУ – ефективна діяльність щодо профілактики та оперативного припинення злочинної діяльності осіб та їх груп. Передумови для успішного розвитку інституту аналітичного супроводження провадження складають в основному розробки теоретичних та методологічних засад прикладного використання.

Список використаних джерел

1. The OSCE Project on Intelligence-Led Policing 2017–2020: project report. Vienna, OSCE. March 2021.

2. О. Є. Користін, С. В. Албул, А. В. Холостенко, О. М. Заєць та ін. Основи кримінального аналізу: посібник з елементами тренінгу. Одеса: ОДУВС, 2016. 114 с.

Саранцев Назар Максимович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЕЮ 367 ККУ

Серед різноманітних статтей, що містяться у чинному Кримінальному кодексі, є такі що регулюють відповідальність за кримінальні правопорушення вчинені службовими особами. Однією з них є ст. 367 «Службова недбалість».

Як можна зрозуміти з назви даної статті, її суб'єктом є будь-яка службова особа, але однією з вимог є факт виконання такою особою організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій. З огляду на певні особливості та специфіку державної служби можна зробити висновок, що діяльність більшості державних службовців

супроводжується певним ризиком та за наявності підстав може бути приводом для притягнення до кримінальної відповідальності.

Аналізуючи поняття службової недбалості, яке визначене в ст. 367 ККУ, можна зробити висновок, що їй притаманні такі ознаки: 1) дія або бездіяльність службової особи; 2) наслідки у вигляді істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб; 3) причинний зв\'язок між вказаним діями чи бездіяльністю та шкідливими наслідками.

Службова недбалість може проявлятися у бездіяльності суб'єкта, тобто у невиконанні або неповному виконанні його обов'язків та в його діяльності, але при якій обов'язки виконуються неналежним чином, тобто не в інтересах служби, установи, організації в якій він проходить службу.

Аналізуючи факт вчинення службовою особою такого кримінального правопорушення необхідно встановлювати:

нормативний акт, яким передбачені відповідна компетенція службової особи і коло її службових обов'язків;

які саме обов'язки, в якому обсязі та порядку вона повинна була виконувати у відповідних умовах;

чи мала вона реальну можливість належним чином виконати ці обов' язки в умовах, що склалися;

у чому саме виявилися допущені особою порушення службових обов' язків і які наслідки вони спричинили;

чи перебували службові порушення у причинному зв'язку з тими наслідками, що настали.

Якщо розглядати об'єктивну сторону даного кримінального правопорушння передбаченого ч. 1 ст. 367 КК України, є настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді заподіяння істотної шкоди, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а за ч. 2 ст. 367 КК України – тяжких наслідків, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

В частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги.

Відповідно до викладеного вище, для того щоб притягнути особу до відповідальності за ч. 1 ст. 367 КК України, її дії / бездіяльність повинні завдати шкоду на суму, яка перевищує у 2022 р. – 124 050 грн. 00 коп., якщо за ч. 2 ст. 367 КК України – 310 125 грн. 00 коп.

Для службової недбалості характерною є необережна форма вини як щодо діяння, так і щодо його наслідків.

Відповідальність за скоєння злочину, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК України, передбачена у вигляді штрафу від 2000 до 4000 НМДГ або виправних робіт на строк до двох років, або обмеження волі на

строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Якщо діями або бездіяльністю службової особи були спричинені тяжкі наслідки, то відповідальність визначена у такому обсязі: позбавлення волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від 250 до 750 НМДГ або без такого.

Підсумовуючи, можна сказати, що для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 367 КК України, їй повинні бути притаманні такі ознаки як: 1) статус службової особи яка виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції; 2) вчинення такою особою певних дій або бездіяльності які спричинили значну шкоду охоронюваним правам, свободам та інтересам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб. Також необхідно здійснити аналіз нормативних актів, що регулюють службові обов'язки даної особи та які саме обов'язки вона повинна виконувати, на об'єктивні умови та можливість виконання нею своїх обов'язків, а також в чому саме проявлялися порушення та чи мають вони причинний зв'язок зі спричиненими наслідками.

Список використаних джерел

1. Половніков В.В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України. *Питання боротьби зі злочинністю :* зб. наук. пр. / редкол.: В.І. Борисов та ін. Харків : Право, 2020. Вип. 39. С. 28–40.

2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст. 303

3. Бусол О.Ю. Підрозділи аналітичної розвідки як спеціальний суб'єкт оперативно-розшукового прогнозування. *Юрид. часоп. Нац. акад. внутр. справ.* 2011. №2(2). С. 106–115.

4. Шинкаренко І.Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,* 2017. № 1 С. 233–242.

5. Шендрик В.В. Аналіз організації інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції України. *Науковий вісник Харківського національного університету внутрішніх справ,* 2017. № 3 (78) С. 66–73.

6. Пеньков С.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України: нормативно-правове регулювання. *Національний юридичний журнал: теорія і практика.* 2015. №4/2 (14). Ч. 2. С. 146–151.

7. Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Некрасов В.А. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною

аналітикою / ILP: навчальний посібник / за заг. ред. Вербенського М.Г. Київ, 2019. 120 с.

8. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навч. посібник / А.В. Мовчан. Львів ЛьвДУВС, 2017. 244 с.

9. Кримінальний кодекс України від 30.06.2022 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top.

Свистонюк Владислав Андрійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПРОТИДІЇ КІБЕРТЕРОРИЗМУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, які мають вплив на всі сфери нашої життєдіяльності становлять собою певні загрози. За рахунок глобальної інтеграції, міжнародної конкуренції і феномену інформаційного простору головною ареною розподілу сфер впливу і контролю за масами є інформаційний простір. Головним негативним аспектом постійного прогресу інформаційних технологій є виникнення злочинної поведінки. Електронно обчислювальні машини надають можливість скоєння злочинів нетрадиційними правовими засобами. Тому закономірно, що використання інформаційних технологій породжує нові види злочинів, одним з яких є кібертероризм [1].

Як кримінально-правовий феномен, тероризм носить міжнародний характер та відповідно до низки міжнародних документів належить до числу міжнародних злочинів. Повною мірою це поширюється і на нові форми його прояву – кібертероризм або, як його часто ще називають комп'ютерний тероризм. Аналіз світових тенденцій розвитку кібертероризму з великою часткою ймовірності дозволяє прогнозувати, що його загроза з кожним роком зростатиме.

Для ефективної боротьби з кібертероризмом необхідно розробити державну програму розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують підключення корпоративних мереж до мережі Інтернет при дотримання вимог безпеки інформаційних ресурсів.

Також необхідно вжити заходів щодо вдосконалення технологій своєчасного виявлення та припинення спроб несанкціонований доступ до інформації. Крім цього, важливо законодавчо встановити вичерпний перелік видів відомостей, що підлягають передачі по

відкритих мережах, та забезпечити контроль за дотриманням встановленого статусу конфіденційної інформації.

При цьому необхідно продовжувати роботу з попереджувального виявлення нових факторів ризику, по створенню і використання випереджаючих технологій боротьби з кібертероризмом [2].

Велике значення має організація системи підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з інформаційної безпеки.

Крім того, необхідно підвищувати правосвідомість людей, що дозволить їм, маючи чітке розуміння розумності подібних норм, надавати всіляку допомогу правоохоронним органам у виявленні випадків кібертероризму вже на стадії підготовки злочинів, що здійснюються з використанням інформаційних систем.

Особливу роль у боротьбі з кіберзлочинцями відіграє здійснення перепідготовки та регулярне підвищення кваліфікації кадрів, що спеціалізуються на боротьбі з кібертероризмом, їх пошук з числа професіоналів тільки на конкурсній та контрактній основі. Таке навчання спонукатиме їх постійно самовдосконалюватися, щоб ефективно протистояти новим видам мережевих атак та комп'ютерних злочинів.

При цьому постійне технічне та програмне переоснащення служб та підрозділів, що займаються протидією кібертероризму, має стати регулярним, що стане однією з дійових гарантій інформаційної безпеки держави.

Ще одним важливим напрямком боротьби із використанням інформаційних технологій у терористичних цілях є їх профілактика. Особливо важливо проводити таку профілактичну роботу серед молоді, оскільки саме молодь через ряд психологічних і інших факторів є найбільш вразливою у плані схильності негативний вплив різноманітних кримінальних груп [3].

Отже, визначено місце та роль Національної поліції у протидії кібертероризму під час воєнного стану. Соціальна та матеріальна незахищеність молоді, частий максималізм в оцінках та судженнях, психологічна незрілість, значна залежність від чужої думки, загальне захоплення інформаційно-комунікаційними технологіями, прагнення підвищити свою самооцінку будь-якими способами, у тому числі протизаконними, такими, як хакерські атаки – це лише деякі з причин, що дозволяють говорити про можливості легкого поширення радикальних ідей серед молоді та привабливості кібертероризму.

Список використаних джерел

1. Анатолій Грабовий Не «M.E.Doc»ом єдиним. Закон і Бізнес: юридична газета. URL: https://zib.com.ua/ua/129461-dlya_styagnennya_zbitkiv_vid_petya_varto_pidtverditi_fakt_at.html.

2. Віктор Мороз Кібератака. Як захистити власний бізнес?, Юридична газета онлайн. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/kiberataka-yak-zahistiti-vlasniy-biznes.html.

3. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B.

Свистун Яна Вікторівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Харківського національного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник: **Лизогуб Я. Г.,**
доцент кафедри кримінального права
і кримінології факультету № 1 Харківського
національного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Останнім часом положення чинного КК України піддаються активному законодавчому перегляду, що має наслідком унесення чималих змін до його змісту. Однією з причин подібних пертурбацій напевно слід вважати введення в Україні воєнного стану за наслідками видання Президентом нашої країни Указу від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. Загальна кількість змін, що відбулись, є величезною й заслуговує окремих досліджень. Проте, короткому висвітленню деяких з них, як видається, буде достатньо місця в рамках цієї роботи.

Перше, на що хотілося би звернути увагу, це на криміналізацію незаконного використання гуманітарної допомоги. Уважаємо подібну реакцію законодавця вкрай актуальною та необхідною з огляду на кількість гуманітарної допомоги, що надходить у країну, її важливість для армії й суспільства, і, водночас поширеність випадків відповідних зловживань з нею. Прагнення держави захистити подібну сферу й запобігти фактам протиправних оборудок у вигляді фактично спекуляцій з її використання, чинний КК України було доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги». Таке доповнення відбулося за наслідками прийняття спеціального нормативно-правового акту – Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» від 24 березня 2022 року № 2155-IX. При цьому важливо зазначити, що подібна стаття передбачає як кримінальний проступок (ч. 1), так і злочини (частини 2 і 3). А тому в останньому випадку (коли йдеться саме про злочини), незаконні дії з гуманітарною допомогою, вчинені з використанням воєнного часу, відповідно до положень п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України, мають розглядатись як обтяжуюча покарання обставина.

Зміст чергової зміни КК України полягає в новому формулюванні редакції частини 3 статті 263. На сьогодні маємо такий вигляд норми: «Не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові

речовини або вибухові пристрої». По суті, новою редакцією законодавчого припису посткримінальну діяльність виключено з числа спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Натомість її визначено як обставину, що не тягне кримінального переслідування – інакше кажучи, тепер особа не звільняється від відповідальності, а взагалі їй не підлягає.

До числа наступних змін слід віднести й положення щодо нещодавно здійсненого законодавчого перегляду змісту суспільно небезпечного діяння, що виписане в рамках статті 361 «Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж». Відмінність чинної редакції статті від її попереднього варіанту полягає в тому, що натепер кримінальним правопорушенням вважається вже самий факт несанкціонованого втручання. При цьому настання наслідків (виток, втрата, підробка, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або порушення встановленого порядку її, інформації, маршрутизації), які раніше фігурували як ознаки основного юридичного складу, у результаті вказаних змін набули статусу кваліфікуючих ознак.

Крім зазначеного, редакція статті 361 КК України зазнала й інших змін – у нормі законодавець по новому виклав перелік ознак, що визначають зміст суспільно небезпечного діяння. І тепер воно утворює склад кримінального правопорушення, якщо несанкціоноване втручання відбувається в роботу саме інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж. А раніше втручання пов'язувалося з електронно-обчислювальними машинами (комп'ютерами), автоматизованими системами, комп'ютерними мережами, мережами електрозв'язку.

І зрештою, не можемо не зауважити про доповнення КК України нормою про кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору. Цій діяльності присвячено окрему статтю під номером 111-2, що має однойменну назву. Відповідно до її змісту, кримінальним правопорушенням визначено «умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора». Покарання за їх вчинення передбачено у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Доповнення кримінального кодексу цією статтею фактично розширює існуючий перелік злочинів проти основ національної безпеки, а отже, і збільшує відповідну сферу правової охорони. Такі дії виглядають вельми актуальними з огляду на те, що в Україні введено й триває воєнний стан. А їх запобіжна роль у таких умовах є вкрай необхідною.

Татаров Антон Олегович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Хахуцяк О. Ю.,**
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ

Україна є правовою державою, яка активно розвиває, вдосконалює та втілює в правоохоронну систему різні сучасні способи і методи боротьби зі злочинністю. Одним із таких видів діяльності є кримінальний аналіз, так як сучасний стан справ у сфері протидії поширенню злочинності серйозно порушує соціально-економічну та соціальну рівновагу в суспільстві. Динаміка активності організованої злочинності свідчить про те, що заходи, які застосовуються правоохоронними органами, видаються недостатньо ефективними, тому неодмінним є внесення коректив, запровадження змін нормативно-правового й організаційно-тактичного характеру їхньої діяльності, що може знайти свій вираз у вивченні та втіленні концептуальних положень кримінального аналізу задля зміни тенденцій протидії злочинності в бік зменшення [1]. Тобто, одним із пріоритетних завдань для органів та підрозділів Національної поліції є перебудова моделі її діяльності з урахуванням сучасних провідних тактик і стратегій, розроблених та успішно запроваджених у правоохоронну діяльність США, Канади, Великої Британії, країн Європейського Союзу, у яких використання можливостей кримінального аналізу є обов'язковим для всіх правоохоронних органів, його зміст, правила та процедури чітко визначено й урегульовано з юридичної точки зору та які, керуючись викликами інформаційного суспільства, суттєво вдосконалили процеси аналітичного пошуку й аналітичної діяльності на підставі реструктуризації та оптимізації потоків інформації [1]. Водночас потребують вдосконалення правові аспекти використання методів кримінального аналізу у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування.

У свою чергу дослідженню тематики кримінального аналізу приділяло увагу багато науковців, таких як: С.М. Князєв, О.В. Тихонова, С.С. Чернявський, О.Ю. Бусол та ін. Що стосується визначення поняття кримінального аналізу, то загалом його трактують як специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, що полягає в ідентифікації та найточнішому визначенні внутрішніх зв'язків між різними видами інформації (відомостями, даними), що стосуються кримінального правопорушення, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанні в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки [1].

Історично концепція кримінального аналізу передбачала порівняння вчиненого кримінального правопорушення з іншими подібними випадками на основі особистого досвіду патрульних поліцейських, детективів та адміністраторів поліції тощо. Європейські та американські вчені вважають, що кримінальний аналіз з'явився у Великобританії [1]. На їхню думку, ще у 1846 році детективами лондонської поліції здійснювався такий аналіз, що полягав:

– у класифікації злочинців та злочинів;

– у розробці концепції методики роботи аналітиків щодо розслідування злочинів, пов'язаних із вбивствами.

Необхідність такого аналізу зумовлювалася зростанням злочинності та потребою ефективних заходів протидії. Ефективне залучення підрозділу кримінального аналізу є надзвичайно важливим для діяльності правоохоронних органів у контексті забезпечення більш глибокого розуміння кримінального середовища та визначення методів протидії злочинним угрупованням [1]. Зазначений підрозділ надає державним інституціям відповідні знання та рекомендації, що сприяє ефективному використанню їхніх ресурсів. Завдяки правильному визначенню завдань підрозділ кримінального аналізу є незамінним під час розроблення стратегічних планів.

Слід зазначити, що першими на теренах України визнали необхідність виділення кримінального аналізу в окремий напрямок представники Державної прикордонної служби України, котрі у 2008 році отримали Інструкцію про організацію та ведення кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами Державної прикордонної служби України [1].

Підрозділи кримінального аналізу застосовують аналітичний процес, що передбачає планування та спрямування, збір, оцінку, зіставлення, аналіз, розповсюдження та повторне оцінювання даних про підозрюваних та злочинних організацій з метою формування знань, які створюють можливість застосування правоохоронними органами раціонального підходу для реагування на дії правопорушників. Нині в структурі Національної поліції функціонує Департамент кримінального аналізу створений на підставі наказу Національної поліції України від 29.12.2019 № 1354 «Про

затвердження Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України» основними завданнями якого є:

1. Організація та здійснення інформаційно-аналітичної діяльності для реалізації повноважень поліції.

2. Визначення стратегічних напрямів роботи, шляхів розвитку кримінального аналізу в діяльності органів та підрозділів поліції.

3. Забезпечення взаємодії та координації діяльності органів (підрозділів) поліції у сфері кримінального аналізу, а також збір, оброблення, узагальнення та аналіз інформації з метою протидії злочинності .

4. У межах компетенції, відповідно до вимог міжнародного та вітчизняного законодавства, приймає участь у здійсненні інформаційної взаємодії з правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями [2].

Унаслідок застосування аналітичного процесу формуються знання, які слід брати за основу під час прийняття рішення та визначення відповідних цілей для ініціювання кримінальних розслідувань. Незважаючи на те, що результати кримінального аналізу можуть бути використані для забезпечення відповідної підтримки процесу розслідування, дії спрямовані на здійснення нагляду та судового розгляду кримінальних проваджень, їх цінність полягає також у забезпеченні раціонального управління та розподілу ресурсів правоохоронних органів України і виконання ними своїх обов'язків щодо прогнозування загроз для суспільства з метою запобігання вчиненню кримінальних правопорушень. В умовах сьогодення розкриття резонансних, тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень неможливе без участі кримінальних аналітиків та відповідного проведення аналітичної розвідувальної роботи під час оперативно-розшукового та кримінального провадження. Нині кримінальний аналіз уже став початком активного впровадження технологічних інновацій шляхом постійного оновлення програмних аналітичних інструментів, модернізації технічних засобів, запровадження інноваційних технологій.

На підставі вищевикладеного вбачаємо, що впровадження кримінального аналізу в правоохоронну систему України на основі міжнародного досвіду є дуже ефективним засобом, що здійснюється з метою попередження, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень або ж прийняття управлінських рішень. Аналітична діяльність дає можливість раціонально використовувати ресурси в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності та під час досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

2. Про затвердження Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 29.12.2019 № 1354. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/departament-kriminalnogo-analizu.html.

Учускіна Владислава Вікторівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Неклеса О. В.,**
викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОГРАМНО-АНАЛІТИЧНІ КОМПЛЕКСИ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій зумовлює утворення великої кількості електронних слідів (їх також у літературі називають віртуальними, цифровими, комп'ютерними тощо) у різних електронних пристроях, комп'ютерних мережах та елементах їхньої інфраструктури, які необхідно використовувати для встановлення обставин скоєного кримінального діяння та причетного до нього особи.

Такі сліди стосуються не тільки до кіберзлочинів, але і до будь-якого іншого виду злочинних діянь [2].

Реалії сьогодення обумовлюють тенденцію збільшення нових методів дослідження зазначених слідів та їх носіїв, що потребує постійного підвищення кваліфікації слідчих, слідчих-криміналістів, фахівців та експертів, удосконалення їх навичок, безперервного оновлення використовуваного ними обладнання та програмного забезпечення [3].

Електронні сліди – це інформація, зафіксована в цифровому форматі, що міститься в електронно-обчислювальних машинах та інших цифрових пристроях, створених на основі їх технологій, у засобах рухомого радіотелефонного зв'язку та на різних носіях цифрової інформації, причинно пов'язана з подією злочину, що дозволяє встановити обставини скоєного злочину та злочинця.

Пристроями, що містять електронні сліди злочину, які можуть використовуватися для встановлення обставин злочину та розшуку особи, його здійснив, як правило, виступають:

мобільні телефони без підтримки сучасних додатків та смартфони, що підтримують такі програми; стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, нетбуки, планшети та інші малогабаритні комп'ютери; різні електронні гаджети (наприклад, багатофункціональні електронні годинники, пульсоміри, крокоміри та ін.);

елементи інфраструктури інформаційно-комунікаційних мереж та операторів, що надають послуги зв'язку (сервери та ін.); автомобільні відеореєстратори; GPS-навігатори тощо.

Крім цього, слід зазначити, що на сьогоднішній день існує цілий ряд спеціалізованих інструментів веб-аналітики, що дозволяють отримувати корисні для використання у розслідуванні аналітичні дані з відкритих джерел Інтернету [1].

Такі програми (деякі з них безкоштовні) спрямовані на отримання певної інформації у великому масиві даних, у тому числі корисною для розслідування:

– про конкретну особу та її соціально-психологічний портрет: коло спілкування, психологічні особливості, включаючи емоційні, комунікативні, мотиваційні та ціннісно-моральні якості, а також дані про його психологічний добробут (наприклад, за профілями в соціальних мережах);

– про кілька сторінок однієї й тієї ж особи у різних соціальних мережах, у тому числі зареєстрованих під вигаданими даними, для неї ідентифікації як їх єдиного користувача;

– про IP-ідентифікатор пристрою, який використовувався для виходу в мережу Інтернет у конкретних випадках (наприклад, для поширення екстремістських) матеріалів, дитячої порнографії та ін.);

– про деякі дії певної особи щодо її активності в мережі Інтернет (наприклад, за номером телефону, який він використовував, – для реєстрації у соціальних мережах та електронних платіжних системах, при розміщенні оголошень і т.д.) [2].

Важливим фактором у здійсненні професійної підготовки фахівців з кримінального аналізу виступають інформаційні технології навчання. Ці педагогічні технології використовують спеціальні методи, програмовані та технічні засоби роботи з інформацією; призначені для формування нових можливостей передачі та сприйняття навчального матеріалу, оцінки навчання та викладання [3, с. 83].

Діагностично-результативний компонент передбачає розробку методики вимірювання рівнів сформованості загальних та спеціальних компетенцій у процесі професійної підготовки кримінального аналітика та визначення якісної характеристики рівнів професійної підготовки майбутніх спеціалістів із кримінального аналізу.

У тих професійної підготовки І.А. Зязюн визначає компетентність як здатність вирішувати професійні завдання певного класу, що потребує наявності реальних знань, умінь, навичок, досвіду [4, с. 14].

У той самий час С.В. Вітвіцька трактує компетентність як специфічну здатність особистості до продуктивної діяльності у конкретній предметної області, що включає вузько спеціалізовані знання, вміння та навички, досвід їх використання у реальному житті, відповідальне ставлення до виконання виробничих функцій [5, с. 54].

З урахуванням вищезгаданого професійну підготовку фахівців з кримінального аналізу пропонується здійснювати на основі

компетенцій (загальнопрофесійні, ключові, професійні компетенції поліцейського, професійні компетенції кримінального аналітика), які дають можливість фахівцеві виконувати службові обов'язки у підрозділах кримінального аналізу та аналітичних підрозділах кримінальної поліції Національної поліції України.

Резюмуючи викладене, акцентуємо увагу на тому, що вивчення можливостей використання електронних слідів та великих даних (Big data), а також технологій роботи з ними у діяльності з розслідування злочинів відкриває нові горизонти для подальшого розвитку криміналістики та її практичного застосування з урахуванням реалій сьогодення [4].

У зв'язку з цим нині актуальним є проведення постійних цілеспрямованих досліджень, конференцій, круглих столів та інших наукових заходів, присвячених зазначеній проблематиці.

Список використаних джерел

1. Живко З. Б., Т. В. Рудий, О. І. Руда. Використання кримінального аналізу у протидії кіберзлочинам. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий* (2020).

2. Бондар В. С. Передумови формування окремого вчення про інформаційно-аналітичне забезпечення криміналістичної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка* 3.79 (2017): 194–204.

3. Бондар В. С. Концептуальні засади інформаційно-аналітичного забезпечення криміналістичної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка* 4.88 (2019): 226–240.

4. Калугін В. Ю., І. В. Федоров. Джерела інформаційно-аналітичної діяльності. Редакційна колегія (2022): 168.

Цибохін Олег Миколайович,
здобувач кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська
юридична академія»

ПОНЯТТЯ ПОДАТКОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кримінальне правопорушення за Кримінальним кодексом України (далі – КК України) – «це передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення» [1].

Податкове кримінальне правопорушення – це вчинене у податковій сфері протиправне діяння, злочинний характер якого визнаний чинним кримінальним законодавством території, до юрисдикції якої його віднесено [2, с. 14].

З точки зору О.О. Дудорова «у чинному КК України охорона системи оподаткування передбачена у трьох відносно самостійних

формах: 1) створення окремого складу кримінального правопорушення, в якому саме система оподаткування виступає єдиним основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення (ст. 212 КК України); 2) створення складів кримінально караних діянь, в яких система оподаткування є одним з основних безпосередніх об'єктів (ст. 204, 216, 222 КК України); 3) створення складів діянь, в яких система оподаткування відіграє роль не основного (єдиного або альтернативного), а лише так званого факультативного безпосереднього об'єкта (ст. 201, 202, 207, 211, 213, 218–221 КК України). На думку дослідника, кримінальні правопорушення, що посягають на систему оподаткування, є підстави поділити на два види: 1) кримінальні правопорушення проти системи оподаткування (податкові кримінальні правопорушення); 2) кримінальні правопорушення, що можуть спричиняти шкоду системі оподаткування» [3, с. 14].

Поняття податкового кримінального правопорушення можна застосовувати як збірне позначення всього різноманіття кримінально караних діянь, скоєних суб'єктами під час реалізації податкових правовідносин. З цієї причини в контексті податкової злочинності слід розглядати не лише протиправні дії платника податків, спрямовані на ухилення від сплати податкових платежів, а й, наприклад, незаконне одержання податкових пільг або здійснення в межах податкових правовідносин протизаконних дій посадовими особами податкових органів тощо.

Згідно позиції Д. Глібова та А. Ролика, видовим об'єктом податкових кримінальних правопорушень виступаю суспільні відносини у сфері формування бюджету від зборів та податків з їх платників [4, с. 114].

Видовим об'єктом податкових кримінальних правопорушень у науковій літературі називають також суспільні відносини у сфері фінансової діяльності, що забезпечують формування бюджету та позабюджетних фондів за рахунок збору податків із юридичних та фізичних осіб [5].

Д.І. Мітешев під видовим об'єктом податкових кримінальних правопорушень розуміє відносини у фінансовій сфері держави щодо формування бюджетів різних рівнів, і навіть бюджетів державних позабюджетних фондів з допомогою податкових надходжень [6, с. 6].

Об'єктом податкових кримінальних правопорушень слід розглядати суспільні відносини щодо сплати податків шляхом несплати або неповної сплати у встановлений термін податкового платежу за наявності можливості його сплатити, що тягне за собою недофінансування бюджетів різних рівнів та державних соціальних позабюджетних фондів. Податкове кримінальне правопорушення не може завдавати шкоди порядку оподаткування, який включає, зокрема, і регулювання дій податкових органів у разі ухилення, що містить ознаки кримінального правопорушення. Такі кримінально карані діяння завдають шкоди відносинам, що виникають у зв'язку з

реалізацією цього порядку. Звідси видовий об'єкт податкових кримінальних правопорушень можна визначити як суспільні відносини щодо реалізації встановленого законом порядку сплати податків та (або) зборів.

У свою чергу В.О. Навроцький, пропонує безпосередній об'єкт податкових кримінальних правопорушень визначати певний «зріз» податкових правовідносин, а саме «суспільні відносини з приводу сплати податків, зборів, обов'язкових платежів державі зобов'язаними суб'єктами» [7, с. 159].

Безпосереднім об'єктом податкових кримінальних правопорушень пропонуємо вважати суспільні відносини, які забезпечують легітимне функціонування системи оподаткування України, тобто дотримання встановленого порядку оподаткування юридичних і фізичних осіб, який забезпечує надходження податків і зборів (обов'язкових платежів) до державного та різних форм місцевого бюджетів.

Отже, наявність норм про кримінальну відповідальність за податкові кримінальні правопорушення обумовлено особливою суспільною небезпекою даних діянь, що визначається високою значимістю податків у господарській діяльності підприємств, полягає у заподіянні шкоди бюджету держави в частині її формування від збору податків з юридичних та фізичних осіб внаслідок несплати податкових платежів особами, зобов'язаними законодавством сплачувати податки із встановлених об'єктів оподаткування. Суспільна небезпека податкових кримінальних правопорушень визначається тим, що вони завдають істотних збитків податковій, фінансовій, економічній безпеці держави, перешкоджають плановому надходженню податків до бюджету, чим підривають нормальне функціонування економіки. Важливість з'ясування поняття податкових кримінальних правопорушень у тому, що таке діяння здатне істотно вплинути на стан кримінально-правової охорони податкових відносин, що дає підстави для виокремлення податкових кримінальних правопорушень у в самостійну групу у системі економічних злочинів.

Відтак, податкове кримінальне правопорушення – це кримінально каране діяння, яке посягає на суспільні відносини у сфері системи оподаткування України. До податкових кримінальних правопорушень слід віднести діяння проти державної системи оподаткування та спричинення шкоди у вигляді ненадходження податків, зборів та інших платежів до державного та місцевого бюджетів. Даний вид кримінально караних діянь входять до найбільш загальної групи протиправних діянь – економічних кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25–26. Ст. 131.

2. Бугаевская Н.О. Некоторые проблемы предупреждения налоговых преступлений. *Молодой ученый.* 2011. № 8 (31). С. 12–15.

3. Дудоров О.О. Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ, 2007. 37 с.

4. Глебов Д., Ролик А. Налоговая преступность и проблемы квалификации налоговых преступлений. *Уголовное право.* 2003. № 3. С. 112–116.

5. Задорожний О. С. Криміналістична характеристика ухилень від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів та основні положення їх розслідування : дис. … канд. юрид. наук. Харків, 2005. 220 с.

6. Митешев Д.И. Налоговые преступления (спорные вопросы ответственности): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Красноярск, 2002. 22 с.

7. Навроцький В. О. Господарські злочини: лекції. Львів. держ. ун-т ім. І. Франка, 1997. 60 с.

Чекан Наталія Володимирівна,
аспірант кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ОСОБИ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО ПЕВНИХ МАРГІНАЛЬНИХ ГРУП

Поряд з легальною міграцією, в останні роки набула значного поширення і нелегальна міграція, яка становить певний кримінологічний інтерес. Міграція фізичних осіб поширена у світі як складний соціальний феномен, має об'єктивні передумови та закономірний характер. Міграція фізичних осіб складається з міграційних потоків. Її форми залежать від міграційної політики держави на конкретний період [1, с. 23].

Екстремальні ситуації, соціально-економічні та політичні кризи, які виникають під їх впливом принципово нова життєва реальність породжують нові явища в міграції та її кримінологічно значущих характеристиках. При цьому багато аспектів міграції, які мали в минулому позитивний характер, можуть набувати негативні відтінки.

Несприятливі форми масових вимушених міграцій пов'язані з тим, що особи, що витісняються з місць постійного проживання міжнаціональною напруженістю, які в деяких регіонах переходять у відкриті конфлікти, змушені залишати житло, залишаючи і більшу частину нажитого майна

Аналізуючи рівень злочинів, передбачених ст. 332 КК України, слід відмітити тенденцію до зростання незаконно переправлених осіб через державний кордон України, зокрема, за даними Генеральної прокуратури України, у період з 2014 по 2018 рік обліковано

1025 кримінальних правопорушень (2014 р. – 164 злочини; 2015 р. – 152; 2016 р. – 183; 2017 р. – 195; 2018 р. – 331) [2].

Додатково можна отримати інформацію щодо кількісних показників нелегальної міграції за даними Державної міграційної служби та Державної прикордонної служби України. Так, за даними Державної міграційної служби України, рівень виявлених нелегальних мігрантів становив: у 2014 р. – 3158; 2015 р. – 5111; 2016 р. – 6390; 2017 р. – 9678; 2018 р. – 11 194 [3].

Аналіз загальних результатів Державної прикордонної служби України свідчить про зростання за певні періоди кількості випадків затримання нелегальних мігрантів: у 2016 р. – 1040; 2017 р. – 3800; 2018 р. – 3268 [4].

У той же час, Війна в Україні, а також інші соціальні чинники зумовили масштабний процес внутрішньої міграції. За оцінками Мінсоцполітики загальна кількість переселенців в Україні станом на грудень 2019 року складала майже 1,7 млн. осіб.

При цьому питання їх облаштування, зайнятості, вирішення соціально-побутових проблем належним чином не вирішені. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) тільки близько 43 % внутрішньо переміщених осіб отримують регулярні доходи від зарплати, ще 18 % мають часткову зайнятість. Більшість сімей переселенців мають дохід 1400 грн. на особу в місяць, що близько до межі бідності. Таке становище створює сприятливі умови для вчинення протиправних дій як самими мігрантами, так і щодо них. Так, високий рівень злочинності у східних та центральних регіонах України, зокрема в Донецькій, Луганській, Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій областях та місті Києві, обумовлений певною мірою і тим, що саме в ці регіони спрямовані найбільші потоки внутрішнього переміщення осіб з районів проведення операції об’єднаних сил [5, с. 5; 6; 7, с. 44–45].

Україна, завдяки своєму геополітичному розташуванню, знаходиться на перехресті міжнародних шляхів і є одним з основних суб’єктів Євразійських міграційних процесів. Проблема актуалізується і тим, що після розпаду Радянського Союзу колишні його республіки набули статусу незалежних держав, що різко загострило питання громадянства, біженців тощо.

Аналіз офіційних даних про осіб, які вчинили злочини на території України, за 2019 рік [8] дозволив отримати наступні дані: зі 117 947 осіб, яким у 2019 р. було офіційно пред’явлено постанову про підозру у вчиненні злочинів, виявилося: іноземних громадян − 1559; громадян СНД – 1027; осіб без громадянства – 195; визнаних нелегальними мігрантами – 41; біженців – 17 осіб. Всього було виявлено 2839 осіб, які не є постійними жителями країни, а відносилися до тієї або іншої групи мігрантів. Тобто, кожна сорокова особа, яка вчиняла злочин в Україні, не є громадянином нашої країни, а прибула сюди із далекого чи близького зарубіжжя.

Протягом 2015–2019 років судами України було засуджено: у 2015 р. 56 громадян України (76,7 %) та 17 іноземців (23,3 %), у 2016 р. 67 громадян України (70,5 %) та 28 іноземців (29, 5 %), у 2017 р. 76 громадян України (74,5 %), 26 іноземців (25,5 %), у 2018 р. 56 громадян України (80 %) та 13 іноземців (20 %). Таким чином, частка засуджених іноземців складає приблизно 25 %, при цьому ця величина за чотири останні роки фактично залишається сталою. Таким чином, у більшості випадків незаконне переправлення осіб через державний кордон України вчиняє громадянин України (додатки А. Б).

Як показує аналіз судової статистики за 2015–2019 роки, в Україні незаконне переправлення осіб через державний кордон України вчиняє здебільшого особа чоловічої статі. Приблизно їх питома вага становить 90 % у загальній кількості засуджених осіб за ст. 332 КК. Як показало вибіркове вивчення матеріалів кримінальних проваджень за ст. 332 КК у 2018 р. середній вік чоловіків, що вчинили відповідний злочин, становив 45 років. Наймолодшому злочинцю протягом 2015 р. виповнилося 19 років, а найстаршому – 67.

Протягом періоду, що аналізувався, найбільш криміногенно активною була група осіб у віці 30-50 років. Так, у 2015 р. питома вага засуджених осіб цієї вікової категорії склала 55 %, у 2016 р. – 60 %, у 2017 р. – 63 %, а у 2018 р. – 59 %. Таким чином, найбільш криміногенно вразливою групою осіб, які вчинили незаконне переправлення осіб через державний кордон України, становили найбільш активна в економічному плані частина населення. Позитивною тенденцією є те, що за останні чотири роки за ст. 332 КК засуджено двох неповнолітніх. А питома вага осіб, що вчинили незаконне переправлення осіб через державний кордон України у віці від 18 до 25 років складала 20 % у 2015 р., 11,5 % у 2016 р., 10 % у 2017 р., 22 % у 2018 р. та 24 % у 2019 році. Таким чином, на нашу думку, здійснюючи запобігання незаконній міграції, особливу увагу слід приділяти особам у віці 30–50 років. Водночас не слід забувати, що спостерігається й збільшення кількості осіб, засуджених за ст. 332 КК. Тому ця обставина обов'язково має враховуватися.

У проаналізований період найбільшу питому вагу складала така категорія засуджених, які були працездатні особи, які ніде не працювали і не навчалися (їх частка коливалася від 67 % у 2015 р. до 55 % у 2019 р.). Друга по кількості засуджених осіб група – це безробітні. Їх частка у загальній кількості засуджених за ст. 332 КК протягом 2015–2018 років становила 14 %.

Аналіз статистики показує, що за родом занять найбільшу кількість засуджених становлять особи працездатного віку, які ніде на працювали і не навчалися. Водночас спостерігається дві основні тенденції: стала питома вага серед засуджених за ст. 332 КК, приватних підприємців (у середньому 7 % від загальної кількості засуджених), а також поява протягом 2015–2018 років серед

засуджених військовослужбовців (5,8 % – у 2015 р. та 1,3 % – у 2018 р.).

Кримінологічна характкристика насильницьких злочинів, що вчиняються деякими групами осіб, які допускають маргінальну поведінку варто зауважити, що на сучасному етапі суспільних трансформацій кризовий стан соціуму не можна пояснити тільки макросоціальними (культурними, економічними, політичними) причинами. Криза породжує себе і виступає як необхідний механізм самоорганізації життєдіяльності і комунікації людей. Процес соціальної трансформації руйнує або значно деформує основні ідентичності, які склалися до кризи. В умовах тотального змішання соціокультурних зв'язків, які дозволяли суспільству бути єдиним, криза особистісної і соціальної ідентичності вже не сприймається ані суспільством, ані особистістю як дещо аномальне, як те, від чого слід якомога швидше позбавитись, а стає способом існування, образом і стилем життя. Відбувається етап пристосування, адаптації особистості до кризи соціальної ідентичності, оскільки в умовах кризи будь-яка соціокультурна рамка не забезпечує гарантій благополуччя і успішності.

Список використаних джерел

1. Чехович С. Б. Міграційне право України: підручник. Київ: Школа, 2003. 368 с.

2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Генеральна прокуратура України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html.

3. Офіційний веб-сайт Державної міграційної служби України. URL: http://dmsu.gov.ua/statistichni-dani/2945-statystyka

4. Офіційний веб-сайт Державної прикордонної служби України. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/potochniy-rik/.

5.Аналітична довідка про стан і основні тенденції криміногенної та безпекової ситуації в України у 2019 році. Міністерство внутрішніх справ. Київ: ДНДІ МВС України, 2019. 96 с.

6. Довідка про злочини, учинені в Україні за 2013–2018 рр.: службовий документ / Департамент аналітичної роботи та організації управління МВС України. Київ, 2019. 124 с.

7. Аналітична довідка про основні тенденції розвитку безпекової ситуації в Україні та стан виконання пріоритетних завдань центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром, за 2018 рік. Київ: ДНДІ МВС України, 2019. 95 с.

8. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Генеральна прокуратура України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html

Чорний Олег Андрійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Кисельов А. О.,**
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ DARKNET У ЗДІЙСНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

DarkNet (так звана «темна мережа) сьогодні є поширеним інструментом вчинення значного переліку кримінальних правопорушень, які вчиняються шляхом застосування її криптографічних інструментів. Використання цієї мережі для вчинення неправомірних дій стало суттєвою проблемою для правоохоронних органів переважної більшості країн світу, адже такі кримінальні правопорушення вчиняються анонімно. Існування DarkNet стало детермінантою революції у методах роботи правоохоронних органів, адже традиційні поліцейські методи безсилі проти шифрувань. Однак DarkNet є одним із найскладніших і невідстежуваних засобів, які використовують кіберзлочинці, терористи та державні шпигуни для реалізації своїх незаконних мотивів. Кіберзлочини, які відбуваються в DarkNet, схожі на злочини в реальному світі. Однак величезний розмір, непередбачувана екосистема та анонімність, якими характеризуються сервіси DarkNet, створюють значні перешкоди для відстеження злочинців. Важливим кроком є вжиття ефективних заходів проти кіберзлочинів.

DarkNet є накладеною мережею інтернету, так званою надбудовою, доступ до якої можна отримати лише за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, конфігурацій та спеціальних авторизацій, і часто використовує нестандартні протоколи зв'язку, щоб Інтернет навмисно був недоступним. Слід зауважити також, що DarkNet не індексується стандартними пошуковими системами (Google, Yahoo або Bing). Крім цього, доступ до такої мережі може отримати лише вибрана група людей, адже це потребує авторизації, спеціального програмного забезпечення та забезпечення конфіденційності. Існує хибна думка з приводу того, що DarkNet пов'язаний виключно зі злочинною діяльністю, однак у даній мережі існують банки даних академічних баз, корпоративних сайтів. Незважаючи на це, необхідно констатувати переважну більшість чорних ринків, фетиш-спільнот тощо [1].

Darknet і Dark Web часто використовуються як синоніми, що є неправильним. Ці два терміни відрізняються, оскільки darknet позначає

мережу (наприклад, спільноту комп'ютерів), тоді як Dark Web –веб-сайти в darknet. Доступ до Dark Web можна отримати лише за допомогою протоколів darknet, таких як The Onion Router [2] Tor. Tor теж став майже синонімом Dark Web, але є й інші протоколи darknet, за допомогою яких ви можете отримати до нього доступ. Деякі альтернативи Tor - це Invisible Internet Project I2P, Freepto та Freenet [3].

Існування Darknet як джерела вчинення кримінальних правопорушень в Україні стало причиною вжиття заходів правового, організаційного характеру для того, щоб попередити суспільно небезпечні діяння, що впливають на стабільність у суспільстві і державі, а також розпочати кримінальне переслідування осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень у Darknet. Популяризація Darknet як засобу вчинення кримінальних правопорушень стало підставою для внесення відповідних законодавчих змін, реорганізації, а також матеріально-технічного оновлення тощо.

Департаментом кримінального аналізу Національної поліції України DarkNet використовується для захисту життя, здоров'я, прав та свобод людини і громадянина тощо. До утворення Департаменту кримінального аналізу у складі Національної поліції України підрозділи карного розшуку, протидії кіберзлочинності та інші підрозділи, уповноважені на здійснення оперативно-розшукової діяльності, працювали із DarkNet з метою отримання необхідної інформації для викриття злочинців. Як зазначалося нами раніше, проблема кримінальних правопорушень, які вчиняються у DarkNet, поширена у всьому світі. Зокрема, колеги з Великобританії, працюючи із DarkNet, звертаються до пошуку інформаційних слідів за допомогою браузера «Tor» з прихованою послугою DarkNet, «I2P» або «Invisible Internet Project», як ще одна оверлейна мережа, що пропонує DarkNet, веб-сторінки якого називаються «іпсайтами», «GNUnet», «Zeronet», «Syndie», «OneSwarm», «RetroShare», «Tribler» тощо. Аналогічною є діяльність кримінального аналітика в України, адже основою будь-якого кримінального провадження є наявність фактичних даних у достатній кількості для того, щоб встановити усі фактичні обставини кримінального правопорушення [4, с. 134–135].

Першим кроком у ідентифікації підозрюваного в Інтернеті є відстеження адреси Інтернет-протоколу (IP). Це неможливо, якщо особа зайшла на сайт через темний веб-браузер, наприклад Tor. Користувачеві не потрібні спеціальні знання чи обладнання для завантаження чи доступу до сайтів за допомогою Tor, тому з мінімальним рівнем технічних знань будь-яка особа, яка має комп'ютер і доступ до Інтернету, може стати відомою для LEA, які використовують традиційні методи розслідування, щоб викрити IP-адресу користувача [4, с. 135; 5].

Одним із найпоширеніших поліцейських методів у всіх кіберрозслідуваннях, у тому числі в темній мережі, є використання розвідки з відкритим кодом. OSINT– це дані та інформація, які законно

збираються з відкритих і загальнодоступних ресурсів. Отримання інформації не потребує будь-яких таємних зусиль, і її витягують у спосіб, який є законним і відповідає вимогам авторського права. Доступний широкий спектр OSINT-інструментів, деякі з них є специфічними для DarkNet. OSINT-джерела вимагають, щоб уповноважені особи шукали в Інтернеті крихти інформації, яка веде до викриття особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Це можуть бути повідомлення на форумах у веб-спільнотах, створені користувачами контакти, сайти соціальних мереж, вікі, блоги та джерела новин тощо [5].

У своїй діяльності кримінальні аналітики можуть зустрітися з необхідністю проведення роботи «під прикриттям». Це стосується здійснення проникнення до злочинної спільноти із певною легендою. Онлайн-робота підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України є корисною у викритті і виявленні осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, а також припинення певного суспільно небезпечного діяння. Важливою є здатність поліції проникати на онлайн-форуми, щоб отримати докази, необхідні для успішного кримінального переслідування, під час відстеження анонімних користувачів у DarkNet. Проникнення на онлайн-форуми вимагає від поліції проведення контрольованої операції спостереження, під час якої поліцейські таємно діють як адміністратори або модератори незаконних форумів. Операції під прикриттям в Інтернеті вимагають значного рівня навичок, оскільки офіцери повинні навчитися імітувати моделі та стиль онлайн-персон, за яких вони видають себе, і це означає значну інвестицію часу та ресурсів для подальшого кримінального переслідування [4, с. 135; 5].

Отже, все вище перелічене обумовлює специфіку використання кримінальним аналітиком мережі DarkNet. У свою чергу це детермінує виникнення особливої організації роботи кримінального аналітика в DarkNet, яка полягає не тільки у використанні певних сервісів для пошуку необхідної оперативної інформації, але й звернення до проведення роботи «під прикриттям».

Список використаних джерел

1. Визначення Darknet. Techopedia: веб-сайт. URL: https://www.techopedia.com/definition/2395/darknet.

2. TOR. Офіційна веб сторінка TOR: веб-сайт. URL: https://www.torproject.org/.

3. Darknet та Darkweb. Techslang technology awareness platform: вебсайт. URL: https://www.techslang.com/definition/what-is-the-darknet/.

4. Худенко Д.М. Особливості використання кримінальним аналітиком Darknet (на прикладі Національної поліції України). Матеріали Всеукраїнського круглого столу (серед здобувачів вищої освіти) «Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам» (ДДУВС, 11.12.2020). С. 133–136.

5. Gemma Davies. Shining a Light on Policing of the Dark Web: An Analysis of UK Investigatory Powers. The Journal of Criminal Law. First Published September 10, 2020. URL: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0022018320952557.

Чхеідзе Гела Мурманович,
аспірант кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ІНОЗЕМЦІ АБО ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Прискорення процесу європейської інтеграції України потребує впровадження у правоохоронну практику визнаних світовим співтовариством стандартів захисту прав і свобод людини. Демократичні перетворення в Україні є невід'ємними від гуманізації соціальних відносин, адже людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Під впливом глобалізації світової економіки і науково-технічного прогресу, взаємопроникнення різних соціальних груп у всьому світі відбувається поступові, але що набирає силу зміни системи цінностей, особових і громадських орієнтирів, деформація соціальних структур і культурної ментальності. Як наслідок, у суспільстві формуються різні протестні явища і процеси.

У той же час, бурхливий розвиток світових процесів глобалізації став однією з головних характеристик XXI ст. Проявом цих процесів, пов'язаним із людським ресурсом, є переміщення населення, зокрема, міждержавне та міжконтинентальне. Однак загалом позитивні та суспільно корисні за своєю сутністю наслідки глобалізації водночас мають певну криміногенність. У площині кримінологічної безпеки держав у цьому разі йдеться про вплив зовнішніх міграційних процесів на стан і структуру злочинності, а саме «підживлення» її злочинами, що вчиняються міждержавними мігрантами, та урізноманітнення складу злочинців приймаючих мігрантів держав за ознакою громадянства. Крім того, сучасні держави, що не перебувають за «завісою» та відкриті до прийняття мігрантів з інших держав, так чи інакше відчувають на собі наслідки діяльності транскордонної організованої злочинності [1, с. 229].

Прагнення держави запровадити в життя основні принципи цілеспрямованого розвитку і функціонування суспільства, гарантом яких виступає Конституція України, стикається з численними проблемами сучасного суспільства, в якому дістали відображення всі

державні перетворення останніх років, наслідки яких посилилися на процеси масової десоціалізації, соціальне розшарування та зміни ціннісних орієнтацій громадян. Невизначеність положення іноземців, відсутність стійкої шкали ціннісних орієнтирів, зниження в багатьох соціального статусу в зв'язку з утратою роботи призводить до нагромадження негативної соціальної енергії, до деструктивних тенденцій у розвитку суспільства.

Аналіз стану безпеки і правопорядку в Україні станом на 2021 рік свідчить, що негативні процеси, які спостерігалися останніми роками, не тільки збереглися, але й дещо посилилися. Відповідно до статистичної звітності Міністерства внутрішніх справ України, протягом 2011–2020 рр. в Україні спостерігається стабільно додатне сальдо зовнішньої міграції, яке, в сукупності за ці роки, склало майже 194 тис. осіб. І це незважаючи на достатньо високі показники еміграції з України. Такий факт лише підтверджує активне включення нашої держави до процесів міждержавного переміщення людей. Ужиті правоохоронними та іншими державними органами заходи не дали можливості нейтралізувати основні дестабілізуючі фактори, що обумовлюють напруженість і подальше ускладнення безпекової ситуації в державі. Війна на сході України, а також інші соціальні чинники зумовили масштабний процес внутрішньої міграції. Загальна кількість переселенців в Україні станом на грудень 2020 року складала майже 2,3 млн. осіб [2]. При цьому питання їх облаштування, зайнятості, вирішення соціально-побутових проблем належним чином не вирішені. За даними Міжнародної організації з міграції тільки близько 43 % внутрішньо переміщених осіб отримують регулярні доходи від зарплати, ще 18 % мають часткову зайнятість. Водночас, значна частина населення, зокрема працездатного, змушена шукати роботу за кордоном, зокрема за у 2020 році Державна міграційна служба України виявила 6,7 тис. нелегалів [3].

Аналізуючи показники кримінальної протиправності в Україні за останні десять років, стає очевидним, що частка кримінальних правопорушень, учинених іноземцями та особами без громадянства, щорічно у загальному масиві внесених відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань сягає близько 1 %. Виходячи з офіційних статистичних даних, не можна з упевненістю стверджувати, що кримінально-протиправні діяння, що вчиняються такими особами не становлять значної загрози для українського суспільства, адже таким кримінальним правопорушенням властива латентність. До того ж в умовах політичної та міжнародної ситуації, в якій опинилася Україна останніми роками, кримінологічна характеристика цього сегменту злочинності стає конче необхідною.

Тому, на державному рівні вирішення проблеми запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняють іноземці або особи без громадянства, потребує кримінологічного реагування з боку

правоохоронних органів, а також взаємодії вчених і дослідників у сфері міжнародної правової діяльності щодо подолання цього негативного суспільно небезпечного діяння у межах дотримання фундаментальних прав людини. У Стратегії боротьби з організованою злочинністю (2020) наголошено, що в умовах збройної агресії проти України та намагання створити терористичні організації в державі організована злочинність становить пряму загрозу для національної безпеки. Підвищення рівня тяжких та особливо тяжких злочинів, які вчинено у складі організованих груп і злочинних організацій, зокрема із застосуванням вогнепальної зброї, установлення корумпованих відносин між посадовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування та криміналітетом, використання неконкурентних методів у фінансово-господарській діяльності підприємств негативно впливає на економічне зростання та пов'язаний з ним суспільний розвиток України. Ескалація жорстокості та насильства, дестабілізація внутрішньої соціально-політичної ситуації призводить до порушення функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також підриву авторитету держави та її правоохоронних органів серед населення. Організована злочинність є інструментом, що використовується спецслужбами іноземних держав для дестабілізації ситуації в Україні та завдання шкоди національній безпеці. Наявні умови для використання окремими громадськими об'єднаннями організованої злочинності як засобу політичної боротьби та придушення демократії [3].

Список використаних джерел

1. Калініна А. В. Вплив імміграційних процесів на стан злочинності в Україні на початку XXI ст. *Питання боротьби зі злочинністю.* 2014. Вип. 27. С. 229–238.

2. Аналітична довідка про основні тенденції розвитку безпекової ситуації в Україні та стан виконання пріоритетних завдань центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром, за 2020 рік. Київ: ДНДІ МВС України, 2020. 74 с.

3. Офіційний веб-сайт Державної міграційної служби України. URL: http://dmsu.gov.ua/statistichni-dani/2945-statystyka.

4. Стратегія боротьби з організованою злочинністю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1126-р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text.

Шейда Олена Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Хахуцяк О. Ю.,**
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Кримінальний аналіз є важливою частиною роботи правоохоронних органів, тому що це також правоохоронна діяльність, заснована на кримінальному аналізі. Зараз існують проекти, які підтримують розвиток кримінального аналізу. Кримінальний аналіз - це не технології, не програмне забезпечення, це люди, тому неможливо досягти позитивного результату без кваліфікованого персоналу, без кримінального аналітика, який розуміє, що робити і як інтерпретувати інформацію. Кримінальний аналіз - це особливий вид інформаційно-аналітичної діяльності, спрямований на встановлення та прогнозування взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, які можуть з нею пов'язано, та їх оцінку. Тому дослідження сучасного стану та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України є досить актуальним й необхідним.

Дане дослідження вивчали наступні вчені: О. Деревягін, Ю. Гаруст, В. Мельник, А. Мовчан, О. Музичук , А. Куліш тощо.

Виділимо основні ознаки та компоненти кримінального аналізу: - сукупність процесів систематичного аналізу; – вивчення окремих характеристик і тенденцій; – виявлення та розуміння зв'язків між кримінальною інформацією (відомостями про кримінальне правопорушення) та іншими; – систематичне реальне інформаційно-аналітичне обслуговування; – обробка важливої інформації для управління чи прийняття рішень; – здійснюється з метою попередження, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень або прийняття управлінських рішень. У зв’язку з цим сьогодні деякі вчені розрізняють два види криміналістичного аналізу – аналітичний пошук і аналітичне розслідування [4, с. 15].

Кримінальний аналіз – це діяльність працівників правоохоронних органів, які аналітично вивчають певні характеристики, тенденції, використовують інтелектуальне програмне забезпечення та системний підхід для збору відповідної інформації з метою встановлення зв’язків між фактами, подіями, явищами, суб’єктами та об’єктами, оптимізації правоохоронної діяльності на

державному, територіальному рівні та при вирішенні конкретних завдань боротьби зі кримінальною протиправністю.

Зауважимо, що кримінальний аналіз є особливим видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає у виявленні та найбільш точному визначенні внутрішніх зв'язків між кримінальною інформацією (відомостями, даними) та будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використання в інтересах невідкладних оперативно-розшукових та слідчих заходів, їх аналітичного забезпечення [2, с. 176].

Впровадження системи кримінального аналізу в службі Національної поліції України дозволило підвищити ефективність аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування у сфері протидії кримінальній протиправності (спеціально організованій) та створило передумови для розвитку національного та міжнародного співробітництва у проведенні аналізу ризиків та кримінального аналізу.

Проте залишається багато проблемних питань щодо визначення та єдиного розуміння поняття та видів кримінального аналізу, нормативно-правового регулювання його використання в оперативно-розшуковій діяльності та відповідно, у практичній діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України, використання результатів кримінального аналізу тощо.

Термінового вирішення потребують наступні питання: забезпечення доступу аналітиків до спеціального аналітичного програмного забезпечення; створення захищеної мережі для організації обміну інформацією в електронному вигляді; створення ІТ-системи збору та обробки оперативно-аналітичної інформації. Кримінальний аналіз – це специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності правоохоронних органів, який полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язку між даними, отриманими в процесі розкриття, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, і важливими для швидкого розслідування діяльності та кримінального провадження, їх подальший оперативний, тактичний і стратегічний аналіз з метою використання правоохоронними органами та судом [3, с. 19].

У ході кримінального аналізу забезпечуються цілеспрямований пошук, ідентифікації, узгодження, отримання, організації, аналіз та оцінка кримінально-правової інформації, її відображення, передача та реалізація. Практичне застосування оперативно-розшуковими підрозділами Національної поліції України методики кримінального аналізу в боротьбі із загальною кримінальною протиправністю, зокрема кіберзлочинністю, підтвердило її високу ефективність у багатоепізодних провадженнях, що охоплюють значну територію, включаючи значну кількість подій та суб'єктів злочинної групи зі складною структурною побудовою. Зокрема, традиційні методи відстеження та зв'язування фактів у цих випадках недостатньо ефективні.

Правоохоронні органи представляють присутність держави в нашому повсякденному житті, її здатність втручатися та захищати, коли такий захист потрібен. Вони також можуть бути символом цілісності суспільства та його прихильності до цінностей честі та обов'язку, уособлюють монополію держави на застосування примусу, що в свою чергу є необхідною умовою забезпечення ефективного функціонування суспільства та покликані стримувати суспільство від кримінальних правопорушень, аморальних вчинків, злих намірів, змов та інших протиправних дій [1, с. 12].

У сучасній ситуації зростає значення кримінального аналізу. Подальший розвиток кримінального аналізу та його адаптація до особливостей національного законодавства та системи боротьби зі кримінальною протиправністю забезпечить раціональний розподіл ресурсів правоохоронних ресурсів та суттєво вплине на зниження рівня кримінальної протиправності в Україні.

Дослідження різних аспектів використання кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції дає підстави для висвітлення ряду проблемних питань, пов'язаних із: розбудовою нормативно-правової бази у сфері використання кримінального аналізу в органах Національній поліції України; недосконалим використанням можливостей кримінального аналізу в оперативних органах Національної поліції; недостатнім забезпеченням оперативних підрозділів сучасною організаційною технікою, комп'ютерним програмним забезпеченням і, насамперед, методами кримінального аналізу боротьби з кіберзлочинністю; формування відповідних інформаційних банків даних тощо. Отже, з метою подальшого розвитку та впровадження кримінального аналізу в практику правоохоронної діяльності нашої країни доцільно розвивати її за такими напрямками: забезпечення стабільного фінансування; постійне підвищення кваліфікації експертів-криміналістів; необхідність постійного розвитку нових технічних засобів та модернізації існуючих, впровадження інноваційних технологій у практичну діяльність Національної поліції у протидії зі кримінальною протиправністю; розширення географії використання кримінального аналізу як позитивного чинника боротьби з правопорушеннями тощо.

Список використаних джерел

1. Гаруст Ю. В., Мельник В. І. Правоохоронні органи на захисті економічної безпеки України: адміністративно-правовий аспект: монографія. Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. 256 с.

2. Деревягін О. О. Перспективи застосування методики кримінального аналізу у протидії кіберзлочинам. *Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2017 р.). Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2017. С. 175–176.

3. Мовчан А. В. Актуальні проблеми впровадження в органах Національної поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою. *Соціально-правові студії*. 2018. Вип. 1. С. 17–22.

4. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

Юсупова Катерина Олександрівна,
аспірантка кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Правосуддя щодо неповнолітніх є складовою процесу національного розвитку кожної країни. Відповідно до ст. 9 Конституції нашої держави чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1].

Світовою спільнотою вироблені фундаментальні засади щодо участі захисника неповнолітньої особи у процесі надання їй правової допомоги, захисту прав та свобод дитини.

Дотримання низки міжнародних стандартів захисту дітей, які опинилися у конфлікті із законом, визначено міжнародними зобов'язаннями різних держав, які ратифікували відповідні міжнародно-правові акти.

У цьому напрямі ми виокремлюємо дві групи міжнародних актів. Перша група документів, які гарантують захист прав і свобод людини в цілому, а також неповнолітньої особи зокрема: Статут Організації Об'єднаних Націй; Загальна декларація прав людини; Конвенція Ради Європи про захист прав і основних свобод людини; Міжнародний пакт Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй про громадянські і політичні права; Декларація Організації Об'єднаних Націй про основні принципи правосуддя для жертв злочину і перевищення влади та ін.

Іншу групу складають міжнародні документи, які гарантують захист прав і свобод неповнолітніх осіб. А саме: Конвенція про права дитини; Факультативні протоколи до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії та про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах; Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»); Керівні принципи ООН із запобігання злочинності серед неповнолітніх та ін.

Дія міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, найяскравіше виявляється у ювенальному судочинстві таких держав як Німеччина, Франція, Нідерланди, Італія, Польща, США, Великобританія. У забезпеченні прав неповнолітньої особи в ювенальному судочинстві значною є роль її захисника.

У законодавстві більшості зарубіжних країн передбачена вимога обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх, надання захисника судом при неможливості оплати його послуг батьками або іншими представниками неповнолітнього клієнта.

Наприклад, за законодавством Республіки Польща захисника обирає неповнолітній або його батьки як сторона кримінального провадження, водночас у разі фінансових складнощів суд вправі призначити підлітку адвоката на безоплатній основі. Захисник неповнолітньої особи супроводжує процесуальні дії з підзахисним, подає клопотання, бере участь у збиранні доказів на користь свого клієнта та ін. Закон регламентує випадки обов'язкового призначення захисника неповнолітньому, якщо: 1) він глухий, німий або сліпий; 2) існує обґрунтований сумнів щодо того, що психічний стан дозволяє йому брати участь у провадженні або захищати себе самостійно; 3) неповнолітнього поміщено до притулку для неповнолітніх [2].

Основними спільними рисами в аспекті міжнародних стандартів у законодавстві більшості зарубіжних країн континентальної і англо-саксонської системи права ми відзначили наявність норм, що передбачають: 1) визначення спеціалізації особи, яка може бути захисником у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх; 2) порядок залучення захисника; 3) випадки обов'язкової участі захисника; 4) комунікативна функція захисника при процесуальній взаємодії неповнолітнього підзахисного з іншими учасниками ювенального правосуддя.

Зокрема, спеціалізація адвоката, який захищає права неповнолітньої особи у кримінальному провадженні, передбачена нормативними документами Франції, Італії, Нідерландів, Сполучених Штатів Америки, Великобританії та інших держав. Так, у Нідерландах органами, що залучені до кримінального судочинства щодо неповнолітніх, є: поліція у справах неповнолітніх, ювенальні судді (суди), ювенальні прокурори, ювенальні адвокати, Рада із захисту дітей при Міністерстві юстиції Нідерландів, центри пробації та неурядові організації [3].

В цілому, зарубіжна система ювенального правосуддя функціонує задля досягнення головної мети – здійснити виховний вплив на дитину, яка опинилася у конфлікті із законом. Роль захисника такої неповнолітньої особи полягає у пом'якшенні впливу кримінальних процесуальних засобів на дитину, а також відстоювання та охорона прав неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого, підсудного, засудженого).

При вивченні сучасного досвіду використання міжнародних стандартів участі захисника у кримінальному провадженні щодо

неповнолітніх у зарубіжних країнах, ми встановили, що позитивним є поглиблення правової культури вітчизняних юристів, що спеціалізуються на ювенальному правосудді; посилення ролі та характеру ювенальної юстиції; зміні спрямованості діяльності захисника неповнолітнього, у напрямі пріоритету виховної функції й вибору найбільш відповідного особі неповнолітнього заходу впливу. Даний досвід доволі позитивно б сприяв посиленню виховної функції ювенального правосуддя загалом.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

2. USTAWA z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20100330178/U/D20100178Lj.pdf.

3. Ільченко О. В., Петренко В. О. Правові аспекти застосування міжнародного досвіду у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* № 1. Т. 2. 2017. С. 148–152.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Матеріали міжвідомчої
науково-практичної конференції
(Київ, 11 серпня 2022 року)

Відповідальні упорядники:
Віктор КОРОЛЬЧУК, Дмитро ОВСЯНЮК

Комп'ютерна верстка *Яни ШУМКО*

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Дк № 4155 від 13.09.2011.
Підписано до друку 10.08.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 20,75. Ум. друк. арк. 19,3
Тираж 20 прим.